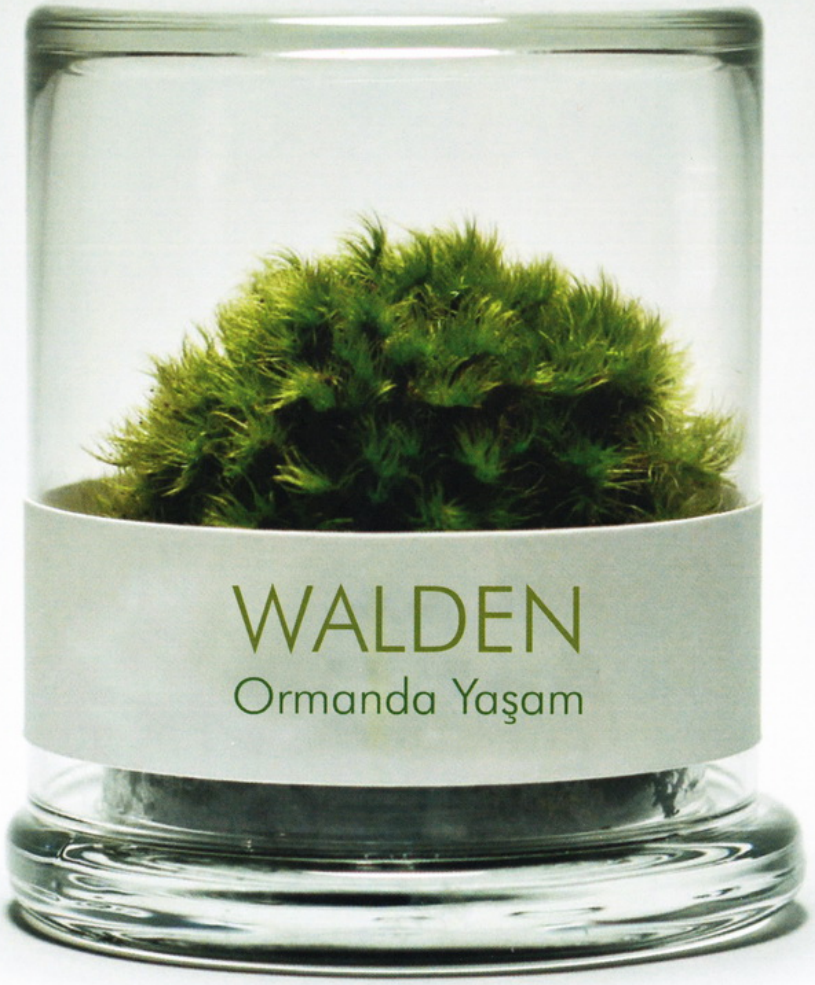
Henry David Thoreau

Türkçesi: Aykut Örküp

WALDEN

Ormanda Yaşam

ZEPLİN
düşünce

Henry David Thoreau

WALDEN

Ormanda Yaşam

Kedere bir övgü yazmak değil niyetim, sadece seher vaktinde tüneğinde dikilen bir horoz gibi kuvvetle ötmek ve komşularımı uyandırmak. - Sayfa 103

İÇİNDEKİLER

1. Ekonomi 11
2. Nerede ve Niçin Yaşadım 99
3. Okumak 120
4. Sesler 134
5. Yalnızlık 154
6. Ziyaretçiler 166
7. Fasulye Tarlası 183
8. Kasaba 197
9. Göller 205
10. Baker Çiftliği 236
11. Yüksek Yasalar 246
12. Vahşi Komşular 261
13. Evin Isıtılması 277
14. Önceki Sakinler ve Kış Ziyaretçileri 296
15. Kış Hayvanları 314
16. Gölde Kış 327
17. İlkbahar 346
18. Sonuç 368

1. EKONOMİ

İzleyen sayfaları, daha doğrusu bu sayfaların büyük bir kısmını yazdığım sırada ormanda, herhangi bir komşudan bir mil uzakta, Concord, Massachusetts'te bulunan Walden Gölü'nün kıyısında kendi inşa ettiğim bir evde tek başıma yaşıyordum ve hayatımı sadece kendi el emeğimle kazanıyordum. Burada iki yıl ve iki ay boyunca yaşadım. Şimdiyse uygar hayatın içinde yine bir misafir olarak bulunuyorum.

Kasabamın sakinleri, bazılarının münasebetsiz olarak nitelendireceği ama bana hiç de münasebetsiz gelmeyen, hatta koşullar göz önüne alındığında gayet doğal ve münasip gelen yaşam biçimim hakkında oldukça ayrıntılı sorular sormamış olsa maceralarımı okuyucularının gözüne böylesine sokmazdım. Kimileri ne yediğimi, yalnız hissedip hissetmediğimi, korkup korkmadığımı ve bunlara benzer başka sorular sordular. Diğerleri, gelirimin ne kadarını hayır işlerine ayırdığını ve büyük aileleri olan kimileri ise kaç yoksul çocuğa yardımcı olduğumu öğrenmek için can atmaktaydılar. Bu yüzden, bu kitapta bu sorulardan bazılarını cevaplamaya girişmem halinde şahsıma özel

bir ilgi duymayan okurlarımın affına sığınırım.Çoğu kitapta "ben" yani birinci tekil şahıs bulunmaz, bu kitapta ise birinci tekil şahıs bulunacak; benlikçilik bakımından en önemli farklılık bu olacak. Genellikle bizler eninde sonunda konuşanın birinci tekil şahıs olduğunu unuturuz. Kendim kadar iyi tanıdığım başka biri olsaydı kendim hakkında bu kadar çok konuşmazdım. Maalesef, deneyimlerimin kısıtlılığından dolayı bu konuyla sınırlı kalıyorum. Dahası ben kendi adıma, her yazarın er ya da geç, sadece diğer insanların hayatları hakkında duymuş olduklarını değil, kendi hayatının basit ve samimi bir öyküsünü, uzaklardaki bir akrabasına yazacağı gibi bir öykü yazmasını beklerim; çünkü eğer bu yazar açık yüreklilikle yaşadıysa, kesinlikle benden çok uzak topraklarda bulunmuş olmalı. Belki de bu sayfalar özellikle yoksul öğrencilere hitap etmekte. Okuyucularımın geri kalanı ise, bu kısımların kendilerine de hitap ettiğini kabul edecektir. İnanıyorum ki hiç kimse üzerine uyan ve kendisine fayda sağlayan bu ceketin dikişlerini esnetmeyecektir.

Memnuniyetle, Çinlilerden ya da Sandwich Adalılardan ziyade New England'da yaşadığı söylenen ve bu sayfaları okuyan sizleri ilgilendiren bir şeyler söylemek isterim: İçinde bulunduğunuz durum, özellikle dışarıdan göründüğü kadarıyla bu dünyadaki, bu kasabadaki durumunuz ve koşullarınız hakkında, bu koşulların ne oldukları, bu kadar kötü olmalarının gerekip gerekmediği, iyileştirilip iyileştirilemeyecekleri hakkında konuşmak. Concord'u bir hayli gezdim ve her yerde; mağazalarda ve ofislerde ve tarlalarda şehir sakinleri bana bin farklı hatırı sayılır yolla kefaret ödüyor gibi göründü. Dört koldan ateşe maruz kalmış

bir şekilde oturup güneşin yüzüne bakan veya alevlerin üstünde, başları aşağıda olacak şekilde asılı duran veya "doğal pozisyonlarına geri dönmenin olanaksız hâle geldiği ana kadar, boğazın kıvrılmasından dolayı sıvıların dışında hiçbir şeyin mideye ulaşamadığı şekilde" omuzlarının üstünden göklere bakan veya bir ağacın altında yaşamları boyunca zincire vurulu hâlde yaşayan veya engin imparatorlukların genişliklerini tırtıllar gibi vücutlarıyla ölçen veya sütunların üstünde tek ayakları üzerinde dikilen Brahmanlar hakkında duyduklarım...Bu bilinçli kefaret biçimleri bile her gün tanık olduğum sahnelere kıyasla hiç de inanılmaz ve şaşırtıcı gelmiyor. Herkül'ün on iki görevi komşularının üstlendiklerine kıyasla önemsiz görünüyor, çünkü Herkül'ün görevleri yalnızca on iki taneydi ve bu görevlerin bir sonu vardı; fakat bu insanların herhangi bir canavar öldürdüğünü veya yakaladığını ya da herhangi bir işlerini bitirdiğini hiçbir zaman göremedim. Bu insanların Hidra'nın başının kökünü sıcak bir demirle yakacak Iolas gibi arkadaşları yok, aksine bir baş ezilir ezilmez yerini iki tanesi alıyor.

Talihsizlikleri elde etmesi kurtulmasından daha kolay tarlalar, evler, ağıllar, büyükbaş hayvanlar ve çiftlik araçları miras almış olmak olan genç adamları görüyorum; kasabamın sakinlerini. Açık otlaklarda doğmuş ve bir kurt tarafından emzirilmiş olsalardı daha iyiydi, böylece içinde çalışmaya çağrıldıkları tarlayı daha net gözlerle görebilirlerdi. Kim onları toprağın serfleri hâline getirdi? İnsan yalnızca kendi payına düşen pisliği yemeye mahkûm edilmişken niçin altmış akrenin pisliğini yemeliler? Niçin doğar doğmaz kendi mezarlarını kazmaya başlamalılar? İnsanca bir

hayat yaşamalılar; önlerindeki her şeyi itmeli ve yapabildikleri kadar devam etmeliler. Pislikleri hiç temizlenmemiş yetmiş beş ayağa kırk ayak büyüklüğünde bir ağılın, yüz akrelik bir toprağın, işlenmiş tarlanın, biçilmiş ekinlerin, otlağın ve ağaçlığın yükü altında neredeyse ezilmiş ve boğulmuş, bu yükü sürükleyen, hayat yolunda sürünen ne çok zavallı ölümsüz ruhla karşılaştım! Böyle miras alınmış gereksiz engellerle uğraşmayan paysızlar ise birkaç metre küplük eti boyunduruk altına almayı ve işlemeyi yeterli iş olarak görür. Ancak, insanlar emeklerini yanlış yere sarf etmekte. İnsanın büyük bir kısmı kısa bir süre sonra gübre olmak için toprağa karışır. İnsanlar genellikle zaruret olarak adlandırılan, görünen bir kaderle işe alınır; eski bir kitabın dediği gibi, güve ve pasın çürüteceği ve hırsızların gelip çalacağı hazineler biriktirir.

Daha önce değilse bile, hayatlarının sonunda farkına varacakları üzere bu bir alımağın yaşamıdır. Deucalion ve Pyrrha'nın, başlarının üstünden arkalarına taşlar fırlatarak insanları yarattığı söylenir:

Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
Et documenta damus quâ simus origine nati.

Veya, Raleigh'in etkileyici bir şekilde kafiyelediği gibi, -

"İşte bu yüzden türümüz katı yürekli, acıya ve önemsemeye dayanıklı,
Bu da onaylamakta vücutlarımızın taştan gelen kökenlerini."

Başlarının üzerinden arkalarına taşlar atıp bunların nereye düştüğünü görmeyen sakar kâhinler için bu kadar kör itaat yeter.

Çoğu insan, nispeten özgür olan bu ülkede bile, mutlak cehalet ve yanılgı sonucu, sahte kaygılarla ve gereksizce bayağı yaşam çabalarıyla öyle çok meşgul oluyor ki hayatın daha güzel meyvelerini toplayamıyor. Aşırı çalışma sonucu parmakları bu iş için çok sakar ve çok titrek bir hâle geliyor. Hakikaten, çalışan insan emeği pazarda değer kaybedeceğinden gerçek bir bütünlük için ihtiyaç duyduğu boş vakte gün geçtikçe daha az sahip olabiliyor; insanlarla kurulan en insanca ilişkileri sürdürmeye zaman bulamıyor. Bir makineden başka bir şey olabilmeye zamanı yok. Bilgisini bu kadar sık kullanması gereken biri, gelişiminin gerektirdiği cehaletini nasıl iyi hatırlayabilir? Onu yargılamadan önce, zaman zaman onu karşılık beklemeksizin beslemeli ve giydirmeli ve samimiyetimizle onu iyileştirmeliyiz. Doğamızın en iyi özellikleri, meyvelerin üzerindeki çiçekler gibi, sadece en nazik muameleyle korunabilir. Yine de, ne kendimize ne de başkalarına bu kadar nazik davranıyoruz.

Hepimiz biliyoruz ki bazılarınız yoksul, zar zor yaşıyor, deyim yerindeyse kimi zaman zorlukla nefes alıyor. Bu kitabı okuyan bazılarınızın yemiş olduğu tüm yemeklerin veya hızlıca eskimekte olan ya da çoktan eskimiş olan ceket ve ayakkabılarının parasını ödeyemeyecek bir durumda olduğuna ve bu sayfaya kadar ödünç alınmış veya çalınmış zamanı kullanarak, alacaklılarından bir saat çalarak gelmiş olduğuna hiç şüphem yok. Deneyimlerim sayesinde görme yetim sivrilmiş olduğundan çoğunuzun yaşadığı hayatın ne

kadar acımasız ve alçak olduğu benim için gayet açık: Hep sınırlar içinde kalmak, işe girmeye ve borçtan kurtulmaya çalışmak, Latinlerce, bazı paraları pirinçten yapıldığı için, aes alienum,yani başkasının pirinci denilen oldukça eski bir bataklıkta debelenmek; cansızca yaşamak ve ölmek ve bu başkasının pirinciyle gömülmek; hep ödemeye söz vermek, yarın ödemeye söz vermek ve bugün borcunu ödeyememiş bir şekilde ölmek; yaltaklanmaya çalışmak, hapisle cezalandırılan suçlar dışında her şekilde para kazanmaya çalışmak; komşunuzu ayakkabılarını veya şapkasını veya ceketini veya arabasını yapmanıza ya da yiyeceklerini getirtmenize ikna edebilmek için yalan söylemek, yalakalık yapmak, oy vermek, kendinizi bir nezaket kabuğuna sığdırmak veya zayıf ve buğulu bir cömertlik atmosferine genişletmek; hastalık izniniz sırasında eski bir sandığa veya sıvanın arkasındaki zulanıza, ya da daha güvenli olarak bir tuğla yığınına saklayabileceğiniz ve aslında nerede sakladığınızın ve ne kadar olduğunun bir önemi olmayan bir şeyler biriktirebilmek için kendinizi hasta etmek.

Zenci Köleliği olarak adlandırılan iğrenç ama bir şekilde yabancı olan esaret biçimine az çok iştirak edecek kadar sersem olabilmemize zaman zaman şaşırıyorum; hem kuzeyi hem de güneyi esir eden birçok kurnaz ve hilekar efendi bulunuyor. Güneyli bir köle gözetmeni altında çalışmak çok zor; kuzeyli bir köle gözetmeni altında çalışmak ise daha kötü; fakat en kötüsü kişinin kendi köle efendisi olması. İnsanın kutsallığı hakkında konuşmaya devam edin! Gece ya da gündüz yolda, pazara gitmekte olan yük arabacısına bir bakın; içinde herhangi bir kutsallık görebiliyor

musunuz? En önemli amacı atlarına yem ve su vermek! Nakliyat kazancıyla karşılaştırıldığında kaderi bu adama ne anlam ifade ediyor? Arabasını Squire Make-a-stir için sürmüyor mu? Bu adam ne kadar tanrısal, ne kadar ölümsüz? Nasıl sinip sinsice hareket ettiğine, tüm gün nasıl belli belirsiz korktuğuna, ölümsüz veya kutsal değil; kendisi hakkındaki düşüncesinin, kendi eylemleriyle kazanmış olduğu şöhretin nasıl da esiri ve mahkumu olduğuna bir bakın. Diğer insanların düşünceleri, kendi düşüncelerimizle karşılaştırıldığında oldukça zayıf birer tirandır.

Kişinin kaderini belirleyen, daha doğrusu gösteren kendisi hakkında düşündükleridir. Hayal gücü ve imgelemle dolu Batı Hint adalarında bile kendini özgürleştirme mümkün müdür? Orada bunu gerçekleştirebilecek bir Wilberforce[1] var mıdır? Sanki hiç gelmeyecekmiş gibi kaderlerindeki o son güne karşı yastık dokuyan hanımları da düşünün! Sanki sonsuzluğu incitmeden zaman öldürülebilirmiş gibi!

İnsanların büyük çoğunluğu sessiz bir ümitsizlikle dolu hayatlar sürdürüyor. Tevekkül denilen, aslında ümitsizliğin onaylanmasıdır. Ümitsiz şehirlerden ümitsiz kırlara gidip vizon ve misk farelerinin cesaretiyle avunmak zorunda kalıyoruz. İnsanoğlunun sözüm ona oyunları ve eğlencelerinde bile kalıplaşmış fakat bilinçsiz bir ümitsizlik gizli. İçlerinde hiç eğlence yok, çünkü eğlence işten sonra gelir.Ancak, ümitsizce davranmamak, bilgeliğin bir özelliğidir.

İlmihal yönteminin sözcüklerini kullanacak olur-

1. William Wilbeforce: 1759 - 1833 yılları arasında yaşamış olan Britanyalı siyasetçi. Köleliğin ve köle ticaretinin sona erdirilmesi konusundaki çalışmalara öncülük etmiştir.

sak; insanın başlıca amacının ve hayatın hakiki gereksinim ve araçlarının ne olduğunu düşündüğümüzde, sanki insanlar ortak yaşama biçimini herhangi başka bir biçime yeğledikleri için, bilerek seçmişler gibi görünür. Yine de içten bir şekilde başka bir seçenek kalmadığına inanıyorlar. Ancak uyanık ve sağlıklı tabiatlı olanlar güneşin açık seçik doğduğunu hatırlarlar. Önyargılarımızdan vazgeçmek için hiçbir zaman geç değildir. Hiçbir düşünce ve eylem biçimine, ne kadar kadim olursa olsun, kanıt olmadan güvenemeyiz. Bugün herkesin tekrarladığı veya sessizce doğru olarak kabul ettiği şeyin yarın yanlış olduğu, kimilerinin tarlalarına yağmurlar yağdırarak bereket getireceğini sandığı şeyin aslında bir fikir dumanı olduğu ortaya çıkabilir. Eskilerin yapamayacağını söylediği şeyi deneyip yapabildiğini görebilirsin. Eskiler için eski işler, yeni insanlar için ise yenileri. Eski insanlar bir zamanlar muhtemelen ateşi yanar durumda tutmak için yeni yakacak toplamak gerektiğini bilmiyorlardı; yeni insanlar ise tencerenin altına küçük ve kuru bir tahta parçası koydular ve tabiri caizse eski insanları öldürecek bir şekilde, dünyanın etrafını kuş hızıyla turladılar. Yaşlılık bir eğitmen için gençlikten daha iyi bir nitelik değildir, çünkü kayıpları kazancından daha fazladır. Neredeyse en bilge kişinin bile yaşayarak mutlak değerde bir şeyler öğrendiğinden şüphe duyulabilir. Hakikaten de, yaşlının gence verebileceği önemli bir tavsiyesi yoktur, kendi deneyimleri oldukça kısmi ve hayatı da gayet sefil bir başarısızlık olmuştur ki sebebinin özel nedenler olduğuna inanmak zorundadır; içinde bu deneyimleriyle ters düşen bir inanç kalmış olabilir ve önceki hâllerinden daha yaşlıdır. Otuz küsur yıldır bu

gezegende yaşıyorum ve hâlâ büyüklerimden değerli, değerliliği bir yana, samimi bir tavsiyenin ilk hecesini duymadım. Baha hiçbir şey söylemediler ve muhtemelen de faydalı hiçbir şey söyleyemezler. İşte hayat, büyük bir kısmını denemediğim bir deneyim; fakat onların denemiş olmasının da bana bir faydası yok. Değerli addettiğim bir tecrübe edindiysem bile, akıl hocalarımın hiç birinin bu konuda tek bir kelime dahi etmediğinden emin olabilirsiniz.

Bir çiftçi bana dedi ki: "Sadece bitkisel gıda yiyerek yaşayamazsın, çünkü bitkisel gıdalar kemik oluşumu için gerekli şeyleri sağlayamaz." Bu yüzden de bir yandan bitkisel gıdalarla oluşmuş olan kemikleriyle tüm engellere rağmen kendisini ve sabanını hareket ettirebilen öküzlerinin arkasında hem yürüyüp hem konuşur, bir yandan da düzenli olarak gününün bir kısmını sistemine kemik hammaddesi sağlamak için ayırır. Bazı çevrelerde, en çaresiz ve hastalıklı olanlar arasında, bazı şeyler gerçekten de -yaşamsal birer ihtiyaçken; başka yerlerde sadece lüks, bazı yerlerdeyse hiç bilinmeyen şeylerdir.

İnsan yaşamının tüm temeli; hem yükseklikler, hem vadiler, hem de ilgilenilecek ve büyütülecek her şey bazılarına eski nesillerce incelenmiş gibi görünüyor. Evelyn'e göre, "Bilge Süleyman, ağaçların arasındaki uygun uzaklığın belirlenmesi için ferman vermiştir ve Romalı Praetorlar, komşunun toprağına düşen palamutları toplamak için, mülke tecavüz etmeden, ne kadar sıklıkla komşunun mülküne girilebileceğini ve komşuya ne kadar pay verileceğini karara bağlamıştır." Hipokrat, tırnaklarımızı nasıl kesmemiz gerektiğine dair bile açıklamalar bırakmıştır; tırnaklar,

parmakların ucuyla eşit olacak şekilde, ne daha uzun ne daha kısa kesilmelidir. Şüphe yok ki hayatın çeşitliliğini ve zevklerini tüketmiş olan sıkıcılık ve bıkkınlık Adem kadar eskidir. Ancak insanın kapasiteleri hiçbir zaman ölçülmemiştir; bu kadar az şey denenmişken geçmiş örneklere bakarak insanın neler yapabileceğini yargılayacak bir konumda da değiliz. Şu an dek ne kadar başarısız olmuşsan ol, "üzüntüye kapılma çocuğum, kim el sürmemiş olduğun bir şeyden ötürü sorumlu tutabilir ki seni?" Hayatlarımızı binlerce basit sınavla deneyebiliriz, mesela fasulyelerimi olgunlaştıran güneş aynı zamanda bizimkine benzeyen bir dünya sistemini aydınlatmakta. Eğer bunu hatırlamış olsaydım bazı hataları engelleyebilirdim. Fasulyeleri çapaladığım ışık bu değildi. Yıldızlar ne harika üçgenlerin uç noktaları! Evrenin muhtelif köşelerindeki hangi uzak ve farklı varlıklar aynı anda aynı şey üzerine kafa yoruyor! Doğa ve insan yaşamı bizim yasalarımız kadar çeşitli. Kim hayatın bir diğerine sunacağı ihtimalleri söyleyebilir? Bir an için birbirimizin gözlerinin içine bakmaktan daha büyük bir mucize gerçekleşebilir mi bizim için? Dünyanın tüm çağlarını bir saat içinde yaşamalıyız; evet, çağların tüm dünyalarında. Tarih, şiir, mitoloji! Başka birinin deneyimlerine dair, bu kadar sarsıcı ve etkileyici olabilecek bir okuma daha bilmiyorum.

Bütün ruhumla inanıyorum ki komşularımın iyi addettiklerinin büyük bir kısmı kötüdür ve eğer pişmanlık duyduğum herhangi bir şey varsa o da muhtemelen iyi davranışımdır. Hangi iblis beni ele geçirip bu kadar iyi davranmama sebep oldu? Düşünebileceğin en bilgece şeyi söyleyebilirsin –yetmiş yıl boyunca

her şekilde onursuzca yaşamış olan sen, ihtiyar! Tüm bunlardan uzaklaşmaya davet eden karşı konulmaz bir ses duyuyorum. Bir nesil adeta karaya vurmuş gemileri terk eder gibi önceki neslin kurumlarını terk eder.

Hiç çekinmeden, şu anda güvendiğimizden bir hayli fazla güvenebileceğimizi düşünüyorum. Dürüst bir şekilde başka yerlere bahşettiğimiz ilginin kendimize duyduğumuz kadarından feragat edebiliriz. Doğa, gücümüze olduğu kadar zayıflığımıza da iyi uyum sağlar. Bazılarının hissettiği aralıksız tasa ve gerilim neredeyse tedavi edilemez bir hastalık biçimidir. Yaptığımız işin önemini abartırız, fakat yine de bizim yapmadığımız o kadar çok şey var ki! Peki ya hastalanıp yatağa düşersek? Ne kadar da açıkgözüz! Kaçınabildiğimiz sürece inanca göre yaşamamaya kararlı, tüm gün boyunca tetikte olan biz geceleri istemeyerek dua edip kendimizi belirsizliklere adarız. Yaşamaya öyle içten ve derinlemesine mecburuz ki; yaşamımızı yüceltir ve değişim ihtimalini inkâr ederiz. "Tek yol budur." deriz, fakat bir merkezden çizilebilecek çizgiler kadar çok yol vardır aslında. Tüm değişimler üzerine düşünülmesi gereken, her an meydana gelen birer mucizedir. Konfüçyüs, "Bildiğimiz şeyleri bildiğimizi ve bilmediğimiz şeyleri bilmediğimizi bilmek; işte gerçek bilgi budur." der. Kişi hayal gücünün olgusunu anlayışının olgusuna indirgediğinde, nihayetinde tüm insanların hayatlarını bu temel üzerine kuracağını tahmin ediyorum.

Bir an için bahsettiğim dert ve kaygıların çoğunun ne hakkında olduğunu ve dertlenmemizin ya da en azından dikkatli olmamızın ne kadar gerekli olduğunu düşünelim. Bir medeniyetin ortasında bile olsa,

basit ve yabani bir hayat yaşamak temel yaşamsal ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları gidermek için hangi yöntemlerin kullanıldığını öğrenmek açısından yararlı olacaktır. Hatta insanların dükkanlardan en çok ne satın aldıklarını, dükkanlarda nelerin depolandığını; yani en temel ihtiyaçların neler olduğunu görmek için tüccarların eski ticari kayıtlarına bakmak da gayet faydalı olabilir. Çünkü nasıl kemiklerimiz muhtemelen atalarımızın kemiklerinden ayırt edilemeyecekse, çağlar boyunca meydana gelen gelişmeler de insan varlığının temel yasalarını çok az etkilemiştir.

Yaşamsal ihtiyaçlar sözüyle insanın kendi çabasıyla elde ettiği, ilk kullanıldığı andan itibaren veya uzun süreli kullanım sonucu insan hayatı açısından oldukça önemli hâle gelmiş ve sadece çok az kişinin yabanilikten, fakirlikten ya da kişisel felsefeden dolayı vazgeçmek istediği şeyleri kastediyorum. Bu anlamda birçok varlık için yalnızca bir yaşamsal ihtiyaç vardır: Yiyecek. Çayırlarda yaşayan bizon için bu lezzetli ot ve içecek sudur, tabii ki ormanın veya dağın altındaki gölgede Barınağını aramıyorsa. Vahşi hayvanların hiçbiri Yiyecek ve Barınaktan fazlasına ihtiyaç duymaz. Bu iklimde yaşayan insanın ihtiyaçları, yeterince isabetli bir şekilde, Yiyecek, Barınak, Giyecek ve Yakıt başlıkları altında toplanabilir. Çünkü bu ihtiyaçları karşılamadan hayattaki gerçek problemleri özgürlük ve başarı perspektifinden düşünmeye hazır olamayız. İnsan yalnızca evleri değil, aynı zamanda kıyafetleri ve pişirilmiş yemeği de icat etmiştir ve muhtemelen ateşin sıcaklığının kazara keşfi ve kullanımı sonucu da ilk başta lüks olan ateşin karşısında oturma şimdi zorunluluk hâline gelmiştir. Kedi ve köpeklerin de aynı

ikincil doğayı edindiğini görmekteyiz. Düzgün Barınak ve Giyecek sayesinde iç ısımızı muhafaza edebiliriz; fakat barınağın, giyeceğin ya da yakacağın fazlasıyla, yani içsel ısımızdan daha fazlasına tekabül eden bir dış ısıyla, pişmeye başlamaz mıyız? Doğa bilimci Darwin, Tierra del Fuego'nun sakinlerinden bahsederken; iyi giyinmiş olan kendi arkadaşları ateşe yakın oturmalarına rağmen ısınmaktan çok uzakken ateşe uzak bulunan bu çıplak yabanilerin gayet şaşırtıcı bir biçimde "kavrularak terden sırılsıklam olduklarını" gözlemlemektedir. Söylendiği gibi, Yeni Hollandalı[2], fütursuzca çıplak dolaşırken Avrupalı, kıyafetlerinin içinde tir tir titrer. Bu yabanilerin dayanıklılığı ile medeni insanın entelektüelliğini bir araya getirmek imkansız mıdır? Liebig'e göre, insan vücudu bir fırındır ve yiyecek de ciğerlerdeki içten yanmayı besleyen yakıttır. Soğuk havada daha fazla yerken sıcak havada daha az yemek yeriz. Hayvansal ısı yavaş bir yanmanın sonucudur; hastalık ve ölüm ise bu yanma çok hızlı gerçekleştiğinde veya yakıt eksikliği ya da bir arıza sonucu ateş söndüğünde meydana gelir. Tabii ki yaşamsal ısı ateşle karıştırılmamalıdır, bu kadar analoji yeter. Dolayısıyla yukarıdaki listeye baktığımızda, hayvansal yaşam ifadesinin neredeyse hayvansal ısıyla eşanlamlı olduğu görülür; Yiyecek içimizdeki ateşi besleyen Yakıt olarak düşünülebilirken Yakıt da yalnızca bu Yiyeceğin hazırlanmasına veya dışarıdan bir katkı olarak vücudumuzun ısısının artırılmasına hizmet eder. Barınak ve Giyecek de sadece bu şekilde üretilen ve alınan ısının muhafaza edilmesine yarar.

2. Yeni Hollanda, Avustralya'ya verilen eski bir isimdir. Yeni Hollandalı, Avustralyalı anlamında kullanılmıştır.

Yani, vücudumuz için en önemli ihtiyaç sıcak kalmak, içimizdeki hayati ısıyı muhafaza etmektir. Yalnızca Yiyeceğimiz ve Giyimimiz ve Barınağımız için değil, aynı zamanda yataklarımız ve gece kıyafetlerimiz, yani uğruna kuşları ve yuvalarını soyduğumuz, barınak içindeki barınaklarımızı hazırlamak için ne emekler veriyoruz! Yoksul, soğuk bir dünyada yaşadığımıza dair şikayetlerini dillendirmeye alışmıştır ve soğuğun sosyal olarak olduğu kadar fiziksel olarak da hastalıklarımızın, sıkıntılarımızın büyük bir kısmını oluşturduğunu söyleriz. Yaz bazı iklimlerde insana bir tür cennet yaşamını olanaklı kılar. Bu durumda Yiyeceği pişirmek için gerekenden fazla Yakıt lüzumsuzdur Güneş kişinin ateşidir ve meyvelerin çoğu güneş ışınlarıyla yeterince ısıtılmıştır. Yiyecek daha çeşitli ve daha kolay elde edilebilirken Giyecek ve Barınak da, ya tamamen ya da yarı yarıya, gereksizdir. Şu anda ve bu ülkede, kendi deneyimimle gördüğüm üzere, bıçak, balta, kürek ve el arabası gibi birkaç alet-edevat yeterlidir. Çalışmayı, araştırmayı sevenler için ise lamba, kırtasiye malzemesi ve birkaç kitap gereksinimlere dahil edilebilir. Tüm bunlar ise gayet cüzi bir ücretle elde edilebilecek şeylerdir. Yine de pek akıllı olmayan bazıları, dünyanın diğer tarafına, vahşi ve sağlıksız bölgelere giderek New England'da yaşayıp – yani konforlu ve sıcak bir şekilde yaşayıp –sonunda ölmek için kendilerini on veya yirmi yıl boyunca ticarete adarlar. Lüks içinde yaşayan zenginler ise yalnızca konforlu ve sıcak bir şekilde değil, gayritabiî sıcak bir şekilde yaşarlar; daha önce de bahsettiğim gibi, tabii ki modaya uygun biçimde, kavrulurlar.

Lükslerin ve hayatın rahatlıkları olarak adlandı-

rılan şeylerin çoğu vazgeçilmez olmamakla kalmaz, aynı zamanda insanoğlunun yükselişi için de engel teşkil eder. Lüks ve rahatlık söz konusu olduğunda en bilge olanların hep yoksullardan daha basit ve sade hayatlar sürdüğünü görürüz. Antik Çin, Hint, İran ve Yunan filozofları dışsal zenginlikler açısından en yoksul, içsel zenginlikler açısından ise en zengin olan sınıftır. Bu filozoflar hakkında pek de bilgimiz yok, hatta bu kadarını bilmemiz bile dikkate değer. Modern reformcular ve hayırseverler için de aynısı geçerli. Gönüllü yoksulluk diyebileceğimiz bakış açısına sahip olanlar haricinde kimse insan yaşamını tarafsız ve bilgece gözlemleyemez. Lüks yaşamının meyvesi tarımda da, ticarette de, edebiyatta da, sanatta da sadece lükstür. Bugünlerde, felsefe profesörleri ortada dolaşırken, hiç filozof göremiyoruz. Yine de öğretmek takdir edilen bir şeydir çünkü bir zamanlar yaşamak takdir edilen bir şeydi. Filozof olmak sadece zekice düşüncelere sahip olmak, hatta bir okul kurmak değil; bilgeliği ilkelerine göre; yani basitlik, bağımsızlık, cömertlik ve güvene dayanan bir hayat sürdürecek kadar çok sevmektir. Filozofluk hayatın problemlerinin bazılarını, sadece teorik olarak değil, aynı zamanda pratikte de çözmektir. Büyük bilgin ve düşünürlerin başarısı, genelde hükümdarvari veya erkekçe bir başarı değil, nedimce bir başarıdır. Tam olarak babalarının yaptığı gibi, uyumlu bir şekilde yaşamakla idare ederler ve hiçbir şekilde daha asil bir insanlığın öncülü değillerdir.Fakat insanlar neden böyle yozlaşır? Aileleri tüketen nedir? Ulusları zayıflatan ve yok eden lüksün doğası nedir? Kendi hayatımızda hiçbir lüks olmadığına emin miyiz? Filozof, hayatının dışsal biçiminde

bile çağının ilerisindedir. Çağdaşları gibi beslenmez, barınmaz, giyinmez, ısınmaz. Peki insan nasıl filozof olup hayati ısısını diğer insanlarınkinden daha iyi yöntemlerle muhafaza etmez?

Bir insan, açıkladığım birkaç yolla ısındıktan sonra ne ister? Kesinlikle daha fazla ve besleyici yiyecek, daha geniş ve görkemli ev, daha iyi ve daha fazla giyecek, sürekli ve daha sıcak ateş ve bunun gibi aynı türden daha fazla sıcaklık değil. Hayati zorunluluk olan bu şeyleri elde ettikten sonra, gereksiz fazlalıkları elde etmenin dışında başka bir alternatif vardır: Mütevazı zahmetinin sona erip dinlenme vaktinin başlamasıyla hayat macerasına atılmak. Toprak tohuma uygun görünür, çünkü tohum kökçüğünü aşağıya doğru uzatmıştır ve artık filizini de güvenle yukarı gönderebilir. Aynı şekilde, göğe yükselebilmenin dışında, insanın toprağa bu kadar sıkıca kök salmasının amacı ne olabilir? Zira asil bitkilerin değeri verdiği meyvelerin gökte, toprağın çok yukarısında bulunmasıyla ölçülür. Bu asil bitkiler, yalnızca kökleri için yetiştirilen ve bu nedenle kesilen, çoğu insanın çiçek açma mevsimi sırasında görmemiş olduğu basit bitkilerden (iki yıllık bitkiler olsalar da) farklı bir muamele görürler.

Cennette de, cehennemde de kendi işlerine bakan ve bir ihtimal kendilerini hiç de yoksullaştırmadan, nasıl yaşadıklarını bilmedikleri en zenginlerden daha muhteşem bir şekilde yaratıp daha hayırseverce harcayan, güçlü ve yiğit bir doğaya sahip olanlar için, eğer gerçekten de hayal edildiği gibi böyleleri varsa tabii, kurallar koymaya niyetli değilim. Cesaret ve ilhamlarını tam olarak şeylerin şu anki durumunda bulanlara ve adeta bir sevgilinin şefkati ve hevesiyle bu cesaret

ve ilhamlarını besleyenlere de tavsiye vermeyeceğim – ki bir yere kadar bu kişiler arasında bulunduğumu düşünüyorum. Ne durumda olursa olsun, güzel bir işi olanlar için konuşmuyorum; bu kişiler iyi bir işe sahip olup olmadıklarını bilirler. Yalnızca memnuniyetsiz olan ve kendilerine düşen payları ya da yaşadıkları zamanı değiştirebilecekken bunların zorluklarından tembelce şikayet eden kişiler için konuşuyorum. Her şeyden olanca enerjileriyle ve tesellisiz bir şekilde şikayet eden insanlar bulunmakta, çünkü bu insanlar kendilerinin de söylediği gibi görevlerini yerine getiriyorlar. Ayrıca görünüşte zengin fakat korkunç bir şekilde yoksul olan, değersiz şeyleri biriktirmiş fakat bunları nasıl kullanacağını ya da bunlardan nasıl kurtulacağını bilmeyen ve böylece kendi altın ya da gümüş prangalarını yaratmış olan sınıf da aklımda bulunuyor.

Eğer yakın geçmişte hayatımı nasıl sürdürmeyi arzulamış olduğumu anlatmaya kalksaydım, hayatımın gerçek tarihinden bir şekilde haberdar olan okuyucularının bazıları muhtemelen çok şaşırır; hayatım hakkında hiçbir şey bilmeyen okuyucularım ise kesinlikle hayretler içerisinde kalırdı. Size sadece değer verdiğim bazı girişimler hakkında ipucu vereceğim.

Herhangi bir havada, günün veya gecenin herhangi bir saatinde zamanın o anını geliştirmek ve bir çentik daha atmak; iki ebediyetin birleştiği yer olan tam olarak şimdiki zamanda bulunmak için büyük bir istek duyarım. Anlaşılmazlığım için beni affedin, çoğu insandan daha fazla sırrım var, bu sırlar gönüllü olarak tutulan sırlar olmasa da işimin doğasından ayrılamaz sırlardır. Bildiğim her şeyi söylemekten mutluluk

duyarım ve kapımda hiçbir zaman "Giriş Yasaktır" yazısı bulunmaz.

Uzun zaman önce bir tazı, doru bir at ve bir kumru kaybettim ve hâlâ bu kayıplarımın peşindeyim. Birçok yolcuya onlardan bahsettim, gittikleri yolları tarif ettim ve neye cevap verdiklerini söyledim. Tazıyı duymuş olan, atın takip ettiği yoldan haberdar olan, hatta kumrunun içine girip izini kaybettirmiş olduğu bulutu görmüş olan birkaç yolcuyla karşılaştım. Bu yolcular, onları sanki kendileri kaybetmişçesine bulmak istiyorlarmış gibi görünüyorlardı.

Sadece güneşin doğuşunu ve şafağı değil, eğer mümkünse Doğanın kendisini beklemek! Yazın ve kışın, kaç sabah komşularım uyanıp kendi işlerinin ve dertlerinin peşine düşmemişken ben ayakta ve kendi derdimin peşine düşmek için uyanıktım! Şüphesiz komşularının çoğu; alacakaranlıkta Boston'a doğru yola çıkmış olan çiftçiler veya işlerine giden oduncular işten dönerken benimle karşılaştılar. Doğru, hiçbir zaman güneşin doğuşuna yardım etmedim; fakat, hiç şüphesiz, güneşin doğuşuna yardım etmek güneşin doğuşuna tanıklık etmenin yanında gayet önemsiz kalır.

Birçok sonbahar - ve evet, kış gününü kasabanın dışında rüzgârı dinlemeye, söylediklerini duymaya ve taşımaya çabalayarak harcadım! Neredeyse tüm sermayemi bu yolda harcadım, pazarlık yaparken nefesimi tükettim, rüzgâra karşı koştum. Tüm bunlar siyasi partilerden herhangi birini ilgilendirseydi, bu partiler bunlara bağlı olsaydı bunları gazetelerde görebilirdiniz. Diğer zamanlar ise yeni bir şeyler görmek için bir tepe veya ağaçtan etrafı gözledim, pek bir şey yaka-

layamamış olsam da, bir şeyler yakalarım umuduyla akşamları tepe başlarında göğün yere düşmesini bekledim ve dünyanın bilgeliği yeniden güneşe karıştı.

Uzun bir süre tirajı pek yüksek olmayan bir dergide muhabir olarak çalıştım. Derginin editörü katkılarımın hiçbirini basıma layık görmedi ve yazarların çoğunun tanık olduğu gibi, gayretlerimin karşılığında elime geçen sadece çalışmamdı. Ancak, bu durumda gayretlerim ödülün ta kendisiydi.

Uzun yıllar boyunca, kar ve yağmur fırtınalarının kendi kendini tayin etmiş müfettişi olarak çalıştım ve görevimi; anayolların değilse bile, orman patikalarının ve tüm ara yolların müfettişliğini bağlılıkla yerine getirdim, halkın kullanışlı olduğunu düşündüğü tüm bu yolları açık tuttum, dağ geçitlerinin tüm mevsimlerde açık ve ulaşılabilir olmasını sağladım.

Kasabanın vahşi hayvanlarının sadık bir çobana çitlerin üstünden atlamak gibi birçok sıkıntı veren bakımını yapma görevini yerine getirdim; Jonas'ın mı yoksa Solomon'un mu tarlada çalıştığını bilmesem ve bu beni ilgilendirmese de, tarlanın tenha kuytu ve köşeleriyle ilgilendim. Kurak mevsimlerde sulanmadıkları takdirde solup gidecek olan kırmızı yabanmersinlerini, kum kirazını, çitlembiği, kızıl çamı ve kara dişbudağını, çavuş üzümünü ve sarı menekşeleri suladım.

Kısacası böbürlenmeden söyleyebilirim ki uzun bir süre içtenlikle kendi işime baktım, ta ki kasabalıların beni kasaba görevlileri listesine zaten almayacakları ya da yerine getirdiğim bu işler için bana makul bir aylık bağlamayacakları gitgide daha açık bir hâle gelene kadar. Dürüstçe yerine getirdiğime yemin ede-

bileceğim işler hiç denetlenmedi, hatta çok az kabul edildi ve bu işler için çok az para ödendi. Fakat gözümü zaten buna dikmemiştim.

Yakın bir zamanda gezgin bir Kızılderili mahallemde yaşayan tanınmış bir avukatın evine sepet satmaya gitti. "Sepet almak ister misiniz?" diye sordu. "Hayır, istemiyoruz" cevabını aldı. Kızılderili kapıdan çıkarken "Ne!" diye haykırdı, "Açlıktan ölmemizi mi istiyorsunuz?" Çalışkan beyaz komşularının ne kadar varlıklı olduğunu, avukatın sadece argüman ürettiğini ve sonra sanki bir çeşit büyüyle zenginlik ve saygınlığın peşi sıra geldiğini görmüş olan Kızılderili kendi kendine "Ticarete atılacağım; sepet öreceğim, bu benim yapabileceğim bir şey." demişti. Sepetleri yaparak kendi payına düşen kısmı yerine getirdiğini, beyaz adamın da kendi payına düşeni yaparak sepetleri satın alacağını düşünmüştü. İnsanların sepetleri satın almak için vakit ayırmalarına değmesini sağlamak veya onları en azından buna inandırmak ya da insanların satın almak için vakitlerini ayırmalarına değecek bir şeyler yapmak zorunda olduğunu fark etmemişti. Ben de hoş desenli sepetler örmüştüm fakat kimsenin bu sepetleri satın almak için vakit ayırmaya değmesini sağlamak bir şeyler yapmadım. Dahası bu sepetlerin onları örmeye ayırdığım vakte değdiğini ve insanların sepetlerimi satın almak için ayırdıkları vakte değmesini sağlamaya çalışmak yerine bu sepetleri satma gereksiniminden nasıl kaçınacağımı düşündüm. İnsanların övdüğü ve başarılı olduğunu düşündüğü hayat yalnızca bir tür hayattır. Diğer türler pahasına herhangi bir tür hayatı neden abartalım ki?

Kasabalıların bana hükümet binasında bir yer

veya herhangi bir yerde bir görev ya da ücret vermeyeceklerini, kendi başımın çaresine bakmak zorunda olduğumu anlayınca yüzümü tamamen daha iyi bilindiğim ormana çevirdim. Sahip olduğum yetersiz araçları kullanarak sermaye biriktirmeyi beklemektense bir an önce işe başlamaya karar verdim. Walden Gölü'ne gitme amacım orada masrafsız veya bütün bir yaşam geçirmek değil, sadece mümkün olan en az engellemeyle özel işlerimle ilgilenmekti; durumum biraz sağduyu, girişkenlik ve ticaret yetenekleri eksikliği yüzünden aptalca yaşamaktan daha acıklı değildi.

Her zaman katı iş alışkanlıkları edinmeye gayret etmişimdir; bu alışkanlıklar herkes için gereklidir. Celestial Empire gibi bir gemiyle ticaret yapıyorsanız kıyıda, Salem'deki limanlardan birinde küçük bir ticarethane yeterli bir demirbaş olacaktır. Ülkenin sağladığı hammaddeleri, bolca buz ve çam kerestesi ve biraz da granit gibi sadece yerli ürünleri, her zaman için yerli topraklardan çıkan ürünleri ihraç edeceksiniz. Bunlar en iyi girişimlerdir. Tüm ayrıntıları bizzat denetlemek; aynı anda hem kılavuz hem de kaptan, hem mal sahibi hem de yüklenici olmak; satmak, satın almak ve hesabı tutmak; alınan her mektubu okumak ve gönderilen her mektubu yazmak veya okumak; ithal edilen malların boşaltılmasını gece gündüz denetlemek - en yüklü gemi çoğu zaman Jersey kıyısında boşaltılır- kıyının birçok yerinde neredeyse aynı anda bulunmak, kendi telgrafınız olmak, yorulmak bilmeden ufku taramak, kıyıya yakın seyreden tüm gemilerle konuşmak; böyle uzak ve fahiş bir pazar için düzenli mal sevkiyatı sağlamak; her yerdeki pazarların durumu, savaş ve barış olasılıklarından haberdar

olmak ve ticaret ve medeniyet eğilimlerini öngörmek, tüm keşif gezilerinin çıkarımlarından faydalanmak, yeni geçişleri ve denizcilikteki tüm gelişmeleri kullanmak, deniz haritalarını incelemek, sığlıklar ve yeni deniz fenerleri ve yeni şamandıraların konumlarını tespit etmek ve zaman zaman hesaplayıcının hatası yüzünden müsait bir iskeleye varmış olması gereken gemi bir kayanın üzerinde parçalandığı için dur durak bilmeden logaritmik tabloları düzeltmek, La Perouse'un anlatılmamış bir hikayesi vardır; evrensel bilime ayak uydurmak, Hanno ve Fenikelilerden günümüze kadar yaşamış olan tüm büyük kaşif ve denizcilerin, büyük maceracı ve tüccarların hayatlarını incelemek ve son olarak, ne durumda olduğunu görmek için zaman zaman stok miktarını gözden geçirmek... İnsanın yeteneklerini çalıştırıp zorlayacak bir iş; evrensel bir bilgi gerektiren kâr, zarar, çıkar, dara ve fire gibi konular ve her tür ölçüm.

Walden Gölü'nün ticaret için iyi bir yer olacağını düşünmüştüm, sadece demiryolu ve buz ticareti yüzünden değil, ifşa etmenin pek de iyi bir fikir olmayacağı avantajlara sahip; iyi bir limanı ve iyi temelleri var. Doldurulması gereken Neva bataklıkları bulunmuyor; yine de her yerde kendi topladığın yığınların üzerine inşa etmen gerekir. Neva gölündeki bir gel-gitin, günbatısı rüzgârı ve buzla beraber, St. Petersburg'u yeryüzünden silebileceği söylenir.

Bu işe olağan sermaye olmadan girildiğinden, yine de buna benzer her girişim için vazgeçilmez olan bu araçların nereden elde edileceğini kestirmek kolay olmayabilir. İlk olarak sorunun pratik kısmına, yani Giyeceğe yönelecek olursak; onu elde etmede belki

de sıklıkla gerçek bir yarardan ziyade yenilik aşkı ve insanların fikirlerini göz önünde bulundurmak bizi yönlendiriyor. Yapacak işi olanlar giyinmenin amacının, ilk olarak yaşamsal ısıyı muhafaza etmek, ikinci olarak da, toplumun bulunduğu durumu göz önüne alırsak, çıplaklığı örtmek olduğunu hatırlasın; böylece zorunlu veya önemli işlerin ne kadarını giyecek satın almadan başarabileceklerini düşünebilirler. Bir kıyafeti, majesteleri için özel olarak yapılmış olsa da, sadece bir kez giyen kral ve kraliçeler kişinin üzerine tam olarak uyan bir kıyafet giymesinin rahatını bilemez; üzerine temiz kıyafetlerin asıldığı tahta atlarla hemen hemen aynı durumdadırlar. Elbiselerimiz her geçen gün bize daha benzer bir hâle gelir ve karakterimizin tesirini üzerinde taşır; onları bir kenara koymakta tereddüt etmeden önce sanki vücudumuzun bir parçasıymış gibi ciddiyetle tamir ederiz. Hiç kimseyi giysilerinde yama bulunduğu için küçük görmem, yine de modaya uygun veya en yazından temiz ve yamasız giysilere sahip olmak sağlam bir vicdana sahip olmaktan genelde daha önemli görülür. Ancak yırtık onarılmamış olsa bile yırtığın ortaya çıkardığı en büyük kusur tedbirsizliktir. Bazen şuna benzer sorularla tanıdıklarımı sınarım: Kim dizlerinin üstü yamalı veya fazladan iki dikişli elbiseler giyebilir? Çoğu böyle giysiler giydiği takdirde yaşamındaki başarı şansının mahvolacağına inanırmış gibi davranır. Kırık bir bacakla topallayarak kasabada dolaşmak, onlara yırtık bir pantolonla dolaşmaktan daha kolay gelir. Genelde bir beyefendinin bacakları bir kazaya uğrarsa bacaklar tedavi edilebilir, fakat pantolon benzer bir kazayla karşılaşırsa yapılacak bir şey yoktur; çünkü bu beyefendi

gerçekten neyin saygıdeğer olduğuna değil, neye saygı duyulduğuna dikkat eder. Az sayıda insan tanırken birçok ceket ve pantolon tanırız. Bostan korkuluğuna kendi elbisenizi giydirin, korkuluğun yanında kıyafetsiz dikilirseniz herkes korkuluğa selam verecektir. Geçen gün, bir mısır tarlasında şapkalı ve ceketli bir kazığın yanından geçerken onun tarlanın sahibine benzediğini fark ettim. Tek fark, kötü havadan onu son gördüğümden birazcık daha fazla etkilenmiş olmasıydı. Sahibinin arazisine giyinik olarak yaklaşan her yabancıya havlayan fakat çıplak bir hırsıza hiç ses çıkarmayan bir köpek olduğunu duymuştum. Giysilerinden yoksun bırakılsalardı insanların sahip oldukları mevkileri ne derece koruyabilecekleri ilginç bir soru. Böyle bir durumda, medeni insanlardan oluşan bir toplulukta kimin en çok saygı duyulan sınıfa ait olduğunu kesinlikle söyleyebilir miydiniz? Madam Pfeiffer, dünyanın doğusundan batısına yaptığı serüvenli yolculuğunda Rusya'ya, ülkesine yakın topraklara vardığında yetkililerle tanışmaya giderken seyahat kıyafetleri dışında bir şeyler giyme ihtiyacı hissettiğini, çünkü "artık insanların giydikleriyle değerlendirildiği medeni bir ülkede bulunduğunu" söyler. Demokratik New England şehirlerimizde bile, tesadüfen sahip olunan servet ve bu servetin giyim kuşamla gösterilmesi servet sahibine neredeyse evrensel bir saygınlık kazandırır. Ancak bu saygıyı gösterenler sayıca çok olsalar bile bir yere kadar putperestlik yaparlar, bu yüzden bir misyonere ihtiyaçları vardır. Ayrıca elbiseler sonsuz diyebileceğimiz bir işi, yani dikişi de beraberinde getirmiştir; en azından bir kadının elbisesi hiçbir zaman tamamlanmaz.

Nihayet yapacak bir iş bulmuş biri, bu iş için yeni bir elbiseye ihtiyaç duymayacaktır,çünkü belirsiz bir süre boyunca tavan arasında tozlanmış olan eski elbiseleri onun için yeterli olacaktır. Eski ayakkabılar bir kahramana uşağına - bir kahramanın uşağı olursa tabii - hizmet ettiğinden daha uzun süre hizmet edecektir, çıplak ayaklar ayakkabılardan daha eskidir, kahraman çıplak ayaklarıyla da yetinebilir. Yalnızca suarelere ve mahkemelere giden kişilerin yeni ceketlere, içindeki insanın değiştiği kadar sıklıkla değişen ceketlere, ihtiyacı olmalıdır. Ancak eğer ceketim ve pantolonum, şapkam ve ayakkabılarım Tanrı'ya ibadet etmek için uygunsa benim için de uygun olacaktır, öyle değil mi? Kim eski elbiselerinin, eski ceketinin birine verilemeyecek kadar eskidiğini görmüştür? Kimin giysileri yoksul bir çocuğa hatta daha azıyla yetinebilen daha yoksul, yani aslında daha zengin birine verildiği takdirde bir hayır işi olarak kabul edilmeyecek kadar yıpranmış, lime lime olmuş bir hâle gelmiştir? Diyorum ki; kıyafetleri giyecek yeni birinden ziyade yeni kıyafetler gerektiren tüm işlerden uzak durun. Ortada yeni bir insan yoksa yeni kıyafetler nasıl uydurulabilir? Yeni bir işe başlamak üzereyseniz bu işi eski kıyafetlerinizle deneyin. Tüm insanlar *yetinecekleri* bir şeyler değil *yapacakları* veya *olacakları* bir şeyler ister. Belki de eski elbiselerimiz ne kadar eski püskü veya kirli olursa olsun, bu elbiseler içinde yeni insanlar olarak hissedebileceğimiz gibi, yeni bir şarabı eski bir şişede saklıyormuşuz gibi davrandığımız, iş yaptığımız veya bir şekilde seyrettiğimiz sürece, hiçbir zaman yeni bir elbise edinmemeliyiz. Kuşlarınki gibi bizim tüy dökme mevsimimiz de bir hayat krizi olmalıdır. Dalgıç-

kuşu, bu dönemi gölde yalnız bir şekilde geçirir. Aynı şekilde içsel bir gelişme ve genişlemeyle yılan derisini döker, tırtıl da kurtçuk kabuğunu atar. Kıyafetler de bizim dış kabuğumuz ve fani derimizden başka bir şey değildir. Aksi takdirde, olduğumuzdan başka davranmış ve kaçınılmaz bir şekilde insanlık tarafından olduğu kadar kendimiz tarafından da dışlanmış oluruz.

Dış etkilerle büyüyen bitkilermişiz gibi kıyafet üstüne kıyafet giyeriz. Çoğunlukla ince ve süslü olan dış kıyafetlerimiz, dış derimiz, sahte cildimizdir; hayatımızın bir parçası değildir ve orada ya da burada ciddi bir yaralanmaya sebep olmadan çıkarılabilir. Daha kalın olan ve sürekli giydiğimiz kıyafetler ise hücresel derimiz, korteksimizdir, ancak gömleklerimiz iç kabuğumuz, yani gerçek kabuğumuzdur; soyulmadan ve böylece insanı öldürmeden çıkarılamaz. Tüm toplumların belli mevsimlerde gömleğe eşdeğer bir şeyler giydiğini düşünürüm. İnsanın karanlıkta kendi kendine dokunabilecek kadar sade giyinmesi ve düşman kasabayı işgal ederse yaşlı bir filozof gibi endişesizce şehrin kapısından çıkıp gidebilecek kadar, her anlamda, derli toplu ve hazırlıklı yaşaması ne kadar da arzu edilebilir bir durumdur. Kalın bir giysi çoğu açıdan, üç ince giysi kadar iyiyken ve uygun fiyatlara satın alınabilecek kıyafetler varken; beş dolara uzun yıllar dayanacak kalın bir ceket, iki dolara kalın bir pantolon, bir buçuk dolara inek derisinden bir çift bot, çeyrek dolara yazlık, altmış iki buçuk sente ise kışlık bir şapka satın alınabilirken veya bunların daha iyileri çok daha düşük maliyetlerle evde yapılabilirken kendi çabasıyla böyle bir elbise giyen yoksul ve ona hak ettiği saygıyı gösterecek olan bilge insanlar nerede?

Terzimden belirli bir tarza sahip bir elbise istediğimde, sanki Kader Tanrıçaları kadar kişiler üstü bir otoriteyi alıntılar gibi "Onlar"ı vurgulamadan, ciddi bir şekilde "Artık o giysileri öyle yapmıyorlar" diye cevap verir. Sırf söylediğim şeyi kastettiğime, bu kadar bilinçsizce konuşabileceğime inanamadığı için istediğim elbiseyi diktirmekte zorluk yaşarım. Kehanete benzer bu cümleyi duyduğumda, bir anlığına düşüncelere dalıp cümleyi tamamen anlamak için "Onlar"ın, "bana" ne dereceden bir akrabalıkla bağlı olduğunu, beni bu kadar yakından etkileyen bir meselede nasıl bir otoriteye sahip olabileceklerini öğrenebilmek için her sözcüğü ayrı ayrı üzerinde dururum. Sonunda, benzer bir gizemle ve "Onlar"ı daha fazla vurgulamadan, "Yakın zamana kadar öyle elbiseler yapmadıkları doğru, fakat artık yapıyorlar." diye cevap verme isteği duyarım. Karakterimi değil de, sanki üzerine ceket asılacak bir askıymışım gibi yalnızca omuzlarımın genişliğini ölçmesi ne işe yarar ki?

Ne Zarafet Tanrıçaları'na ne de Kader Tanrıçaları'na tapıyoruz, taptığımız tek şey Moda. Tam yetkiyle örüyor, dokuyor ve kesiyor. Paris'teki baş maymun bir gezgin şapkası giyince, Amerika'daki tüm maymunlar da aynısını yapar. Kimi zaman bu dünyada insanlar tarafından oldukça sade ve dürüst bir şeyin yapılacağına olan umudumu kaybediyorum. Eski fikirlerinin ezilip yok edilmesi, böylece bir daha ayakları üzerinde duramamalarının sağlanması için ilkin güçlü bir mengeneden geçirilmiş olmalılar; sonra bu topluluktan birinin kafasının içinde kim bilir oraya ne zaman yerleştirilmiş bir kurtçuk bulunuyor olmalı, ateş bile bu şeyleri öldüremez; böylece mesleğinizi

kaybetmiş olursunuz. Yine de, bir miktar Mısır buğdayının bize bir mumya tarafından getirildiğini unutmamalıyız.

Özetle, giyimin bu ülkede veya bir diğerinde sanatsal bir itibara ulaşmış olduğunun iddia edilemeyeceğini düşünüyorum. Günümüzde insanlar elde edebildiklerini giymekle yetiniyor. Kazazede gemiciler gibi kumsalda bulabildiklerini giyiyor ve mekan ya da zaman bakımından biraz uzaktan birbirlerinin kılık kıyafetlerine gülüyorlar. Her nesil, eski modaya gülerken yeni modayı dindarca takip ediyor. 8. Henry'nin veya Kraliçe Elizabeth'in elbiselerine bakmak, sanki Yamyam Adaları'nın Kral ve Kraliçesinin elbiselerine bakıyormuşuz gibi eğlendiriyor bizi... Kıyafetsiz bir insan acınası ve acayiptir. İnsanların kıyafetine gülmeyi veya tapınmayı engelleyen sadece ciddi bir göz ve samimi olarak yaşanmış bir hayattır. Harlequin bir sancı krizine tutulduğunda, kostümü de halet-î ruhiyesine uyacaktır. Bir asker top güllesiyle vurulduğunda üstündeki paçavralar da kendisi gibi moraracaktır.

Erkek ve kadınların yeni modellere olan çocuksu ve ilkel düşkünlüğü yüzünden birçokları bu neslin bugün ihtiyaç duyduğu belirli görünümü keşfedebilmek adına titrek ve şaşı bir durumda kaleydoskoplara bakakalıyor. İmalatçılar, bu düşkünlüğün tamamen değişken ve tuhaf olduğunu öğrenmişlerdir. Yalnızca, birinde belli bir renge sahip daha fazla iplik olmasıyla ayırt edilebilecek iki modelden biri hemen satılırken diğeri raflarda kalır. Yine de bir sezon sonra genellikle rafta kalmış olan model moda olur. Karşılaştırılırsa, dövme söylendiği gibi iğrenç bir adet değildir. Sırf model deri üzerine, kalıcı bir şekilde işleniyor diye

dövmeye barbarca diyemeyiz.

Fabrika sistemimizin, insanların giyecek edinmeleri için en iyi yol olduğuna inanmıyorum. İşçilerin durumu her geçen gün İngiliz işçilerin durumuna daha çok benziyor ve bu hayret edilecek bir şey değil; çünkü duyduğum veya gözlemlediğim kadarıyla esas amaç insanlığın iyi ve doğru düzgün giyinebilmesi değil, kesinlikle şirketlerin zenginleşmesidir. Uzun vadede kişi sadece amaçladığını elde eder. Bu yüzden kısa vadede başarısız olsalar bile, yüksek bir şeyi hedeflemeleri daha iyidir.

Barınağa gelince; buradan daha soğuk ülkelerde bile insanların uzun süre barınak olmadan yaşayabildiğini gösteren örnekler olsa da, barınağın artık yaşamın bir gerekliliği olduğunu inkar etmeyeceğim. Samuel Laing, "Bir Laponyalı deri elbisesi ve başı ve omuzlarına geçirdiği deri bir torbayla geceler boyu kar üzerinde, yünlü elbiseler içinde bile birinin maruz kaldığında hayatını kaybedeceği kadar soğuk bir havada uyuyabilir" der. Laponyalıların bu şekilde uyuduklarını görmüştür. Yine de "Diğer insanlardan daha dayanıklı değiller." der. Ancak insanın bir evin verdiği rahatlığı keşfetmesi muhtemelen fazla uzun sürmemiştir. Ev içi rahatlığı tabiri aslen ailenin değil, evin verdiği memnuniyeti işaret ediyor olabilir. Yine de ev zihnimizde en çok kışla veya yağmurlu mevsimlerle ilişkili olsa da, yılın üçte ikisinde şemsiye dışında bir barınağa ihtiyaç duyulmayan iklimlerde bu memnuniyet kısmi ve nadiren ortaya çıkar. Bizim iklimimizde eskiden ev yaz gecelerinde kullanılan sığınak anlamına gelirdi. Kızılderili gazetelerinde Kızılderili çadırı bir günlük yürüyüşün sembolüydü ve ağaca kazınmış

bir sıra Kızılderili çadırı ise kaç kez kamp kurduklarını gösterirdi. İnsan uzun kollu, bacaklı ve gürbüz yaratılmamıştır; dünyasını daraltmaya ve kendine uygun bir yerde duvarlar örmeye çalışır. İnsan ilk olarak çıplak ve açıktaydı, fakat bu sakin ve sıcak havada gün ışığında gayet hoş olsa da, eğer giyinmek ve bir ev inşa edip sığınmakta aceleci olmasaydı yağmurlu mevsim ve kış, kavurucu güneşten hiç bahsetmiyorum, insan soyunu en başında yok edebilirdi. Efsaneye göre Adem ve Havva, diğer kıyafetlerden önce asma yaprağı giyiyorlardı. İnsan bir ev; sıcaklıkla veya rahatlıkla, ilk olarak fiziksel sıcaklıkla, daha sonra ise duygusal sıcaklıkla dolu bir yer arzuladı.

İnsan soyunun çocukluk dönemine denk gelen bir zamanda, uyanık bir ölünlünün sığınmak amacıyla bir kaya oyuğuna emeklediğini tahayyül edebiliriz. Her çocuk, bir yere kadar, dünya hayatına sıfırdan başlar ve yağmurlu ve soğuk havada bile dışarıda bulunmaktan hoşlanır. Atçılık oynadığı kadar evcilik de oynar, içgüdüsü bu yöndedir. Kim çocukken meyilli kayalara baktığında ya da bir mağaraya yaklaştığında hissettiği merakı hatırlamaz ki? Bu merak, en ilkel atamızın hâlâ içinde yaşadığı parçamızın hissettiği doğal bir özlemdir. Mağaradan yapraklı, tahtalı, dallı, ketenli, ot ve samanlı, tahtalı ve kiremitli, taşlı ve tuğlalı çatılara ilerledik. Artık açık havada yaşamanın nasıl bir şey olduğunu bilmiyoruz, hayatımız düşündüğümüzden daha evcil bir hâle gelmiş. Yuvayla açık arazi arasında büyük bir uzaklık var. Belki de gece ve gündüzlerimizi yıldızlarla aramızda herhangi bir engel olmadan geçirseydik, şair şiirlerini bir çatı altında yazmasa ve aziz de bir çatı altında bu kadar uzun süre

kalmasaydı daha iyi olurdu. Ne kuşlar mağaralarda şarkı söyler, ne de güvercinler masumiyetlerini güvercinliklerde yaşatır.

Ancak kişi yaşayacağı bir ev inşa etmeyi tasarlıyorsa, biraz Amerikan kurnazlığı göstermesi gerekir. Aksi takdirde kendini bir ıslahevinde, yolunu kaybetmiş şekilde bir labirentte, müzede, düşkünler evinde, hapishanede veya görkemli bir türbede bulabilir. İlk olarak, bir barınağa ne kadar az ihtiyaç olduğunu düşünün. Bu kasabada, Penobscot Kızılderililerinin, etraflarında neredeyse bir ayak yüksekliğinde kar varken, ince pamuklu bir bezden yapılmış çadırlarda yaşadıklarını gördüm ve rüzgârı keseceği için karın daha yüksek olmasından memnuniyet duyacaklarını düşündüm. Eskiden hayatımı kişisel uğraşlarımla ilgilenecek kadar özgür kalabileceğim dürüst bir şekilde kazanmak, maalesef zamanla biraz duygusuzlaştığım için bugüne nazaran daha fazla canımı sıkan bir sorunken; tren yolunun yanında, altı ayak uzunluğunda ve üç ayak genişliğinde, geceleri işçilerin alet edevatlarını sakladığı büyük kutular görürdüm. Bu görüntü eli darda olan herkesin bir dolara böyle bir kutu satın alabileceği, biraz hava alabilmesi için bu kutuya delikler açabileceği, yağmurlu havalarda ve geceleri bu kutunun içine girebileceği, kapağını kapatabileceği ve böylece sevgisinde özgür bir ruh olabileceği fikrini uyandırmıştı. Bu ne daha kötü, ne de rezil bir alternatif olarak görünmüştü. İstediğiniz kadar oturabilir ve uyandığınızda da kira için peşinizden koşan bir ev sahibi olmadan dışarı çıkabilirsiniz. Böyle bir kutuda donarak ölmeyecek olan birçok kişi daha büyük ve lüks kutuların kirasını ödemek için ölümle korkutu-

luyor. Bir nebze bile şaka yapmıyorum. Ekonomi ciddiyetsiz bir şekilde davranmaya müsait bir konudur, fakat ekonomiden aynı şekilde kurtulamayız. Çoğunlukla açıkta yaşayan sert ve dayanıklı bir soy için gereken rahat bir ev, bir zamanlar burada, neredeyse tamamen Doğanın insanlara hazır olarak verdiği malzemelerle inşa edilirdi. Massachusetts Kolonisi'nde yaşayan Kızılderilileri denetleyen Gookin, 1674 yılında şunları yazmakta: "En iyi evleri oldukça düzgün, sıkı ve sıcak tutacak bir şekilde ağaç kabuklarıyla kaplanmış. Bu kabuklar hâlâ nemli olduğu mevsimlerde ağaç gövdelerinden sıyrılmakta, kurumadan ağır kerestelerin baskısıyla büyük ve ince tabakalar hâline getirilmektedir. Daha kötü durumda olan evler ise bir tür sazdan yaptıkları hasırlarla kaplı ve diğerleri kadar iyi olmasa da yine sıcak tutacak bir şekilde sıkıca kaplanmış. Gördüğüm evlerin bazıları altmış veya yüz ayak uzunluğunda ve otuz ayak genişliğinde. Sık sık çadırlarında konakladım ve bu çadırların en iyisinden İngiliz evleri kadar sıcak olduğunu gördüm." Gookin ayrıca bu evlerin çoğunlukla iyi dokunmuş, nakışlı halılarla kaplanmış ve çeşitli eşyalarla döşenmiş olduğunu eklemektedir. Kızılderililer, çatıdaki bir deliğe asılmış ve iple hareket ettirilebilen bir hasırla rüzgârın etkisini ayarlayabilecek kadar ilerlemişlerdi. Böyle bir barınak, ilk olarak en fazla bir ya da iki günde inşa edilirdi ve birkaç saatte sökülüp yapılabilirdi. Her ailenin böyle bir barınağı veya böyle bir barınakta odası bulunuyordu.

İlkel devlette her aile neredeyse en iyiler kadar iyi olan, sıradan ve basit ihtiyaçlarına yetecek bir barınağa sahiptir. Ancak gökyüzündeki kuşların yuvala-

rı, tilkilerin delikleri ve ilkellerin de çadırları varken, modern ve medeni topumda ailelerin yarısından fazlasının bir barınağı bulunmuyor derken haddimi aşmadığımı düşünüyorum. Medeniyetin özellikle daha belirgin olduğu büyük kasaba ve şehirlerde, barınak sahibi olanların sayısı toplamın oldukça küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Geri kalanlar ise, yaz kış zorunlu olan giyeceklerin en dışta kalanı olan barınaklar için, her yıl Kızılderili çadırlarından oluşan bir köy satın alacak kadar para öderler. Ödedikleri bu vergi onları hayatları boyunca fakirliğe mahkum eder. Burada satın almak yerine kira ödemenin dezavantajı üzerinde ısrarla durmak niyetinde değilim, fakat ilkeller daha ucuza mal olması sebebiyle kendi barınaklarına sahipken, medeni insanın genelde barınak sahibi olmayı karşılayamayacağı için barınağını kiraladığı gayet açıkça görülüyor. Uzun vadede ise kiralamaya bile gücü yetmiyor. Ancak buna karşı yoksul medeni insanın bu vergiyi ödeyerek ilkelinkiyle karşılaştırıldığında saraya benzeyen bir evde ikamet ettiği öne sürülebilir. Bu ülkenin ortalaması olarak yirmi beş ile yüz dolar arasında bir yıllık ücret kişiye yüzyılların ürünü olan gelişimden, geniş dairelerden, temizce boyanmış veya kâğıt kaplanmış duvarlardan, Rumford şömineden, ince sıvadan, Venedik storundan, bakır tulumbadan, yaylı kilitten, ferah bir kilerden ve birçok diğer şeyden faydalanma hakkı sağlıyor. Peki nasıl oluyor da bunların keyfini çıkardığı söylenen medeni kişi yoksul bir insanken, bunlara sahip olmayan ilkel zengin bir ilkel oluyor? Eğer medeniyetin insani şartlarda gerçek bir ilerleme olduğu öne sürülürse ki ben yalnızca bilge olanların bu ilerlemeyi sağlayabildiğini dü-

şünüyorum, o zaman medeniyetin daha pahalıya mal etmeden daha iyi konutlar üretebildiği kanıtlanmalıdır. Bir şeyin maliyeti ise hemen ya da uzun vadede o şeyi ödemek için gereken ömür kadardır diyeceğim. Bu mahallede ortalama bir ev hemen hemen sekiz yüz dolardır. Bu miktarı biriktirmek ise, bir kişinin çalışmasının parasal karşılığını günlük bir dolar olarak ve bazıları daha fazla kazanıyorsa bazılarının da daha az kazandığını kabul edersek, bir işçinin ömrünün aile geçindirme derdi olmadan bile, on ile on beş yılını alır. Yani bu kişi evini kazanmak için neredeyse ömrünün yarısını harcamak zorundadır. Bunun yerine kira ödediğini düşünürsek, bu da kötülükler arasında yapılmış kuşkulu bir tercihtir. İlkel, çadırını bu şartlarda elde edebileceği bir sarayla değiştirse buna bilgelik diyebilir miyiz?

Bu lüzumsuz mülkün elde tutulmasının bireye sağladığı neredeyse tüm avantajı geleceğe karşı bir yatırıma, esas olarak da cenaze masraflarının karşılanmasına ayrılan bir birikime indirgediğimi tahmin edersiniz. Ancak herhalde kişi kendisini gömmek zorunda değildir. Fakat bu, uygar insan ve ilkel arasındaki önemli bir farklılığı işaret etmektedir. Şüphesiz, insanın yaşamını kurumsallaştırmak konusunda hakkımızda plânlar yaparken bizim yararımızı gözetiyorlar. Bireyin yaşamı, insan soyunu korumak ve mükemmelleştirmek adına, büyük ölçüde bu kurumun içinde eritilmiştir. Ancak, günümüzde bu avantajın ne pahasına elde edildiğini göstermek ve hiçbir dezavantajdan zarar görmeden tüm bu avantajdan yararlanabilecek şekilde yaşayabileceğimizi öne sürmek istiyorum. Her zaman yoksul yaşadığını veya babalar koruk

yediğinde çocukların dişlerinin kamaştığını söylerken ne demek istiyorsun?

Yüce Tanrı "Yaşadığım müddetçe, İsrail'de bu atasözünü kullanmana gerek kalmayacak." demiştir.

"Bütün ruhlar benimdir; babanın ruhu da, çocuğun ruhu da benimdir: Günah işlemiş olan ruh, o ruh ölecektir."

Komşularımı, en az diğer sınıflar kadar varlıklı olan Concordlu çiftçileri, düşündüğümde genellikle borçlarıyla miras aldıkları veya borç parayla satın aldıkları çiftliklerine sahip olabilmek için yirmi, otuz veya kırk yıldır çalışıp didindiklerini, bu çalışıp didinmenin üçte birini de evlerinin bedeline denk düştüğünü düşünebiliriz ve buna rağmen hâlâ tüm borçlarını ödeyememiş olduklarını görüyorum. Doğru, bazen borçlar çiftliğin değerini aşıyor, öyle ki çiftliğin kendisi büyük bir borç yükü hâline geliyor. Yine de söylediklerine göre, borçlarını bile bile bu çiftliği miras olarak kabul etmiş kişiler bulunuyor. Vergi memuruna sorduğumda, kasabada kendi çiftliğinin tam anlamıyla sahibi olan bir düzine kişinin adını sayamayacağını öğrenip çok şaşırdım. Bu çiftliklerin geçmişini öğrenmek istiyorsanız ipotek edildikleri bankalara sorun. Çiftliğinin bedelini gerçekten çiftlikte sarf ettiği emeğiyle ödemiş olan kişiler o kadar az ki komşuları bu kişiyi parmakla gösterir. Concord'da böyle üç kişi var mıdır, emin değilim. Tüccarlar hakkında söylenen "Büyük çoğunluğunun hatta yüzde doksan yedisinin başarısız olması kesindir." sözü aynı şekilde çiftçiler için de geçerlidir. Fakat tüccarlarla ilgili olarak; bir tüccarın başarısızlıklarının büyük bir kısmının parasal başarısızlık değil, sadece anlaşmalarını yerine getirme

konusundaki başarısızlıklar olduğu söylenmekte, yani aslında başarısız yaşayan manevi karakterdir. Hâlbuki bu konunun çok daha kötü bir yanını ortaya koymakta ve ayrıca kalan üç kişinin bile ruhlarını kurtarmakta başarılı olamadıklarını, hatta bir ihtimal dürüst bir şekilde başarısız olanlardan daha kötü bir şekilde iflas etmiş olduklarını göstermektedir. İflas ve borçların reddi uygarlığımızın büyük bir kısmının üstünden sıçradığı ve parendeler attığı sıçrama tahtalarıdır, fakat ilkeller yokluğun esnemeyen tahtası üzerinde ayakta durur. Yine de Middlesex Sığır Fuarı, sanki tarım sisteminin tüm parçaları düzenli çalışıyormuş gibi, her yıl burada *alkışlarla* başlar.

Çiftçi geçinme sorununu sorunun kendisinden çok daha karmaşık bir formülle çözmeye çabalamaktadır. İki yakasını bir araya getirebilmek için sığır ticareti yapar. Rahatı ve bağımsızlığı yakalayabilmek için tüm becerilerini kullanarak kıldan bir tuzak kurar ve arkasını döner dönmez kendi bacağını bu tuzağa kaptırır. İşte bu yüzden yoksuldur ve aynı nedenle lüks içinde yaşamamıza rağmen, ilkellerin binbir türlü rahatlığı hesaba katılırsa hepimiz yoksuluz. Chapman'in şarkısı gibi;

"İnsanların yanlış toplumunda
Dünyevi büyüklük uğruna
Tüm ilahi gönenç dağılıp karışır havaya."

Ve çiftçi sonunda evine sahip olduğunda daha zengin değil, daha yoksul olabilir;aslında ona sahip olan ev olmuştur. Bence, Momus'un Minerva tarafından inşa edilmiş olan eve yönelttiği "Keşke taşınabilir olsaydı, böylece kötü muhitlerden sakınabilirdik." itirazı gayet yerinde bir itiraz. Ve bu itiraz hâlâ geçerli,

çünkü evlerimiz o kadar kullanışsız ki genellikle içlerinde barınmaktan ziyade hapis gibiyiz; sakınılması gereken kötü muhit ise kendi aşağılık nefsimiz. En azından bu kasabada, neredeyse bir nesildir varoşlardaki evlerini satıp kasabaya taşınmayı arzulayan fakat bunu başaramamış bir iki aile tanıyorum. Onları sadece ölüm özgürleştirebilecek.

Çoğu insanın tüm yenilikleriyle modern bir evi eninde sonunda satın alabileceğini veya kiralayabileceğini kabul edelim. Uygarlık, evlerimizi geliştirirken bu evlerde yaşayan insanları aynı şekilde geliştirememiştir. Saraylar yaratmıştır, evet, fakat soyluları ve kralları yaratmak o kadar kolay değildir. *Peki uygar insanın uğraşları ilkel insanınkinden daha değerli değilse ve uygar insanın hayatının büyük bir kısmı da yalnızca temel ihtiyaçları ve rahatlıkları elde etmek için harcanıyorsa, ilkel insandan daha iyi bir barınağa niçin sahip olmalı ki?*

Peki ya yoksul azınlık nasıl geçiniyor? Belki de ilkel insana oranla kimilerinin daha iyi durumda yaşadığı gibi kimilerinin de ilkel insandan daha kötü şartlarda yaşadığı görülecektir. Bir sınıfın içinde yaşadığı lüks diğer bir sınıfın sefaletiyle dengelenir. Bir yanda saray, diğer yanda ise düşkünler evi ve "sessiz yoksullar." Firavunların mezarları olacak piramitleri inşa eden on binler sarımsakla beslenmiştir ve muhtemelen düzgün bir şekilde gömülmemişlerdir. Sarayın çatı süslemelerini bitiren duvarcı, gece olunca belki de bir Kızılderili çadırı kadar bile iyi olmayan kulübesine döner. Uygarlığın olağan belirtilerinin görüldüğü bir ülkede, halkın büyük bir kısmının ilkeller kadar kötü bir durumda yaşamıyor olduğunu zannetmek yanlış-

tır. Burada yozlaşmış zenginlerden değil, yozlaşmış yoksullardan bahsediyorum. Bunu bilmem için, her yerde uygarlığımızın eseri olan son teknoloji demiryollarımızı çevreleyen gecekondu mahallelerinden daha uzağa bakmama gerek yok. Günlük yürüyüşlerimde ahır gibi evlerde yaşayan ve tüm kış ışık alabilmek için kapılarını açık bırakan insanlar, ancak hayal meyal görülebilen yakacak odun yığınları, soğuk ve sefalet yüzünden büzülme alışkanlığıyla kalıcı olarak büzüşüp kalmış, uzuv ve melekelerinin gelişimine ket vurulmuş genç ve yaşlı vücutlar görürüm. Emekleriyle bu neslin ayırt edilebilir bir konuma gelmesini sağlamış olan eserleri yaratmış sınıfın durumunu incelemek elbette adil olacaktır. Dünyanın en büyük fabrikası olan İngiltere'deki her sınıftan işçinin durumu da öyle veya böyle buna benzerdir. Veya haritada beyaz ve aydınlanmış noktalardan biri olan İrlanda'ya da değinebilirim. İrlandalının fiziksel durumuyla, Kuzey Amerikalı Kızılderilinin veya Güney Denizi Adası yerlisinin ya da diğer herhangi bir ilkel toplumun uygar insanla temas edip bozulmadan önceki halini karşılaştırın. Yine de bu halkların yöneticilerinin ortalama bir uygar yönetici kadar akıllı olduğuna hiç şüphem yok. Bulundukları durum yalnızca uygarlıkla birlikte var olan sefaleti kanıtlamaktadır. Bu ülkenin başlıca ihraç maddelerini üreten ve kendileri de Güney'in başlıca üretim maddesi olan Güney Eyaletleri'ndeki işçilere burada değinmeme gerek bile yok. Kendimi ortalama koşullarda yaşadığı söylenen kişilerle sınırlandıracağım.

Çoğu insan hiçbir zaman bir evin ne olduğu üzerine düşünmemiş gibi görünüyor ve komşularının

sahip olduklarına sahip olmaları gerektiğini düşündükleri için gereksiz yere olsa da gerçekten bütün hayatları boyunca yoksul kalıyorlar. Sanki kişi terzinin ona biçeceği herhangi bir ceketi giymek zorundaymış gibi ya da palmiye yaprağından şapkayı veya dağ sıçanı derisinden başlığı giymeyi aşama aşama bırakan biri kendisine bir taç alacak parası çıkışınıyor diye zor günler geçirdiğinden şikayet edebilirmiş gibi! Sahip olduğumuz evlerden çok daha rahat ve lüks evler tasarlamak mümkün, fakat kimsenin böyle bir evi satın almaya gücünün yetmeyeceğini herkes kabul edecektir. Her zaman bu şeylerden daha fazla elde etmeye çalışacağız ve hiç olmazsa bazen daha azıyla yetinmeyi bilmeyecek miyiz? Yani saygıdeğer vatandaş, hem sözleriyle hem de hayatıyla ciddi bir biçimde gençlerin ölmeden önce gereksiz birkaç ayakkabı ve şemsiye biriktirmelerini, boş konuklar için boş konuk odaları bulundurmaları gerektiğini mi öğretmeli? Neden mobilyalarımız Arapların veya Kızılderililerinkiler kadar basit ve sade olmasın? Cennetten gelen elçiler olarak yücelttiğimiz, insanlık yararına hizmet eden kişileri düşündüğümde gözümde ayaklarının dibinde bekleyen bir maiyet veya bir araba dolusu son moda mobilya canlanmıyor. Peki ya mobilyalarımızın, yalnızca Araplardan ahlaken ve zihnen üstün olduğumuz oranda onların mobilyalarından daha süslü olmasına izin verecek olsam bu alışılmamış bir müsaade olmaz mıydı? Günümüzde evlerimiz mobilyalarla doldurulmuş ve kirletilmiştir, iyi bir ev kadını sabah işini yapar ve bunların büyük bir kısmını süpürüp çöpe atardı. Sabah işi! Aurora'nın kırmızısı ve Memnon'un müziği adına, insanın bu dünyadaki sabah işi ne olmalı?

Masamda üç parça kireç taşı vardı, fakat zihnimin mobilyaları hâlâ tozları alınmadan beklerken, bu taşların her gün tozunun alınması gerektiğini öğrenince dehşete düşerek ve iğrenerek onları camdan dışarı fırlattım. Bu durumda nasıl dayalı döşeli bir evim olabilir ki? Açık havada oturmayı yeğlerim, çünkü toprak kazılmadığı sürece çimenin üstünde toz birikmez.

Sürünün böyle özenli ve gayretli takip ettiği modayı belirleyenler zevk ve lüks düşkünü kişilerdir. Sözüm ona en iyi yerlerde konaklayan yolcu çok geçmeden bunun farkına varır, çünkü hancılar onun bir Sardanapalus[3] olduğunu varsayar ve eğer kendini onların vicdanına bırakırsa çok geçmeden erkekliğinden olur. Tren vagonlarında, daha çok güvenlik ve rahat için değil de lüks için harcama yapmaya meyilli olduğumuzu düşünüyorum. Oysa güvenlik ve rahat olmadan bu vagonlar modern bir salon olmaktan öteye geçemez. Beraberimizde batıya götürdüğümüz ve haremde yaşayan hanımlar ve Jonathan'ın isimlerini bildiği için utanacağı Çin İmparatorluğu'nun efemine sakinleri için yapılmış divanlar, sedirler, perdeler ve doğuya ait yüzlerce diğer şeyle dolu bir salon... Kadife bir minder üstünde tıkış tıkış oturmaktansa, bir balkabağında tek başıma oturmayı tercih ederim. Lüks bir vagonda, tüm yol boyunca kötü hava soluyarak cennete gitmektense üstü açık bir kağnıyla dünya üzerinde yolculuk yapmayı yeğlerim.

İnsan hayatının ilkel çağlardaki basitlik ve yalınlığı en azından şu avantaja işaret etmektedir: İnsan yine de doğada bir konuk olarak kalmıştır. Yemek yi-

3. Lüks düşkünü bir Asur kralı.

yip uyuyarak tazelenen insan yolculuğuna devam etti. Bu dünyada sanki bir çadırda kalıyormuş gibi barındı, vadileri geçti, ovaları kat etti, dağların tepelerine tırmandı. Ama bakın! İnsanlar kendi araçlarının aracı hâline gelmişler. Acıktığında özgürce meyve koparan kişi bir çiftçi, barınmak için bir ağacın altında dikilen ise bir kâhya olmuş. Artık geceyi geçirmek için kamp kurmuyoruz, dünyaya yerleşip cenneti unutmuşuz. Hıristiyanlığı yalnızca gelişmiş bir *tarım* yöntemi olarak benimsemişiz. Bu dünya için bir aile malikânesi, öteki dünya içinse bir aile mezarlığı inşa etmişiz. En yüce sanat eserleri insanın bu durumdan özgürleşme mücadelesinin ifadesidir; fakat sanatımızın etkisi bu aşağılık konumu daha konforlu bir hâle getirmekle, yüce konumumuzu ise unutturmaya çalışmakla sınırlı kalmıştır. Gerçekte bu kasabada güzel bir sanat eserine yer yoktur, çünkü bir sanat eseri kalmış olsa bile yaşamlarımızda, evlerimizde ve sokaklarımızda sergilenebileceği uygun bir yer bulamaz. Ne bir resmi asacak bir çivi, ne de bir kahramanın veya azizin büstünü koyacak bir raf vardır. Evlerimizin nasıl inşa edildiğini, ücretlerinin nasıl ödendiğini veya ödenmediğini, geçimlerinin nasıl idare ve idame edildiğini düşünüyorum da, şömine rafı üzerindeki değersiz ıvır zıvırı hayran hayran seyreden konuğun altındaki zeminin nasıl olup da çökmediğine, onu bodrum kata, sağlam ve güvenir olan toprak temele yuvarlamadığına hayret ediyorum. Elimde olmadan, bu zengin ve incelikli olduğu söylenen hayatın balıklama atlanan bir şey olduğunu fark ediyorum ve onu süsleyen güzel sanatların zevkine varamıyorum; tüm dikkatim atlamayla meşgul oluyor, çünkü tamamen insan gücüyle

gerçekleştirilen en iyi atlama rekorunun düz zeminde yirmi beş ayak atlayabildikleri söylenen kimi gezgin Araplara ait olduğunu hatırlıyorum. Yapay bir destek olmadan insanın bu mesafenin ötesinde yere düşeceği kesin. Böylesi bir yakışıksızlığın sahibine sormaktan kendimi alamayacağım ilk soru şu: Seni destekleyen kim? Başarısız olan doksan yediden biri misin? Yoksa başarılı olan üç kişiden biri misin? Önce bu sorularıma cevap ver, belki sonra değersiz süslerine bir bakar ve onları süsten sayarım. Atın önündeki araba ne güzel, ne de faydalıdır. Evlerimizi güzel nesnelerle süslemeden önce duvarlarımızın sıyrılıp sökülmesi ve hayatlarımızın sıyrılıp sökülmesi, güzel ev idaresinin ve güzel yaşamanın temelinin atılması lazım; artık, güzele duyulan sevgi en çok dışarıda, evin ve ev sahibinin olmadığı yerde besleniyor.

İhtiyar Johnson, "Harikalar Yaratan Sezgi" isimli kitabında, çağdaşı olduğu bu kasabanın ilk yerleşimcilerinden bahsederken şunları söylüyor: "İlk barınakları için tepe yamaçlarında toprağı kazar, kerestelerin üzerine toprağı serer ve en yüksek tarafta dumanlı bir ateş yakarlardı. Toprak, Tanrı'nın lütfuyla onları besleyecek ekmek vermeden kendilerine evler inşa etmediler." İlk yılın mahsulü o kadar azdı ki " Uzun bir süre boyunca ekmeklerini çok ince kesmek zorunda kaldılar." New Netherland Eyaleti'nin sekreteri, burada toprak sahibi olmak isteyenlerin bilgi edinmesi için 1650 yılında Felemenkçe yazdığı metinde bilhassa şunu belirtir: "New Netherland'da, özellikle de New England'da, ilk başta istedikleri gibi çiftlik evleri inşa etmek için yeterli imkana sahip olmayanlar yerde, bodrum şeklinde, altı ya da yedi ayak derinli-

ğinde, uygun olduğunu düşündükleri uzunluk ve genişlikte kare şeklinde bir çukur kazar; içerdeki toprağı duvar boyunca tahtayla destekler, toprağın çökmesini engellemek için tahtayı ağaç kabuklarıyla veya başka şeylerle kaplar; bu bodrumun tabanını kalasla kaplar, tavanını tahtayla döşer, ağaç direklerle bir çatı yapar, direkleri ise ağaç kabuğuyla veya yeşil çimlerle kaplarlar. Böylece bütün bir aile, bu evlerde iki, üç veya dört yıl boyunca, kuru ve sıcak bir biçimde yaşayabilir. Bu bodrumların, ailenin büyüklüğüne göre bölmelere ayrıldığı anlaşılabiliyor. New England'ın zengin ve önemli kişileri, kolonilerin başlangıcında ilk evlerini iki nedenden dolayı bu şekilde inşa etmişlerdir; ilk olarak ev inşasıyla zaman harcayıp sonraki mevsim yiyecek kıtlığı yaşamamak, ikinci olarak da Anavatan'dan kalabalık gruplar hâlinde getirmiş oldukları yoksul işçilerin hevesini kırmamak. Üç dört yıl içinde, ülkenin tarıma uyum sağlamasıyla birlikte binlerce pound harcayarak kendilerine güzel evler inşa ettiler."

Atalarımızın tercih ettikleri bu yolda en azından sağduyulu davrandıklarını, daha acil ihtiyaçları giderme ilkesine göre hareket ettiklerini görüyoruz. Fakat günümüzde daha acil ihtiyaçlar gideriliyor mu? Kendim için lüks konutlarımızdan birini edinmeyi düşündüğümde hemen bundan vazgeçiyorum, çünkü tabiri caizse ülke hâlâ insani kültüre uyum sağlamış değil ve biz hâlâ ruhani ekmeğimizi atalarımızın buğday ekmeklerini kestiğinden çok daha ince kesmek zorundayız. En ilkel dönemlerde bile mimari süslemeler olmalıdır; fakat önce evlerimiz, kabukluların yuvaları gibi, yaşamımızla kesiştikleri noktada güzellikle bezensin,

güzelliğe boğulmasın. Ama maalesef birkaç evde bulundum ve neyle bezendiklerini biliyorum.

Günümüzde mağarada veya Kızılderili çadırında yaşayacak ya da hayvan postu giyecek kadar yozlaşmış olmasak da, insanlığın çabaları ve icatlarının sağladığı avantajları kabul etmek, oldukça pahalı olsa da, elbette daha iyidir. Böyle bir çevrede tahta, kiremit, kireç ve tuğla uygun mağaralardan, tomruklardan veya yeterli miktarlardaki ağaç kabuğundan, hatta iyi cins kilden ve yassı taşlardan daha ucuza ve kolayca temin edilebilir. Bu konuda bilgili bir şekilde konuşuyorum, çünkü bu konuyu teoride ve pratikte öğrendim. Biraz daha akılla bu malzemeyi günün en zenginlerinden daha zengin olacak ve uygarlığımızı bir lütuf hâline getirecek şekilde kullanabiliriz. Uygar insan ilkelden daha deneyimli ve bilgedir. Neyse, artık kendi deneyimi anlatmaya başlamam gerekiyor.

1845 yılının Mart ayı sonunda, bir balta ödünç alıp Walden Gölü kıyısındaki ormana, evimi inşa etmeyi düşündüğüm yerin yakınına gittim ve hâlâ körpe olan uzun iğneli akçam ağaçlarından kereste elde etmek için birkaç tane kesmeye başladım. Ödünç almadan bir işe başlamak hayli zordur, fakat belki de bu çevrenizdekilerin girişiminize ilgi duymasını sağlayacak en cömert yoldur. Sahibi baltayı bana verirken, baltanın göz bebeği olduğunu söyledi, fakat ben baltayı almış olduğumdan daha keskin bir şekilde geri verdim. Çalıştığım yer çok hoş, aralarından gölü izlediğim çam ağaçlarıyla dolu bir yamaçtı ve ormanın içinde çamların ve ceviz ağaçlarının bittiği küçük, açık bir alan vardı. Yer yer erimiş olsa da, göldeki buz hâlâ çözülmemiş, suya doygun ve koyu renkliydi.

Orada çalıştığım günlerde hafif bir kar yağışı olsa da, çoğu zaman eve dönerken demiryoluna çıktığımda sarı kum yığını puslu havada parıldayarak uzanıyor ve raylar bahar güneşi altında ışıldıyordu. Bizimle geçirecekleri yeni bir yıla başlamak için çoktan gelmiş olan tarla kuşu, sinekkapan kuşu ve diğer kuşların şakımasını duyuyordum. Toprak gibi insan memnuniyetsizliğinin de çözüldüğü ve uyuşmuş yaşamın gerinerek uyuşukluğundan kurtulmaya başladığı hoş bahar günleriydi. Baltam sapından kopunca, yeşil cevizden kestiğim parçayı taşla sıkıştırıp, tahtanın şişmesi için baltayı ıslatmak üzere buzun arasından göle bıraktığım bir gün çizgili bir yılanın suya girdiğini gördüm. Orada kaldığım çeyrek saatten fazla süre boyunca gayet rahat bir şekilde dipte uzandı durdu. Belki de uyuşuk durumundan daha tam olarak çıkamamıştı. Bana insanlar da benzer bir nedenden dolayı şu anki aşağı ve ilkel durumlarında kalmaya devam ediyorlar gibi geldi; eğer onları uyandıracak olan baharların etkisini hissetselerdi, ister istemez daha yüce ve uhrevi bir hayata yükselirlerdi. Daha önce de yolumun üstünde, ayazlı sabahlarda vücutlarının bazı kısımları hâlâ uyuşuk ve katı olan, kendilerini çözecek olan güneşi bekleyen yılanlar görmüştüm. Oldukça sisli olan 1 Nisan gününün erken saatlerinde yağmur yağıp buzu eritti ve gölün üzerinde bir şey arıyormuş gibi gezinen ve sanki kaybolmuş gibi sisin ruhuna uygun bir şekilde gıdaklayan başıboş bir kazın sesini duydum. Böylece birkaç gün kör baltamla kereste kesip yontmaya, direk ve kiriş hazırlamaya devam ettim. İfade edilebilecek bilgece şeyler düşünmeden kendi kendime şarkı söyledim:

İnsanlar çok şey bildiklerini söyler;
Fakat bakın, kanatlanmışlar.
Sanatlar ve bilimler
Ve binlerce araç gereç,
Esen rüzgâr
Herkesin tek bildiği budur.

Ana keresteleri altı inç kare yonttum, en az kesilenler kadar düz ve onlardan daha sağlam olmaları içinse çoğu direğin sadece iki yüzeyini, kirişlerin ve taban kerestelerinin de bir yüzeyini yontup kabuğun geri kalanını bıraktım. Bu kez başka araçlar da ödünç almış olduğum için, her bir çubuğun köküne dikkatli bir şekilde zıvana deliği açtım. Ormanda uzun zaman kalmasam da; ekmek ve tereyağından oluşan yemeğimi yanımda getiriyor, öğlenleri kesmiş olduğum yeşil çam dallarının ortasında oturup yemeğimi sarmış olduğum gazeteyi okuyordum. Ellerim kalın bir reçine tabakasıyla kaplı olduğu için ekmeğim de çamların hoş kokusundan payını alıyordu. İşim bittiğinde, birkaçını kesmiş olsam da, çam ağacını daha iyi tanıyarak onun düşmanı olmaktan ziyade dostu hâline gelmiştim. Kimi zaman ormanda gezinen bir avare baltamın sesini duyup gelir, çıkarmış olduğum yongaların üzerinde hoşça sohbet ederdik.

Acele etmekten ziyade işin tadını çıkardığımdan, Nisan ayı ortasında evim iskeleti tamamlanmış bir şekilde inşaya hazırdı. Fitchburg Demiryolları'nda çalışan İrlandalı James Collins'in kulübesini tahtaları için satın almıştım. James Collins'in kulübesinin olağanüstü güzel olduğu söyleniyordu. Kulübeyi görmeye gittiğimde, Collins evde değildi. İçeriye görünmeden evin

etrafında gezindim, pencere oldukça derin ve yüksekti. Kulübenin boyutları küçük, çatısı dikti. Etrafında gübre yığını gibi, beş ayak yüksekliğinde yığılmış toprak yükseldiği için başka da bir şey görünmüyordu. Güneş yüzünden büyük bir kısmı yamulmuş ve incelmişse de, en sağlam kısmı çatısıydı. Kapının altında tavuklar için yapılmış geçiş yerinden başka bir kapı eşiği de yoktu. Bayan C. kapıya çıkıp eve içerden bakmamı söyledi. Yaklaşmamla birlikte tavuklar da içeri kaçıştı. İçerisi karanlıktı, zeminin büyük kısmı topraktı; nemli, soğuk ve sıtma kokuyordu, sağda solda çıkarılmaya dayanmayacak birkaç tahta vardı. Çatı ve duvarların içini ve tahta zeminin yatağın altına kadar uzandığını göstermek için lambayı yakarak, iki ayak derinliğinde çöp çukuruna benzeyen kilere düşmememem için beni uyardı. Kendi deyişiyle, "Tavandaki tahtalar, evdeki tüm tahtalar iyiydi ve iyi bir pencere vardı". İlk olarak iki tam kare şeklinde pencere vardı fakat sadece kedi geçebiliyordu. Hepi topu bir soba, bir yatak ve oturacak bir yer, o evde doğmuş bir bebek, ipek bir perde, yaldızlı çerçeveli bir ayna ve meşe fidanına çivilenmiş yepyeni bir kahve değirmeni vardı. Bu arada James dönmüş olduğundan pazarlık hemen sona erdi. Ben o gece dört dolar yirmi beş sent ödeyecektim, James de ertesi sabah saat beşte evi boşaltıp evi kimseye satmayacaktı; evi saat altıda teslim alacaktım. Erkenden orada olmamın iyi olacağını söyledi ve yer kirası ve yakıtla ilgili bazı muğlak ve tamamen haksız taleplerde bulundu. Bunun dışında hiçbir borcumun olmadığına dair güvence verdi. Saat altıda yolda ona ve ailesine rastladım. Bütün eşyaları büyük bir çıkına sığmıştı; yatak, kahve değirmeni, ayna, tavuklar, kedi

hariç her şeyleri. Kedi ormana kaçıp yabani bir kedi oldu ve daha sonra öğrendiğim üzere dağ sıçanları için kurulmuş bir tuzağa yakalanıp, sonunda da ölü bir kedi oldu.

Aynı sabah çivileri çıkarıp kulübeyi söktüm, küçük yığınlar hâlinde göl kıyısına taşıdım, güneşte ağarıp düzleşmeleri için tahtaları çimenlerin üzerine yaydım. Orman yolundan geçerken erken uyanmış bir ardıç kuşu bir iki nağme şakıdı. Genç Patrick, ben tahtaları taşırken İrlandalı komşu Seeley'in hâlâ iyi, düz ve kullanılabilir durumdaki çivileri, raptiyeleri ve mıhları cebine attığını söyledi. Daha sonra zaman geçirmek için geri geldiğimde, kaygısızca dikilip tahribata göz attı; söylediğine göre yeterince çalışılmamış. İzleyicileri temsilen oradaydı ve görünüşte önemsiz olan bu olayı tanrıların Truva'dan çıkarılmasına benzer bir olay hâline getirmeye yardım ediyordu.

Evin bodrumunu bir tepenin güneye bakan yamacına, bir dağ sıçanının önceden oyuğunu kazdığı yere, sumak ve böğürtlen köklerinin arasında bitkilerin en son bulunduğu yere, patateslerin kışın bile donmayacağı ince bir kum zemine, altı ayak kareye yedi ayak derinliğinde kazdım. Kenarları taşlamadan, meyilli bir hâlde bıraktım, hiç güneş görmemiş olduğu için kum hâlâ yerinde duruyor. Bu yalnızca iki saatlik bir çalışmaydı. Bu işten özel bir keyif aldım, çünkü hemen hemen tüm bölgelerde ılıman bir sıcaklık elde etmek için insanlar toprağı kazar. Şehirdeki en şaşaalı evin altında bile, kendi eski köklerini sakladıkları bir bodrum bulunur ve üst yapının yok olmasından çok sonra bile topraktaki temel çukuru gelecek nesil tarafından fark edilir. Ev bir oyuğun girişindeki bir tür sundur-

madan başka bir şey değildir.

Sonunda Mayıs ayı başında, zorunluluktan ziyade komşuluğa uygun bir davranış sergilemek için, böylesi bir fırsatı değerlendirdim ve bazı tanıdıkların yardımıyla evimin iskeletini yükselttim. Hiç kimse yardımcılarının karakterinden benim kadar onur duymamıştır. İnanıyorum ki bir gün çok daha görkemli yapıların inşasına yardımcı olacaklar. Evime 4 Temmuz günü, tahta kaplaması ve çatısı tamamlanır tamamlanmaz, yerleştim; tahtalar çok dikkatli keskinleştirilip bindirilmiş olduğu için tamamen yağmur geçirmezdiler. Ancak, tahta kaplamadan önce, gölden iki araba dolusu taşı kollarımda tepeye taşıyarak evin bir ucuna bacanın temelini attım. Bacayı, sonbaharda çapalamayı bitirdikten sonra, sıcaklık için ateş yakma gereksinimi ortaya çıkmadan önce inşa ettim; bu arada yemek pişirme işini sabahları erkenden dışarıda toprağın üstünde yapıyordum. Hâlâ bunun alışılmış yemek pişirme biçimine nazaran çoğu açıdan daha uygun ve güzel olduğunu düşünüyorum. Ekmeğim pişmeden önce, fırtına çıktığında, ateşin üstüne birkaç tahta yerleştirip altında oturarak ekmeğimin pişmesini seyreder; böylece çok hoş zaman geçirirdim. Ellerimin daha meşgul olduğu o günlerde az okurdum, fakat yerde duran en küçük kâğıt parçası, tutamacım veya sofra bezim aynı zevki verir, aslında İlyada ile aynı amaca hitap ederdi.

Örneğin bir kapının, pencerenin, bodrumun, çatı katının insan doğasında nasıl bir temele sahip olduğu düşünülse; bir üst yapıyı yükseltmek için geçici gereksinimlerimizden daha iyi bir neden bulmadan hiçbir yapı inşa edilmese; bunun yerine benim yap-

tığımdan daha incelikli bir şekilde bir ev inşa edilse daha yerinde olacaktır. Bir insanın kendi evini inşa etmesinde bir kuşun kendi yuvasını inşa etmesindekine benzer bir uygunluk vardır. Kim bilir belki de insanlar barınaklarını kendi elleriyle inşa etselerdi, kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini yeterince sade ve dürüst bir şekilde sağlasalardı aynı kuşların bu kadar meşgulken evrensel olarak şakımaları gibi şiirsel yetenek de evrensel olarak gelişmiş olacaktı. Ancak, maalesef yumurtalarını diğer kuşların yaptığı yuvalara bırakan ve gevezelikleri ve ahenksiz ötüşleriyle hiçbir yolcuyu neşelendirmeyen sığırcıklar ve guguk kuşları gibi davranıyoruz. İnşa etmenin zevkini ebediyen marangozlara mı bırakacağız? İnsan topluluklarının deneyiminde mimarlık ne anlama geliyor? Yürüyüşlerimin hiçbirinde kendi evini inşa etmek kadar basit ve doğal bir işle meşgul olan birine rastlamadım.. Hepimiz topluma aidiz. Dokuzu bir insan eden yalnızca terzi değildir; vaiz de, tüccar da, çiftçi de öyledir. Bu iş bölümü nerede sona eriyor? Ve sonuçta hangi amaca hizmet ediyor? Şüphesiz başkası da benim yerime düşünebilir, fakat bu bunu kendim için düşünmemi engelleyecek şekilde yapmasının kabul edilebilir olduğu anlamına gelmez.

Doğru, bu ülkede sözüm ona mimarlar var ve en azından bir mimarın, sanki bu ona gelen bir vahiymiş gibi, mimari süslemelerin hakikatin özüne sahip olmasını bir gereksinim ve böylece bir güzellik hâline gelmesini sağlama fikriyle yanıp tutuştuğunu duymuştum. Onun bakış açısından belki de tüm bunlar çok iyi, fakat yaygın olarak görülen sanatla amatör bir şekilde, yalnız zevk için uğraşma fikrinden sadece biraz

daha iyi. Mimarinin duygusal bir reformcusu olarak işe temelden değil, tavan süslemelerinden başladı. Bu evde oturanın süslemeleri kendi hâline bırakıp içerden ve dışarıdan nasıl inşa edeceğiyle değil, sadece hakikat özünün süslemelerin içine nasıl yerleştirileceğiyle ilgiliydi. Tıpkı her şekerlemenin içinde badem veya çörekotu olması gerektiği gibi. Yine de ben bademlerin şekersizken çok daha sağlıklı ve besleyici olduğuna inanıyorum. Hangi aklı başında insan süslemelerin yalnızca yüzeysel ve dışsal olduğunu; kaplumbağanın benekli kabuğunu, kabuklu deniz hayvanlarının sedef rengini Broadwaylilerin Teslis Kilisesi'ni elde ettikleri türden bir anlaşmayla kazandığını düşünmüştür? Fakat ne bir insan evininin mimari tarzıyla kaplumbağanın kabuğuyla olduğundan daha ilgili olmalıdır, ne de bir asker sancağını gücünün gerçek rengiyle boyamaya kalkışacak kadar başıboş. Düşman bulacaktır. İmtihan zamanı geldiğinde askerin rengi atabilir. Bu adam sanki tavan süslemelerinin üzerinden eğilip yarım gerçeklerini bunları ondan daha iyi bilen kaba ev sakinlerine fısıldıyor gibi. Günümüzde gördüğüm mimari güzelliğin dışarıdan; tek gerçek mimar olan ev sakininin gereksinimleri ve karakteri sayesinde, görünüşe önem vermeyen, bilinçsiz bir doğruluk ve soyluluk sayesinde aşama aşama geliştiğini ve üretilecek olan bu türden ek güzelliklerin hepsinin benzer bilinçsiz bir yaşamsal güzelliğin gölgesinde kalacağını biliyorum. Bu ülkedeki en ilgi çekici konutlar, ressamın da bildiği gibi, genelde yoksulların kütüklerden yapılmış olan en mütevazı, gösterişsiz kulübe ve barakalarıdır; onları ilginç ve güzel kılan dışsal özellikleri değil, barındırdıkları insanların yaşamlarıdır. Yaşamı

hayal edildiği kadar basit ve hayale uygun, barınağının tarzı da yeterince sade olduğu sürece banliyödeki vatandaşın dört duvarı da aynı şekilde ilgi çekici olacaktır. Mimari süslemelerin oldukça büyük bir kısmının içi kelimenin tam manasıyla boştur; Eylül rüzgârı bu süslemeleri özlerine zarar vermeden, aynı ödünç alınmış giysileri savurur gibi söküp atacaktır. Kilerinde ne zeytini ne de şarabı olmayanlarınmimariye de ihtiyacı yoktur. Peki ya benzer bir tantana edebiyattaki biçim süslemeleriyle ilgili yapılsaydı ve İncillerimizin mimarları süslemelere kiliselerimizin mimarları kadar zaman harcasaydı? Edebiyat, güzel sanatlar ve bunların profesörleri böyle ortaya çıkar işte. İnsanı gerçekte ilgilendiren tahtaların üstünün ve altının nasıl döşendiği, evininin hangi renge boyandığıdır. Eğer ev sahibi evi gerçek anlamda kendi döşese ve boyasa bu bir anlam ifade ederdi; fakat ruh ev sahibinden ayrıldıktan sonra bu kendi tabutunu yapmakla, mezarının mimarı olmakla aynı şey hâline gelir ve "marangoz", "tabut yapımcısının" diğer adından başka bir şey olmaz. Yaşamdan umudunu kesen ya da yaşama kayıtsızlaşan biri "Ayağının altından bir avuç toprak al ve evini o renge boya." der. Acaba nihai ve dar evini mi düşünüyor? Bunun için yazı tura da at bari. Ne kadar çok boş vakti olmalı! Neden bir avuç toprak alıyorsun ki? Evini kendi ten rengine boya daha iyi; senin yerine solsun veya kızarsın. Kulübe mimari tarzını geliştirme girişimi! Süslemelerimi hazırladığında giyeceğim.

Kıştan önce bir baca inşa ettim ve evimin zaten yağmur geçirmez olan cephelerini kenarlarını düzleştirmek zorunda kaldığım kütüğün ilk diliminden çıkarılmış pürüzlü ve yaş tahtalarla kapladım.

Böylelikle sıkıca kaplanmış ve sıvanmış, on ayak genişliğinde, on beş ayak uzunluğunda, sekiz ayaklık direkleri, bir çatı katı ve bir dolabı, her cephesinde geniş bir penceresi, iki çatı kapısı, dip tarafında bir kapısı ve karşısında da tuğladan bir ocağı olan bir eve sahip oldum. Hepsini kendim yaptığım işçiliği ve hesaba katmadan kullandığım malzemelerin normal fiyatlarını ödediğim düşünülürse evimin tam olarak maliyeti aşağıdaki gibidir. Bu ayrıntıları veriyorum, çünkü çok az insan evlerinin tam maliyetini, eğer varsa çok azı da evini, oluşturan çeşitli malzemelerin ayrı ayrı fiyatlarını söyleyebilir:

Tahtalar .....8.03½ dolar
çoğu kulübe tahtaları.
Çatı ve cepheler için artık ince tahtalar.....4 dolar
Çıtalar.....1.25 dolar
Camıyla birlikte iki tane kullanılmış
pencere.....2.43 dolar
Bin adet kullanılmış tuğla.....4 dolar
İki varil kireç.....2.40 dolar
Bu pahalıydı.
Kil.....0.31 dolar
İhtiyacımdan daha fazla.Şömine demiri.....0.15 dolar
Çiviler.....3.90 dolar
Menteşe ve vidalar.....0.14 dolar
Kapı mandalı.....0.10 dolar
Kireç taşı.....0.01 dolar
Nakliye.....1.40 dolar
Malzemelerin önemli bir kısmını sırtımda taşıdım.
Toplam.....28.12½ dolar

Kamu malı üzerindeki hakkımı kullanarak edindiğim kereste, taş ve kumu saymazsak kullandığım tüm malzeme bunlardı. Büyük bir bölümünü evin inşasından artan malzemeyle bitişikte yapmış olduğum küçük bir odunluğum da vardı.

Kendime şu anki evim kadar beğeneceğim ve ondan daha maliyetli olmayacak, ihtişam ve lüks açısından Concord'un ana caddesindeki tüm evleri geride bırakacak bir ev inşa etme niyetindeyim.

Böylelikle, barınağa ihtiyacı olan bir öğrencinin yıllık olarak ödediği kiradan daha fazla olmayan bir maliyetle hayatının sonuna kadar sahibi olacağı bir barınağı edinebileceğini öğrenmiş oldum. Eğer gereğinden fazla övünüyor gibi görünüyorsam mazeretim kendimden çok insanlık için övünüyor olmamdır; kusurlarım ve tutarsızlıklarım da sözlerimdeki hakikati etkilemez. Buğdayımdan ayıklamakta zorluk çektiğim samana benzeyen ve sahip olmaktan herkes gibi üzüntü duyduğum riyakârlık ve ikiyüzlülük tehlikesine rağmen özgürce nefes alacağım ve bu konuda övüneceğim. Bu hem ahlaki hem de fiziki sistem için büyük bir rahatlamadır. Tevazu göstererek şeytanın avukatı olmamaya karar verdim. Hakikat için güzel bir söz söylemeye çalışacağım. Cambridge Üniversitesi'nde benimkinden birazcık daha geniş olan bir öğrenci odasının yıllık kirası otuz dolardır, kaldı ki şirketin yan yana ve aynı çatı altında otuz iki oda inşa etme avantajı vardır. Kiracı ise çok sayıda gürültücü komşunun ve muhtemelen dördüncü katta oturmanın verdiği rahatsızlığa katlanmak zorundadır. Düşünmekten kendimi alamıyorum; bu konuda gerçekten daha akıllı olsaydık, hakikaten daha fazla eğitim zaten alınmış

olduğu için yalnızca daha az eğitime ihtiyaç duyulmaz, aynı zamanda eğitim almanın parasal maliyeti de çok büyük oranda azalmış olurdu. Cambridge'de veya başka yerde bir öğrencinin ihtiyaç duyduğu rahatlığın gerektirdiği yaşamsal fedakarlık iki tarafın da düzgün yönetimi altında olacağından on kat daha fazladır. En fazla paranın talep edildiği şeyler hiçbir zaman öğrencinin en çok ihtiyaç duyduğu şeyler değildir. Mesela öğrenim ücreti dönemlik faturanın en önemli kalemlerinden biriyken, öğrencinin en kültürlü yaşıtlarıyla bir arada bulunarak aldığı çok daha değerli olan eğitim için hiç para alınmaz. Genelde bir üniversitenin kuruluşu şu şekilde gerçekleşir: Bağışlar toplanır, daha sonra yalnızca büyük bir dikkatle takip edilmesi gereken iş bölümü ilkeleri körlemesine bir şekilde en uç noktasına kadar takip edilir. Bunu bir ticaret aracı hâline getirmiş olan yüklenici kişi çağırılır ve bu kişi de gerçekten temelleri atacak olan İrlandalıları veya diğer işçileri işe alır. Bu arada öğrenci adaylarına kendilerini bu kuruma uydurmaları söylenir ve bu hataları gelecek nesiller ödemek zorunda kalır. Temelleri kendilerinin atmasının bile öğrenciler ve okuldan yararlanmak isteyenler için daha iyi olacağını düşünüyorum. Sistematik olarak zorunlu olduğu işlerden kaytarıp can attığı boş vakte ve dinlenmeye kavuşan öğrenci, kendini tek başına boş vakti bile yararlı bir hâle getiren deneyimden eder ve bayağı ve yararsız bir boş vakitten başka bir şey elde edemez. "Ama öğrencilerin kafalarıyla iş yapmak yerine elleriyle iş yapması gerektiğini söylemiyorsun, değil mi" diye sorulabilir. Tam olarak ondan bahsetmiyorum aslında, şöyle düşünülebilecek bir şeyden bahsediyorum;

"Toplum onları bu pahalı oyunda desteklerken öğrenciler hayatla oyun oynamamalılar veya hayatı yalnızca çalışmamalı, hayatı ciddiyetle, başından sonuna kadar yaşamalıdırlar." demeye çalışıyorum. Gençler yaşam tecrübesini derhal denemeden yaşamayı daha iyi nasıl öğrenebilirler ki? Bence bu zihinlerini en az matematik kadar çalıştıracaktır. Bir delikanlıya örneğin sanat ve bilimler hakkında bir şey öğretmek istesem, yaygın yöntemi tercih ederek onu yaşam sanatının dışındaki her şeyin öğretildiği ve uygulandığı; dünyanın asla kendi gözüyle değil, bir teleskop veya mikroskop aracılığıyla incelendiği; ekmeğin nasıl yapıldığının değil kimyanın çalışıldığı; ekmeğin nasıl kazanıldığının değil mekaniğin öğrenildiği; gözündeki tozların veya hangi serserinin uydusu hâline gelmiş olduğunun tespit edildiği değil, Neptün'ün yeni uydularının keşfedildiği; bir sirke damlasındaki canavarlar üzerine kafa yorarken, çevresinde kaynaşmakta olan canavarlar tarafından yiyip bitirildiğinin farkında varamadığı bir yer olan bir profesörün yanına göndermezdim. Bir ayın sonunda hangisi daha fazla ilerleme göstermiş olurdu; kendi kazıp çıkardığı ve erittiği cevherle kendi çakısını yapmış olan çocuk mu ki bunun için diğeri kadar okumak da gereklidir, yoksa bu sırada Enstitü'deki metalürji derslerine devam etmiş olan ve babasından hediye olarak Rogers marka küçük bir çakı hediye almış olan çocuk mu? Hangisinin parmaklarını kesme olasılığı daha fazla olurdu? Üniversiteden ayrılırken gemicilik okumuş olduğumu hayretle öğrendim! Limanda bir volta atsaydım gemicilik hakkında daha çok şey öğrenirdim. Felsefeyle aynı anlama gelen yaşam iktisadı üniversitelerimizde içten bir şekilde öğ-

retilmezken en yoksul öğrenci bile siyasal iktisat çalışır ve öğrenir. Bunun sonucunda ise, Adam Smith, Ricardo ve Say'i okurken babasını altından kalkılmaz bir borcun içine sokar.

Üniversitelerimizde olduğu kadar sayısı yüzleri bulan "modern gelişmelerde" de bir aldanma vardır, her zaman için olumlu bir ilerlemeden bahsedemeyiz. Şeytan ilk hissesinde de, takip eden sayısız yatırımında da sonuna kadar bileşik faiz uygulamaya devam ediyor. İcatlarımız dikkatimizi ciddi konulardan saptıran hoş oyuncaklara benziyor. Gelişmemiş bir amaca, Boston'a veya New York'a varan demiryolları gibi, zaten ulaşılması çok kolay olan bir amaca hizmet eden gelişmiş araçlardan başka bir şey değiller. Maine'den Texas'a manyetik bir telgraf hattı kurmak için büyük bir acele içindeyiz, fakat belki de Maine ve Texas'ın birbirine iletecek önemli bir şeyi yoktur. Bu şehirler seçkin ve sağır bir kadınla tanıştırılmaya can atan fakat kulaklığın bir ucu eline tutuşturulduğunda söyleyecek hiçbir şey bulamayan bir adam gibi zor bir durumdadır. Sanki asıl amaç anlamlı konuşmak değil de hızlı konuşmakmış gibi. Atlantik'in altında bir tünel açıp eski ve yeni dünyayı birkaç hafta daha yaklaştırmak için çok hevesliyiz; fakat belki de orta halli, meraklı Amerikalının kulağına ulaşacak ilk haber Prenses Adelaide'nin boğmaca olduğu haberi olacaktır. Ne de olsa, atını dakikada bir mil hızla süren adam en önemli haberi taşımaz; ne bir vaizdir, ne de çekirge ve yaban balı yiyerek yolculuk eder. Flying Childers adlı yarış atının bir kez olsun değirmene bir avuç mısır taşımış olduğunu sanmıyorum.

Bana diyorlar ki "Para biriktirmemene hayret

ediyorum; yolculuk yapmayı seviyorsun, bugün trene atlayıp Fitchburg'a gidebilir ve ülkeyi gezip görebilirsin." Fakat ben daha akıllıyım. En hızlı yolcunun yaya seyahat eden olduğunu öğrendim. Arkadaşlarıma diyorum ki oraya kimin önce varacağını denediğimizi farz et. Yol otuz mil, bilet ücreti ise doksan sent. Bu neredeyse bir günlük yevmiye eder. Tam bu yolda çalışan işçilerin günlük altmış sent aldığı günleri hatırlıyorum. Şimdi yola çıkarsam gece olmadan varmış olurum; bütün hafta boyunca bu hızda yürüdüğüm oldu. Bu arada sen bilet parasını kazanıyor olup, oraya yarın veya hemen bir iş bulacak kadar şanslıysan bu akşam varmış olacaksın. Günün büyük bir kısmında Fitchburg'a gitmek yerine burada çalışıyor olacaksın. Böylelikle, demiryolu dünyanın çevresini dolansa bile, senden önde olacağını düşünüyorum. Ülkeyi gezip görmek ve böylece deneyim kazanmaya gelince; senden çok daha fazlasını öğreneceğim.

İşte kimsenin zekayla alt edemeyeceği evrensel yasa böyledir; demiryoluna gelince, uzun olduğu kadar geniş olduğunu da söyleyebiliriz. Tüm insanların erişebileceği ve dünyanın çevresini dolanacak bir demiryolu inşa etmek gezegenin tüm yüzeyini düzleştirmekle eşdeğerdir. İnsanlar bu ortak sermaye ve kazma işini yeterince sürdürürlerse hemen, herkesinbir yerlere yolculuk yapabileceği gibi muğlak ve boş bir fikre sahiptirler; fakat kalabalık istasyona hücum etse de, kondüktör "Yolcu kalmasın!" diye bağırsa da, duman dağıldığında ve buhar yoğunlaştığında sadece birkaç kişinin trene binebildiği ve geri kalanların trenin altında ezildiği fark edilecektir ve buna "üzücü bir kaza" denilecektir ki gerçekten de öyledir. Şüphesiz

sonunda bilet ücretini kazanmış olanlar, eğer o zamana kadar sağ kalırlarsa, yolculuk yapabileceklerdir, fakat büyük ihtimalle o zamana kadar yolculuk yapma esnekliğini ve arzusunu da kaybedeceklerdir. Hayatının en değersiz kısmında kuşkulu bir özgürlüğün tadına varabilmek için hayatının en iyi kısmını para kazanarak harcamak bana İngiltere'ye dönüp bir şair gibi yaşayabilmek için ilk olarak servet edinmek amacıyla Hindistan'a giden İngiliz'i hatırlatıyor. Bence zaman kaybetmeden tavan arasına çekilmeliydi. Bir milyon İrlandalı'nın yaşadığı varoşlardan "Ne! İnşa ettiğimiz bu demiryolu güzel bir şey değil mi?" diye haykırdığını duyar gibiyim. Evet, nispeten iyi, daha kötü bir şey yapmış olabilirdiniz; fakat sizler benim kardeşimsiniz, bu yüzden zamanınızı bu toz toprağı kazmaktan daha iyi şeyler yaparak geçirmenizi isterdim.

Olağan olmayan giderlerimi karşılamak amacıyla dürüst ve uygun bir şekilde on-on iki dolar kazanmak istediğim için evimi bitirmeden önce evin hemen yakınındaki iki buçuk akrelik ince ve kumlu toprağın büyük bir kısmına fasulye, küçük bir kısmına ise patates, mısır, bezelye ve turp ektim. Çam ve ceviz ağaçlarının yetiştiği arazinin tamamı on bir akreydi ve önceki mevsim akresi sekiz dolar sekiz sentten satılmıştı. Çiftçilerden biri bu toprağın "gürültücü sincaplar yetiştirmekten başka bir işe yaramayacağını" söyledi. Toprağın sahibi olmadığım, sadece kamu arazisini kullandığım ve aynı miktarda ürünü bir daha yetiştirmeyi düşünmediğim için gübre kullanmadım ve toprağın tümünü bir seferde çapalamadım. Toprağı sürerken sonradan uzun bir süre yakacak olarak kullandığım birkaç parça kök çıkardım. Yaz boyunca

yetişen fasulyenin bolluğuyla kolayca dikkat çeken küçük bir parça bakir toprağı da sürmeden bıraktım. Evimin arkasındaki ölü ve satılmaya uygun olmayan odun ve gölün getirdiği tahta parçaları da yakacağımın geri kalanını sağladı. Toprağı sürmek için bir çift ve bir adam kiralamak zorunda kalsam da sabanı kendim kullandım. İlk mevsim için çiftlik, edevat, tohum ve işçilik giderleri 14.72 dolar tuttu. Mısır tohumunu bedava aldım. Zaten mısır tohumu gerekenden fazla ekilmediği sürece sözünü etmeye değmeyen bir maliyeti olur. On iki kile fasulye, on sekiz kile patatesin yanında biraz da bezelye ve tatlı mısır elde ettim. Mısır ve turp ise işe yaramayacak kadar geç oldu. Çiftlikten elde ettiğim toplam gelir 23.44 dolardı. 14.72 ½ dolar olan giderler çıktığında ise geriye 8 71 ½ dolar kalıyordu. Ayrıca tüketilen ve bu hesap yapılırken elimde olan ürün 4.50 dolar değerindeydi; ekmediğim topraktan elde edilecek olan üründen daha fazla. Her şey hesaba katıldığında, insan ruhunun ve bugünün önemi de düşünülürse, deneyim kısmen geçici karakteri dolayısıyla çok az bir vakit almış olsa da elde ettiğim kazancın Concord'da o yıl herhangi bir çiftçinin elde etmiş olduğu kazançtan çok daha fazla olduğunu inanıyorum.

Sonraki yıl ihtiyaç duyduğum tüm toprağı, bir akrenin üçte birine denk gelen bir kısmı belledığim için daha başarılı oldum. Aralarında Arthur Young'un çalışmasının da bulunduğu, tarım üzerine yazılmış olan meşhur kitaptan hiç etkilenmeden, iki yıllık deneyimim sayesinde şunu öğrendim: İnsan sade yaşayıp yalnızca kendi yetiştirdiği mahsulle beslenirse, tüketeceğinden daha fazla mahsul yetiştirip yetersiz

miktarda daha lüks ve pahalı şeylerle takas etmezse küçük bir toprağı ekmesi yeterli olacaktır. Bu toprağı kendi başına bellemesi öküz kullanarak sürmesinden daha ucuza gelecek, eski toprağı gübrelemektense zaman zaman yeni ve ekilmemiş bir toprağı kullanabilecek ve gerekli tüm tarım işlerini yazın zaman buldukça sol eliyle yapar gibi kolayca yapabilecektir. Böylelikle şimdi olduğu gibi bir öküze, ata, ineğe veya domuza bağımlı olmayacaktır. Bu konuda tarafsızca, şu anki ekonomik ve sosyal düzenin başarısı ya da başarısızlığıyla hiç ilgilenmeyen biri olarak konuşmak istiyorum. Bir eve veya çiftliğe bağlı olmadığım için Concord'daki her çiftçiden daha özgürdüm ve her an oldukça çarpık olabilen aklımın tüm kavislerini takip edebiliyordum. Hepsinden çok daha iyi durumda olmamın yanında, eğer evim yansaydı veya kötü bir hasat yapmış olsaydım bile neredeyse eskisi kadar iyi bir durumda olurdum.

Sürülerin insanlara sahip oldukları kadar insanların da sürülere sahip olamadığını, sürülerin çok daha özgür olduklarını düşünüyorum. İnsanlar ve öküzler iş bölümü yapar; fakat yalnızca zaruri olan işi düşünürsek öküzün daha üstün olduğunu, tarlalarının daha geniş olduğunu görürüz. İnsan bu iş bölümünden kendine düşen bölümü altı hafta boyunca ot biçerek yerine getirir ve bu iş çocuk oyuncağı değildir. Şüphesiz her açıdan basit yaşayan hiçbir ülke, yani filozoflara ait hiçbir ülke, hayvanların emeğini kullanmak kadar büyük bir hata yapmazdı. Doğru, bir filozoflar ülkesi hiçbir zaman var olmadı ve yakında da var olacak gibi görünmüyor, böyle bir ülkenin var olmasının arzu edilir olduğundan da emin değilim. Ancak, tamamen

bir seyis veya çoban hâline gelmekten korktuğumdan hiçbir zaman bir at ya da boğayı eğitip benim yerime iş yapabilmesi için yanıma da almış değilim. Ve eğer toplum böyle yaparak kazanç sağlıyor gibi görünüyorsa da birinin kazancının bir diğerinin kaybı olmadığından ve bir seyisin efendisininkine benzer bir amacı olmadığından emin miyiz? Bazı kamu işlerinin böyle bir yardım olmadan gerçekleştirilemeyeceğini ve insanın böyle bir şerefi öküz ve atla paylaşmasını kabul edelim, bu durumda insanın kendisine çok daha yakışan işler yapamamış olduğu mu ortaya çıkar? İnsanlar yalnızca gereksiz ve sanatsal işleri değil, lüks ve boş işleri de hayvanların yardımıyla yapmaya başladıklarında birkaç kişinin tüm işi öküze yaptırması, başka bir deyişle güçlünün kölesi hâline gelmesi kaçınılmazdır. Böylelikle insan yalnızca içindeki hayvan için değil, bunun bir sembolü olarak dışındaki hayvan için de çalışır. Tuğla veya taştan yapılmış birçok gösterişli evimiz olsa da, çiftçinin zenginliği hâlâ ahırının evini ne kadar gölgede bırakabildiğiyle ölçülür. Bu kasabanın civardaki öküzlerin, ineklerin ve atların kaldığı en büyük barınaklara sahip olduğu söylenir, kamu binaları açısından da geride kalır bir yanı yoktur; fakat bu kasaba bu ilçenin serbest ibadet ve serbest konuşma için en az binaya sahip olan kasabasıdır. Ülkeler kendilerini neden mimarileriyle değil de, soyut düşünce yetenekleriyle ölümsüzleştirmezler? Oysa Bhagavat Gita Doğu'nun tüm harabelerine kıyasla ne kadar muhteşemdir! Kule ve tapmaklar prenslerin lüksüdür. Sade ve bağımsız bir zihin hiçbir prensin emrinde çalışmaz. Deha ne bir imparatorun uşağıdır, ne de ehemmiyetsiz bir dereceye kadar gümüş, altın veya mermerden

yapılmıştır. Söyleyin, bu kadar taş hangi amaç için işleniyor? Arcadia'dayken hiç işlenmiş taş görmedim. Ülkeler kendi hatıralarını arkalarında bıraktıkları işlenmiş taş miktarıyla sürdürmek gibi delice bir hırsa kapılmışlar. Davranışlarınızı düzeltmek ve terbiye etmek için benzer zahmetlere katlansalardı ne olurdu? Bir parça aklıselim, aya kadar yükselen bir anıttan çok daha unutulmaz olurdu. Taşları yerinde görmek daha çok hoşuma gider. Teb'in görkemi adi bir görkemdir. Dürüst birinin tarlasını çeviren bir taş duvar, yaşamın gerçek amacından çok daha uzaklara ulaşan yüz kapılı Teb'den daha anlamlıdır. Barbar ve putperest olan dinler ve uygarlıklar şaşaalı tapınaklar inşa eder; fakat Hıristiyanlık dediğimiz din böyle bir şey yapmaz. Bir ülkenin işlediği taşın büyük bir kısmı o ülkenin mezarına gider. Bu ülke, kendini diri diri gömer. Piramitlere gelince, Nil'de boğulup cesedi köpeklere verilse daha akıllıca ve mertçe olacak haris bir serseme mezar inşa etmek için yaşamlarını harcayacak kadar alçak bu kadar çok insan bulunabilmiş olduğu gerçeği dışında hayret edilecek bir şey yok. Belki onlar ve firavun için birkaç bahane uydurabilirdim, fakat buna zamanım yok. Mimarların sanat sevgisi ve dinine gelince; inşa edilen bir Mısır tapınağı da olsa, Birleşik Devletler Bankası binası da olsa bütün dünyada aynıdır. Hak ettiğinden daha fazlasına mâl olur. Esas neden sarımsak, ekmek ve tereyağı sevgisinin eşlik ettiği kibirdir. Gelecek vaat eden genç mimar Bay Balcom kalem ve cetvelle Vitruvius'unun arkasına tasarımını çizer, iş ise taş işleyen Dobson & Sons şirketine verilir. Aradan geçen otuz asır bu binaya tepeden bakmaya başlarken, insanlık ona hayran kalır. Yüksek

kuleleriniz ve anıtlarınıza gelince; bu kasabada Çin'e tünel kazma işine girişen bir deli vardı; söylediğine göre Çinlilerin çanak çömlek tıngırtılarını duyacak kadar ilerlemiş, fakat kazdığı çukuru hayran hayran izlemek için zahmete gireceğimi düşünmüyorum. Birçok kişi Batı'daki ve Doğu'daki anıtları merak eder, onları kimin yaptığını bilmek ister. Bense o günlerde bu anıtları kimin inşa etmediğini, böylesi ehemmiyetsiz işlere kimin tenezzül etmediğini bilmek istiyorum. Neyse, istatistiklerime devam edeyim.

Bu arada on parmağımda on marifet olduğu için kasabada arazi ölçümü, marangozluk ve başka çeşitli gündelik işler yaparak 13.34 dolar kazanmıştım. Orada iki yıldan daha fazla yaşamış olsam da, 4 Temmuz'dan bu hesapların yapıldığı 1 Mart gününe kadar geçen süre, yani sekiz ay boyunca yiyecekler için yaptığım harcama – kendi yetiştirmiş olduğum patatesleri, tane mısırları ve bezelyeleri dahil etmeden ve son gün itibariyle elde bulunan ürünlerin değerini hesaba katmadan – şöyleydi:

Pirinç.....1.73 ½ dolar
Şeker kamışı.....1.73 dolar
Sakarinin en ucuz biçimi.
Çavdar unu.....1.04 ¾ dolar
Mısır unu.....0.99 ¾ dolar
Çavdardan daha ucuz.
Domuz eti.....0.22 dolar
Başarısız olan bütün denemeler.
Un.....0.88 dolar
Mısır unundan hem daha pahalı hem de daha zahmetli.
Şeker.....0.80 dolar

Domuz yağı.....0.65 dolar
Kurutulmuş elma.....0.22 dolar
Tatlı patates.....0.10 dolar
Bir adet balkabağı.....0.6 dolar
Bir adet karpuz.....0.2 dolar
Tuz.....0.3 dolar

Evet, toplamda yiyeceğe 8.74 dolar harcadım; fakat okuyucularının çoğunun da benim kadar suçlu olduğunu, kâğıt üzerindeki hesaplarının benimkinden daha iyi görünmeyeceğini bilmesem suçumu böylesine utanmazca yayımlamazdım. İkinci yılımda ara ara akşam yemeği için balık tutardım. Bir seferinde de fasulye tarlamı harap eden bir dağ sıçanını katledecek kadar ileri gittim, - bir Tatarın diyeceği gibi, ruh göçünü gerçekleştirdim, - ve kısmen denemek için mideye indirdim. Ancak geçici bir lezzet ve misk kokulu bir tat vermiş olsa ve kasap vitrininde hazırlanmış gibi güzel gözükse de uzun bir süre dağ sıçanı yemenin pek de iyi olmayacağını gördüm.

Bu kalem pek bir şey ifade etmeyecek olsa da, aynı tarihler arasında giyim ve diğer ufak tefek şeyler için yaptığım harcama 8.40 ¾ dolar, yağ ve bazı ev aletleri için yaptığım harcamaysa 2.00 dolardı.

Böylelikle, genellikle dışarıda yapılan ve henüz faturalarını almamış olduğum yıkama ve onarım dışındaki parasal giderlerin tümü – ki bunlar, dünyanın bu köşesinde zorunlu olarak para harcanması gereken şeylerin tamamı ve hatta tamamından daha fazlasıydı – şunlardı:

Ev.....28.12 ½ dolar
Çiftlik, bir yıl için.....14.72 ½ dolar
Yiyecek, sekiz ay için.....8.74 dolar
Giyecek ve benzeri, sekiz ay için.....8.40 ¾ dolar
Yağ ve benzeri, sekiz ay için.....2.00 dolar
Toplam.....61.99 ¾ dolar

Şimdiyse okuyucularım arasında geçimini sağlamak zorunda olanlara hitap ediyorum: Çiftlik ürünleri satışından 23.44 dolar, gündelik işlerden ise 13.34 dolar elde ettim. Toplam kazancım olan 36.78 doları giderlerimin toplamından çıkardığımda bir tarafta 25.21 ¾ dolar kalıyordu ki bu hemen hemen başlangıçta elimde olan parayla doğacak olan harcamalara tekabül ediyordu, diğer yanda ise elde etmiş olduğum boş vakit, özgürlük ve sıhhatin yanı sıra oturmak istediğim kadar oturabileceğim rahat bir ev vardı.

Bu istatistikler her ne kadar rastlantısalmış, dolayısıyla yol gösterici değilmiş gibi görünseler de belli bir bütünlük ihtiva ettikleri gibi belli bir değere de sahiptirler. Hesabını vermediğim hiçbir şey yoktur. Yukarıdaki hesaptan yalnızca beslenme harcamamın haftalık olarak yirmi yedi sent tuttuğu anlaşılıyor. Neredeyse iki yıl boyunca mayasız çavdar ve mısır ekmeği, patates, pirinç, çok az tuzlanmış domuz eti, şeker kamışı ve tuz yedim, su içtim. Hindistan felsefesini bu kadar çok seven benim temelde pirinç yiyerek yaşamış olmam oldukça uygundu. Müzmin muhaliflerin itirazlarına cevap vermek için belirteyim, her zaman yapmış olduğum ve yeniden yapma fırsat bulacağıma inandığım gibi zaman zaman dışarıda yemek yeseydim bu evdeki düzenimin zararına olurdu. Ancak

dışarıda yemek, belirttiğim gibi, bir alışkanlık hâline geldiği takdirde böyle göreceli bir ifadeyi hiçbir şekilde etkilemez.

İki yıllık deneyimimden, bu enlemde bile, insanın ihtiyaç duyduğu yiyecekleri inanılmaz az zahmetle elde edebileceğini, kişinin hayvanlar kadar basit beslense bile sağlığını ve gücünü muhafaza edebileceğini öğrendim. Yalnızca mısır tarlamdan topladığım, haşlayıp tuzladığım bir tabak semizotuyla (Portulaca oleracea) bile birçok açıdan doyurucu bir yemek hazırladım. Gündelik isminin çağrıştırdığı lezzetten dolayı Latince ismini de yazıyorum. Ve söyleyin, aklı başında bir insan huzurlu bir gün, sıradan bir öğle vaktinde haşlanmış, tuz eklenmiş yeterli sayıda yeşil tatlı mısır başağından daha fazla ne isteyebilir? Beslenme konusunda yaptığım birkaç küçük çeşitleme bile sağlık amaçlı değil, canım çektiği içindi. Buna rağmen insanlar öyle bir noktaya geliyor ki çoğu zaman zaruri ihtiyaçlarını değil, lüks ihtiyaçlarını temin edemedikleri için açlık çekiyorlar; oğlunun içecek olarak sadece su içmeye başladığı için hayatını kaybettiğini düşünen iyi bir kadın tanıyorum.

Okuyucu konuyu beslenme açısından değil de, ekonomi açısından ele aldığımı anlayacak ve dolu bir kilere sahip olmadığı sürece perhizimi denemeyi göze almayacaktır.

İlkin yaptığım ekmek sadece mısır unu ve tuzdan oluşuyordu, dışarıda bir parça tahtayla veya evimin inşası sırasında kesmiş olduğum bir parça kalasla yaktığım ateşte hakiki mısır ekmekleri pişiriyordum; fakat bu ekmekler dumanlandıkları için çam tadını alıyorlardı. Unu da denedim, fakat sonunda çavdar ve

mısır unu karışımının en münasip ve uygun seçenek olduğunu gördüm. Soğuk havalarda peş peşe birkaç somun ekmek pişirmek, bu somunları kuluçkaya yatmış bir Nil kazı kadar dikkatli bir şekilde izleyip çevirmek ne kadar keyifliydi, anlatamam. Bunlar benim yetiştirdiğim tahıl ürünleriydi ve bezlere sarıp mümkün olduğu kadar uzun sakladığım diğer soylu meyvelerinkine benzer hoş bir kokuları vardı. Kadim ve vazgeçilmez olan ekmek yapma sanatını çalıştım, bu konuda önerilen otoritelere danıştım. İlkel günlere, insanın kabuklu yemişler ve etlerin vahşiliğinden bu beslenme düzeninin hafifliği ve inceliğine ulaşıp ilk defa mayasız ekmeği yaptığı günlere kadar gittim; çalışmalarımda aşama aşama yol kat ederek, mayalama işlemini öğrettiği düşünülen hamurun kazara ekşidiği günlerden, sonraki çeşitli mayalama yöntemlerinden geçerek yaşamın kaynağı olan "güzel, tatlı ve besleyici ekmeğe" kadar geldim. Kimilerinin ekmeğin ruhu olarak gördüğü, ekmeğin hücresel dokusunu dolduran can olan, vesta ateşi gibi dindarca muhafaza edilen mayanın zannediyorum ki Amerika'ya ilk olarak 1620 yılında Mayflower gemisiyle getirilmiş olan kıymetli bir şişesi, Amerika'nın oldukça işine yaradı; etkisi ise ülkedeki tahıl rüzgârlarıyla hâlâ yükselmekte, artmakta ve yayılmakta. Bu mayayı, sonunda bir sabah kuralları unutup mayamı kaynatıncaya kadar, düzenli ve sadık bir biçimde köyden temin ettim ki bu kaza sayesinde – keşiflerimi sentetik değil analitik süreçlerle yaptığımdan – mayanın bile vazgeçilmez olmadığını keşfettim. Ve birçok ev hanımı beni sağlam ve besleyici ekmeğin mayasız olamayacağına ikna etmeye çalışsa da, ihtiyarlar yaşamsal güçlerin hızlı bir şekilde

yozlaşmakta olduğu kehanetinde bulunsalar da memnuniyetle, o günden itibaren bir daha maya kullanmadım. Zira mayanın elzem bir malzeme olmadığını düşünüyorum, bir yıl boyunca maya kullanmadığım hâlde hâlâ yaşayanlar dünyasındayım. Ayrıca zaman zaman açılıp dökülerek beni rahatsız eden bir şişe dolusu maya taşıma zahmetinden kurtulduğum için de gayet memnunum. Maya kullanmamak çok daha basit ve saygındır. İnsan tüm iklimlere ve durumlara en çok uyum sağlayabilen hayvandır. Ekmeğime soda veya başka bir asit ya da alkalin de koymadım. Ekmeğimi Marcus Porcius Cato'nun, İsa'nın doğumundan iki asır önce vermiş olduğu tarife göre yaptığım söylenebilir. "Panem depsticium sic facito. Manus mortariumque bene lavato. Farinam in mortarium indito, aquae paulatim addito, subigitoque pulchre. Ubi bene subegeris, defingito, coquitoque sub testu." Bunun şu anlama geldiğini düşünüyorum: "Ekmeği şu şekilde yoğur: Ellerini yıka ve hamurda bir çukur aç. Unu bu çukura koyup yavaş yavaş su ekle ve güzelce yoğur. Güzelce yoğurduktan sonra şekil ver ve bir kapak altında pişir." Yani bir tencerede. Mayadan hiç bahsetmemiş. Ancak bu yaşam kaynağını her zaman kullanmadım. Bir keresinde, cüzdanımın boşluğu yüzünden bir aydan daha uzun bir süre boyunca bu malzemelerin hiçbirini göremedim.

Her New Englandlı bu çavdar ve mısır diyarında kendi ekmek malzemelerini kolayca yetiştirebilir, böylelikle bu malzemeler için uzak ve dengesiz pazarlara güvenmek zorunda kalmaz. Yine de sadelik ve bağımsızlıktan o kadar uzağız ki; Concord'daki dükkanlarda taze ve tatlı un çok nadir satılır ve iri taneli

kaba mısır unu ve mısır çok az kişi tarafından kullanılır. Çiftçi bunların çoğunu sığırlarına yedirir ve kendi ürettiği tahılları satıp dükkandan daha besleyici olmayan ve daha pahalıya satılan unu satın alır. Çavdar en verimsiz toprakta bile yetiştiği, mısır ise yetişmek için en verimli toprağa gerek duymadığı için kolayca bir veya iki kile çavdar ve mısır yetiştirebildiğimi, bunları bir el değirmeninde öğüterek de pirinç ve domuz eti yemeden yaşayabildiğimi gördüm. Tatlıya ihtiyacım olduğunda ise deneyerek balkabağından veya şeker pancarından gayet güzel pekmez yapabildiğimi öğrendim; daha fazlasını kolayca elde edebilmek için yalnızca birkaç tane akçaağaç ekmem gerektiğini, ağaçlar büyürken ise burada bahsettiklerime ek olarak çeşitli alternatifler kullanabileceğimi biliyordum. "Çünkü" atalarımızın da söylediği gibi,

"içki yapabiliriz ağzımızı tatlandırmaya
balkabaklarıyla ve yaban havuçlarıyla ve ceviz ağacı kıymıklarıyla."

Son olarak ihtiyaçların en önemlisi olan tuza gelince; bu deniz kıyısını ziyaret etmek için çok uygun bir fırsat olabilir. Tuzu tamamen bıraktığımda ise, muhtemelen daha az su içmem gerekiyor. Yerlilerin tuz elde etme zahmetine katlandıklarını hiç sanmıyorum.

Böylelikle sadece yiyecek hesaba katılırsa, ticaret ve takastan tamamen uzak durabildim, zaten bir barınağım olduğu için de geriye yalnızca giyecek ve yakacak bulmak kaldı. Şu an giydiğim pantolon bir çiftçi ailesi tarafından dokunmuştu, şükür ki insanda hâlâ bu kadar erdem kalmış; çünkü çiftçinin işçilik yapmasını insanın çiftçilik yapması kadar mühim ve değerli

bulurum; yeni bir ülkede yakacak bulmak ise büyük bir yüktür. Yaşam alanına gelince; bu kamu arazisinde oturup toprağı sürmeme daha fazla izin verilmeyecek olsaydı eğer ektiğim toprağın satıldığı fiyata, yani sekiz dolar sekiz sente, bir akre toprak satın alabilirdim. Ancak, gördüğüm kadarıyla, toprağı ekip biçerek değerini artırdığımı düşünüyordum.

Zaman zaman, yalnızca bitkisel besinler yiyerek yaşayabileceğimi düşünüp düşünmediğime benzer sorular soran bazı inançsızlar çıkıyor. Hemen konunun köküne inmek için - çünkü kök inançtır- tahtadaki çivileri yiyerek bile yaşayabileceğimi söylüyorum. Eğer bunu anlayamazlarsa zaten söyleyeceklerimi de anlamayacaklardır. Kendi adıma, bu tür deneylerin yapıldığını duymak beni memnun ediyor; mesela bir genç iki hafta boyunca yalnızca dişlerini kullanarak, sert ve çiğ mısır başağı yiyerek yaşamaya çalışmış. Sincaplar bunu deneyerek başarılı olmuşlardır. Bu deneyleri gerçekleştirmeye gücü yetmeyen veya değirmende kendi hissesine sahip olan birkaç yaşlı kadın telaşlanacak olsa da, bu deneyler insan ırkının ilgisini çekmektedir.

Bir yatak, masa, çalışma masası, üç sandalye, üç inç çapında bir ayna, bir çift maşa ve ocak ayaklığı, bir tencere, tava, kızartma tavası, bir kepçe, bulaşık leğeni, iki bıçak ve çatal, üç tabak, bir bardak, bir kaşık, bir yağ kavanozu, bir pekmez kavanozu ve verniklenmiş bir lambadan oluşan ev eşyalarımın bir kısmını kendim yaptım. Geriye kalanlar ise hesabını verdiğimden daha fazlasına mal olmadı. Kimse bir balkabağına oturmak zorunda kalacak kadar yoksul değildir. Bu beceriksizliktir. Kasabadaki çatı katlarında öyle beğendiğim sandalyeler görüyorum ki gidip

almamak için kendime zor engel oluyorum. Mobilyalar! Tanrı'ya şükür, mobilyacıların yardımı olmaksızın oturup kalkabiliyorum. Mobilyaları bir arabaya yüklü, gökyüzünün ışığı ve insanların bakışları altında sefil ve boş kutularla dolaşırken görülmekten ancak bir filozof utanmayacaktır. Bunlar Spaulding'in mobilyalarıdır. Böyle bir yüke baktığımda sahibinin sözüm ona zengin biri mi yoksa yoksul biri mi olduğunu kesinlikle söyleyemem; sahibi her zaman sefil ve yoksul görünür. Aslında bu tür şeylere ne derece sahipsen o derece yoksul olursun. Her bir yük sanki bir düzine gecekondunun eşyalarıymış gibi görünür ve eğer bir gecekondu yoksulsa bu bir düzine kat daha fazla yoksulluk anlamına gelir. Söyleyin, mobilyalarımızdan, ölü derimizden kurtulmak ve sonunda bu dünyadan daha iyi döşenmiş ötekine gidip bu dünyayı yanmaya terk etmekten başka ne için taşınırız ki? Sanki tüm bu tuzaklar insanın beline takılmış, yollarımızın çizilmiş olduğu bu engebeli ülkede onları sürüklemeden, tuzağını peşinde sürüklemeden hareket edemiyormuş gibi. Kuyruğunu tuzakta bırakmış tilki şanslı bir tilkidir. Misk faresi tuzaktan kurtulup özgür kalabilmek için üçüncü bacağını ısırıp koparır. İnsanın esnekliğini kaybetmiş olmasına hayret etmemek gerek.

İnsan kaç kez engellerle karşılaşıp hareket edemez hâle gelir! "Efendim, kabalığımı mazur görürseniz, engellerden kastınız nedir?" Eğer dikkatli bakarsanız; biriyle karşılaştığınızda sahip olduğu her şeyi ve arkasında sürüklediği, sahip olduğunu inkar ediyormuş gibi yaptığı çoğu şeyi, mutfak eşyalarını ve saklayıp yakmadığı bütün değersiz ıvır zıvırlarını sırtlanmış, gidebildiği kadar gitmeye çalıştığını görürsünüz. Bir

araba dolusu mobilyasını peşinden sürükleyemeyeceği bir budak deliğinden veya geçitten geçmek zorunda olan kişinin engellerle karşılaşmış, hareket edemez bir hâlde olduğunu düşünürüm. Görünüşte sağlam, güvenilir ve özgür, giyinip kuşanmış birinin mobilyalarının sigortalı olup olmadığından bahsettiğini duyduğumda ona acımaktan kendimi alamıyorum. "Ama mobilyalarımı ne yapacağım?" Demek ki neşeli küçük kelebeğim örümcek ağına yakalanmış. Uzun bir süre boyunca hiçbir şeye sahip değilmiş gibi görünenleri bile yakından incelediğinizde birilerinin ambarında depolanmış bir şeyleri olduğunu görürsünüz. Günümüz İngiltere'sini, uzun süren ev sahipliği boyunca biriktirmiş olduğu, yakmaya cesaret edemediği büyük bir eşya yığınıyla, değersiz ıvır zıvırla, küçük bir sandıkla, büyük bir sandıkla, şapka kutusuyla ve bohçayla yolculuk yapan yaşlı bir beyefendiye benzetiyorum. Bunların en azından ilk üçünü atmak gerekiyor. Günümüzde, yatağını yüklenip yürümek sağlıklı bir insanın kuvvetini aşacaktır, hasta birine ise kesinlikle yatağından kalkıp koşmayı tavsiye ederim. Ensesinde büyümüş devasa bir ura benzeyen, içine her şeyini koymuş olduğu bir çıkının altında sendeleye sendeleye hareket eden bir göçmenle karşılaştığımda ona acımıştım; bütün eşyası bu kadar olduğu için değil, bu kadar çok eşyayı taşımak zorunda kaldığı için. Eğer bir gün tuzağını peşimden sürüklemem gerekirse bu tuzağın hafif olmasına ve vücudumun hayati bir yerini sıkıştırmasına izin vermeyeceğim. Ama galiba en iyisi böyle şeylere hiç bulaşmamak olacaktır.

Bu arada güneş ve ay dışında hiçbir izleyenim olmadığı ve onların bakmasını istediğim için hiç perde

masrafım olmadı diyebilirim. Ay ne sütümü ekşitir, ne de etimi bozar; güneş ne mobilyama zarar verir, ne de halımı soldurur. Her ne kadar güneş zaman zaman çok sıcak bir dost oluyorsa da, evime fazladan bir eşya eklemektense doğanın sağlamış olduğu bir perdenin arkasına çekilmeyi yeğlerim. Bir keresinde bir hanım bir paspas vermeyi teklif etmişti fakat ne ev içinde paspasa ayıracak bir yerim ne de içerde veya dışarıda paspas silkmeye ayıracak, zamanım olduğu için teklifini reddettim, ayaklarımı kapının önündeki çimlere silmeyi tercih ettim. Kötülükten daha başında kaçınmak en iyisidir.

Bir papaz yardımcısının eşyalarının satıldığı bir açık artırmaya katılalı çok olmadı, hayatı verimsiz geçmemişe benziyordu:

"İnsanların yaptığı kötülükler onlardan sonra da yaşamaya devam eder."

Her zamanki gibi, eşyaların büyük bir kısmı, babası tarafından biriktirilmeye başlanmış değersiz ıvır zıvırdan oluşuyordu. Geri kalanlar arasında ise kurutulmuş bir bağırsak kurdu vardı. Ve şimdi, çatı katında veya başka tozlu bir delikte yarım yüzyıl boyunca bekledikten sonra, bu şeyler yakılmadı; bir ateş veya arındırıcı bir imhanın yerine bir açık artırma düzenlendi ve sayıları artırıldı. Komşular bu eşyalara bakmak, onları satın almak, ölüp de mirasları paylaşılana ve tüm bunlar baştan başlayana kadar saklamak üzere çatı katlarına ve tozlu deliklerine taşımak için hevesle toplaştılar. İnsan öldüğünde toza toprağa bulanır.

En azından her yıl ölü deriyi atmayı andıran bir şeyler yaptıkları için bazı ilkel ulusların geleneklerini taklit etmemiz belki de yararımıza olabilir, gerçekten

yapıp yapmadıklarını bilmesem de, böyle fikirler bulunuyor. Bartram'ın, Mucclasse yerlilerinin geleneği olarak anlattığı "sokak eğlencesi" ya da "ilk meyveler festivali" gibi kutlamalar yapsaydık hoş olmaz mıydı? Bartram şunları anlatır: "Bir kasaba böyle bir eğlence düzenlediğinde, önceden kendilerine yeni giysiler, tencereler, tavalar ve diğer ev eşya ve gereçleri almış olan kasabalılar evlerini, meydanları ve tüm kasabayı süpürüp, temizleyip kirlerinden arındırır; eskimiş tüm giysileri ve değersiz eşyaları toplar ve kalan tahıllar ve eski gıda maddeleriyle birlikte büyük bir yığın hâline getirip yakarlar. İlaçlar alınıp üç gün boyunca oruç tutulduktan sonra yanmakta olan ateş söndürülür. Bu oruç süresince tüm iştahların ve arzuların tatmininden kaçınılır. Genel bir af ilan edilir, tüm suçluların kasabaya geri dönmelerine izin verilir."

"Dördüncü gün, yüce rahip kasaba meydanında kuru tahtaları sürterek yeni bir ateş yakar, kasabada yaşayan herkes evine bu ateşten aldığı yeni ve saf alevler götürür."

Daha sonra yeni mısır ve meyve mahsulleriyle bir ziyafet çeker, üç gün boyunca dans edip şarkı söylerler ve sonraki dört gün boyunca, aynı şekilde kendilerini arındırmış ve hazırlamış ve ziyarete gelmiş olan komşu kasabalardaki arkadaşlarıyla zaman geçirirler.

Meksikalılar da her elli iki yıllık dönemin sonunda, dünyanın sona erdiğine inandıkları için, benzer bir arınma töreni yapmışlardır.

Bundan daha hakiki bir kutsallığın, yani sözlük tanımına göre "içsel ve ruhani erdemin açık ve görünür işaretinin" var olduğunu duymadım ve böyle bir vahiy İncil'de yer almasa da bu kutlamanın doğrudan

gökten gelen bir ilham olduğuna hiç şüphem yok.

Beş yıldan daha fazla bir süre boyunca geçimimi bu şekilde, yalnızca el emeğimle sağladım ve yılda altı hafta kadar çalışarak geçinmek için gereken tüm harcamalarımı karşılayabildiğimi gördüm. Kışlarının tamamını olduğu kadar yazlarımın da büyük bir kısmını öğrenime ve araştırmaya ayırabildim. Öğretmenlik yapmaya çalıştım fakat işe uygun bir şekilde giyinmek ve öğretmek - işe uygun bir şekilde düşünme ve inanma zorunluluğundan hiç bahsetmiyorum bile - zorunda olduğum için harcamalarımın gelirime oranla, hatta gelirime göre daha fazla arttığını fark ettim, üstelik zaman da kaybediyordum. Hemşerilerimin iyiliği için değil de, sadece geçinmek için öğretmenlik yaptığımdan bu başarısızlıkla sonuçlandı. Ticaretle uğraştım; fakat bu işte ilerlemenin on yılımı alacağını, o zaman da muhtemelen kötülüğe doğru yol almakta olacağımı fark ettim. Aslında on yıl sonrası itibariyle "kazançlı iş" denilen şeyi yapıyor olacağımdan korktum. Önceden geçimimi sağlamak için ne yapabileceğimi düşünürken, arkadaşlarımın isteklerine uyarak davranmanın acı deneyimleri hâlâ tazeyken ve zihnimi meşgul ediyorken sık sık ve ciddi olarak yaban mersini toplamayı düşündüm; şüphesiz bunu yapabilirdim ve - en büyük yeteneğim azla yetinmek olduğu için - getireceği az miktarda kâr yeterli olurdu. Budalaca düşündüm, ne kadar az sermaye gerektirdiğini, her zamanki ruh hâlimden pek de ayrılmamın lazım gelmeyeceğini. Tanıdıklarım tereddüt etmeksizin ticarete atılırken veya bir meslek sahibi olurken bu işin; bütün yaz boyunca tepeleri dolaşıp yoluma çıkan yaban mersinlerini toplamanın ve daha sonra dikkatsizce

elden çıkarmanın, böylelikle Admetus'un sürülerini beslemenin en azından onlarınki kadar iş olduğunu düşündüm. Ayrıca yabani otları topladığını veya ormanı hatırlamayı seven kasabalılara, hatta şehre araba dolusu herdemyeşil[4] taşıdığını da hayal ettim. Ancak ticaretin elini attığı her şeyi lanetlediğini, gökten gelen mesajları bile takas etsek ticaretin tüm lanetinin bulaştığını öğrendim.

Bazı şeyleri diğerlerine yeğlediğim ve özellikle özgürlüğüme değer verdiğim için ve zar zor geçinsem de iyi yaşayabildiğim için zamanımı pahalı halılar veya güzel mobilyalar veya lezzetli yemekler veya Yunan ya da Gotik stilinde evler satın alacak parayı kazanmak için harcamak istemiyordum. Bunları elde etmeyi zaman kaybı olarak görmeyecek ve edindiklerini nasıl kullanacağı bilecek birileri varsa, bu meşgale onların olsun. Kimileri ise "çalışkan"dır ve yalnızca çalışma aşkına işi sever gibi görünürler veya belki de iş onları daha fena şeyler yapmaktan uzak tutuyordur; böylelerine şimdilik söyleyecek hiçbir şeyim yok. Şu an kendilerine kalan boş vakitten daha fazlasıyla ne yapacaklarını bilemeyenlere ise iki kat daha fazla çalışmalarını salık verebilirim, ücretlerini ödeyene ve özgürlük belgelerini alana kadar çalışsınlar. Kendim içinse gündelik işçinin, özellikle geçimini sağlamak için yılda sadece otuz veya kırk gün çalışması gerektiğinden, herkesten daha fazla bağımsız olduğunu keşfettim. İş ne olursa olsun, işçinin günü güneşin batışıyla sona erer, o dakikadan itibaren istediği herhangi bir şeyle ilgilenmek için özgürdür; fakat aydan aya

4. Yaz kış yeşil kalan, yaprak dökmeyen ağaç, çalı.

düşünmeye fırsat bulan işvereni bütün yıl dur durak bilmeden çalışır.

Kısacası, nasıl daha sade yaşayan ulusların uğraşıları daha yapmacık olanların sporuysa, basit ve bilgece yaşadığımız takdirde bu dünyada kişinin geçimini sağlamasının bir güçlük değil hoş bir meşgale olduğuna hem inanarak hem de deneyime dayanarak ikna oldum. Kişinin hayatını alın teriyle kazanması zorunlu değildir, tabii benden daha kolay terlemiyorsa.

Birkaç akrelik bir arazinin varisi olan genç bir tanıdığım, eğer elinde olsaydı benim yaşadığım gibi yaşamayı düşündüğünü söyledi. Kimsenin hiçbir şekilde benim yaşam biçimimi benimsemesini istemem, çünkü yaşam tarzımı tam anlamıyla öğrenene kadar kendim için başka bir yaşam tarzı bulmuş olabileceğim bir yana, dünyada mümkün olduğu kadar çok sayıda farklı kişinin yaşamasını arzu ederim; ancak, bunların her birinin babasınınki ya da annesininki ya da komşusununki yerine, kendi yolunu bulmasını ve izlemesini isterim. Gençler ister inşa etsin, ister tarla eksin, ister denize açılsın; yeter ki yapmak istediğini söylediği şeyi yapmaktan alıkonulmasınlar. Akıllı oluşumuz yalnızca matematiksel bir noktadır; gemiciler veya kaçak köleler gözlerini kutup yıldızından ayırmazlar, bu da tüm hayatımız boyunca yeterli bir kılavuzdur. Limana hesap edilebilir bir sürede varamayabiliriz belki, ama yine de doğru rotamızı muhafaza etmiş oluruz.

Şüphesiz, nasıl büyük bir ev boyutuna oranla daha küçük olan bir evden daha pahalı değilse, bu durumda biri için doğru olan bini için de doğrudur. Çünkü bir çatı evi örtecek, bir bodrum evin temelini oluşturacak ve bir duvar birkaç odayı bölecektir.

Ancak, kendi adıma, yalnız yaşamayı tercih ederim. Dahası genellikle tüm evi kendinizin inşa etmesi, bir başkasını ortak duvarın avantajlı olduğuna ikna etmekten daha ucuz olacaktır. İkna etseniz bile, ortak duvarın daha ucuz olabilmesi için ince olması gerekir, diğer kişi kötü bir komşu olup kendi tarafını bakımlı tutmayabilir. Genellikle mümkün olan tek işbirliği, aşırı derece kısmi ve yüzeyseldir ve gerçek işbirliği o kadar azdır ki sanki hiç yokmuş gibidir, insanların duyamadığı bir ahenktir. Kişi güvenilirse her yerde aynı güvenle işbirliği yapacaktır, eğer değilse hangi çevreye katılırsa katılsın dünyanın geri kalanı gibi yaşamaya devam edecektir. En alt anlamında olduğu kadar en yüksek anlamında da işbirliği yapmak demek hayatlarımızı bir araya getirmek demektir. Geçenlerde iki genç adamın beraber dünya seyahatine çıkacağını duydum; parası olmayan gemide ve tarlada çalışarak ihtiyaçlarını karşılayacakken, diğeri cebinde çek defteriyle dolaşacakmış. Biri hiç iş görmeyeceği için uzun süre arkadaşlık edemeyecek, işbirliği yapamayacakları kolaylıkla görülebiliyordu. Yolculuklarında yaşayacakları ilk zorlu krizde ayrı yollara gideceklerdir. Her şeyden öte, belirttiğim gibi, tek başına yolculuk yapan bugün yola çıkabilir, fakat bir başkasıyla yolculuk yapan diğeri hazır olana kadar beklemek zorundadır ve yola çıkmaları uzun zaman alabilir.

Kimi hemşerilerimin "Ama tüm bunlar çok bencilce!" dediğini duyduğum oldu. Şimdiye dek hayır işleriyle çok az ilgilendiğimi itiraf ediyorum. Görev bilinciyle hareket edip bazı fedakârlıklarda bulundum, diğerlerinin yanında bu zevki de feda ettim. Beni kasabadaki yoksul bir aileye destek olmaya ikna etmek

için ellerinden geleni yapanlar var ve eğer yapacak hiçbir şeyim olmasa - çünkü boş duranla şeytan uğraşır - böyle meşgalelerle ilgilenebilirdim. Ancak böyle işlere kendimi vermeyi ve her açıdan kendi geçindiğim kadar rahat bir şekilde bazı yoksul kişileri geçindirerek cennetlerini yükümlülük altına sokmayı düşündüğümde ve hatta bunu onlara teklif edecek kadar ileri gittiğimde her biri, tereddüt etmeden, yoksul kalmayı tercih etti. Kasabanın erkek ve kadınları, kendilerini birçok şekilde hemşerilerinin iyiliğine adamışken, en azından bir kişinin daha az insancıl olan başka uğraşlarla ilgilenmek için ayrılabileceğini düşünüyorum. Her şey için olduğu gibi, hayırseverlik için de yetenek gerekir. İyilik yapmaya gelince, bu tamamen dolu mesleklerden biridir. Dahası, iyilik yapmayı epeyce denedim ve garip görünse de, karakterime uymadığına ikna oldum. Belki de toplumun benden talep ettiği iyilik yapma, evreni yok olmaktan kurtarma işinden bilerek ve isteyerek vazgeçmemeliyim ve tüm evreni koruyan tek şeyin başka bir yerde bulunan, buna benzer, fakat son derece büyük olan bir azim olduğuna inanıyorum. Ancak, hiç kimsenin yeteneğine engel olmayacağım ve reddettiğim bu işi tüm kalbiyle, ruhuyla ve yaşamıyla yapana da tüm dünya kötü olduğunu söylüyor olsa bile - ki büyük ihtimalle söyleyeceklerdir- diren ve devam et diyeceğim.

Durumumun bana mahsus olduğunu düşünmekten çok uzağım; şüphesiz okuyucularımın birçoğu benzer şeyler söyleyecektir. Bir şeyler yapma konusunda, komşularımın bunu iyilik olarak adlandırıp adlandırmayacağının üzerinde durmayacağım, parayla tutulacak iyi bir çalışan olacağımı söylemeye tereddüt

etmeyeceğim; fakat bunun ne olduğunu işverenimin bulması gerekir. Kelimenin yaygın anlamıyla yaptığım *iyilik* benim asıl yolumdan ayrı ve tamamen kasıtsız olmalıdır. İnsanlar gerçekten "Bulunduğun yerden, olduğun gibi, esasen daha değerli olmayı amaçlamadan, plânlanmış bir merhametle iyilik yapmaya başla." derler. Ben bu şekilde bir tavsiye verecek olsam "İyi olmaya başlayın." derdim. Güneş, hiçbir ölümlünün yüzüne bakamayacağı hâle gelene kadar hoş sıcaklığını, ihsanını istikrarlı bir şekilde artırmasa ve bu sırada ve daha sonra dünyanın etrafındaki yörüngesini takip etmeyip dünyaya iyilik yapmasa, daha doğrusu, gerçek bir filozofun keşfettiği üzere dünya onun çevresinde dönüp de iyiye doğru gitmese; bunun yerine bir ayın veya altıncı kadir sınıfından[5] bir yıldızın görkemine ulaşana kadar alevlerini canlandırdığında dursa; sanki bir Robin Goodfellow'muş, bir cinmiş gibi her kulübe penceresini dikizlese, delileri teşvik etse, etleri bozsa ve karanlığı görünür bir hâle getirse sanki duracakmış gibi. Tanrısal soyunu yardımseverliğiyle kanıtlamak isteyen Phaeton güneşin arabasını bir günlüğüne ödünç alıp aşınmış yolun dışına sürdüğünde, sonunda Jüpiter gelip de bir yıldırımla onu tepe üstü dünyaya savurana kadar, gökyüzünün aşağı sokaklarındaki birkaç blok evi yakıp dünyanın yüzeyini kavurduğunda, tüm su kaynaklarını kurutup Büyük Sahra Çölü'nü yarattığında, ölümüne üzülen güneş bir yıl boyunca parlamamıştı.

Bozulmuş iyilikten çıkan koku kadar kötüsü yoktur. İnsanidir, ilahidir, kokuşmuştur. Birinin bilinçli

5. Yıldızların parlaklık sırasını belirten ölçek.

ve plânlı bir şekilde bana iyilik yapmak için evime gelmekte olduğunu kesinlikle biliyor olsaydım; bana biraz iyilik yapacak olmasından, virüsünün kanımla karışacak olmasından korktuğum için; sanki Afrika çöllerinin sen boğulana kadar ağzını ve burnunu ve kulaklarını ve gözlerini tozla dolduran kuru ve yakıcı rüzgârından samyelinden kaçıyormuş gibi, can havliyle kaçardım. Hayır, böyle bir durumda doğal bir şekilde kötülüğe katlanmayı tercih ederdim. Bence bir insan açlıktan ölüyor olursam beni besleyeceği, donuyorsam beni ısıtacağı veya olur da bir çukura düşersem beni çekip çıkartacağı için iyi bir insan değildir. Zaten bu kadarını yapacak olan bir Newfoundland köpeği bulabilirim size. Hayırseverlik, geniş anlamıyla, birinin arkadaşına duyduğu sevgi değildir. Howard hiç şüphesiz kendine göre fazlasıyla iyi ve değerli bir insandı ve ödülünü de aldı; ancak karşılaştırmalı olarak konuşursak, hayırseverliklerinin yardımın en değerli olacağı anımızda, en iyi durumumuzda bize bir faydası olmadıktan sonra, yüz tane Howard'ın bizim için ne önemi vardır? Bana, ya da benim gibilere iyilik yapmanın samimice teklif edildiği bir yardımseverler toplantısı hiç duymadım.

Kazıklarda yakılırken işkencecilerine yeni işkence yöntemleri öneren yerliler, Cizvitlere nasıl da direnmişlerdi! Fiziksel acının üstünde olmaları misyonerlerin verebildiği tesellinin de üstünde olabilmelerini sağlamıştır ve "sana davranılmasını istediğin şekilde davran" kuralı, kendi adlarına kendilerine nasıl davranıldığını umursamayanların, düşmanlarını yepyeni bir şekilde sevip neredeyse tüm yaptıklarını rahatça affetmiş olanların kulağına pek de ikna edici gelmemiştir.

Yoksullara en çok ihtiyaç duydukları yardımı verdiğinizden emin olun, bu onlara örnek olmak anlamına gelse bile. Eğer para verecek olursanız parayı onlara bırakmakla kalmayın, onlarla beraber harcayın. Bazen görülmemiş hatalar yaparız. Yoksul çoğu kez, kirli, hırpani ve kötü giyinmiş olduğu kadar üşümüş ve aç değildir. Bu talihsizliği değil, kendi seçimidir. Eğer ona para verirseniz, belki de daha fazla hırpani giysi satın alacaktır. Ben daha düzgün ve birazdaha modaya uygun kıyafetlerimin içinde titrerken kötü ve hırpani giysileriyle gölün üstünde buz kesen acemi İrlandalı işçilere acırdım, ta ki çok soğuk bir gün suya düşmüş bir işçi ısınmak için evime geldiğinde, soyunana kadar üç pantolon ve iki çift çorap çıkarttığını görene kadar. Giysileri oldukça kirli ve hırpaniydi, doğru, fakat içine fazladan bir sürü kıyafet giymiş olduğu için ona vermeyi teklif ettiğim fazladan kıyafetleri reddetme lüksü vardı. Tam olarak bu hırpani bez giysilere ihtiyacı vardı. Sonra kendime acımaya başladım ve ona bir dükkan dolusu döküntü vermektense kendime bir oduncu gömleği almanın daha büyük bir hayır olacağını fark ettim. Kötülüğün köküne bir darbe vuran dallarında binlerce çentikle karşılaşır ve ihtiyacı olanlara en çok zamanı ve parayı bağışlayan kişi, yaşam biçimi yüzünden, beyhude yere dindirmeye çalıştığı sefaleti en çok yaratan kişi olabilir. Sofu köle sahibi, her on köleden birinin kazancını geri kalanların Pazar günü özgür kalması için adar. Kimileri, yoksullara iyilik yapmak için onları mutfaklarında çalıştırır. Kendi mutfaklarında kendileri çalışsalar daha nazik davranmış olmazlar mıydı? Gelirinin onda birini hayır işlerine harcamakla övünüyorsun, belki de onda dokuzu-

nu da bu şekilde harcayıp başladığın işi bitirmelisin. Demek ki toplum malın mülkün yalnızca onda birlik kısmını geri alabiliyor. Toplum bunu malın mülkün sahibinin cömertliğine mi borçlu yoksa adaleti sağlamakla yükümlü görevlilerin ihmalkârlığına mı?

Hayırseverlik, insanlık tarafından gerektiği kadar takdir edilen hemen hemen tek erdemdir. Hayır, aslında oldukça abartılan bir erdemdir ve onu bu kadar abartan bizim bencilliğimizdir. Burada, Concord'da güneşli bir günde yoksul ve dinç bir adam bana kasabalılardan birini methetti, çünkü söylediğinde göre bu kişi yoksullara, yani kendine nazik davranıyormuş. Soyumuzun nazik amca ve teyzeleri gerçekten ruhani baba ve annelerimiz olan kişilerden daha fazla saygı görüyor. Bir keresinde İngiltere üzerine dersler veren eğitimli, akıllı ve saygıdeğer birini dinlemiştim; İngiltere'nin bilimsel, edebi ve siyasal değerlerine; Shakspeare, Bacon, Cromwell, Milton, Newton ve diğerlerine bir bir değindikten sonra, ülkenin Hıristiyan kahramanlarından, sanki mesleği bunu gerektiriyormuş gibi, en iyilerin en iyileri olarak geri kalanların tümünün üstünde bir yere koyduğu kişilerden bahsetti. Bunlar Penn, Howaard ve Bayan Fry'dı. Herkes bunun yanlışlığını ve yapmacıklığını hissedecektir. En son bahsettiği bu kişiler İngiltere'nin en iyi adam ve kadınları değildi; yalnızca ülkenin en iyi hayırseverleriydi belki.

Hayırseverliğin hak ettiği övgüyü eksiltmek gibi bir niyetim yok, yalnızca yaşamları ve çalışmalarıyla insanlığa bir lütuf olan bütün insanlar için adalet talep ediyorum. Bir insanı sadece dürüstlüğü ve yardımseverliğiyle değerlendirmem, bunlar bir bakıma

kişinin dal ve yapraklarıdır. Yeşilliği solmuş bitkilerle hastalara çay yaparız, bu bitkiler gayet mütevazı bir amaca hizmet eder ve en çok şarlatanlar tarafından kullanılır. Ben insanın çiçeğini ve meyvesini isterim ki kokusu bana da gelsin ve dostluğumuz olgunlukla tatlandırılsın. İyiliği kısmi ve geçici bir eylem değil; ona hiçbir şeye mal olmayan, bilincinde dahi olmadığı daimi bir bolluk olmalı. Bu birçok günahı örten bir hayırdır. Hayırsever, gereğinden fazla bir sıklıkla, insanlığı kendi eskimiş kederlerinin anısıyla adeta bir atmosfer gibi sarmalar ve buna da duygudaşlık der. Ümitsizliğimizi değil, cesaretimizi; hastalığımızı değil, sağlığımızı ve rahatlığımızı paylaşmalıyız ve bu kötü şeylerin bulaşarak yayılmamasına dikkat etmeliyiz. Güneydeki hangi ovalardan ağlama sesi geliyor? Kutsal ışıkla tanıştıracağımız kâfir nerelerde yaşıyor? Kurtaracağımız bu taşkın ve zalim adam kim? Eğer bir şey insanı işlevlerini yerine getiremeyecek kadar rahatsız ediyorsa, eğer bağırsaklarında bile ağrı varsa - çünkü bağırsaklar, sempatinin merkezidir - bu insan derhal dünyayı ıslah etmeye girişir. Kendisi de küçük bir evren olduğu için tüm dünyanın yeşil elmalar yediğini, gördüğü kadarıyla gezegenin kendisinin de büyük bir yeşil elma olduğunu, insanların bu elmayı olgunlaşmadan dişleyebilecekleri düşüncesinin bile korkunç bir tehlike olduğunu keşfeder ve bu gerçek bir keşiftir, bu keşfi yapacak olan kendisidir. Onun esaslı hayırseverliği hemen Eskimoları ve Patagonyalıları arayıp bulur, kalabalık Yerli ve Çinli kasabalarını kucaklar ve böylece hayırseverlik eylemleriyle dolu birkaç yılda, bu arada iktidardakiler onu kendi amaçları için kullanırken, şüphesiz ki bu hazımsızlığını iyileştirir, dün-

yanın yanaklarından biri veya her ikisi birden, sanki olgunlaşmaya başlamış gibi, soluk bir şekilde kızarır, yaşamın yavanlığı kaybolur, yaşamak yeniden tatlı ve güzel bir hâl alır.. İşlemiş olduğumdan daha büyük bir günah hayal bile etmedim. Kendimden daha kötü bir insan asla tanımadım ve asla tanımayacağım.

Reformcuyu bu kadar üzen şeyin aslında sıkıntıda olan hemcinslerine duyduğu sempati değil, Tanrı'nın en kutsal çocuğu olsa bile, kendi özel sıkıntısı olduğuna inanırım. Hele bu sıkıntı giderilsin, yeniden bahara kavuşsun; gün doğar doğmaz, yatağından kalkar kalmaz, cömert arkadaşlarını özür bile dilemeden terk edecektir. Tütün kullanımının aleyhinde öğüt vermemek için mazeretim hiç tütün çiğnememiş olmamdır, böyle öğütler vermek tütün çiğnemeyi bırakmış olanların ödemesi gereken bir cezadır; yine de çiğnediğim ve aleyhinde öğüt verebileceğim yeterince şey var. Bu hayırseverliklerden birine kapılacak olursanız sol elinizin sağ elinizin ne yaptığını öğrenmesine izin vermeyin; çünkü gerçekten bunu öğrenmeye değmez. Boğulmakta olan birini kurtarın ve ayakkabılarınızı bağlayın. Acele etmeyin ve özgürce çalışmaya koyulun.

Davranışlarımız azizlerle iletişime geçmemiz sonucu yozlaşmıştır. İlahi kitaplarımız, Tanrı'ya edilen ahenkli küfürlerle ve ona sonsuza kadar tahammül etmekle tınlamaktadır. Peygamberlerin ve mesihlerin bile insanın umudunu desteklemek yerine korkularını teselli etmiş olduğu söylenebilir. Hiçbir yerde yaşam hediyesine duyulan basit ve bastırılmamış bir tatmin, Tanrı'ya duyulan unutulmaz bir şükran kaydedilmemiştir. Sağlık ve başarının, her ne kadar uzak ve me-

safeli görünseler de, bana sağladığı tek şey iyiliktir; hastalık ve başarısızlığın, her ne kadar bana sempati duysa da ya da ben ona sempati duysam da, bana sağladığı tek şey mutsuzluğumdur, tek yaptığı kötülüktür. O zaman eğer hakikaten yerli, bitkisel, manyetik veya doğal araçlarla insanlığı gerçekten eski hâline getireceksek ilk olarak Doğa kadar sade ve iyi olalım, alnımızın üstünde yer alan kara bulutları dağıtalım ve havanın gözeneklerimize dolmasına biraz izin verelim. Yoksulların nezaretçisi olarak kalmayalım, dünyanın değerli insanlarından biri olmak için çaba harcayalım.

Şeyh Sadi Şirazi'nin Gülistan'ında, diğer adıyla Gül Bahçesi'nde, şöyle yazar: "Bilge birine şunu sormuşlar; Cenabı Allah'ın azametli ve gölgeli yaratmış olduğu meşhur birçok ağaçtan, meyve vermeyen servi dışında hiçbirine azat edilmiş, özgür denilmez; bunda ne hikmet vardır? Şöyle cevap vermiş; her birinin kendine uygun bir meyvesi ve belirlenmiş bir mevsimi vardır, bu mevsim boyunca her ağaç canlıdır ve çiçek açar, bu mevsimin dışında ise kuru ve solmuştur; servi bu dönemlerin hiçbirini yaşamaz, her daim serpilir; azatlar da, yani inançlı özgürler de aynı doğaya sahiptir. - gönlünüzü geçici olana bağlamayın; çünkü Dicle, halifelerin soyu tükendikten sonra da Bağdat'ın içinden akmaya devam edecektir; eğer elinizde çok varsa, hurma ağacı gibi cömert olun; fakat verebileceğiniz hiçbir şey yoksa servi gibi bir azat, özgür biri olun."

TAMAMLAYICI DİZELER.
YOKSULLUĞUN GÖSTERİŞLİ İDDİALARI.

Haddini aşıyorsun zavallı, garip sefil
Gök kubbede bir yer iddia ederek
Çünkü mütevazı kulüben, ya da fıçın
Aylak ya da ukala birkaç erdemi besliyor
Ucuz gün ışığında veya gölgeli pınarların yanında,
Köklerle ve yeşilliklerle; sağ elin
Üstünde zarif, çiçek açmış erdemlerin yetiştiği
O insani arzuları zihninden koparıp
Doğayı yozlaştırır ve hisleri uyuştururken
Ve Gorgon gibi canlı insanları taşa çevirirken.
Zoraki ölçülülüğünüzün
Duygusuz toplumuna ihtiyacımız yok,
Ne keyfi ne de hüznü bilen
O gayrı tabii aptallığınıza da; ne de zorla
Sahtelikle yüceltilmiş cansız sabrınıza
Hayatın üstündeki. Sıradanlığı mesken tutan
Alçak ve rezil yavrularınız
Köle zihinleriniz hâline gelir, fakat biz
Yalnızca aşırılığı kabul eden erdemleri yüceltiriz,
Cesur, cömert eylemleri, krallara layık ihtişamı,
Her şeyi gören sağduyuyu, sınır tanımayan âlicenaplığı,
Antik çağların Herakles'i gibi, Akhilleus'u, Theseus'u gibi
Örnekler dışında hiçbir isim bırakmamış olduğu
O yiğitçe erdemi. Geri dön iğrenç hücrene;
Ve yeni aydınlanmış göğü gördüğünde,
O erdemlerin neler olduğunu öğrenmeye çalış.

T. CAREW.

2. NEREDE VE NE İÇİN YAŞADIM

Hayatımızın belli bir döneminde boş olan her yeri yaşanabilecek bir arazi gibi görmeye başlarız. Yaşadığım yerin on iki mil kadar çevresinde bulunan her toprak parçasına muhtemellik sinmişti. Hayalimde tüm çiftlikleri peş peşe satın almıştım, çünkü hepsi satılıktı ve hepsinin fiyatını biliyordum. Zihnimde, her bir çiftçinin arazisini ziyaret etmiş, vahşi elmalarını tatmış, her biriyle çiftçilik üzerine konuşmuş, istediği fiyat ne olursa olsun kabul edip çiftliğini satın almış, ona ipotek etmiş; hatta daha yüksek bir fiyat koymuştum, - tapusu dışında hemen hemen her şeyini almış, - konuşmayı çok sevdiğim için tapu yerine sözüne güvenmiş, tarlasını ve sanıyorum ki bir noktaya kadar kendisini de işleyip yetiştirmiş, bu işin yeterince tadını çıkardıktan sonra çekilmiş, çiftliğin idaresini ona bırakmıştım. Bu deneyim arkadaşlarım tarafından bir çeşit emlak komisyoncusu olarak görülmeını sağladı. Nerede otururşam oturayım, orada yaşayabilirdim ve manzara da buna uygun olarak benden kaynaklanırdı. Ev, bir *sedes*'ten, yani oturulacak bir yerden başka nedir ki zaten? Kırlık bir yer olursa daha iyi tabii. Bir

ev inşa etmek için, yakın bir zamanda yerleşilebilecek hâle gelmeyecek olan, kimilerinin kasabadan çok uzak olduğunu düşündüğü birçok yer keşfettim. Bana göre uzak olan kasabaydı. Pekala orada yaşayabilirim dedim ve orada yaşadım da, bir saatliğine, bir yaz ve bir kış boyunca; yılların akıp gitmesine nasıl izin verebileceğimi gördüm, kış boyunca mücadele ettim ve baharın gelişine tanık oldum. Bu bölgeye ileride yerleşecek olanlar, evlerini nereye inşa ederlerse etsinler, bekleniyor olduklarından emin olabilirler. Toprağa bakıp da bir meyve bahçesi ve çayır hayal etmek için ve hangi güzel meşelerin ya da çamların kapının önünde duracağına ve harap olmuş her bir ağacın en iyi nerede kullanılabileceğine karar vermek için bir öğle üstü yeterdi ve daha sonra hepsini kendi hâline, belki de nadasa, bıraktım; çünkü insan kendi hâline bırakabileceği şeylerin sayısı oranında zengindir.

Hayal gücüm beni o kadar uzaklara taşıdı ki birkaç çiftlikten ret cevabı bile aldım, tüm istediğim de ret cevabıydı, fakat gerçekten mülk sahibi olup da hiç başımı yakmadım. Gerçekten mülk sahibi olmaya en çok yaklaştığım an Hollowell Place çiftliğini satın aldığım ve tohumları ayırmaya başlayıp bir el arabası yapmak için malzeme topladığım zamandı; fakat çiftliğin sahibi tapuyu bana vermeden evvel eşi - her erkeğin böyle bir eşi vardır - fikrini değiştirdi, çiftliği satmamaya karar verdi ve çiftliğin sahibi anlaşmadan vazgeçmem için bana on dolar teklif etti. Doğru söylemek gerekirse öncesinde tüm dünyalığım on sentti, sonraysa on sentim mi ya da çiftliğim mi ya da on dolarım mı oldu yoksa hepsine birden mi sahip oldum, bu hesabımı aşıyordu. Ancak on doları da çiftliği de

ona bıraktım; çünkü bu kadarı yetmişti ya da cömertçe davranıp çiftliği aldığım fiyata geri sattım ve zengin biri olmadığı için de on doları ona hediye ettim, üstelik hâlâ on sentim ve tohumlarım ve bir el arabası yapmaya yetecek kadar malzemem vardı. Böylelikle gördüm ki yoksulluğuma hiç zarar vermeden zengin bir adam olmuştum. Fakat görmüş olduğum manzara bana kaldı ve o günden beri bu manzaranın mahsulünü, el arabasına ihtiyaç duymadan, her yıl yanımda taşıdım. Manzaralarla ilgili olarak şunu söyleyebilirim ki;

"Gördüğüm her şeyin sahibi benim, bu hakkıma itiraz edebilecek kimse yoktur."

Huysuz çiftçi yalnızca birkaç vahşi elma yediğini düşünse de, bir şairin aslında çiftliğin en değerli kısmının tadını çıkarmış olarak ayrıldığını çok kez görmüşümdür. Çiftlik sahibi, şairin çiftliği en takdire şayan görünmez çitle; kafiyeyle çevreleyip şiirleştirdiğinin, çiftliğine bütünüyle el koyduğunun, sütünü sağdığının, kaymağını çıkarıp hepsini kendine ayırdığının ve çiftçiye yalnızca kaymağı alınmış olan sütü bıraktığının yıllarca neden farkına varamaz?

Hollowell çiftliğinde asıl ilgimi çeken şeyler; çiftliğin tamamen inzivaya çekilmiş gibi, kasabadan iki mil, en yakın komşudan yarım mil uzakta, ana yoldan da geniş bir tarlayla ayrılmış olması ve sahibinin çiftliği bahar aylarındaki donlardan sis sayesinde koruduğunu söylediği ırmağın üstünde yer almasıydı ki benim için önemli olan bu değil, evin ve ambarın son sahibiyle benim arama mesafe koyan gri renkli ve harap hâliydi, yıkık dökük çitleriydi, tavşanların kemirmiş olduğu, böylece ne tür komşularım olacağını

gösteren, kof ve liken kaplı elma ağaçlarıydı. Ancak, hepsinden de öte, ev aralarından evdeki köpeğin havlamasını duyduğum kızıl akçaağaçlardan oluşan sık bir korunun ardında gizliyken ırmak boyunda yapmış olduğum önceki gezintilerimden kalan anılardı. Çiftlik sahibi birkaç kayayı ortadan kaldırmadan, kof elma ağaçlarını kesmeden, çayırda bitmiş olan birkaç genç huş ağacını sökmeden, yani kısaca kendince düzeltip güzelleştirmeden önce çiftliği satın almak için acele ediyordum. Bu güzelliklerin tadını çıkarabilmek için çiftliği üstlenmeye, Atlas gibi dünyayı omuzlarıma almaya, - Atlas'ın bu zorlu görev karşılığında ne aldığını hiç öğrenemedim - ve kimse tarafından rahatsız edilmeden bu çiftliğe sahip olmak için ödeme yapmış olmam dışında yerine getirmek için hiçbir nedenimin ya da bahanemin olmadığı tüm bu işleri yerine getirmeye hazırdım; ne de olsa orayı kendi hâline bırakabilseydim istediğim mahsulü bol bol verebileceğini her zaman biliyordum. Fakat işler anlattığım şekilde sonuçlandı.

O zamanlar büyük ölçekli tarımla ilgili söyleyebileceğim tek şey (her zaman bahçe ekip biçmişimdir) tohumlarının hazır olduğuydu. Çoğu kişi tohumların zamanla geliştiğini, iyileştiğini düşünür. Zamanın iyi ve kötü arasında ayrım yaptığına hiç şüphem yok. Tohumları en sonunda diktiğimde hayal kırıklığına uğramam düşük bir ihtimal olacaktır. Ancak, en nihayetinde, dostlarıma şunu söylemek istiyorum; mümkün olduğu sürece özgür ve bağımsız yaşayın. Bir çiftliğe bağlı olmakla hapishaneye bağlı olmak arasında çok küçük bir fark vardır.

İhtiyar Cato, De Re Rusticâ'da, yani Çiftçiliğe

Dair'de (gördüğüm tek çevirisinde de metin tamamen anlamsızlaşmıştır) şöyle der: "Bir çiftlik satın almayı düşündüğünde; hırsla satın almamak için çiftliği zihninde ölçüp tart, çiftliğe bakmaktan kaçınma ve bir kere dolaşmanın yeterli olacağını düşünme. Eğer çiftlik gerçekten güzelse oraya ne kadar sık gidersen o kadar memnun olursun." Hırsla satın almadan, yaşadığım sürece çiftliğin etrafında dolaşmalıyım ve önce içine gömülmeliyim ki sonunda daha fazla memnun olayım diye düşünüyorum.

Şimdiyse bu türden yapmış olduğum bir sonraki deneyi anlatacağım. Bunu daha ayrıntılı anlatmayı düşünüyorum; kolaylık olsun diye iki yıllık deneyimi bir araya getirdim. Söylemiş olduğum gibi, kedere bir övgü yazmak değil niyetim, sadece seher vaktinde tüneğinde dikilen bir horoz gibi kuvvetle ötmek ve komşularımı uyandırmak.

Ormandaki evime ilk kez yerleşip günlerimi olduğu kadar gecelerimi de orada geçirmeye başladığım sırada (tesadüfi olarak Bağımsızlık Günü'ne, yani 1845 yılının Dört Temmuzuna denk gelmişti) evim hâlâ kışa hazır değildi, sıvası ve bacası yoktu, duvarları hava yüzünden lekelenmiş geniş aralıklarla dolu kaba tahtalardan oluşuyordu, bu yüzden geceleri soğuk geçiyordu ve yalnızca yağmura karşı koruma sağlıyordu. Dik duran, yontulmuş, beyaz ahşap dikmeler ve yeni rendelenmiş kapı ve pencere kasaları eve temiz ve havadar bir görünüm veriyordu, keresteleri özellikle de sabahları o kadar çiğlenmiş oluyordu ki öğlen itibariyle tatlı bir sakız salgılayacaklarını hayal ediyordum. Hayal gücüme göre, bu sabaha ait karakterini öyle veya böyle gün boyunca muhafaza ediyor

ve bir yıl önce ziyaret etmiş olduğum bir dağ evini hatırlatıyordu. Bu yolculuk etmekte olan bir tanrıyı misafir etmeye uygun, bir tanrıçanın elbiseleri içinde süzülebileceği sıvasız ve havadar bir kulübeydi. Evimin üzerinden esip geçen rüzgârlar dağ sıralarını süpüren, karasal bir müziğin dağılmış bir kaç melodisini veya yalnızca gökle ilgili kısımlarını taşıyan rüzgârlar gibiydi. Sabah rüzgârı daima esmekte, yaratılışın şiiri kesintisiz devam etmektedir; fakat bunları işiten kulaklar çok azdır. Olympos dünyanın her yerindedir.

Daha önce sahibi olduğum tek ev, bir tekne dışında, yazın yaptığım yolculuklarda ara sıra kullandığım bir çadırdı. Bu çadır hâlâ sarılı bir şekilde çatı katımda duruyor, fakat tekne elden ele geçtikten sonra zamanın akıntısı içinde batıp gitmişti. Bu daha dayanıklı barınağımla birlikte dünyaya yerleşme konusunda ilerleme göstermiş oldum. Hafifçe örtülü kalmış olan bu resim çevremde meydana gelen bir tür aydınlanmaydı ve evi inşa edeni etkilemişti. En az taslak hâlindeki bir resim kadar anlamlıydı. Hava almak için dışarı çıkmama gerek yoktu, çünkü içerideki atmosfer tazeliğini kaybetmemişti. Oturduğum yer yağmurlu havalarda bile bir kapı arkasındaymışım gibi içerde olduğumu hissettirmiyordu. Harivansa şöyle der: Kuşları olmayan bir ev çeşnisiz ete benzer. Benim evim böyle değildi, birden kendimi kuşlarla komşu olmuş buldum; bir kuşu hapsederek değil, kendimi onların yakınında bir kafese kapatarak. Yalnızca sık sık bahçeyi veya meyveliği ziyaret eden kuşların bazılarına değil, fakat bir kasabalıya asla serenat yapmayan veya yapan ormanın daha vahşi ve nefes kesici şarkıcılarına, - orman ardıcı, ardıç, kızıl tangara, ağaç serçesi, çobanaldatan ve

diğer birçok kuşa - çok yakındım.

Küçük bir gölün kıyısında, Concord kasabasının bir buçuk mil güneyinde, kasabadan biraz daha yüksekte, bu kasabayla Lincoln arasında yer alan büyük bir ormanın ortasında ve tek meşhur alanımız olan Concord Savaş Alanı'nın iki mil kadar güneyinde oturuyordum; fakat ormanın içinde o kadar alçak bir yerdeydim ki en uzak ufuk yarım mil ötede ve geri kalanı gibi ormanla kaplı olan karşı kıyıydı. İlk hafta ne zaman göle baksam, bu göl beni bir dağ yamacındaki dağ gölü gibi etkiledi, dibi diğer göllerin yüzeyinden çok daha yüksekteydi. Güneş yükselirken sisten oluşan gece elbisesini üstünden attığını ve yumuşak dalgalarının ya da pürüzsüz yansıyan yüzeyinin yavaş yavaş orada burada ortaya çıkmaya başladığını gördüm. Sisler, sanki gece yapılan gizli bir toplantının dağılması gibi, ormanın her bir köşesine doğru hayaletler gibi sinsice çekiliyordu. Çiğ de, dağ yamaçlarında olduğu gibi, her zamankinden daha uzun bir süre boyunca, günün geç saatlerine kadar ağaçların üzerinde kalmaya devam etti.

Hem havanın hem de suyun tamamen hareketsiz kaldığı, fakat gökyüzünün kapalı olduğu, öğle saatlerinin akşam sükunetinde geçtiği, orman ardıcının şarkılarının karşı kıyılardan duyulduğu, Ağustos ayının hafif yağmur fırtınaları getirdiği günlerde bu küçük gölün bir komşu olarak değeri çok fazlaydı. Buna benzer bir göl hiçbir zaman böyle günlerde olduğundan daha pürüzsüz olamaz ve daha da önemlisi, üstündeki havanın açık kısmı bulutlarla derinleşmiş ve kararmışken, ışık ve yansımalarla dolu olan su kendi başına küçük bir cennet hâline gelir. Ağaçları yeni kesilmiş,

yakınlardaki bir tepeden gölün karşısına, güneye doğru uzanan, hoş bir manzara vardı. Tepelerde yer alan ve oradaki kıyıyı şekillendiren geniş bir girintiden geçiyordu, birbirine doğru eğimli ve karşılıklı yamaçlar ağaçlı bir vadiden geçen ve o yönde akan bir akarsu olduğu izlenimini veriyordu, fakat hiçbir akarsu yoktu. Bu şekilde yakındaki yeşil tepelerin arasından ve üstünden ufuktaki daha uzak ve yüksek, hafifçe maviye boyanmış tepelere baktım. Gerçekten, ayaklarımın ucunda dikilince kuzeybatıdaki daha mavi ve uzak dağ sıralarının bazı zirvelerini, cennetin hakiki sikkelerini ve aynı zamanda kasabanın bir kısmını bir an için görebiliyordum. Ama diğer yönlere, bu noktadan bile, baktığımda beni çevreleyen ağaçların üstünü ya da ötesini göremiyordum. Dünyaya biraz kaldırma kuvveti uygulayıp onu yüzdürmek için çevrenizde biraz su bulunması iyidir. En küçük kuyunun bile bir değeri vardır, içine baktığınızda dünyanın bir kıta değil ada olduğunu anlarsınız. Bu, kuyunun tereyağını serin tutması kadar önemlidir. Bu tepeden, sel baskını sırasında belki de kaynaşmakta olan vadisinde gördüğüm bir serap yüzünden, bir tas sudaki para gibi yükselmiş olduğunu fark ettiğim Sudbury çayırına doğru, gölün karşı kıyısına baktığımda, gölün ötesindeki bütün dünya, bu küçük müdahaleci suyun ortasında kalmış, yüzen ince bir kabuk gibi görünüyordu. Böylece, üzerinde yaşadığım yerin sadece kuru toprak olduğunu hatırladım.

Kapımın önünden gördüğüm manzara daha sınırlı olsa da katiyen sıkışmış ya da hapsedilmiş hissetmedim. Hayal gücüm için yeterince çayır vardı. Karşı kıyının yükseldiği yerdeki bodur ağaçlarla ve meşe-

lerle kaplı düzlük batının çayırlarına ve Tataristan'ın steplerine doğru uzanıyor, göçebe aileler için yeterince bol yer sağlıyordu. "Dünyada mutlu insan yoktur, özgürce engin bir ufkun tadını çıkarabilenler dışında." demişti Damodara, sürülerine yeni ve daha geniş çayırlar gerektiğinde.

Zaman da, mekan da değişmişti; evrenin beni en çok çeken kısımlarına ve tarihin beni en çok çeken dönemlerine yakınlaşmıştım. Yaşadığım yer geceleri astronomlar tarafından incelenen bölgeler kadar uzaktı. Nadide ve hoş yerlerin evrenin uzak ve daha göksel bir köşesinde, gürültü ve kargaşadan uzak, Kraliçe Takımyıldızı'nın arkasında bir yerlerde olduğunu hayal etmeye alışkınızdır. Aslında evimin de evrenin böyle uzak ama her daim yeni ve temiz olan bir kısmında yer aldığını keşfettim. Ülker ya da Boğa takımyıldızına, Aldebaran veya Altair yıldızına yakın bir yerlere yerleşmeye değseydi o zaman gerekten oralarda olurdum ya da geride bırakmış olduğum hayattan aynı uzaklıkta, en yakın komşumdan uzaklaştıkça azalan ve parıldayan bir ışın gibi olurdum ve yalnızca aysız gecelerde görülürdüm. İşte yaratılışın üzerine yerleştiğim parçası böyleydi;

"Bir çoban vardı,
Sürüsünün her saat başı otlandığı
Dağlar kadar yüksek düşünmüş
Ve yaşamıştı."

Peki, sürüsü hep düşüncelerinden daha yüksek çayırlarda gezinmiş olan çobanın yaşamıyla ilgili ne düşünmeliyiz?

Benim için her sabah, hayatımı Doğa Ana'nın

kendisi kadar sade ve diyebilirim ki masum, hâle getirmem için neşeli bir davetti.

Eski Yunanlılar gibi, Aurora'ya[6] samimi bir şekilde tapıyordum. Erken kalkıp gölde banyo yapıyordum; bu dini bir tecrübeydi, yaptığım en iyi şeylerden biriydi. Kral Ching-Thang'ın banyo küvetine şu anlama gelen karakterlerin nakşedilmiş olduğunu söylerler: "Kendini her gün tamamen yenile; bunu yeniden yap ve yeniden ve yeniden, sonsuza kadar." Bunu anlayabiliyorum. Sabah destansı çağları geri getirir. Erken şafak saatlerinde odamın içindeki görünmez ve akıl almaz gezintisini yapan bir sivrisineğin belli belirsiz vızıltısı ünlü şarkılar çalan bir trompet kadar etkiliyordu beni. Homer'in ağıtıydı bu; kendi gazabını ve gezintilerini şarkıya döken, gökyüzünde geçen bir İlyada ve Odysseia'ydı. Evrensel bir havası vardı; dünyanın ebedi canlılığı ve bereketinin unutulana kadar kalacak olan bir ilanıydı. Günün en unutulmaz anı olan sabah uyanma zamanıdır. Sonra uyku mahmurluğumuz azalır ve günün ve gecenin geri kalanında uyuklayan bir parçamız en azından bir saat için uyanık kalır. Bir hizmetçinin mekanik dürtüklemeleriyle değil de kendi ruhumuz tarafından; fabrika çanlarıyla değil de, içimizden gelen ve yeni edinilmiş gücümüze ve ilhamımıza eşlik eden ilahi müziğin dalgalanmalarıyla ve havayı dolduran bir kokuyla uyumuş olduğumuz hayattan daha yücesine uyanmadığımız, böylece karanlığın meyvesini verdiği, en az ışık kadar güzel olduğunu kanıtladığı bir günden, tabii buna bir gün diyebilirsek, hiçbir şey beklenmez. Her bir günün,

6. Roma mitolojisinde şafak tanrıçası olarak geçen Aurora, Yunan mitolojisinde Eos olarak adlandırılır.

kendisinin daha kirletmediği, daha erken, daha kutsal ve daha şafağa ait bir saate gebe olduğuna inanmayan biri hayattan umudunu kesmiştir ve aşağıya doğru inen, kararan bir yol izlemektedir. Tensel yaşamının kısmen verdiği aradan sonra insanın ruhu, daha doğrusu organları her gün yenilenir ve ruhu, yeniden, yaşayabileceği kadar soylu yaşamaya çalışır. Diyorum ki; tüm unutulmaz olaylar sabah vakti, sabah havasında vuku bulur. Vedalar "Tüm zihinler sabahla birlikte uyanır," der. Şiir ve sanat ve insan eylemlerinin en güzel ve unutulmaz olanları sabah saatlerine dayanır. Tüm şairler ve Memnon gibi tüm kahramanlar şafak vaktinin çocuklarıdır ve müziklerini gündoğumunda yaparlar. Esnek ve canlı düşüncesi güneşin hızına ayak uydurabilen kişi için, gün daimi bir sabahtır. Saatlerin ya da insanların davranış ve işlerinin ne dediği önemli değildir. Sabah benim uyanık olduğum zamandır ve benim içimde bir şafak barınır. Manevi reform uykudan kurtulma çabasıdır. Eğer insanlar uyuklamıyorsa, günlerine dair verdikleri hesap neden bu kadar kötü? Böylesine kötü hesapçılar değiller. Mahmurluk tarafından alt edilmiş olmasalardı bir şeyler yapmış olurlardı. Fiziksel çalışma için yeterince uyanık olan milyonlar var, fakat etkili ve düşünsel bir gayret için yeterince uyanık olanlar milyonda bir çıkar; şiirsel ve ilahi bir hayat içinse yüzlerce milyon arasından yalnızca bir kişi çıkar. Uyanık olmak demek canlı olmak demektir. Tamamıyla uyanık biriyle hâlâ karşılaşmış değilim. Yüzüne nasıl bakabilirdim ki?

Yeniden uyanmayı ve kendimizi uyanık tutmayı öğrenmeliyiz; mekanik aletlerle değil, en derin uykumuzda bile bizi yüzüstü bırakmayan sonsuz bir şafak

ümidiyle. İnsanın bilinçli bir çabayla yaşamını yüceltme konusundaki tartışılmaz yeteneğinden daha cesaret verici bir şey bilmiyorum. Bir resim yapabilmek ya da bir heykel yontabilmek, böylece güzel birkaç nesne yaratabilmek çok güzel bir şeydir; fakat içinden baktığımız atmosferin ve vasıtanın kendisini yontup resmedebilmek çok çok daha olağanüstüdür ki bunu sadece mânen yapabiliriz. Günün niteliğini etkilemek, işte sanatların en yücesi budur. Her insanın görevi yaşamını, hatta yaşamının ayrıntılarını en yüce ve ciddi saatinin tasavvuruna değer hâle getirmektir. Böyle ufak bilgileri öğrenir öğrenmez reddetseydik, daha doğrusu tüketseydik, kâhinler bizi bunun nasıl yapılabileceğine dair bilgilendirirdi.

Bilinçli ve incelikli bir şekilde yaşamak, hayatın yalnızca asli gerçekleriyle yüzleşmek ve öğreteceklerini öğrenip öğrenemeyeceğimi anlamak ve ölüm kapımı çaldığında yaşamamış olduğumu görmemek için orınana gittim. Yaşam olmayan şeyi yaşamak istemiyordum, yaşamak bundan daha kıymetlidir; tamamen zorunlu hâle gelmedikçe teslimiyete boyun eğmek de istemiyordum. Yaşamı tüm derinliğiyle yaşamak ve yaşamın tüm özünü emmek niyetindeydim, yaşam olmayan her şeyi bozguna uğratacak kadar güçlü bir Spartalı gibi yaşamak, büyük bir etki bırakıp ucu ucuna kurtulmak, hayatı bir köşeye sıkıştırıp en çıplak hâline kadar soymak ve eğer alçak olduğu ortaya çıkarsa - niçin hakiki tüm alçaklığını almayayım ki? - bu alçaklığını tüm dünyaya ilan etmek veya olur da eğer asil olduğunu öğrenirsem bunu deneyimlemek ve bir sonraki yolculuğumda gerçek bir şekilde açıklayabilmek istiyordum. Çünkü bana öyle görünüyor ki;

çoğu insan hayat hakkında garip bir belirsizlik içinde, şeytana mı yoksa Tanrıya mı ait olduğundan emin değiller ve biraz aceleyle insanın buradaki en mühim amacının "Ebediyen Tanrı'yı methetmek ve sevmek" olduğuna karar vermişler.

Masal uzun süre önce insanlara dönüştüğümüzü söylese de hâlâ karıncalar gibi alçakça yaşıyoruz; cüceler gibi turnalarla savaşıyoruz; hata üstüne hata, yama üstüne yama yapıyoruz ve en iyi erdemimiz yersiz ve önlenebilir bir sefalete yol açıyor. Yaşamımız incelikle boşa harcanıyor. Dürüst bir adam saymak için on parmağından daha fazlasına neredeyse hiç ihtiyaç duymaz, aşırı durumlarda ise on ayak parmağını da kullanıp gerisini boş verir. Sadelik, sadelik, sadelik! Diyorum ki ikiden ya da üçten daha fazlasını, yüzleri ve binleri düşünme, bir milyon yerine yarım düzine say ve hesapların başparmağının tırnağına sığsın. Uygar yaşamın bu dalgalı denizinin ortasında göğüs gerilecek bulutlar ve fırtınalar ve bataklıklar ve bunlara benzer bin bir şey vardır. Bir insan dibe batmamak, rotasından şaşmamak ve limana ulaşmak istiyorsa yaşamalı ve gerçekten başarılı hesaplar yapmalıdır. Sadeleştir, sadeleştir. Günde üç öğün yerine, eğer gerekirse, bir öğün ye, yüzlerce tabak yerine beş tabağın olsun ve diğer her şeyi de bu oranda azalt. Hayatımız küçük devletlerden oluşan, sürekli değişen sınırlara sahip Alman Konfederasyonu'na benziyor. Öyle ki, bir Alman bile herhangi bir anda bu sınırların nasıl olduğunu söyleyemez. Sözüm ona tüm iç gelişmeleriyle, ki bu arada hepsi dışsal ve yüzeyseldir, ulusun kendisi yönetilmesi zor ve fazla büyümüş bir kurumdur; ülkedeki milyonlarca hane gibi, mobilyalarla do-

lup taşmış ve kendi tuzaklarına yakalanmış, lüks ve düşüncesiz harcamalarla, hesaplamanın ve değerli bir amacın eksikliğiyle harap olmuştur. Ve tek çaresi sıkı bir ekonomi, Spartalılar'ınkinden daha sert ve sade bir yaşam ve yüce bir amaçtır. Çok hızlı yaşar. İnsanlar, kendilerinin yapabilip yapamadığına bakmaksızın ülkenin ticaret yapmasının, buz ihraç etmesinin, telgrafla haberleşmesinin, saatte otuz mil hızla seyahat etmesinin kesinlikle önemli olduğunu düşünüyor; fakat maymunlar gibi mi yoksa insanlar gibi mi yaşayacağız sorusunun cevabı biraz belirsiz. Yataklarımızdan çıkmadan, rayları döşemeden ve günlerimizi ve gecelerimizi çalışmaya adamadan yalnızca hayatımızı daha iyi hâle getirmek için uğraşırsak demiryollarını kim inşa edecek? Ve eğer demiryolları inşa edilmezse, cennete nasıl zamanında varacağız? Fakat evlerimizde kalıp kendi işimize bakarsak kimin demiryoluna ihtiyacı olacak ki? Demiryolunun üstünde seyahat eden biz değiliz, demiryolu bizim üstümüzden geçer. Rayların altında yatan kalasların kim olduğunu hiç düşündünüz mü? Her biri bir insan, bir İrlandalı veya bir Kuzey Amerikalıdır. Raylar onların üstüne döşenir, kumla örtülürler ve vagonlar üstlerinde düzgünce yol alır. Sizi temin ederim, sağlam kalaslardır, derin uyurlar. Ve her birkaç yılda bir yeni bir grup döşenip üstünden geçilir, böylece kimileri raylar üzerinde seyahat etmenin keyfini çıkarırken diğerleri de raylar altında ezilme talihsizliğini yaşar. Ve uykusunda yürüyen birinin, yanlış bir yerde bulunan fazla bir kalasın üstünden geçip de onu uyandırdıklarında hemen vagonları durdurur ve sanki bu istisnai bir olaymış gibi ortalığı birbirine katıp feryat figan bağrışırlar. Kalasları ye-

rinde ve düzgün tutabilmek için her beş milde bir,bir grup insanın çalışmasına gerek duyulduğunu bilmek beni memnun ediyor, çünkü bu uyuyan kalasların bir gün yeniden ayağa kalkacağına dair bir işarettir.

Neden bu kadar acele yaşayıp hayatı ziyan ediyoruz? Aç kalmadan önce açlıktan ölmeye kararlıyız. Zamanında atılan bir dikişin dokuz dikişten kurtaracağını söylerler ve bu yüzden insanlar yarın dokuz dikiş atmaktan kurtulmak için bugün binlerce dikiş atıyor. İşe gelince, hiç ama hiç sonuç alamıyoruz. Kora hastalığına sahipmişçesine kafalarımızı sabit tutamıyoruz. Yangın varmış gibi, kilisenin çanına dokunmadan yalnızca ipine birkaç kez asılsam, Concord'un eteklerindeki çiftliğinde sabah kaç kez bahane ettiği işlerinin çokluğuna aldırmadan, her şeyi bırakıp sesi takip etmeyecek olan çok az adam, hatta diyebilirim ki çok az çocuk ve kadın vardır. Yangından mal mülk kurtarmak için değil, eğer itiraf edecek olursak, daha ziyade yandığını görmek için; çünkü yanmalı ve bilinsin ki onu ateşe veren biz değiliz, ya da söndürüldüğünü görmek ve pay çıkarmak için eğer iyice söndürülebilirse; evet, yanan kilisenin kendisi bile olsa. Akşam yemeğinden sonra zar zor yarım saat kestiren biri, uyanır uyanmaz kafasını kaldırıp "Ne haber var?" diye sorar, sanki insanlığın geri kalanı onun için nöbet tutmuş gibi. Kimileriyse sırf bu amaçla yarım saatte bir uyandırılma talimatı verir ve sonra karşılığını vermek için gördükleri rüyaları anlatır. Bir gecelik uykudan sonra haberleri öğrenmek, kahvaltı yapmak kadar zaruridir. "Gezegenin herhangi bir yerinde, herhangi birinin başına gelmiş olan her şeyi anlat bana." Ve kahvesini içip ekmeğini yerken, bu sabah Wachito

Irmağı'nda bir adamın gözleri çıkarılmış olarak bulunduğunu okurken bu dünyanın karanlık, dipsiz bir mağarasında yaşıyor olduğunu ve kendi gözlerinin de işlevsiz olduğunu hiç düşünmez.

Kendi adıma, postane olmadan da rahatça yaşayabilirim. Postane aracılığıyla taşınan haberlerin çok azının gerçekten önemli olduğunu düşünüyorum. Ciddi konuşmak gerekirse, hayatım boyunca posta bedeline değen bir ya da iki mektuptan fazlasını almamışımdır, bunu birkaç yıl önce yazmıştım. Bir peniye posta gönderebildiğiniz posta servisi çoğu zaman bir şaka olan düşünceleri için birine bir peni teklif etmenin gerçekleştirildiği bir kurumdur. Ve gazetede hatırlanmaya değer hiçbir haber okumamış olduğumdan eminim. Eğer bir insanın soyulduğunu, cinayete kurban gittiğini veya kaza eseri öldüğünü ya da bir evin yandığını, bir aracın kaza yaptığını veya buharlı bir geminin patladığını ya da Batı Demiryolu'nda bir ineğin ezildiğini, kuduz bir köpeğin öldürüldüğünü veya kışın bir çekirge istilasının yaşandığını okursak böyle başka bir haber okumamıza hiç gerek kalmaz. Bir tanesi yeterlidir. Bir kez temel ilkeyi kavradıktan sonra neden çok sayıdaki örneği ve uygulamayı öğrenmek isteyesiniz ki? Bir filozof için adlandırıldığı şekliyle bütün haberler dedikodudur ve bu haberleri düzenleyen ve okuyanlar da çay partisi veren yaşlı kadınlardır. Yine de bu dedikodularla yetinmeyenler az değildir. Duyduğum kadarıyla geçtiğimiz gün ofislerden gelen son dış haberleri öğrenmek amacıyla öyle bir hücum olmuş ki kurumun geniş dökme camlarından birkaçı baskıya dayanamayıp kırılmış. Cidden inanıyorum ki hızlı bir zeka bu haberleri on iki ay hatta on iki yıl önceden

yeterince doğru bir şekilde yazabilir. Mesela İspanya için Don Carlos ve İspanyol prensesini, Don Pedro ve Sevilla ve Granada isimlerini doğru ölçüde ve doğru zamanda kullanabiliyorsanız - gazeteye en son baktığımdan beri isimleri çok az değiştirmiş olabilirler - ve diğer eğlenceleri boş verip bir boğa güreşi haberi sunarsanız yazmış olduğunuz uydurma haber harfi harfine doğru olmuş ve İspanya'daki olayların tam olarak ne durumda ya da ne kadar kötü olduğuna dair gazetelerde bu başlık altında yer alan en kısa ve net haberler kadar iyi bir fikir vermiş olacaktır. İngiltere'ye gelince, dünyanın bu köşesine dair neredeyse en anlamlı haber 1649 Devrimi'ydi ve İngiltere'nin ortalama bir yıllık mahsulünü öğrendikten sonra, eğer birtakım parasal plânlarınız yoksa, aynı şeyleri yeniden dinlemenize gerek yoktur. Gazeteye çok nadir bakan birine göre, yabancı ülkelerde Fransız Devrimi de dahil olmak üzere hiçbir zaman yeni bir şey yoktur.

Ne haberi! Asla eskimeyeni öğrenmek ne kadar da önemli olabilir! " Kieou-pe-yu (Wei devletinin ileri gelenlerinden biri) Khoung-tseu'ya ne haberleri olduğunu sormak için birini gönderir. Khoung-tseu elçiyi yanına oturtur ve ona şunu sorar: Efendin ne yapıyor? Elçi saygıyla cevap verir: Efendim, hatalarının sayısını azaltmayı arzu ediyor, fakat onları sona erdiremiyor. Elçi gittikten sonra, filozof şöyle der: Ne değerli bir elçi! Ne değerli bir elçi! Vaiz hafta sonu, dinlenme gününde, çünkü Pazar günü boşa harcanmış bir haftanın bitimine uygundur, yeni bir haftanın taze ve cesur başlangıcına değil, bir başka pasaklı vaazla mayışmış çiftçilerin kafasını şişirmek yerine, gür sesiyle bağırmalıdır: Dur! Bekle! Görünüşte bu kadar

hızlıyken neden ölesiye yavaşsınız?

Gerçekler uydurma addedilirken yalanlar ve aldatmacalar sağlam gerçekler gibi itibar görür. Eğer insanlar her zaman yalnızca gerçekleri gözetseydi ve aldanmaya cevaz vermeselerdi, bildiğimiz şeylerle karşılaştırıldığında hayat bir peri masalı, Binbir Gece Masalları gibi gelirdi. Eğer yalnızca kaçınılmaz olana ve kaçınılmaz olmaya hakkı olana saygı gösterseydik sokaklarımızda müzik ve şiir yankılandırdı. Telaşsız ve bilge olduğumuzda, yalnızca büyük ve değerli şeylerin kalıcı ve mutlak bir mevcudiyete sahip olduğunu, küçük korkularımızın ve küçük zevklerimizin yalnızca gerçeğin gölgeleri olduğunu kavrarız. Bu her zaman için neşe verici ve görkemli bir şeydir. İnsanlar gözlerini yumarak ve uyuklayarak ve gösterilerle kandırılmaya rıza göstererek, her yerde, tamamen aldatıcı temellerin üstüne inşa edilmiş olan rutin yaşamlarını ve alışkanlıklarını kurup pekiştirir. Yaşamla oyun oynayan çocuklar yaşamın hakiki kanunu ve ilişkilerini onu yakışır bir şekilde yaşamaktan aciz olan fakat deneyim, yani başarısızlık, sayesinde daha akıllı olduklarını düşünen yetişkinlerden daha iyi anlar. Bir Hindu kitabında şunu okumuştum "Bebekken şehrinden sürgün edilmiş ve bir ormancı tarafından büyütülmüş bir kral oğlu vardı. Bu şekilde yetiştikten sonra, birlikte yaşadığı vahşi insanların arasına ait olduğunu düşünmeye başlamıştı. Babasının yardımcılarından biri onu bulup kim olduğunu açıkladı, kimliği konusundaki yanlış kanısı ortadan kalktı ve bir prens olduğunu öğrendi." Hindu filozof şöyle devam ediyordu "Aynı şekilde ruh da içinde bulunduğu durumlardan dolayı kendi özü konusunda hataya düşer, ta ki kutsal

bir öğretmen ona gerçeği açıklayana ve kendisinin bir Brahman olduğunu öğrenene kadar." New England sakinlerinin, yani bizim de, görüşümüz şeylerin yüzeyinden derine nüfuz edemediği için yaşamakta olduğumuz bu aşağılık hayatı yaşadığımızı hissediyorum. Şeylerin göründükleri gibi olduklarını düşünüyoruz. Eğer biri bu kasabanın içinden yürüyüp yalnızca gerçekliği görseydi, "Mill-dam" nereye gidecekti dersiniz? Bize burada görmüş olduğu gerçekliği anlatacak olsaydı tasvir edeceği bu yeri tanımazdık. Kiliseye, mahkeme binasına veya hapishaneye, mağazaya veya bir eve bir bakın ve baktığınız şeyin gerçek bir bakış altında aslında ne olduğunu söyleyin, anlatırken hepsi paramparça olacaktır. İnsanlar hakikatin uzaklarda, evrenin en dış bölgelerinde, en uzak yıldızın arkasında, Adem'in öncesinde ve son insanın sonrasında olduğunu sanır. Ebediyette gerçekten de hakiki ve yüce bir şeyler vardır. Fakat tüm bu zamanlar ve yerler ve olaylar şu andadır ve buradadır. Tanrı'nın kendisi de şu anda yücedir, tüm çağların geçmesiyle daha ulvi bir hâle gelmeyecektir. Ve yüce ve asil olanı yalnızca bizi çevreleyen gerçekliğin daimi olarak aşılanması ve işlemesiyle kavrayabiliriz. Evren kavrayışlarımıza daima ve uysallıkla yanıt verir; hızlı ya da yavaş gitmemiz fark etmeksizin yol önümüze serilmiştir. O zaman hayatlarımızı kavrayarak geçirelim. Şair ya da sanatçı, gelecek nesillerin aşamayacağı hatta başaramayacağı kadar güzel ve soylu bir tasarım ortaya koyamamıştır.

Bir günümüzü Doğa kadar bilinçli yaşayalım ve raylara düşen fındık kabukları ya da sivrisinek kanatları yüzünden yoldan çıkmayalım. Günün hakkını vermeye kararlı bir şekilde erken kalkalım ve nazikçe

ve kaygısızsa perhiz yapalım ya da kahvaltı, arkadaşlar gelsin ve gitsin, çanlar çalsın ve çocuklar haykırsın. Neden boyun eğip akıntıya bırakalım kendimizi? Akşam yemeği denilen, öğlenin sığlığındaki o korkunç ve hızlı girdaba kapılıp üzülmeyelim ve bunalmayalım. Bu tehlikeyi atlattıktan sonra güvendeyiz, yolun geri kalanı yokuş aşağıdır. Gevşememiş sinirlerle ve sabahın canlılığıyla yola devam edelim, Ulysses gibi kendimizi direğe bağlayıp başka bir yöne bakalım. Eğer motor ıslık çalıyorsa, bırakalım sesi kısılana kadar çalsın. Çanlar çaldığında neden koşalım ki? Nasıl bir müzik yaydıklarını anlayalım. Yerleşelim ve çalışalım. Ayağımızı saplayıp fikir, önyargı, gelenek, yanılgı ve görünüş balçığını Paris'ten Londra'ya, New York'tan Boston'a ve Concord'a; kiliseden devlete, şiirden felsefeye ve dine kadar tüm gezegeni kaplayan o alüvyonu delip geçelim. Gerçeklik adını verdiğimiz o sağlam zemine ve kayalara basalım ve yanılmadan "İşte bu!" diyelim. Ve sonra bulduğumuz bu destek noktası sayesinde, selin ve donun ve ateşin altında, güvenli bir şekilde bir duvar veya bir devlet veya bir lamba direği veya ölçü direği, nehir taştığında suyun yüksekliğini değil gerçekliği ölçen bir direk inşa edelim. Böylelikle gelecek nesiller zaman zaman yalanlar ve görünüşler selinin ne kadar yükseldiğini ölçebilsin. Bir gerçeğin tam karşısında dikilip yüz yüze gelirsek her iki yüzeyinde de güneşin parladığını görürüz. Tatlı kenarının, sanki keskin bir pala gibi, kalbimizi ve özümüzü kesip geçtiğini hisseder ve ölümlü hayatımızı mutlu bir şekilde sona erdiririz. İster yaşamda ister ölümde, yalnızca gerçeği arzularız. Eğer gerçekten ölüyorsak gırtlağımızdaki hırıltıyı duyalım ve el ve ayaklarımız-

daki soğukluğu hissedelim, eğer yaşıyorsak işimize bakalım.

Zaman olta attığım bir akıntıdan başka bir şey değildir. Bu akıntıdan içerim; fakat içerken kumlu dibini görür, ne kadar sığ olduğunun farkına varırım. Zayıf dalgaları akar gider, fakat ebediyet kalır. Daha derininden içmek, dibinde yıldızlar yatan gökyüzüne olta atmak isterim. Bire kadar bile sayamam. Alfabenin ilk harfini bile bilemem. Doğduğum günkü kadar bilge olamadığım için hep pişmanlık duymuşumdur. Zeka bir baltadır; şeylerin gizeminin farkına varır ve bu gizeme bir yol açar. Ellerimin gerektiğinden daha meşgul olmasını istemiyorum. Başım, ellerim ve ayaklarımdır. En iyi kabiliyetlerimin başımda yoğunlaştığını hissediyorum. İçgüdülerim başımın bir kazma organı olduğunu söylüyor, nasıl bazı hayvanlar burunlarını ve ön pençelerini kullanıyorsa ben de başımı kullanıp bu tepelerin içinde maden kazıp yolumu açacağım.

En zengin damarın buralarda bir yerlerde olduğunu düşünüyorum; bunu bana maden arama çubuğum ve yükselen zayıf buharlar söylüyor, madeni buradan kazmaya başlayacağım.

3. OKUMAK

Belki de tüm insanlar, birazcık daha düşünceli bir uğraş seçimiyle, özünde öğrenciler ve gözlemciler hâline gelebilir; çünkü doğaları ve kaderleri kesinlikle tüm benzerleri için ilgi çekici olmuştur. Kendimiz veya çocuklarımız için mal mülk biriktirirken, bir aile
120 veya devlet kurarken ve hatta ün kazanırken ölümlüyüz, fakat gerçekle alakadar olurken ölümsüzüz; ne değişimden ne de kazadan korkmamıza gerek vardır. En eski Mısırlı veya Hindu filozof, ilahilik heykelinin üstündeki örtüyü bir köşesinden kaldırmış, titremekte olan örtü hâlâ kalkmış duruyor ve onun gördüğü kadar taze bir görkeme bakıyorum, çünkü o zaman o kadar cesur olan onun içindeki bendim ve şu an önümdeki görüntüye bakan benim içimdeki o. O örtünün üzerine hiçbir toz düşmedi, o ilahiliğin ortaya çıkışından beri hiç zaman geçmedi. Gerçekten değerlendirdiğimiz veya değerlendirilebilir olan o zaman ne geçmiştir, ne şimdidir, ne de gelecektir.

Yaşadığım yer yalnızca düşünmek için değil, ciddi okumalar yapmak için de bir üniversiteden çok daha elverişliydi ve sıradan bir kütüphanenin çeşitliliğine

sahip olamasam da, o zamana dek hiç olmadığım kadar dünyanın çevresinde dolaşmış, cümleleri ilk olarak ağaç kabuğuna yazılmış, yeni yeni kâğıda geçirilmeye başlanmış kitapların etkisi altındaydım. Şair Mir Kamaruddin Mast'ın dediği gibi "Oturduğum yerde ruhani dünyayı bir baştan bir başa geçmek; bu ayrıcalığı kitaplarda buldum. Yalnızca bir kadeh şarapla sarhoş olmak; bu keyfi ezoterik öğretileri içtiğimde yaşadım." Sayfalarına arada sırada bakmış olsam da, Homer'in İlyada'sı yaz boyu masamda durdu. Öncelikle ellerimle durmaksızın çalıştığım için, çünkü aynı zamanda hem evimi bitirmem hem de fasulyelerimi çapalamam gerekiyordu, daha fazla çalışınam imkansızdı. Yine de gelecekte böyle bir okuma yapma olasılığını düşünerek tahammül ettim. Çalışırken verdiğim aralarda bir iki sığ yolculuk kitabı okudum, ta ki zamanımı böyle geçirmekten utanmaya ve nerede yaşadığımı sorgulamaya başlayana kadar.

Bir öğrenci, Homer veya Eshilos'u Yunanca aslından okuyabilir, bu boşa vakit harcamak ya da lüks değildir; çünkü öğrenci bir yere kadar eserlerdeki kahramanlara öykünüyor ve sabah saatlerini bu eserlere ayırıyor demektir. Kahramanlık kitapları, anadilimizde basılmış olsa bile, yozlaşmış çağlarda çoktan ölmüş olan bir dilde yazılmıştır ve çabalayarak her bir sözcüğün ve satırın anlamını bulmaya çalışmalıyız; bilgelik, yiğitlik ve cömertliğin sahip olduğumuz kadarına oranla sözcüklerin günlük kullanımının elverdiğinden daha geniş bir anlama varmalıyız. Günümüzün ucuz ve çok fazla basım yapan yayın dünyası yaptığı tercümelerle bizi antik çağların epik yazarlarına yakınlaştırmak için çok az şey yapmıştır. Bu eserler

hep yalnız görünüyor ve basıldıkları harfler hep nadir ve merak uyandırıcı kalıyor. Sokağın bayağılığını aşıp ebedi önermeler ve kışkırtmalar hâline gelecek olan kadim bir dilin yalnızca birkaç sözcüğünü öğrenecek olsak bile harcanacak gençlik günlerine ve değerli saatlere değer. Çiftçinin duymuş olduğu birkaç Latince sözcüğü hatırlaması ve tekrar etmesi boşuna değildir. İnsanlar bazen sanki klasikleri çalışmak sonunda daha modern ve pratik çalışmalara yol verecekmiş gibi konuşur. Fakat cüretli öğrenci her zaman için klasikleri çalışacaktır, hangi dilde yazılmış ve ne kadar eski olursa olsun. Çünkü klasikler insanın kaydedilmiş en soylu düşüncelerinden başka nedir ki? Çürümüş olmayan tek kahinler onlardır ve en modern sorulara Delphi ve Dodona'nın bile asla verememiş olduğu cevaplar onlardadır. O zaman eski diye Doğayı da çalışmayı mı bırakalım? İyi okumak, yani gerçek bir ruha sahip gerçek kitapları okumak asil bir eylemdir ve kişiyi günün gerektirdiği işlerden daha fazla çalıştırır. Atletlerin yaptığı gibi bir idmanı, neredeyse tüm yaşamın bu amaca sağlamca adanmasını gerektirir. Kitaplar yazıldıkları kadar incelikli ve her şeyden sıyrılmış bir şekilde okunmalıdır. Yazıldıkları dili konuşmak bile yeterli değildir, çünkü konuşulan ve yazılan dil arasında, duyulan ve okunan dil arasında hatırı sayılır bir mesafe vardır. Biri genelde geçicidir; bir sestir, sözdür, yalnızca bir ağızdır, neredeyse yabanidir ve onu vahşiler gibi bilinçsizce annelerimizden öğreniriz. Diğeri ise bunun olgunluğu ve deneyimidir; eğer önceki annemizin diliyse bu babamızın dilidir, vakur ve seçkin bir ifadedir, kulağın duyamayacağı kadar anlamlıdır, onu konuşabilmek için yeniden doğmamız gerekir.

Ortaçağda Yunan ve Latin dillerini yalnızca konuşan insan kitleleri, tesadüfi doğumlarıyla bu dillerde yazılmış deha dolu eserleri okumaya hak kazanamamıştır; çünkü bu eserler bildikleri Yunancayla ve Latinceyle değil, edebiyatın seçkin diliyle yazılmıştır. Yunanistan ve Roma'nın daha asil dillerini öğrenmemişlerdir, onlara göre bu dillerin üzerine yazıldığı malzemeler atılacak kâğıtlardan başka bir şey değildir, bunların yerine ucuz ve güncel edebiyata değer vermişlerdir. Ancak Avrupalı uluslar yükselen edebiyatlarına uygun olan, kendilerine özgü fakat kaba yazılı dillerine kavuştukları zaman bu eski irfan yeniden canlandı ve alimler, uzaktan da olsa, antik çağların hazinelerini ayırt edebilmeye başladılar. Romalı ve Yunanlı halk yığınlarının duyamadıklarını çağlar geçip gittikten sonra birkaç alim okuyabildi ve hâlâ da birkaç alim okuyabiliyor.

Konuşmacının ara sıra tanık olduğumuz hitabet patlamalarına ne kadar hayran olursak olalım, yazılmış soylu sözcükler genelde, nasıl ki yıldızlarla dolu gök kubbe nasıl bulutların arkasındaysa, uçup giden konuşma dilinin çok çok arkasında ya da yukarısındadır. Bir yıldızlar vardır, bir de onları okuyabilenler. Astronomlar durmaksızın yıldızlar üzerine yorum yapar ve onları gözlemlerler. Bu sözcükler günlük konuşmalarımız ve buğulu nefesimiz gibi birer soluktan ibaret değildir. Genelde konuşma sırasında hitabet gücü olarak adlandırılanın çalışma sırasında yalnızca retorik olduğu ortaya çıkar. Konuşmacı geçici bir anın ilhamına yenik düşer ve önündeki kitleye, onu duyabilenlere konuşur; fakat daha sakin bir hayat yaşayan ve konuşmacıya ilham veren olayla ve kala-

balıkla dikkati dağılacak olan yazar insanlığın aklına ve kalbine, onu anlayabilecek her çağdan her insana konuşur.

İskender'in değerli bir kutunun içine koymuş olduğu İlyada'yı tüm seferlerinde yanında taşımış olmasına hayret etmemeli. Yazılı bir sözcük kutsal emanetlerin en seçkinidir. Tüm sanat eserleri arasında hem bize daha yakındır, hem de daha evrenseldir. Yaşamın kendisine en yakın olan sanat eseridir. Her dile tercüme edilebilir; yalnızca okunmakla kalmaz aynı zamanda tüm insanlar onu dudaklarıyla soluyabilir, sadece tuvale ya da mermere resmedilmekle kalmaz yaşamın kendisinin soluğuyla da işlenebilir. Antik çağlarda yaşamış bir insanın düşüncesinin sembolü modern bir insanın konuşması hâline gelir. İki bin yaz mevsimi Yunan edebiyatının eserlerine, mermerlerine yalnızca daha olgun, sonbahara özgü bir altın rengi katmıştır, çünkü bu eserler kendilerini zamanın yıpratmasına karşı koruyacak olan sakin ve göksel atmosferlerini bütün topraklara taşımıştır. Kitaplar dünyanın en değerli zenginliğidir ve nesillerce ve uluslarca miras alınmaya uygundur. En eski ve en iyi kitaplar her kulübenin rafında, doğal ve hak ettiği yerinde durur. Savundukları bir iddiaları olmasa da, okuyucuyu aydınlatıp güçlendirdikleri için okuyucunun sağduyusu bu kitapları reddetmeyecektir. Yazarları her toplumda, doğal ve karşı konulamaz bir aristokrasi oluşturur ve insanlık üzerinde krallardan ya da imparatorlardan daha etkili olurlar. Okuma yazma bilmeyen ve belki de okuma yazma bilmeyi küçümseyen tüccar girişimciliği ve çalışkanlığıyla özlemini çektiği boş vakte ve bağımsızlığa kavuşup zenginlerin

ve yüksek tabakadan insanların arasına kabul edilince kaçınılmaz olarak daha yüksekte yer alan fakat erişilmez olan zeka ve deha çevrelerine gözünü çevirir. Tüm zenginliklerinin beyhudeliği ve yetersizliğinin, kültür eksikliğinin farkına varır ve daha sonra eksikliğini bu kadar şiddetli hissettiği entelektüel kültürü çocuklarına sağlayabilmek için ortaya koyduğu çabayla sağduyusunu kanıtlar, böylelikle ailenin kurucusu hâline gelir.

Eski klasikleri yazıldıkları dilde okumayı öğrenmemiş olanlar insan soyunun tarihini eksik bilmektedir, çünkü uygarlığımızın başlı başına böyle bir kopya olduğu düşünülmediği takdirde bu eserlerin herhangi bir modern dile çevrilmiş bir kopyasının olmaması gayet dikkat çekicidir. Ne Homer, ne Eshilos, ne de Virgil, neredeyse sabahın kendisi kadar incelikli, sağlam ve güzel olan eserler, hâlâ İngilizce olarak basılmamıştır; çünkü sonraki yazarlar, dehaları hakkında ne dersek diyelim, antik çağların özenli, güzel, mükemmel, kalıcı ve yiğitçe olan edebi eserlerinin yanına, hiç bir zaman değilse bile çok nadir olarak yaklaşabilmiştir. Yalnızca kendilerinin kim olduğunu bilmedikleri o eski yazarları unutmaktan söz ederler. Ancak onları anlayıp takdir etmemize olanak sağlayacak olan irfana ve dehaya sahip olduğumuzda onları unutabiliriz. Klasikler dediğimiz o kutsal emanetler ve ulusların daha da eski ve klasikten öte olan, fakat daha az bilinen kutsal kitapları toplandığında; Vatikan kütüphanesi, Vedalarla, Zend Avestalarla ve İncillerle, Homerlerle ve Dantelerle ve Shakspearelerle dolduğunda ve gelecek tüm yüzyıllar, ganimetlerini dünyanın kürsüsüne bıraktığında işte o çağ hakikaten de zengin bir çağ

olacaktır. Böyle bir yığınla, sonunda cennete ulaşmayı umut edebileceğiz.

Büyük şairlerin eserleri henüz insanlık tarafından okunmamıştır, çünkü bu eserleri yalnızca büyük şairler okuyabilir. Bu eserler yalnızca kalabalıkların yıldızları okuduğu gibi; yani astronomi aracılığıyla değil, en fazla astroloji aracılığıyla okunmuştur. Çoğu insan önemsiz bir yarar sağlamak için okumayı öğrenmiştir, hesap tutabilmek ve ticaret yaparken aldatılmamak için hesap yapmayı öğrendikleri gibi. Ancak soylu ve entelektüel bir eylem olarak okuma hakkında çok az şey bilirler, hatta diyebiliriz ki hiçbir şey bilmezler. Zira yüce anlamıyla okumak, yalnızca bizi bir lüks olarak uyuşturan ve bu sırada da daha soylu yetilerimizi uyutan bir şeyleri değil, okumak için parmaklarımızın ucunda durmamızı ve en dikkatli ve uyanık olduğumuz saatleri ayırmamızı gerektiren kitapları okumaktır.

Bence okumayı öğrendikten sonra, yaşamlarımızın en aşağı ve başlangıç seviyesinde, dördüncü ve beşinci sınıfta kalıp sonsuza kadar alfabeyi ve tek heceli kelimeleri tekrarlamamız değil, edebiyatın en iyi eserlerini okumamız gerekiyor. Çoğu insan, belki de tek bir iyi kitabın bilgeliğine ikna olmuş oldukları için, İncil'i okumakla veya dinlemekle yetiniyor, hayatının geri kalanında da hafif okuma denilen şeyle yetilerini tembelleştirip yok ediyorlar. Kütüphanemizde, daha önce hiç bulunmadığım bir kasabayı anlatan bir eser sandığım, Hafif Okuma başlıklı, birkaç ciltten oluşan bir kitap bulunuyor. Kimileri var ki et ve sebzeden oluşan en zengin yemekten sonra bile tüm bunları karabataklar veya devekuşları gibi sindirebilir, çünkü

hiçbir şeyin israf edilmesine dayanamazlar. Eğer bazıları bu yemi hazırlayan makinelerse, bu kişiler de hazırlananları okuyan makinelerdir. Zebulon ve Sephronia hakkında yazılmış olan dokuz bininci hikayeyi; birbirlerini nasıl da sevdiklerini, gerçek aşklarının nasıl engebeli yollardan geçtiğini, bu yollarda nasıl sendelediğini ve yeniden ayağa kalkıp yoluna devam ettiğini okumaktan sıkılmazlar. Yazar zavallı, talihsiz bir adamı çan kulesine çıkartır, sahanlığa kadar çıkmasaydı keşke dedirtir ve sonra adamın kuleye nedensizce çıktığını fark edip çanları çaldırır ki tüm dünya toplanıp duysun, Aman Yarabbi! Aşağı nasıl inecek? Kendi adıma, evrensel romancılığın buna benzer gelecek vaat eden tüm kahramanlarını insana benzer rüzgâr güllerine dönüştürseler daha iyi olurdu diye düşünüyorum. Aynı eskiden kahramanları yıldızların arasına yerleştirip paslanana kadar orada dönmeye bıraktıkları ve aşağı inip de dürüst insanları şakalarıyla bir daha rahatsız etmelerine izin vermedikleri gibi. Romancı bir daha çanları çaldığında, kilise yanıyor bile olsa, kılımı kıpırdatmayacağım. "Parmak Ucunda Sekip Hoplamak, 'Tittle-Tol-Tan'ın ünlü yazarından bir Ortaçağ Aşk Hikayesi, aylık tefrikalar hâlinde, hücum etmeyin, birer birer gelin." Tüm bunları, aynı elinde iki sentlik süslü Külkedisi kitabıyla oturan dört yaşındaki küçük bir çocuk gibi; kocaman gözlerle, dikilmiş ve ilkel bir merakla ve kıvrımlarının keskinleştirilmeye ihtiyaç bile duymadığı, usanmak bilmez bir mideyle - telaffuzlarında, aksanlarında, vurgularında veya ders çıkarma yeteneklerinde, görebileceğim, hiçbir ilerleme göstermeden - okurlar. Sonuç; görüşlerinde donukluk ve körlük, hayati dolaşımlarında durak-

lama, genel bir baygınlık ve tüm entelektüel yetilerin bir kenara atılmasıdır. Bu tür gösterişli çörekler neredeyse her fırında günlük olarak ve saf buğday, çavdar veya mısır çöreğinden daha fazla pişirilir ve daha emin pazarlar bulur.

En iyi kitaplar iyi okur olarak adlandırılanlar tarafından bile okunmaz. Concord'daki kültürümüz hangi noktada bulunuyor? Bu kasabada, birkaç istisna dışında, tüm kelimelerini okuyup yazabilmelerine rağmen, İngiliz edebiyatının çok iyi, en iyi eserlerini okuyacak zevke sahip kimse yoktur. Buradaki ve başka yerlerdeki üniversite okumuş ve sözüm ona özgür eğitim almış kişilerin bile İngilizce klasiklerle ya çok az tanışıklığı vardır ya da hiç yoktur ve onları bilen herkesin erişebileceği insanlığın kaydedilmiş bilgeliğine, eski klasiklere ve İncillere gelince onlarla tanışmak için harcanılan çaba çok azdır. Doğuştan Kanadalı olan orta yaşlı bir oduncu tanıyorum, söylediğine göre haberleri öğrenmek için değil - çünkü bundan daha üstün biri olduğunu söylüyor - yalnızca "formda kalmak" için Fransızca gazeteler okuyor. Bu dünyada yapabileceği en iyi şeyin ne olduğunu sorduğumda verdiği cevap ise, bunun dışında, İngilizce seviyesini korumak ve artırmak olmuştu İşte üniversite okumuş kişilerin genelde yaptığı veya yapmak istediği de bu kadardır, bu amaçla İngilizce gazeteler okurlar. İngilizce eserlerin belki de en iyisini yeni okumuş biri bu kitap hakkında sohbet edebileceği kaç kişi bulabilir ki? Ya da sözüm ona cahillerin bile övülmesine aşina olduğu bir Yunan ve Latin klasiğini orijinal dilinde okumuş birini düşünün, konuşacak kimse bulamayacak ve bu konuda sessiz kalmak zorunda kalacaktır.

Aslına bakarsanız, üniversitelerimizde, Yunan dilinin zorluklarının üstesinden gelip dile hakim olabilmiş olsa bile aynı şekilde Yunan şairin şiirinin ve kıvraklığının zorluklarının üstesinden gelip şiire hakim olabilmiş ve bunları uyanık ve cesur okuyucuya aktarabilecek bir profesör çok az bulunur. İnsanlığın kutsal kitaplarına, İncil'lere gelince, bu kasabada başlıklarını bile söyleyebilecek biri var mıdır ki? İbraniler dışında hiçbir ulusun kitab-ı mukaddesi olmadığını çoğu kişi bilmez. Bir adam, herhangi bir adam, bir gümüş dolar almak için epeyce zahmete girer. Ancak antik çağların en bilge insanlarının ağzından çıkmış olan altın sözcükler burada dururken, ve bu insanların değerli olduğuna her çağın bilgeleri tarafından temin edilmişken, yalnızca kolay kitapları, ilk okuma kitaplarını ve ders kitaplarını, okulu bitirdikten sonra ise çocuklar ve yeni okuma öğrenenler için olan "Hafif Okuma" kitaplarını, öykü kitaplarını okuyabilecek kadar okuma öğreniyoruz. Okuduklarımız, konuştuklarımız ve düşündüklerimiz, hepsi çok düşük, yalnızca pigmelere ve cücelere yaraşan bir seviyededir.

Concord topraklarında yetişmiş olanlardan daha bilge insanlarla, isimleri buralarda pek bilinmeyen insanlarla, tanışmayı arzuluyorum. Yoksa Platon'un sadece adını duyup kitabını hiç okumayacak mıyım? Sanki Platon hemşerimmiş de onu hiç görmemişim gibi, sanki komşumla ben konuştuğunu hiç duymamışız ya da sözcüklerindeki bilgeliğe tanık olmamışız gibi. Fakat bu aslında nasıl? Onun en ölümsüz parçasını içeren Diyaloglar kitabı yanımdaki rafta duruyor, yine de bu kitabı bir kez olsun okumadım. Kabayız, seviyesiziz ve cahiliz ve bu hususta hiç okuma yaz-

ma bilmeyen hemşerilerimin cahilliğiyle yalnızca çocuklar ve güçsüz zihinler için yazılmış olan kitapları okumayı öğrenmiş olanların cahilliği arasında hiçbir ayrım yapmadığımı itiraf etmek istiyorum. Antik çağların değerli insanları kadar iyi olmalıyız, fakat bunu kısmen öncelikle ne kadar iyi olduklarını öğrenerek yapabiliriz. Bodur insanlardan oluşan bir soyuz ve entelektüel uçuşlarımızda yüksekten uçsak da günlük gazete sütunlarının ancak birazcık üstüne çıkabiliyoruz.

Tüm kitaplar okuyucuları kadar donuk ve cansız değildir. Tam olarak durumumuza hitap eden, eğer gerekten işitip anlarsak hayatımıza sabahtan ya da bahardan daha faydalı olacak ve muhtemelen şeylerin yeni bir yönünü bize gösterecek olan kelimeler vardır büyük ihtimalle. Kim bilir kaç insan bir kitap okuyarak hayatında yeni bir döneme başlamıştır. Muhtemelen bizim için de mucizelerimizi açıklayacak ve yenilerini ortaya çıkaracak olan bir kitap vardır. Şu anda tarifi imkansız olan şeylerin bir yerlerde ifade edilmiş olduğunu görebiliriz. Bizi rahatsız eden, şaşırtan ve kafamızı karıştıran sorular zamanında bütün bilge insanları meşgul etmiştir; hiçbiri unutulmamıştır ve her bilge bu soruları yeteneği ölçüsünde sözleri ya da yaşamış olduğu hayatla cevaplamıştır. Dahası, bilgelikle birlikte özgürlüğü de öğreneceğiz. Concord'un eteklerinde bir çiftlikte ücret karşılığı çalışan, yalnız yaşayan ve yaşadığı kendine özgü dini deneyimle ikinci hayatına başlamış olan, sessiz bir ciddiyete sürüklenip inancının kendisine özel olduğuna inanan adam doğru olmadığını düşünse de Zerdüşt de binlerce yıl önce aynı yoldan geçip aynı deneyimi yaşamıştır. Fa-

kat bilge olduğu için bunun evrensel olduğunu bilmiş ve komşularına buna göre davranmıştır, hatta insanlar arasında ibadeti icat edip yerleştirenin de Zerdüşt olduğu söylenir. O zaman bırakalım da alçakgönüllülükle Zerdüşt'le sohbet etsin ve biz de İsa Mesih'in de dahil olduğu tüm o değerli insanların özgürleştirici etkisiyle, "kilisemizden" vazgeçelim.

19. yüzyılın ve en hızlı adımlarla yürüyen ulusunun bir parçası olmakla övünüyoruz. Fakat bu kasabanın kendi kültürü adına ne kadar az şey yaptığını bir düşünün. Hemşerilerimi pohpohlamak ya da onlar tarafından övülmek istemiyorum, çünkü bu ne onların ilerlemesine ne de benim ilerlememe katkıda bulunur. Kışkırtılmamız lazım, sığırlar gibi dürtülmemiz ve koşmaya başlamamız lazım. Görece düzgün bir temel eğitim sistemimiz var, fakat bu okullar yalnızca çocuklar için. Kışın yarı donmuş bir hâle bürünen eğitim salonunu ve eyalet tarafından önerilmiş olan kütüphane için yapılmış cılız bir başlangıcı saymazsak, bizler için hiçbir okul bulunmuyor. Neredeyse tüm bedensel besinlerimize ya da hastalıklarımıza, zihinsel besinlerimize olduğundan daha fazla harcıyoruz. Artık alışılmadık okullar açmanın zamanı, erkek ve kadın olmaya başladığımızda eğitimi bırakmaktan vazgeçmenin zamanı geldi. Kasabaların üniversiteler olmasının, yaşlı kasabalıların da, eğer gerçekten maddi durumları iyiyse, yaşamlarının geri kalanı boyunca beşeri bilimler çalışmak için gereken boş vakti olan üniversite öğrencileri olmasının vakti geldi. Dünya sonsuza kadar Paris'le ya da Oxford'la mı yetinecek? Öğrenciler buraya getirilemez mi? Concord'un göğü altında beşeri bilimler eğitimi alamazlar mı?

Bize ders vermesi için Abelard gibi birini bulamaz mıyız? Maalesef! Sürüyü beslerken, mağazaya göz kulak olurken okuldan çok uzak kaldık, ne yazık ki eğitimimizi ihmal ettik. Bu ülkede kasaba, bazı açılardan Avrupa'daki soyluların yerini almalıdır. Güzel sanatların koruyucusu olmalıdır. Zira bunun için yeterince zengin, yalnızca cömertliğe ve inceliğe ihtiyacı var. Oysa kasaba çiftçilerin ve tüccarların değerli bulduğu şeylere yeterince para dökebilir, fakat zeki insanların daha değerli olduğunu bildiği şeylere para harcama teklifi bile ütopya gibi gelir. Bu kasaba, şans veya siyaset sağ olsun, belediye binası için on yedi bin dolar harcamıştır, fakat o kabuğun içine konulabilecek gerçek şeye, yaşayan akla yüz yıl geçse de bu kadar para harcamayacaktır. Kışın yapılacak olan eğitim salonu için yıllık olarak toplanan yüz yirmi beş dolar kasabada şimdiye kadar toplanmış paraların en iyi harcanmış olanıdır. Eğer 19. Yüzyılda yaşıyorsak, bu yüzyılın sunduğun avantajlardan niçin yararlanmıyoruz? Yaşamımız niçin dar görüşlü bir şekilde akıp gitsin? Eğer gazete okuyacaksak, New England'daki "tarafsız aile" gazetelerinin önümüze koyduğu mamayı yiyeceğimize ya da Zeytin Dalları'na göz gezdireceğimize neden Boston dedikodularını geçip dünyadaki en iyi gazeteyi okumuyoruz? Bırakalım kültürlü tüm toplumların haberleri bize gelsin, gerçekten bir şey bilip bilmediklerini öğrenelim. Neden okuyacaklarımızın seçimini Harper & Brothers ve Redding & Co.'ya bırakalım? İncelikli bir zevke sahip olan soylu nasıl etrafına kendi kültürüne yakışan şeyleri; dehayı, irfanı, aklı, kitapları, resimleri, heykelleri, müziği, felsefi araçları ve benzerlerini topluyorsa bırakalım kasaba da aynısını

yapsın, atalarımız soğuk bir kışı çıplak bir kayanın üstünde bir öğretmen, bir papaz, bir zangoç, bir kilise kütüphanecisi ve üç belediye meclisi üyesiyle geçirdi diye kendimizi bunlarla sınırlandırmayalım. Ortaklaşa hareket etmek kurumlarımızın da ruhuna uygundur ve içinde bulunduğumuz şartlar gelişme gösterdikçe soyluların araçlarından daha iyi araçlara sahip olacağımıza eminim. New England, dünyadaki bütün bilge insanları gelip burada ders vermeleri için tutabilir ve onları burada ağırlayıp dar görüşlülükten kurtulabilir. İşte istediğimiz alışılmadık okul budur. Soylu insanlar yerine soylu kasabalarımız olsun. Gerekirse ırmak üzerine bir köprü eksik yapıp yolumuzu biraz uzatalım ve çevremizdeki karanlık cehalet körfezinin üzerine en azından bir kemer atalım.

4. SESLER

Ancak, en seçkin ve klasikler bile olsa, kitaplara gömülüp yalnızca kendileri birer ağız ve yerel lehçe olan belli dillerde yazılmış eserleri okuduğumuzda, tüm şeylerin ve olguların metafor kullanmadan konuştuğu, başlı başına üretken ve standart olan dili unutma tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. Yayımlanmış birçok şey olsa da, yazılmış eser çok azdır. Panjur tamamen söküldüğünde panjurun arasından sızan güneş ışığı da unutulacaktır. Her zaman tetikte olma zorunluluğunun yerini ne bir yöntem ne de bir disiplin alabilir. Her zaman için görülmesi gerekene bakabilme ilmiyle karşılaştırıldığında; ne kadar iyi seçilmiş olursa olsun bir tarih dersinin, felsefe ya da şiir dersinin ya da mükemmel toplumun ya da en takdire şayan yaşam biçiminin ne önemi vardır? Yalnızca bir okuyucu, bir öğrenci mi olacaksın, yoksa gören biri mi? Kaderinde yazılı olanı oku, seni neyin beklediğini gör ve geleceğe doğru yürümeye devam et.

İlk yaz, kitap okumadım, fasulye çapaladım. Hayır, genelde bundan daha iyisini yaptım. Şimdinin tazeliğini hiçbir işe, ne zihnimle ne de ellerimle yap-

tığım hiçbir işe, feda etmeye kıyamadığım zamanlar oldu. Hayatımda geniş bir pay bırakmayı severim. Bazen bir yaz sabahı, her zamanki banyomu yaptıktan sonra, gündoğumundan öğlene dek kapımın önünde otururdum; kuşlar şarkı söyler veya evin içinde sessizce uçuşurken, çamların, cevizlerin ve sumakların arasında, bozulmayan bir yalnızlığın ve dinginliğin ortasında dalıp giderdim; ta ki batı pencereme düşen güneş ya da uzaktaki anayoldan geçen bir yolcu arabasının sesi bana geçen zamanı hatırlatana kadar. Mısırın gece büyümesi gibi ben de böyle zamanlarda büyüdüm, tüm bunlar elle yapacağım herhangi bir işten çok daha iyiydi. Hayatımdan çalınan değil, verilen zamanıma eklenen zamanlardı. Doğuluların tefekküre dalıp işi bir yana bırakmak dediklerinin ne anlama geldiğini fark ettim. Çoğu zaman saatlerin nasıl geçtiğine dikkat etmedim. Gün sanki işlerimi aydınlatmak istermiş gibi ilerliyordu; bir bakıyordum ki bir anda akşam olmuş ve kayda değer hiçbir iş yapılmamış. Kuşlar gibi şakımak yerine devam eden talihime sessizce gülümsüyordum. Serçe kapımın önündeki cevize tünemiş titrek titrek şakırken, benim yuvamdan gelen kıkırdamaları veya bastırmaya çalıştığım kahkahaları duyabilirdi. Günlerim haftanın günleri değildi, ne herhangi bir pagan tanrısının damgasını taşıyordu, ne de saatlere bölünmüş ve saatin tik-taklarıyla yıpranmıştı. Puri yerlileri gibi yaşıyordum; dün, bugün ve yarın için yalnızca bir sözcükleri olduğu ve anlamdaki farklılığı ifade ederken dün için arkalarını, yarın için önlerini ve geçmekte olan gün için de başlarının üstünü işaret ettikleri söylenir. Şüphesiz, hemşerilerime göre bu tamamen aylaklıktı, fakat kuşlar ve çiçekler

de beni kendi standartlarına göre yargılasalardı kusurlu bulunmazdım. İnsan işini kendi içinde bulmalıdır, doğru. Doğal bir gün gayet sakin geçer ve miskinliği yüzünden kişiyi neredeyse hiç ayıplamaz.

Yaşam biçimim hiç değilse şöyle bir avantaj sağlıyordu; diğer insanlar eğlenceyi dışarıda, toplumda veya tiyatroda aramak zorundayken benim hayatım başlı başına eğlence kaynağım olmuştu ve hiçbir zaman yeniliğinden bir şey kaybetmedi. Birçok sahneden oluşan ve hiç sona ermeyen bir tiyatro eseri gibiydi. Hayatımızı hep öğrenmiş olduğumuz en son ve en iyi biçime göre kazanıp düzenleseydik can sıkıntısı gibi bir dertle hiç uğraşmak zorunda kalmazdık. Dehanızı yeterince yakından takip ederseniz her saat başı yeni bir manzara göreceğinizden emin olabilirsiniz. Ev işi zaman geçirmek için gayet hoş bir uğraştı. Evim kirlendiğinde erken kalkardım, yatağını ve karyolamı bir yığın hâline getirip tüm mobilyalarımı dışarı, çimin üzerine çıkarırdım, yeri suyla yıkayıp gölden getirdiğim beyaz kumu serperdim ve sonra tamamen temizlenip beyazlaşıncaya kadar yeri bir fırçayla ovardım. Kasabalılar kahvaltı edene kadar güneş evi girebilmem için yeterince kuruturdu, böylelikle tefekkürüm neredeyse hiç bölünmemiş olurdu. Bütün ev eşyalarımı dışarıda, çimin üzerinde, bir çingene dengi gibi küçük bir yığın hâlinde görmek; üzerinden kitaplarımı, mürekkebimi ve kalemimi almamış olduğum üç bacaklı masamın, çamlar ve cevizler arasında durduğunu görmek çok hoştu. Eşyalarım da sanki dışarı çıkmaktan hoşnut olmuş da içeri girmek istemiyorlarmış gibi görünürdü. Bazen üstlerine bir tente gerip orada yaşamaya başlamak isterdim. Güneşin bu eşya-

lar üzerinde parıldadığını görmeye ve özgür rüzgârın bu eşyalar üzerinde estiğini duymaya değerdi doğrusu. Bilindik eşyalar dışarıda, evde olduklarından çok daha ilginç görünüyordu. Yanlarındaki bir ağacın dalında bir kuş otururdu, masanın altında ölmez otları, bacaklarının yanında böğürtlen filizleri biter; etrafında da çam kozalakları, kestane kozalakları ve çilek yaprakları saçılmış olurdu. Sanki bu biçimler mobilyalarımıza, masalara, sandalyelere ve karyolalara, bir zamanlar böyle ortalarında dururken, bu şekilde dönüşmüş gibi gelirdi.

Evim bir tepenin yamacında, daha geniş bir ormanın hemen kıyısında, çıralı çam ve cevizden oluşan genç bir ormanın ortasında ve tepe aşağı dar bir patikayla ulaşılan gölden birkaç metre uzaktaydı. Ön bahçemde, çilek, böğürtlen, ölmez otu, kantaron, altın başak, bodur meşe, vişne, yabanmersini ve yerfıstığı yetişiyordu. Mayıs ayı sonuna doğru, vişne (Cerasus pumila), kısa saplarında silindir şemsiyeler gibi duran narin çiçekleriyle patikanın iki kenarını süsledi. Sonbaharda ise dalları ağırlaştıran büyük ve güzel vişneler iki tarafa da ışınlara benzeyen çelenkler hâlinde düşüyordu. Pek lezzetli olmasalar da, Doğa Ana'ya iltifat etmek için tatlarına baktım. Sumak (Rhus glabra) gösterişli bir şekilde evin üstüne doğru büyümüştü, yapmış olduğum toprak seti zorlayarak daha ilk mevsimde beş altı ayak uzamıştı. Geniş, tüylü ve tropik yaprakları hoş olsa da tuhaf görünüyordu. Ölü görünen kuru dallarından bahar sonuna doğru aniden fırlayan geniş tomurcukları, sanki bir büyü yardımıyla bir inç çapında, zarif, yeşil ve hassas dallara dönüşmüştü. O kadar pervasızca büyür ve zayıf dallarını

zorlardı ki bazen penceremde otururken, havada çıt çıkmayacak kadar bir sessizlik varken kendi ağırlığıyla kırılıp aniden yere düşen taze ve hassas bir dalın sesini duyardım. Ağustos ayında çiçeklenmiş olan geniş böğürtlen öbeklerine bir vahşi arı sürüsü üşüştü, yavaş yavaş kadifemsi kırmızı renklerine bürünüp ağırlıklarıyla yeniden hassas dalları büküp kırdılar.

Bu yaz günü, öğleden sonra penceremde otururken önümdeki açıklıkta şahinler daireler çiziyor, vahşi güvercinler aceleyle ikişerli üçerli gruplar hâlinde bir oraya bir buraya uçuyor ya da evimin arkasındaki akçamlarm dallarına tünemiş, huzursuzca durup havaya karışan sesler çıkarıyor, bir balık kartalı gölün camdan yüzeyini delip bir balık çıkarıyor, bir vizon kapının önündeki bataklıktan sessizce sıvışıp göl kıyısındaki bir kurbağayı yakalıyor, sazlar bir oraya bir buraya uçuşan pirinç kuşlarının ağırlığı altında eğiliyordu. Son yarım saati Boston'dan ülkenin diğer yerlerine yolcu taşıyan tren vagonlarının bir kesilip bir canlanan, keklik sesine benzeyen takırtılarını dinleyerek geçirmiştim. Kasabanın doğusundaki bir çiftçinin yanına verildiğini, fakat çok geçmeden ev hasretiyle kaçıp pejmürde bir hâlde evine döndüğünü duyduğum o çocuk gibi dünyadan kopuk yaşamıyordum. Hiç bu kadar sıkıcı ve ücra bir yer görmemişti; herkes basıp gitmişti, bir ıslık sesi bile duyamazdınız! Massachusetts'te şu an böyle bir yer olup olmadığından emin değilim:

"Aslında kasabamız bir fıçıya dönüştü.
O hızlı demiryolu millerinden biri için ve
Sakin ovamızın üstündeki huzurlu sesi; Concord."

Fitchburg Demiryolu'nun gölle kesiştiği nokta yaşadığım yerin beş yüz metre kadar güneyinde kalıyor. Kasabaya giderken genelde demiryolunu takip ederek gidiyorum, beni topluma bağlayanın bu yol olduğu söylenebilir. Bütün yol boyunca giden yük trenindeki adamlar sık sık yanımdan geçip beni eski bir tanıdıkları gibi selamlıyorlar, anlaşılan beni bir işçi sanıyorlar ki öyleyim de zaten. Dünyanın yörüngesinde bir yerde, bir yol tamircisi olmaktan memnuniyet duyardım.

Lokomotifin ıslığı bir çiftçinin bahçesine inmeye hazırlanan şahinin çığlığına benzer sesiyle, yaz ve kış demeden ormanımın sakinliğini bozar ve birçok huzursuz tüccarın ya da ülkenin öbür ucundan gelen maceracı satıcıların kasabaya varmak üzere olduğunu bildirirdi. Hepsi aynı ufkun altında gelmiş olduğundan trenden inmeleri için birbirlerini bağırarak uyarırlardı, bu bağırış çağırışlar bazen iki ayrı kasabadan duyulurdu. İşte sebzelerin geldi kasaba; işte payınız kasabalılar! Onlara hayır diyecek kadar bağımsız hiçbir çiftçi yoktu. "Ve işte ödemen!" diye bağırırdı kasabalının ıslığı. Şehrin duvarlarına saatte yirmi mil hızla yaklaşan, ağaç kadar uzun koçbaşları ile içlerindeki yorgun ve ağır yüklerin tamamının oturmasına yetecek kadar koltuk... İşte taşra böyle büyük ve hantal bir incelikle şehre bir sandalye uzatıyor. Yerlilerin yabanmersiniyle dolu bütün tepeleri soyulmuş, çayırların tüm kızılcıkları tırmıklanıp şehre taşınmış. Pamuk yukarı gelirken aşağı dokunmuş kumaş gidiyor, yukarı ipek gelirken aşağı yün gidiyor, yukarı kitaplar gelirken onları yazan deha aşağı gidiyordu.

Yıldızlara özgü bir hızla, - ya da kuyruklu yıldızlara özgü demeliyim, çünkü yörüngesi geri dönüşü

olan bir eğriye benzemediği için kuyruklu yıldızın bir dahaki ziyaretinin hangi hızda ve yönde olacağı gözlemci tarafından bilinemez, - vagonlarını sürükleyen lokomotif motorunu, tıpkı gökyüzünün yükseklerinde görmüş olduğum, kendisini ışığa dönüştüren birçok yumuşak bulut gibi arkasında altın ve gümüşten çelenkler bırakan bir bayrağa benzeyen buhar bulutunu gördüğümde sanki yolculuk yapan bu yarı-tanrı, bu bulut çıkarıcı günbatımındaki gökyüzünü birazdan üniforma diye trene giydirecekmiş gibi gelirdi. Ayaklarıyla toprağı sarsan, burnundan ateş ve duman soluyan bu demir atın (Yeni mitolojiye ne tür bir kanatlı at ya da ateşli bir ejderha ekleyecekler, bilmiyorum.) gök gürlemesine benzer homurtusunun tepelerde yankılandığını duyduğumda dünyada yaşaması yakışık alan yeni bir ırk geldi sanırdım. Eğer hepsi göründüğü gibiyse, insanlar soylu amaçlar uğruna elementleri hizmetkârları yaptıysa! Eğer motorun üzerindeki bulut yiğitçe işler yapanların teriyse ya da çiftçinin tarlası üzerinde gezinen bulut kadar insanlığa faydalı bir bulutsa, o zaman elementler ve doğa insana işlerinde neşeyle eşlik eder, onların refakatçileri olur.

Sabah treninin geçen vagonlarını izlerken hissettiklerim gündoğumunu izlerken hissettiklerimle aynıdır; ikisi de aynı derecede düzenlidir. Vagonlar Boston'a giderken arkasında daha uzaklara ve yükseklere uzanan, cennete doğru yükselen bulutlardan oluşan tren bir anlığına güneşi örter ve uzaktaki tarlamı gölgede bırakır. Bu göksel trenin yanında toprağı kucaklayan sıradan tren bir mızrak ucu gibi kalır. Demir atın seyisi küheylanına yem verip onu arabaya koşmak için bu kış sabahı dağların arasındaki yıldız-

ların ışığıyla erken kalkmış. Ateş de içine yaşam alevini yerleştirip onu hareket ettirmek için böyle erken uyanmış. Bir de bu iş erken olduğu kadar masum da olsaydı! Eğer kar çok birikmişse ona kar ayakkabılarını giydirirler ve devasa bir sabanla, dağlardan deniz kıyısına kadar bir saban izi bırakır. Vagonlar sabanı izleyen bir tohum makinesi gibi bu saban izini takip ederek ülkedeki tüm huzursuz insanları ve oradan oraya savrulan ticari malları tohum olarak serpiştirir. Alevden küheylan, tüm gün ülkenin üzerinde uçar, yalnızca efendisi dinlenebilsin diye durur. Ve ben gecenin bir yarısı, ormandaki uzak bir vadide buz ve karla kaplı elementlerle karşılaştığında kuvvetli adımları ve cüretkar homurtusu yüzünden uyanırım. Alırına ancak sabah yıldızıyla, dinlenmek ve uyumak için değil, yolculuklarına baştan başlamak için varacaktır. Ya da bir ihtimal, akşamları ahırında sinirlerini yatıştırabilmek, ciğerini ve beynini soğutabilmek için birkaç saatlik demir uykusu uyuduğunu, günün fazla enerjisini attığını duyarım. Bir de bu iş uzatıldığı ve yorulmak bilmeden yapıldığı kadar yiğitçe ve saygın olsaydı!

Bu aydınlık salonlar kasabaların sınırlarında yer alan, bir zamanlar yalnızca avcıların, o da gündüz gözüyle, girebilmiş olduğu ıssız ormanlara, sakinlerinin haberi olmadan, gecenin karanlığında ok gibi girer; bir an için kasabadaki ya da şehirdeki parlak bir istasyonda, sosyal bir kalabalığın arasındayken, diğer bir an Kasvetli Bataklık'ta baykuşları ve tilkileri korkutur. Vagonların gelip gitmesi artık kasabanın gününü vakitlere ayırıyor. O kadar düzenli ve dakik gelip gidiyorlar ve düdükleri o kadar uzaktan duyulabiliyor

ki çiftçiler saatlerini trene göre ayarlıyor, böylelikle iyi yönetilen bir kurum bütün bir ülkeyi düzenliyor. Demiryolunun icadından sonra insanlar dakiklik konusunda bir nebze de olsa gelişme göstermedi mi? İstasyondayken posta arabası ofisinde olduğundan daha hızlı konuşup düşünmüyorlar mı? İstasyonların atmosferinde heyecanlandırıcı bir şeyler var. Yaratmış olduğu mucizeler beni hep hayrete düşürmüştür; mesela, ilk ve son olarak kehanette bulunacağım, asla bu kadar hızlı bir vasıtayla Boston'a gidemeyecek olan kimi komşularım ziller çaldığında istasyonda hazır bulunuyorlar. İşleri "demiryolu usulü" yapmak artık bir deyiş hâline geldi, bir güç tarafından yolundan çekilmemiz için bu kadar sık ve bu kadar dürüst bir şekilde uyarılmaya da değer doğrusu. Böylelikle insanların dağılması için ne durup kanun okumaya ne de havaya ateş açmaya gerek kalmadı. Bir kader inşa ettik, asla yolundan çıkmayacak bir Atropos yarattık. (Makinenizin adı bu olsun.) İnsanlara bu okların belli bir saat ve dakikada pusulanın belli noktalarına doğru fırlatılacağı bildirilmiştir; yine de bu hiçbir insanın işine engel olmuyor, çocuklar okullarına başka bir yoldan gidiyorlar. Demiryolu adına daha düzenli yaşıyoruz. Böylece hepimiz William Tell'in çocukları olmak için eğitiliyoruz. Hava görünmez oklarla dolu. Seninki dışında tüm yollar kaderin yolu. O halde kendi yolundan ayrılma..

Bana ticareti sevdiren gerektirdiği girişimcilik ve cesaret. Ticaret ellerini kenetleyip Jüpiter'e dua etmez. Bu insanların her gün az ya da çok cesur ve memnun bir şekilde işlerine gittiklerini, düşündüklerinden bile daha çok şey yaptıklarını ve belki de

bilinçli olarak tasarlayabileceklerinden daha iyi bir şeyle meşgul olduklarını görüyorum. Buena Vista'da yarım saat boyunca ön safta duranların kahramanlığı kışlarını kar sabanında geçiren insanların sakin ve neşeli yiğitliğinin yanında pek de etkileyici değildir. Bu kişilerde sadece Bonaparte'ın çok nadir görüldüğünü düşündüğü sabah saat üç cesareti yoktur, aynı zamanda cesaretleri o kadar erken uyumaz, yalnızca fırtına uyuduğunda ya da demir küheylanlarının kasları donduğunda, enerjisi tükendiğinde dinlenmeye giderler. Bu Büyük Kar sabahında, belki de hâlâ karın öfkesi devam eder ve insanların kanını dondururken, donmuş nefeslerinin oluşturduğu sis bulutunun içinden makine zillerinin boğuk sesini duyuyorum; vagonların New England kuzeydoğu kar fırtınasına rağmen fazla bir rötar yapmadan geldiklerini bildiriyor. Papatyaları ve tarla farelerinin yuvalarını değil de Sierra Nevada'nın iri çakıllarına benzeyen, evrenin dışında bir yerlerdeymiş gibi görünen şekilleri küreyen kar sabanının üstünde başları hayal meyal seçilen ve üstleri kar ve kırağı kaplı kar küreyicilerini görüyorum.

Ticaret beklenmedik bir şekilde güvenilir, sakin, uyanık, maceracı ve yorulmak bilmez bir uğraştır. Üstelik birçok fantastik girişim ve duygusal deneyime nazaran yöntemleri, dolayısıyla beklenmedik başarısı çok doğal. Yük treni takırtılarıyla yanımdan geçerken yenilenmiş ve büyümüş hissederim, kokularını Uzun İskele'den Champlain Gölü'ne kadar yayan, yabancı ülkeleri, mercan kayalıklarını, Hint okyanusunu, tropik iklimleri ve gezegenin genişliğini hatırlatan dükkanların kokusunu duyarım. Önümüzdeki yaz birçok sarışın New Englandlı'nm başını örtecek olan palmiye

yapraklarını, Manila kenevirini, hindistan cevizi kabuklarını, eski püskü ıvır zıvırı, çuvalları, hurda demiri ve paslı çivileri gördükçe kendimi dünya vatandaşı gibi hissederim. Bu araba dolusu yırtık yelken şu an kâğıt olarak işlenip basılı kitaplar hâline getirildiğince olacağından daha okunabilir ve ilginç görünüyor. Bu yırtıkların göğüs gerdiği fırtınaları kendilerinden başka kim daha canlı anlatabilir? Hiçbir düzeltmeye ihtiyacı olmayan prova metinleri bunlar. İşte Maine ormanlarından gelen kerestenin sel sırasında denize kapılıp gitmemiş olan kısmı, selle kaybolan ya da parçalanan kereste yüzünden bin tanesinin fiyatı dört dolar yükselmiş; çam, alaçam, sedir, birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü kaliteden, son günlerde hepsi aynı kalitede, ayılara, geyiklere veya ren geyiklerine sallamak için. Sonra, Thomaston kireci, birinci kalite bir mal, gevşemeden önce tepelerde çok yol kat edebilir. Balyalar hâlindeki bu paçavralar; her renkten ve kaliteden, en kötü durumdakinden pamuk ve ketene, kullanılmış elbiselere, artık Milwaukie dışında hiçbir yerde rağbet görmeyen desenlerden, İngiliz, Fransız veya Amerikan yapımı olağanüstü parçalara, çizgili pamuk kumaşlara, muslinlere... Zengin fakir fark etmeden her yerden toplanmış, tek renkli veya birkaç tonlu kâğıt olacak, üstlerine hakikaten yüce veya alçak gerçeklere dayanan hayat hikayeleri yazılacak olan paçavralar. Bu vagon tuzlanmış balık kokuyor, New England'ın ve ticaretin güçlü kokusu bana Grand Banks sığlıklarını ve balık yataklarını hatırlatıyor. Hiçbir şeyin bozamayacağı şekilde iyice konservelenmiş, böylelikle azimde azizleri bile utandıran tuzlanmış balıkları görmeyen var mıdır? Böyle bir

balıkla sokakları süpürebilir, düzleştirebilir, odunlarınızı kırabilirsiniz, yük arabacısı kendisini ve yükünü güneşten, yağmurdan ve rüzgârdan koruyabilir, Concordlu bir tüccarın bir seferinde yaptığı gibi; bir tüccar ticarete başladığına dair bir işaret olarak bu balığı kapısına asabilir. Sonunda en eski müşterisi bile kapıda asılı olanın bir hayvan mı, bitki mi yoksa maden mi olduğunu söyleyemez. Yine de balık bir kar tanesi kadar saf kalacak, bir tencereye konulup pişirildiğinde cumartesi günü yenebilecek çok özel ve harika bir akşam yemeği olacaktır. Öte yanda, Güney Amerika'nın geniş bozkırlarında koşan sığırların kuyruklarının almış olduğu kıvrım ve açıyı hâlâ muhafaza eden İspanyol postları vardır, bu inat yapısal kötülüklerin neredeyse umutsuz ve düzeltilemez olduğu gösterir. İtiraf ediyorum, bir insanın gerçek karakterini öğrendikten sonra, bu varoluş düzleminde onu iyiye ya da kötüye doğru değiştirme umudum yoktur. Doğuluların söylediği gibi "Bir sokak köpeğinin kuyruğunu ısıtabilir, sıkıştırabilir ve ipliklerle bağlayıp kıvırabilirsiniz, on iki yıl boyunca uğraşsanız bile, kuyruk doğal biçiminde kalacaktır." Bu kuyrukların örneklediği alışkanlıklar için etkili tek çare onlardan yapıştırıcı yapmaktır ki genelde böyle yapıldığında inanıyorum. Bu durumda istediğiniz yerde kımıldamadan kalırlar. İşte burada da, Cuttingsville, Vermont adresinde oturan John Smith'e gönderilmiş olan bir fıçı pekmez ya da kanyak var. John Smith Yeşil Dağlar yöresinden bir tüccar, yakınında oturan çiftçiler için ithalat yapar, belki de şu an geminin kendine ait olan bölmesinde duruyor ve kıyıya son varan malları fiyatların kendisi açısından nasıl etkileneceğini düşünüyor, müşterilerine daha

önce de yirmi kez söylediği gibi, sonraki trenle birinci kalite ürünler beklediğini söylüyor. Cuttingsville Times'da reklamları var.

Bu mallar gelirken diğerleri de gidiyor. Bir vızıltı sesi duyunca başımı kitaptan kaldırıp bakıyorum. Kuzeydeki uzak tepelerde kesilmiş ve Yeşil Dağlar ile Connecticut'ı uçarak geçmiş olan uzun bir çam ağacı görüyorum, fırlatılmış bir ok gibi kasabayı bir baştan bir başa on dakikada geçiyor. Onu gören çok az başka göz var ve gidiyor

"Büyük bir amiralin
Direği olmak için."

Ve dinleyin! Binlerce tepenin, ağılın, ahırın, mezranın hayvanını havada taşıyan hayvan treni geliyor. Sopalarıyla sığırtmaçlar ve sürülerinin ortasındaki çoban çocuklar, bir tek dağ çayırları eksik, Eylül rüzgârlarıyla dağlardan sürüklenen yapraklar gibi döne döne geliyorlar. Hava danaların ve koyunların melemeleriyle, sığırların itişip kakışmasıyla dolu, sanki pastoral bir vadi geçiyormuş gibi. Baştaki ihtiyar koyun çanını öttürdüğünde dağlar koçlar gibi, küçük tepeler de kuzular gibi geçiyor. Bir araba dolusu sığırtmaç da ortada, sürüyle aynı seviyede duruyor, görevleri bitmiş olsa da, görevlerinin nişanı olan işe yaramaz sopalarına tutunuyorlar. Fakat köpekleri nerede? Bu onlar için tam bir kargaşa oldu; kapı dışarı edildiler, kokuyu kaybettiler. Galiba Peterboro Tepeleri'nin arkasında havladıklarını ya da Yeşil Dağlar'ın batı yamacında soluk soluğa kaldıklarını duyuyorum. Ama zamanında varamayacaklar. Onların görevi de bitti.

Sadakat ve dirayetlerine artık gerek kalmadı. Utanç içinde kulübelerine sıvışacaklar ya da belki vahşileşip kurtların ve tilkilerin arasına katılacaklar. İşte senin pastoral yaşamın böyle döne döne kayboluyor. Düdük çalıyor, çekilip vagonlara yol vermeliyim;

Demiryolundan bana ne?
Hiç gitmeyeceğim ki görmeye
Nerede sona erdiğini.
Birkaç çukur doldurur
Ve kırlangıçlara tünek olur,
Kumları havalandırır,
Ve böğürtlenler olgunlaşır.

Demiryolunu ormanda bir araba yolundan geçer gibi geçiyorum. Dumanı, buharı ve tıslamasıyla gözlerimi kör, kulaklarımı sağır etmesine izin vermeyeceğim.

Şimdi vagonlar gidip bu huzursuz dünyayı da beraberinde götürdükten sonra, göldeki balıklar artık gürültülerini hissetmiyor ve ben her zaman olduğumdan daha yalnızım. Uzun öğleden sonranın geri kalanı boyunca tefekkürümü bozabilecek tek şey uzak anayoldan geçmekte olan bir arabanın veya yük arabasının boğuk sesi olacak.

Bazı Pazar günleri, rüzgâr elverişli olduğunda Lincoln, Acton, Bedford veya Concord kiliselerinin hafif, tatlı, doğal ve bakir doğada yabancı durmayacak çan seslerini duyardım. Bu ses ormanda belli bir mesafe kat ettikten sonra, sanki ufuktaki çam iğneleri bu çan sesinin yalayıp geçtiği bir arpın telleriymiş gibi titreşmeye başlardı. Bu kadar uzaktan gelen her ses aynı

etkiyi uyandırır; evrensel lirin bir titreşimi, tıpkı araya giren atmosferin kattığı gök mavisi renkle uzak bir tepeyi ilgi çekici hâle getirişi gibi. Bana da işte havanın süzmüş olduğu, ormanın her bir yaprağı ve iğnesiyle sohbet etmiş olan bir melodi, elementlerin alıp tonunu değiştirdiği ve vadiden vadiye aksettirdiği bir parça ses gelmişti. Yankı, bir dereceye kadar, orijinal bir sestir, büyüsü ve cazibesi kendi içindedir. Yalnızca çan sesinin yinelenmeye değer kısmının bir tekrarı değil, kısmen de ormanın sesidir; aynı sıradan sözcük ve notaların bir orman perisi tarafından söylenmiş hâlidir.

Bir akşam, uzaktan, ormanın ötesindeki ufukta bir yerlerden gelen bir ineğin böğürme sesini duydum, gayet hoş ve ahenkliydi. İlk başta zaman zaman serenatlarını duyduğum, tepelerde ve vadilerde dolaşan bazı ozanların sesine benzettim; fakat kısa bir süre sonra uzayıp ineğin sıradan ve doğal müziği hâline dönüştüğünde hiç de tatsız olmayan bir hayal kırıklığı yaşadım. Bu gençlerin şarkı söyleyişlerinin ineğin müziğine benzettiğimi söylerken alaycı davranmıyorum, sadece takdirimi ifade etmeye çalışıyorum; en nihayetinde onlar da doğanın bir ifadesi.

Yazın bir kısmında çobanaldatanlar, düzenli olarak her akşam saat yedi buçukta akşam treni geçtikten sonra, evimin önündeki bir kütüğe veya evin çatı direğinin üstüne tüner, yarım saat boyunca akşam dualarını söylerlerdi. Şarkılarına her akşam neredeyse bir saat kadar dakik, gün batımının beş dakika öncesi ya da sonrasında, başlarlardı. Alışkanlıklarını tanımak gibi olağanüstü bir fırsatın oldu. Bazen dört ya da beş tanesinin ormanın farklı kısımlarından aynı anda, kazara birbirlerinden birer ölçü geride ötmeye başla-

dığını duyardım; bana o kadar yakınlardı ki sadece her notayı takip eden gıdaklamayı değil, bir örümceğin ağına yakalanmış sineğinkine benzeyen, ama daha yüksek olan, vızıltı sesini de duyardım. Zaman zaman bir tanesi, muhtemelen yumurtalarının yakınında olduğum için, ormanda birkaç ayak uzağımdan sanki telle bağlıymış gibi etrafımda dönerdi. Gece boyunca aralıklı olarak şarkılarına devam ederlerdi, şafak öncesinde ve şafak vaktinde her zamanki gibi ahenkli sesler çıkarırlardı.

Diğer kuşlar sustuğunda baykuşlar kontrolü ele alır, yas tutan kadınlar gibi kadim "u-lu-lu"larına başlarlar. Kasvetli çığlıkları gerçekten Ben Jonson havasına sahiptir. Gece yarısının bilge kocakarıları! Bu baykuş sesleri şairlerin dürüst ve açık sözleri değil; şaka yapmıyorum, çok kutsal bir mezarlık şarkısı, cehennem bahçelerinde göksel aşkın sızılarını ve tatlarını hatırlayan intihar etmiş aşıkların birbirlerini teselli edişidir. Yine de orman boyunca yankılanan ağıtlarını, kederli yanıtlarını dinlemeyi severim; sanki müziğin karanlık ve acıklı bir yanıymış gibi, söylenmeye can atan pişmanlıklar ve iç çekişlermiş gibi bana kuşların müzik ve şakıyışlarını hatırlatır. Bunlar, bir zamanlar geceleri insan şeklinde dünyada dolaşıp karanlık şeyler yapmış, şimdiyse günah işlemiş oldukları yerde ağıt dolu şarkıları ve mersiyeleriyle günahlarının cezasını çeken melankolik, aşağılık ve günahkar ruhlardır. Bana ortak meskenimiz olan doğanın çeşitliliği ve kapasitesine dair yeni bir fikir veriyorlar. Gölün bu tarafındaki bir tanesi "Aaaah keşke hiç dooooğmamış olsaydım!" diye iç çekip umutsuzluğun verdiği huzursuzlukla daireler çizerek gri meşelerin üzerine tüne-

meye gidiyor. Sonra daha uzaktaki bir tanesi ürkek bir samimiyetle "Keşke hiç doooogmasaydım!" diye cevap veriyor, uzaktan Lincoln ormanından hafif bir "doooğmamış" duyuluyor.

Bir çizgili baykuşun serenatlarını da dinledim. Yakınınızdayken Doğadaki en melankolik ses olduğunu düşünebilirsiniz, sanki Doğa ölmekte olan bir insanın inlemelerini,çağlayan ahenkliliğin etkisiyle daha korkunç görünen karanlık vadiye girerken umudu arkasında bırakmış ve insan hıçkırıklarıyla bir hayvan gibi uluyan, ölümlülüğün zavallı zayıf bir kalıntısını kalıplaştırıp korosunda kalıcı bir yer vermek istemiş gibi. Bunu taklit etmeye çalışırken kendimi "gl" harfleriyle başlayan sözcükler kurarken buluyorum; sağlıklı ve cesur tüm düşüncelerin aşağılanmasında jelatinmsi ve küflü bir noktaya ulaşmış bir zihni ifade ediyor. Bana gulyabanileri, aptal ve delice ulumaları hatırlatıyor. Fakat şimdi bir tanesi, uzaklık sayesinde gerçekten ahenkli bir hâle gelmiş sesiyle uzak ormanlardan cevap veriyor; huu huu, huu, hurii huuu! Gerçekten de gece ya da gündüz, yaz ya da kış duyulması fark etmeksizin, çoğunlukla hoş şeyler hatırlattı.

Baykuşlar olduğu için çok memnunum. Bırakalım insanlar yerine onlar aptalca ve çılgınca bağırsın. Bu insanların tanımamış olduğu engin ve işlenmemiş bir doğayı işaret eden, hiçbir günün aydınlatmadığı bataklıklara ve alacakaranlık ormanlara yaraşan bir sestir. Hepimizin aklında olan sert, karanlık ve tatmin olmamış düşünceleri temsil eder. Güneş tüm gün vahşi bir bataklığın üstünde ışıldamıştır. Bataklığın içinde yosunlanmış bir şekilde dikilen yalnız alaçamın üstünde küçük şahinler uçuşmuştur, altındaki herdemyeşillerin arasında küçük kuşlar gezinmiştir ve dibinde de

keklikler ve tavşanlar kaçışmıştır. Ancak, artık daha kasvetli ve uygun bir gün doğacak ve Doğanın anlamını orada ifade etmek için farklı bir hayvan soyu uyanacaktır.

Gecenin geç saatlerinde, köprüden geçen vagonların uzak gürültüsünü ki bu ses geceleri çok daha uzaklardan duyulur, köpeklerin havladığını ve uzak bir ahırdaki yüreği yanık ineğin böğürtüsünü duydum. Bu arada, tüm kıyı boğa kurbağalarının sesleriyle çınlıyordu. Eski ayyaş ve alemcilerin dayanıklı ruhları daha tövbe etmemiş, hâlâ cehennem göllerinde şarkı söylemeye çalışıyordu. Walden'ın perileri karşılaştırmamı mazur görsün, çünkü orada neredeyse hiç ot yok ama bol bol kurbağa var; bu ruhlar, eski neşeli masalarının gürültülü kurallarını devam ettirmeye can atıyorlar, fakat sesleri sanki neşeyle dalga geçer gibi kısılmış ve ciddileşmiş. İçtikleri şarap da zaten tadını kaybedip yalnızca midelerini şişirecek bir içecek hâline gelmiş; tatlı sarhoşluk artık geçmiş hatıraları boğmuyor, yalnızca doygunluk ve suyla gelen şişkinlik var. Aralarında en kıdemli olan, çenesinin altında ağzından akan salyalara peçete vazifesi gören bir yaprakla kuzey kıyısının altında, bir zamanlar hor görülen sudan derin bir yudum alıp tr-r-r-oonk, tr-rr-oonk, tr-r-r-oonk nidasıyla kadehi yanındakine veriyor. Ve hemen suyun ötesindeki uzak bir kovuktan aynı şifre tekrarlanıyor; kıdem ve göbek açısından ikinci sırada gelen kendi payını mideye indiriyor ve tören tüm kıyı boyunca tekrarlandıktan sonra tören başkanı tatmin olmuş bir şekilde tr-r-r-oonk diyor. Herkes, en az şişkin olandan en sarkık göbekli olana kadar,aynı sesi tekrar ediyor ve kadeh, güneş sabah sisini dağıtana,

boş yere trooonk diye bağırarak cevap bekleyen en büyükleri gölün üzerine tek başına kalana kadar elden ele dolaşıyor.

Evin önündeki açıklıkta bir horozun öttüğünü hiç duydum mu, emin değilim. Ötücü bir kuş olarak, yalnızca müziği için bir yavru horoz beslemenin zahmete değebileceğini düşünmüşümdür. Bir zamanlar vahşi olan bu Kızılderili sülünün sesi kesinlikle kuşlar arasında en dikkat çekici sese sahip olanıdır. Eğer evcilleştirilmeden doğallaştırılabilselerdi, kısa bir süre içinde ormanlarımızdaki en ünlü ses olur, kaz ve baykuş sesini bastırırlardı. Efendilerinin borazanları dinlenirken oluşan sessizliği doldurmak için gıdaklamaya başlayan tavukları düşünsenize! İnsanın bu kuşu evcilleştirmesine şaşmamalı, yumurtaları ve butlarını hesaba katmıyorum bile. Bir kış sabahı bu kuşlarla kaynayan bir ormana, kendi ormanlarına yürümek ve vahşi horoz yavrularının ağaçlarda gıdakladığını, dünyayı miller boyunca çınlatan o temiz ve tiz sesin diğer kuşların zayıf seslerini boğduğunu duymak, bir düşünün! Bu tüm ulusları uyanık tutardı. Kim erken kalkmak; tarif edilemez bir şekilde sağlıklı, zengin ve akıllı olana kadar hayatının geri kalan tüm günlerinde her gün daha da erken kalkmak istemez? Tüm ülkelerdeki şairler bu yabancı kuşun sesini kendi ülkelerinin kuşlarının sesiyle bir tutup övmektedir. Kahraman horoz bütün iklimlere uyar. Yerlilerden daha yerlidir. Sağlığı her zaman iyi, akciğerleri her zaman sağlam ve keyfi her zaman yerindedir. Atlantik ve Pasifik'teki gemiciler bile onun sesiyle uyanır, fakat tiz sesi beni hiç uykumdan kaldırmamıştır. Ne bir köpek, kedi, inek, domuz besledim ne de bir tavuk; evcil seslerin eksik

olduğunu söyleyebilirsiniz; insanı avutan ne bir yayık sesi, ne bir dokuma tezgahı sesi, ne de tıngırdayan tencerenin sesi vardı. Ne çaydanlığın fokurdaması ne de ağlayan çocukların sesi duyuluyordu. Bu durumda, eski kafalı bir adam çoktan aklını kaybetmiş veya sıkıntıdan ölmüş olurdu. Duvarlarda fareler bile yoktu, çünkü açlıktan ölmüşlerdi, daha doğrusu hiç yiyecek görüp gelmemişlerdi bile; yalnızca çatıdaki ve zeminin altındaki sincaplar, çatı direğindeki çobanaldatan, pencerenin altında çığlık atan kestane kargası, evin altında bir tavşan veya dağ sıçanı, arkasında bir baykuş, gölün üzerinde bir vahşi kaz sürüsü ya da dalgıçkuşu ve geceleri uluyan bir tilki. Ne bir tarlakuşu ne de sarı asma kuşu; bu mülayim tarla kuşları asla beni ziyaret etmezdi. Ne bahçede gıdaklayan tavuklar ne de öten horozlar vardı. Bahçe yoktu ki! Ancak, çitle çevrili olmayan Doğa kapının eşiğine kadar ulaşıyordu. Pencerelerinin altında genç bir orman yetişiyor, vahşi sumak ağaçları ve böğürtlen sarmaşıkları bodrumuna giriyor, sağlam çıralı çamlar yer eksikliğinden kulübenin tahtalarına sürtünüp gıcırdıyor, kökleri evin altına kadar uzanıyordu. Rüzgârla uçup gidecek olan bir çatı kapağı veya panjur yok, yakacak için evin arkasında köklerinden kopmuş veya yıkılmış bir çam ağacı var. Ön bahçeye giden, büyük karda kapanacak bir yol yerine kapı yok, ön bahçe yok ve uygar dünyaya giden bir yol yok!

5. YALNIZLIK

Bu nefis bir akşam, tüm vücudum bir duyu organına dönüşmüş ve her gözenekten keyif damıtıyor. Doğanın içinde tuhaf bir özgürlükle hareket ediyorum, doğanın bir parçasıyım. Hava serin ve aynı zamanda bulutlu ve rüzgârlı olsa da gömleğimin kollarını sıvamış, gölün taşlı kıyısı boyunca yürüyorum; ilgimi çeken özel hiçbir şey görmüyorum, tüm elementler alışılmadık bir şekilde uyumlu geliyor. Boğa kurbağaları öterek gecenin gelişini haber veriyorlar, çobanaldatanın sesi ise suyun üzerinde esmekte olan rüzgârla dalga dalga yayılıyor. Çırpınan kızılağaca ve kavak yapraklarına duyduğum sempati nefesimi kesiyor; yine de tıpkı göl gibi benim sakinliğim de kabarmıyor, sadece hafifçe dalgalanıyor. Akşam rüzgârının çıkardığı bu küçük dalgalar gölün pürüzsüz yansıyan yüzeyi kadar uzaklar fırtınadan. Hava kararmış ve rüzgâr hâlâ ormanda esiyor ve gürlüyor olsa da dalgalar hala kıyıya çarpıyor ve bazı hayvanlar sesleriyle diğerlerini uyutuyor. Orman asla uyumaz. Vahşi hayvanlar uyumak yerine avlarını arıyor şimdi; tilki, kokarca ve tavşan tarlalarda ve ormanlarda korkusuzca

geziniyor artık. Onlar doğanın bekçileridir, canlı yaşamın günlerini birbirine bağlarlar.

Evime döndüğümde ziyaretçilerimin gelmiş ve kartlarını, ya bir demet çiçek ya bir parça herdemyeşil ya da sarı bir ceviz yaprağına veya çentiğine kalemle yazılmış bir isim, bırakmış olduklarını görüyorum. Ormana nadir gelenler yolda ormandan küçük bir parça alıp oynarlar ve kasten veya kazara arkalarında bırakırlar. Biri söğüdü soyup bir değnek yapmış ve onu çember biçiminde örüp masama bırakmış. Ben yokken bir misafir gelmişse hemen anlardım, bükülmüş ince dallardan, ezilmiş çimenlerden, bırakmış oldukları ayak izlerinden... Ve genelde cinsiyetlerini, yaşlarını ve özelliklerini de çıkarabilirdim; yarım mil uzaktaki demiryoluna kadar bırakmış oldukları küçük ipuçlarından, düşürülmüş bir çiçekten, toplanmış ve atılmış bir avuç çimenden, bir sigaranın ya da piponun havada asılı kalmış kokusundan. Hayır, aslında bir yolcunun anayoldan geçtiğini üç yüz metre öteden gelen pipo kokusu sayesinde anlayabilirdim.

Genellikle etrafımızda bize yetecek kadar alan bulunur. Ufkumuz asla yanı başımızda değildir. Sık ağaçlarla kaplı orman ya da göl hemen kapımızın dibinde değildir, her zaman için biraz açık alan vardır; bize tanıdık gelen, eskitmiş olduğumuz, bir şekilde doğadan geri alıp el koymuş ve etrafını çevirmiş olduğumuz bir alan. Bu engin açık alan, kimsenin uğramadığı birkaç mil karelik bu orman neden mahremiyetim için bana bırakılmış? En yakın komşum bir mil ötede ve evimin yarım mil civarında, tepeler dışında hiçbir yerden herhangi bir ev görünmüyor. Ufkum tamamen bana ait ormanlarla sınırlı, bir yanda demiryolunun göle

dokunduğu yerin uzak bir manzarası, öte yanda da orman yolunun iki tarafında yer alan çit. Fakat genelde yaşadığım yer çayırlar kadar tenha. New England kadar Asya ya da Afrika'ya da benziyor. Sanki kendime ait bir güneşim, ayım, yıldızlarım ve küçük bir dünyam var. Geceleri evimin yanından hiçbir yolcu geçmez, kapımı hiç kimse çalmazdı, sanki dünya üstündeki ilk ya da son insanmışım gibi. Yalnızca bahar aylarında, köyden yayın balığı tutmak için gelen tek tük insan olurdu; aslında daha çok kendi doğalarının Walden Gölü'nde balık tutar ve oltalarına yem yerine karanlık takarlardı, fakat kısa bir süre sonra çoğunlukla hafif sepetlerle ayrılır ve "dünyayı karanlığa ve bana" bırakırlardı, gecenin kara cevheri insanlar tarafından asla kirletilmezdi. Cadıların hepsi asılmış olsa da, Hıristiyanlık ve mumla tanışmış olsak da genel olarak insanların hâlâ karanlıktan biraz korktuğuna inanıyorum.

Yine de bazen, en tatlı ve nazik, en masum ve cesaret verici arkadaşlığın doğal bir nesnede bulunabileceğini tecrübe ettim, bu zavallı insan düşmanları ve en melankolik insanlar için bile geçerlidir. Doğanın içinde yaşayan ve hâlâ duyuları çalışan biri için kara melankoli diye bir şey olamaz. Sağlıklı ve masum bir kulağın Ailos'un müziği olarak duymayacağı hiçbir fırtına yoktur. Sade ve cesur bir adamı hiçbir şey sıradan mutsuzluğa zorlayamaz. Mevsimlerin arkadaşlığının keyfini çıkarırken hiçbir şeyin hayatı benim için bir yük hâline getiremeyeceğine inanıyorum. Fasulyemi sulayan ve bugün evde kapalı kalınama sebep olan yağmur bir keder veya melankoli kaynağı değil, tam tersine benim için iyi bir şey. Fasulyeleri çapalamama

engel olsa da, çapalamadan çok daha değerli. Yerdeki tohumları çürütecek ve alçak topraklardaki patatesleri mahvedecek kadar uzun yağacak olsa bile, yüksek yerlerdeki çimler için hâlâ iyi bir şey olurdu. Çimlere iyi gelmesi demek bana da iyi gelmesi demektir. Bazen kendimi diğer insanlarla karşılaştırdığımda, sanki tanrılar beni onlardan, bildiğim en uzak yerlerdeki insanlardan bile daha fazla seviyormuş gibi, sanki hemcinslerimin sahip olmadığı bir garantiye ve kesinliğe sahipmişim gibi ve özellikle yönlendirilip korunuyormuşum gibi geliyor. Kendimi övmüyorum, fakat eğer böyle bir şey mümkünse, onlar beni övüyor. Bir defa dışında asla yalnız hissetmedim ya da bir yalnızlık hissi altında boğulmadım. Ormana geldikten birkaç hafta sonra, insanlardan uzak olmanın huzurlu ve sağlıklı bir yaşam için ille de gerekli olduğuna dair kuşkuya düşmüştüm. Bir saat sürmüştü. Yalnız olmak gayet nahoş bir şeydi. Fakat aynı zamanda ruh hâlimdeki hafif bir çılgınlığın da farkındaydım ve iyileşeceğimi seziyordum. Hafif bir yağmurun ortasında, bu düşünceler baskın gelirken birden doğa'nın tatlı ve iyi arkadaşlığının farkına vardım. Birdenbire damlaların şıpırtısında, evimin etrafındaki her ses ve görünüşte sonsuz ve olağanüstü bir dostluk hissettim, beni besleyen bir atmosfere benziyordu. İnsanlara yakın olmaya dair hayal ettiğim tüm avantajlar anlamsız görünmeye başladı ve o günden beri bunun üstüne bir daha düşünmedim. Her bir küçük çam iğnesi sempatiyle genişledi ve büyüdü ve benimle arkadaş oldu. Vahşi ve kasvetli demeye alışkın olduğumuz yerlerde bile bana akraba olan bir şeylerin varlığını ayırt ediyor, seziyordum; ayrıca kan bağı açısından kendime en yakın ve

en insani bulduğum şey bir insan ya da kasabalı değildi. Artık hiçbir yerin bana yabancı gelmeyeceğini düşünüyordum.

"Vakitsizce yas tutmak tüketir üzgün olanı.
Yaşayanların arasındaki günleri sayılıdır,
Toscar'ın güzel kızı."

En hoş saatlerimin bazılarını baharda ya da sonbaharda meydana gelen uzun yağmur fırtınaları sırasında geçirdim. Bu fırtınalar beni hem sabah, hem de öğleden sonra eve hapsederdi, birçok düşüncenin kök salma ve gelişme fırsatı bulduğu uzun bir gecenin sona erdiğini müjdeleyen erken bir alacakaranlık sırasında bitmek bilmeyen gürlemeleriyle, bardaktan boşanırcasına yağışlarıyla sakinleşirdim. Kuzeyden doğuya giden yağmurlar kasabadaki evleri denerdi önce, hizmetçiler su baskınını engellemek için evlerin ön girişlerinde ellerinde paspas ve kovalarla hazır bekliyor olurlardı. Bense küçük evimin tek girişi olan kapısının önünde oturur ve korumasının güzelce keyfini çıkarırdım. Büyük bir fırtına sırasında, gölün karşısındaki geniş bir çıralı çama yıldırım isabet etti; ağacın tepesinden dibine kadar uzanan, bir inç veya daha fazla derinlikte ve dört ya da beş inç genişliğinde düzgün ve sarmal yarık meydana gelmiş, sanki bir baston oyulup çıkarılmış gibi. Geçenlerde ağacın önünden bir kez daha geçtim, başımı kaldırıp artık daha belirgin olan o ize, sekiz yıl önce zararsız gökyüzünden gelen korkunç ve dayanılmaz yıldırımın çarptığı yere baktığımda hayretle kalakaldım. İnsanlar bana sık sık "Bence özellikle de yağmurlu, karlı gün ve gecelerde,

orada yalnız hissediyor ve insanlara yakın olmak istiyorsundur." der. Şöyle cevap vermek geliyor içimden: İçinde yaşadığımız bu dünya uzayda sadece küçük bir noktadan ibaret. Araçlarımızla ölçemeyeceğimiz şu yıldızın en uzak iki sakini ne kadar uzakta yaşıyordur sanıyorsun? Neden yalnız hissedeyim? Gezegenimiz Samanyolu'nda değil mi? Bence en önemli soru bana sormuş olduğun soru değil. Nasıl bir mesafe bir insanı arkadaşlarından ayırıp onu yalnız bırakabilir? Hiçbir adımın iki zihni birbirine yaklaştıramayacağını öğrendim. En çok neyin yanında yaşamak isteriz? Birçok insanın yanında değil şüphesiz, birçok insanın bir araya geldiği istasyon, postane, bar, kilise, okul, bakkal, Beacon Tepesi veya Five Points 'in yanında da değil. Tıpkı suyun yanında yaşayıp köklerini suya salan söğüt ağacı gibi, biz de tüm deneyimlerimizin içinden çıktığını anladığımız, yaşamın daimi kaynağının yanında yaşamak isteriz. Farklı doğaların farklı kaynakları olacaktır elbet, fakat bilge bir adamın evinin temellerini atacağı yer burasıdır. Bir akşam, Walden yolunda giderken "güzel bir mülk" biriktirdiğini söyleyen bir hemşerimle karşılaştım, gerçi bu mülkü güzelce görememiştim. Pazara bir çift hayvan götürüyordu, bana yaşamın bu kadar çok lüksünden nasıl vazgeçebildiğimi sordu. Yaşadığım hayatı çok sevdiğimden emin olduğumu söyledim, şaka yapmıyordum. Sona evime ve yatağıma döndüm. Karanlığın ve çamurun içinden Brighton'a veya Bright-town'a, gitmeye çalışıyordu, oraya ancak sabah varabilecekti.

Ölü bir adamın uyanması ya da hayata geri dönmesi ihtimali tüm zamanları ve mekanları önemsiz kılar. Bunun gerçekleşebileceği yer her zaman aynıdır,

tüm duyularıma tarifsiz bir şekilde hoş görünür. Çoğu zaman yalnızca uzak ve geçici durumlarda deneyimlerimizi yaşıyoruz. Aslında dikkatimizi dağıtan bu durumlardır. Şeylere en yakın olan varlıklarını oluşturan güçtür. Hemen yanımızda, en büyük yasalar daimi olarak uygulanıyor. Yanımızdaki işe aldığımız veya konuşmayı sevdiğimiz işçi değil, yanımızdaki işçinin işi biziz.

"Cennet'in ve Dünya'nın fark edilmeyen güçlerinin etkisi ne kadar engin ve derin!"

"Onları algılamaya çalışıyoruz fakat görmüyoruz; duymaya çalışıyoruz fakat duymuyoruz; şeylerin esasıyla özdeşlemiş olan bu güçler onlardan ayrılamazlar."

"Tüm evrende, insanların kalplerini arındırıp kutsamalarına, atalarına kurbanlar ve adaklar vermek için bayramlık giysilerini giymelerine yol açarlar. Bu güçler gizli zekaların okyanusudur. Her yerdeler; üstümüzde, solumuzda, sağımızda; her tarafımızı kuşatmışlar."

Hiç ilgimi çekmeyen bir deneyin konularıyız. Bu şartlar altında, dedikodularımızın arkadaşlığı olmadan, bizi neşelendirmesi için sadece kendi düşüncelerimizle baş başa biraz da olsa yaşayamaz mıyız? Konfüçyus doğru söylüyor: Erdem, terk edilmiş bir yetim gibi kalmaz, komşu edinmesi zorunludur.

Düşünme sayesinde, aklımızı yitirmeden kendimizden geçebiliriz. Zihnin bilinçli çabasıyla eylemlerden ve sonuçlarından uzak kalabiliriz, iyi ve kötü her şey bir sel gibi yanımızdan geçer. Tümüyle doğanın bir parçası değiliz. Ya akıntıda sürüklenen tahta parçası olabilirim ya da gökyüzünden onu izleyen Indra. Bir

tiyatro gösterisinden etkilenebilirim, öte yandan beni daha fazla ilgilendirmesi gereken gerçek bir olaydan etkilenmeyebilirim. Kendimi yalnızca bir insan olarak, tabiri caizse düşünce ve duyguların sahnesi olarak biliyorum ve sayesinde kendimden bir öteki gibi ayrı durabildiğim bir çifte varlığın farkındayım. Tecrübem ne kadar yoğun olursa olsun, benim bir parçamın var olduğunun ve beni eleştirdiğinin bilincindeyim; sanki bu benim bir parçam değil de, hiçbir deneyimimi paylaşmayan, sadece not alan bir izleyici. Sen nasıl ben değilsen, o da ben değil. Yaşamın oyunu, bir trajedi de olabilir bu, bittiğinde izleyici de kendi yoluna gider. Ona sorarsan bu bir tür kurgu, yalnızca hayal gücünün bir oyunudur. Bu çifte varlık, bizi rahatlıkla kötü bir komşu veya arkadaş yapabilir.

Zamanın büyük çoğunluğunda yalnız olmanın sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Birileriyle beraber olmak, en iyileriyle bile olsa, kısa bir süre sonra yorucu ve tüketici bir hâl alır. Yalnız olmayı seviyorum. Yalnızlıktan daha arkadaş canlısı bir arkadaş görmedim. Çoğu zaman, dışarı çıkıp insanların arasında karıştığımızda, evimizde olduğumuzdan daha yalnız oluruz. Düşünen veya çalışan bir insan her zaman yalnızdır, bırakın istediği yerde kalsın. Yalnızlık, kişiyle arkadaşlarının arasına giren millerle ölçülmez. Cambridge Üniversitesi'nin kalabalık kovanlarından birinde çalışmakta olan gayretkeş bir öğrenci çöldeki bir derviş kadar yalnızdır. Çiftçi tüm gün tarlada ya da ormanda çalışabilir, çapa yapabilir veya odun kesebilir, fakat yalnız hissetmez çünkü meşguldür; fakat gece eve döndüğünde, odada yalnız başına düşüncelerinin insafına kalmış bir şekilde oturamaz. "İnsan

yüzü görebileceği", eğlenebileceği, tüm günlük yalnızlığının karşılığını alabileceğini düşündüğü bir yere gitmek zorundadır, dolayısıyla öğrencinin günün büyük bir kısmında ve gece boyu sıkılmadan, "bunalıma" girmeden nasıl evde tek başına oturabildiğine hayret eder. Ancak, öğrencinin evde olmasına rağmen çiftçi gibi hâlâ kendi tarlasında çalıştığını, kendi ormanında ağaç kestiğini, dolayısıyla daha yoğun bir biçimde çiftçiyle aynı eğlenceyi, arkadaşlığı aradığını fark edemez.

Arkadaşlık genelde çok bayağıdır. Çok sık aralıklarla görüşürüz, birbirimiz için yeni değerler edinmeye zamanımız olmaz. Günde üç kere yemek yerken bir araya gelir ve eski küflü peynirler olarak birbirimize yeni tatlar vermeye çalışırız. Bu sık buluşmayı katlanılabilir bir hâle getirmek ve birbirimize savaş açmamak için görgü kuralları ve kibarlık denilen bir dizi kuralı kabul etmek zorundayız. Postanede ve sosyal ortamlarda ve her gece ateşin yanında buluşuruz; sıkışık bir şekilde yaşar ve birbirimizin yoluna çıkarız, sendeleyip birbirimize takılırız, böylece birbirimize olan saygımızı kaybederiz. Tüm önemli ve içten iletişimler için daha az görüşmek kesinlikle yeterli olurdu. Bir fabrikadaki kızları düşünün; hiç yalnız kalamazlar, belki rüyalarında. Yaşadığım yerdeki gibi bir mil karede yalnızca bir kişi yaşasa çok daha iyi olurdu. Bir insanın değeri derisinde değildir ki ona dokunalım.

Ormanda kaybolmuş bir adam duymuştum. Bir ağacın dibinde açlık ve yorgunluktan ölürken bedensel zayıflığının ve etrafını saran hastalıklı hayal gücünün getirdiği, gerçek sandığı garip görüntüler sayesinde yalnızlıktan kurtulmuş. Aynı şekilde, bedensel

ve zihinsel sağlık ve güç sayesinde, benzer fakat daha normal ve doğal olan bir arkadaşlıkla neşelenebilir ve hiçbir zaman yalnız olmadığımızı anlayabiliriz.

Evimde, özellikle kimsenin gelmediği sabah saatlerinde, birçok arkadaşım olur. Birkaç karşılaştırma yapmama izin verin, belki bir iki tanesi durumum hakkında bir fikir verebilir. Gölde gürültülü kahkahalar atan dalgıçkuşundan ya da Walden Gölü'nün kendisinden daha yalnız değilim. Bu yalnız gölün arkadaşı var mı, söyleyin? Ama yine de içinde, sularının gök mavisi derinliklerinde mavi şeytanlar değil, mavi melekler var. İki taneymiş gibi göründüğü sisli havalar dışında güneş yalnızdır, bu ikinci güneş sahtedir. Tanrı yalnızdır, fakat şeytan yalnız olmaktan çok uzaktır; birçok arkadaşı vardır, bir lejyondur. Çayırdaki tek bir sığırkuyruğundan ya da hindibadan veya bir fasulye yaprağından, kuzukulağından, at sineğinden, yaban arısından daha yalnız değilim. Brook Değirmeni'nden veya bir rüzgârgülünden, kutup yıldızından, güney rüzgârından, Nisan yağmurundan veya Ocak ayında eriyen buzlardan ya da yeni bir evdeki ilk örümcekten daha yalnız değilim.

Karın hızlı düştüğü ve ormandan esen rüzgârların uluduğu uzun kış akşamlarında, eski yerleşimcilerden, arazinin ilk sahiplerinden biri zaman zaman ziyaretime gelir. Bu ziyaretçi, Walden Gölü'nü kazdığı, taşla döşediği, çam ağaçlarıyla süslediği söylenen; bana eski günlerin ve yeni ebediyetin hikayelerini anlatan; birlikte sosyal bir neşeyle ve hoş görünümlü şeylerle dolu, hem de elma şarabı içmeden şen bir akşam geçirebildiğimiz, çok sevdiğim, kendini Goffe ya da Whalley'den daha gizli tutabilen, ölmüş olduğu dü-

şünülse de kimsenin gömüldüğü yeri gösteremediği çok bilge ve nüktedan bir arkadaştır. Yakınlarımda yaşlı bir hanım da yaşıyor, çoğu kişiye görünmez. Hoş kokulu bahçesinden gezinmeyi, örnekler toplamayı ve masallarını dinlemeyi çok severim; emsalsiz bir berekete sahiptir ve hafızası mitolojiden öncesini bile hatırlar, her masalın orijinal versiyonunu ve hangi gerçeğe dayandığını anlatabilir, çünkü bu olaylar o daha gençken meydana gelmiştir. Al yanaklı ve dinç bir yaşlı hanımdır, tüm havalardan ve mevsimlerden keyif alır, muhtemelen tüm çocuklarından daha fazla yaşayacaktır.

Doğanın, güneşin ve rüzgârın ve yağmurun, yazın ve kışın tarifsiz masumiyeti ve iyiliği, sonsuza kadar verecekleri sağlık ve neşe! Ve soyumuza duydukları sempati! Eğer herhangi bir insan haklı bir nedenle üzülecek olsa, tüm doğa etkilenir, güneşin parlaklığı solar, rüzgârlar insan gibi iç çeker, bulutlar gözyaşı döker ve ormanlar yaz ortasında yapraklarını döküp yas tutmaya başlar. Toprakla aynı zekaya sahip değil miyim? Kısmen yaprak ve bitki küfü değil miyim?

Sağlıklı, sakin ve hoşnut kalmamızı sağlayacak olan ilaç hangisidir? Benim ya da senin büyük büyük babanın değil, hepimizin büyük büyük annesi olan doğanın evrensel, bitkisel ve botanik ilaçları. Doğa bu ilaçlar sayesinde hep genç kalmış, zamanında birçok yaşlı balıktan daha fazla yaşamış ve o balıkların çürümekte olan yağlarıyla sağlığını beslemiştir. İlaç olarak, şarlatanların, Acheron Irmağı'ndan veya Ölü Deniz'den doldurulmuş, şişe taşıdığını gördüğümüz uzun siyah yelkenli gemilere benzeyen vagonlarda gelmiş olan şişeciklerinden istemem. Onun yerine

bir yudum saf sabah havası alayım. Sabah havası! İnsanlar bunu günün başında kaynağından içmeyecekse, bu dünyada sabah vaktine abone biletlerini kaybetmiş olanlar yararlansın diye birazını şişelemeli ve dükkânlarda satmalıyız. Ancak unutmayın, sabah havası en serin kilerde bile öğlene kadar durmayacak, bir an önce şişesinden kaçıp şafak vaktinin batıya giden adımlarını takip edecektir. Asklepios'un kızı olan ve heykellerinde bir elinde yılan, bir elinde de zaman zaman yılanın içtiği bir kupa tutarken temsil edilen Hygieia'ya değil; Juno'yla yabani marulun kızı ve Jüpiter'in kadeh taşıyıcısı olan, tanrılara ve insanlara gençliğin kuvvetini geri verme gücüne sahip olan Hebe'ye tapıyorum. Muhtemelen dünya üzerine gelmiş, tümüyle sağlam durumda, sağlıklı ve zinde tek genç hanımdı ve gittiği yerlere bahar getirirdi.

6. ZİYARETÇİLER

Arkadaşlığı çoğu insan kadar sevdiğimi ve yoluma çıkan kanlı canlı ilk insana sülük gibi yapışmaya hazır olduğumu düşünüyorum. Doğuştan bir münzevi değilim, hatta eğer işim gerektirirse en sağlam müdavimden daha uzun süre barda kalabilirim.

Evimde üç sandalyem vardı; birincisi yalnızlık, ikincisi arkadaşlık, üçüncüsü ise topluluk için. Ziyaretçiler daha fazla ve beklenmedik sayılarda geldiğinde hepsi için yalnızca üçüncü sandalye vardı; fakat genellikle ayakta durup odayı idareli kullanıyorlardı. Küçük bir eve kaç önemli erkek veya kadın sığabileceğini bilseniz şaşardınız. Yirmi beş - otuz ruhu bedenleriyle beraber, aynı anda çatımın altında misafir etmişimdir, fakat çok kere birbirimize ne kadar yakınlaştığımızın farkına varmadan ayrılmışızdır. Hem halka açık hem de özel evlerimizin birçoğu, neredeyse sayısız odaları, geniş salonları, şarap ve diğer barış mühimmatlarının depolanması için yapılmış kilerleriyle birlikte, bana sakinleri için abartılı şekilde büyük görünüyor. Bu evler öyle geniş ve ihtişamlı ki sakinleri onları istila etmiş haşaratlar gibi görünüyor. Teşrifat-

çı, Tremont, Astor ya da Middlesex House otellerinden birinin önünde çağrısını yaptığında, binanın tüm sakinleri adına komik bir farenin sürünerek meydana çıktığını gördüğümde çok şaşırmıştım. Zaten hemen kaldırımdaki bir deliğe sıvışmıştı.

Bu kadar küçük bir evde yaşadığım tek sıkıntı, büyük düşünceleri büyük kelimelerle ifade etmeye başladığımızda konuğumdan yeterince uzaklaşmanın zorluğuydu. Düşüncelerinizin limana varmadan önce seyir dengesine girmesini ve bir iki rotayı takip etmesini istersiniz. Düşünce merminiz, dinleyicinin kulağına ulaşmadan önce yanal ve sekmeli hareketini tamamlamalı, son ve istikrarlı güzergâhına kavuşmalıdır, aksi takdirde dinleyicinin başını delip çıkabilir. Ayrıca cümlelerimiz çözülüp ortaya çıkmak ve aralıkta kendi sütunlarını biçimlendirmek için yere ihtiyaç duyar. Uluslar gibi, bireylerin de kendi aralarında uygun, belli ve doğal sınırlara, hatta yeterince genişliği olan tarafsız bir sahaya ihtiyacı vardır. Gölün üzerinden, karşı kıyıdaki bir arkadaşla konuşmanın eşsiz bir lüks olduğunu düşünmüşümdür. Evimde o kadar yakındık ki birbirimizi duyamıyorduk bile, duyulacak kadar alçak sesle konuşamıyorduk; sakin bir göle yan yana iki taş atarsanız birbirlerinin yarattığı dalgaları keserler. Yalnızca geveze ve gürültücü konuşmacılar olsaydık çok yakın, yanak yanağa durabilir ve birbirimizin nefesini hissedebilirdik; fakat temkinli ve düşünceli konuşuyorsak birbirimizden uzakta olmak isteriz ki tüm o hayvansal sıcaklık ve nem buharlaşabilsin. Eğer her birimizin içindeki, sözü edilmeyen veya sözün ötesinde olan parçamızla en samimi arkadaşlığın tadını çıkarmak isteseydik yalnızca sessiz kalmamız değil,

aynı zamanda fiziksel olarak birbirimizin sesini hiçbir şekilde duyamayacak kadar uzak olmamız gerekirdi. Bu ölçüte göre, konuşmak yalnızca işitme güçlüğü çekenlerin rahatı içindir; fakat bağırmak zorunda kaldığımızda söyleyemeyecek olduğumuz birçok ince şey de vardır. Sohbet yüksek ve soylu bir havaya büründüğünde sandalyelerimizi yavaş yavaş karşı köşelerdeki duvarlara dayanana kadar ayırırdık, işte o zaman yeterince yerimiz kalmadığını fark ederdik.

Ancak, en "iyi" odam her zaman konuklar için hazır olan, halısı çok nadir güneş gören misafir odam, evimin arkasındaki çam ormanıydı. Yaz günlerinde beni ziyaret eden seçkin konuklarımı oraya götürürdüm, paha biçilmez bir hizmetçi zemini süpürmüş, mobilyaların tozunu almış ve her şeyi düzenli tutmuş olurdu.

Eğer beni yalnızca bir konuk ziyaret ettiyse mütevazı yemeğimi onunla paylaşırdım ve un lapasını karıştırmak ya da bir somun ekmeğin küllerin üzerinde kabarıp pişmesini izlemek sohbetimizi bölmezdi. Fakat eğer yirmi kişi evime gelip oturduysa yemekten hiç söz açılmazdı. Gerçi iki kişiye yetecek kadar, hatta yemek yemek vazgeçilmiş bir alışkanlık olsaydı iki kişiye yetecek olandan daha fazla, ekmek bulunurdu. Fakat hâliyle perhiz yapardık ve bu asla konukseverliğe karşı bir suç olarak algılanmazdı, yalnızca en münasip ve düşünceli davranış biçimi olarak görülürdü. Böyle anlarda, sıklıkla onarım gerektiren fiziksel yaşamın israfı ve çürüyüşü mucizevi bir şekilde geciktirilmiş gibi görünürdü ve yaşamsal kuvvet yitmemiş olurdu. Bu şekilde yirmi kişiyi ağırladığım gibi bin kişiyi de ağırlayabilirdim ve eğer kimse beni

evde bulduktan sonra evimden hayal kırıklığına uğramış ya da aç bir şekilde ayrılmışsa, en azından onların hâlini anladığımdan emin olabilirler. Birçok ev sahibi bundan kuşku duysa da, eski adetlerin yerine yeni ve daha iyi adetler getirmek bu kadar kolaydır. İtibarınızı verdiğiniz yemeklere dayandırmanıza gerek yok. Kendi adıma, beni birinin evini ziyaret etmekten etkili bir şekilde vazgeçiren herhangi bir tür Kerberos değil, beni yemekte ağırlama konusunda yapılan gösteriştir. Bunu ev sahibini bir daha bu şekilde rahatsız etmemem için yapılmış çok nazik ve dolaylı bir ima olarak kabul ederim. Bu yerleri bir daha asla ziyaret etmemem gerektiğini düşünürüm. Spenser'in, ziyaretçilerimden biri tarafından bir kart yerine sarı bir ceviz yaprağına yazılmış olan şu dizelerinin, kulübemin düsturu olması beni gururlandırıyor:

"Vardım doluştukları küçük eve
Olmayan eğlenceyi kimsenin aradığı da yoktu
Ziyafetleri dinlenme, her şey istedikleri şekilde
En soylu zihin en çok memnun olandı."

Sonraları Plymouth Kolonisi'nin valisi olacak olan Winslow, arkadaşıyla beraber ormanın içinden yürüyerek Massassoit'e resmi bir ziyarete gitmiş. Oldukça yorgun ve aç bir şekilde kalacağı yere varmış, kral tarafından çok iyi karşılanmış olsa da o gün yemekten bahseden olmamış. Gece olduğunda, kendi ifadeleriyle, "Bizi, kendisi ve karısıyla beraber aynı yatağa yatırdı, onlar yatağın bir ucunda, bizse diğer ucundaydık. Yatak, yerin bir ayak üstünde yer alan bir tahtaydı ve üstünde yalnızca ince bir hasır vardı. En

önemli iki adamı da yer açmak için bizi sıkıştırıp üstümüze bastı, böylelikle konaklamamız yolculuğumuzdan çok daha yorucu geçti." Sonraki gün saat birde Massassoit "avlamış olduğu iki balık getirdi." Balıklar çupranın üç katı büyüklüğündeymiş, "Bu balıklar pişerken, en azından kırk kişi bu balıklardan bir parça almayı bekliyordu. Çoğu da balıktan yedi. Bu iki gece ve bir günden beri yediğimiz tek yemekti ve eğer bir keklik satın almamış olsaydık, yolculuğumuz boyunca oruç tutmuş olacaktık." Daha sonra açlıktan ve de yerlilerin barbarca şarkıları (Uyuyana kadar şarkı söylüyorlardı.) yüzünden uykusuzluk sebebiyle sersemleyeceklerinden korkarak ve hâlâ yolculuk yapma kuvvetleri varken eve gitmeyi düşünerek oradan ayrılmışlar. Konaklamaya gelince, doğru, pek iyi ağırlanmamışlar. Gerçi rahatsızlık olarak gördükleri şey, şüphesiz onları onurlandırma niyetiyle yapılmış. Ancak yeme içmeden bahsedecek olursak; yerlilerin ellerinden daha ne gelirdi, bilmiyorum. Kendileri için de yiyecek bir şeyleri yoktu ve konuklarından dileyecekleri özürlerin yemeğin yerini tutmayacağını bilecek kadar akıllıydılar, böylece kemerlerini daha da sıkıp yemek konusunda hiçbir şey demediler. Winslow'un onları başka bir ziyareti bolluk mevsimine denk geldiği için yiyecek açısından hiçbir eksikleri yokmuş.

İnsanlara gelince, onları her yerde bulabilirsiniz. Ormanda yaşarken hayatının diğer dönemlerine nazaran daha çok ziyaretçim oldu, daha çok dediysem birkaç ziyaretçim oldu demek istiyorum. Ormanda, diğer yerlerden olduğundan çok daha elverişli koşullarda, birkaç insanla tanıştım. Ama gereksiz bir iş nedeniyle beni görmeye gelen çok az kişi olmuştur.

Bu açıdan, kasabadan uzakta yaşamam görüştüğüm kişilerin elenmesine neden oldu. Arkadaşlık nehirlerinin boşaldığı büyük yalnızlık okyanusunun o kadar derinlerine çekilmiştim ki çoğu zaman ihtiyaçlarım doğrultusunda, nehirlerin getirdiği en iyi parçalar bana ulaşırdı. Ayrıca bana taşınanlar arasında diğer kıyıdaki keşfedilmemiş ve işlenmemiş kıtaların izleri bulunurdu.

Bu sabah evime gerçek bir Homer kahramanı ya da Paphlagonialı biri dışında kim gelebilir? Burada yazamadığım için üzüldüğüm, çok uygun ve şiirsel bir adı vardı. Bir Kanadalı, oduncu ve direkçiydi; günde elli direk dikebilen, dünkü yemeğinde köpeğinin yakalamış olduğu bir dağ sıçanını yemiş olan biriydi. O da Homer'i duymuştu ve "eğer kitaplar olmasaydı, yağmurlu günlerde ne yapacağını bilemezdi." Gerçi bunca yağmurlu mevsim boyunca bir kitabı tamamen okuyamamış. Çok uzaktaki kendi kasabasında, Yunancayı telaffuz edebilen bir rahip ona İncil'de kendi dizesini okumayı öğretmiş ve şimdi o, kitabı tutarken, ona Akhilleus'un mutsuzluğu için Patroclus'a serzenişini tercüme etmem gerekiyor. "Neden genç bir kız gibi gözyaşı döküyorsun, Patroclus?" -

"Yoksa Plthia'dan haber mi aldın?
Actor'un oğlu Menoetius'un hâlâ hayatta diyorlar,
Ve Aeacus'un oğlu Peleus'un yaşıyormuş Myrmidonların arasında
Birinden biri ölmüş olsaydı eğer, işte o zaman kederlenirdik."

"Bu iyi." diyor. Kolunun altında bu Pazar sabahı hasta bir adam için topladığı ak meşe kabuğu var. Diyor ki "Bugün böyle bir şeyle uğraşmanın bir zararı yoktur sanırım." Ne hakkında yazdığını bilmese de, ona göre Homer büyük bir yazardı. Daha basit ve doğal birini bulamazdınız. Dünyayı manevi açıdan koyu bir renge boyamış olan kötülük ve hastalık, sanki onun için var olmamış gibiydi. Yaklaşık yirmi sekiz yaşındaydı, Birleşik Devletler'de çalışıp sonunda, belki de kendi ülkesinde, bir çiftlik alacak kadar para kazanmak için on iki yıl önce Kanada'dan ve baba evinden ayrılmıştı. Gayet kaba bir şekli vardı; iri ve hantal bir vücut taşıyordu, yine de incelikli hareket ediyordu; kalın ve güneş yanığı bir boynu, koyu, gür saçları ve ara sıra anlamlı bir ifadeyle aydınlanan, donuk, uykulu, mavi gözleri vardı. Gri bezden, düz bir kep, soluk yün rengi kalın bir palto ve inek derisinden botlar giyerdi. Çok fazla et yerdi, genelde yemeğini teneke bir tasla, evimin bir iki mil ötesindeki çalıştığı yere taşırdı, bütün yaz boyunca ağaç kesti. Yemeği soğuk et, genelde soğuk dağsıçanı eti ve kemerinden bir iple sallanan taş şişedeki kahveydi, ara sıra bana da kahve ikram ederdi. Erkenden, fasulye tarlamı geçerek gelirdi, fakat Kuzey Amerikalılar gibi kaygıyla ya da telaşla gitmezdi işe. Kendisine zarar verecek biri değildi. Sadece geçinecek kadar kazansa bile, bunu dert etmezdi. Köpeği yolda bir dağsıçam yakaladığında, önce yarım saat boyunca sıçanı göle daldırıp hava kararana kadar güvenli bir şekilde tutabilir miyim diye düşündükten sonra, yemeğini çalıların arasına bırakır, temizleyip evinin kilerine bırakmak için bir buçuk millik yolu geri giderdi, böyle konuları uzun

uzun düşünmeyi severdi. Sabah geçerken "Ne kadar tombul şu güvercinler! Eğer her gün burada çalışmakla meşgul olmasaydım, avlanarak tüm et ihtiyacımı karşılayabilirdim; güvercinler, dağsıçanları, tavşanlar, keklikler, vallahi! Bir haftalık eti bir günde çıkarabilirdim." derdi.

Yetenekli bir oduncuydu ve sanatını süslemekten kaçınmazdı. Ağaçları düz ve yere yakın keserdi; böylelikle daha sonra çıkan filizler daha canlı olurdu ve kalan kütüklerin üzerinden kızaklar geçebilirdi. Bir ağacı bağlamış olduğu kereste yığınını desteklemek için bir bütün hâlinde bırakmaktansa, onu sonunda elinizle kırabileceğiniz incecik bir dal veya yonga hâline getirene kadar budardı.

Bu kadar sessiz, yalnız ve üstelik bu kadar mutlu olduğu için ilgimi çekiyordu; gözlerinden mutluluk ve memnuniyet taşıyordu. Neşesini azaltacak hiçbir şey yoktu. Onu bazen ormanda iş başında, ağaçları keserken görürdüm, beni tarif edilemez memnuniyetle dolu bir gülüşle karşılardı ve İngilizceyi çok iyi konuşabilse de Kanada Fransızcasıyla bir selam verirdi. Ona yaklaştığımda işine ara verir, yarı bastırılmış bir neşeyle kesmiş olduğu bir çam gövdesinin yanına uzanırdı. Ağacın iç kabuğunu soyar, yuvarlayarak bir top hâline getirir, konuşup gülerken bir yandan da onu çiğnerdi. Öylesine coşkulu ve hayvani birruhu vardı ki bazen onu düşündürüp gıdıklayan bir şeye gülerek yere devrilir ve yuvarlanırdı. Çevredeki ağaçlara bakarak, "Tanrım! Burada ağaç keserken çokeğleniyorum, daha iyi bir eğlenceye ihtiyacım yok." derdi. Bazen, boş zamanlarında, bütün ormanda elinde bir tabancayla gezinir, düzenli aralıklarla kendi şerefine

havaya ateş edip eğlenirdi. Kışın, öğlenleri bir cezveyle kahvesini ısıttığı bir ateş yakardı; yemek yemek için bir kütüğün üstüne oturduğunda, bazen baştankaralar gelip koluna konar ve elindeki patatesi gagalarlardı. "Bu ufak dostların çevremde olması hoşuma gidiyor." derdi.

Onda insanın en çok hayvani tarafı gelişmişti. Fiziksel dayanıklılık ve hoşnutlukta çam ağacı ve kayanın kuzeni sayılırdı. Bir keresinde bütün gün çalıştıktan sonra geceleri hiç yorgun hissedip hissetmediğini sormuştum; samimi ve ciddi bir bakışla, "Kahretsin[7], hayatımda hiç yorulmadım ben!" diye cevap vermişti. Fakat içindeki entelektüel ve manevi taraf bir çocuğunki gibi uykudaydı. Yalnızca Katolik rahiplerin yerlileri eğitirken kullandığı masum ve etkisiz yolla eğitilmişti. Bu eğitimle öğrenci asla bilinç seviyesine gelecek kadar eğitilmez, yalnızca güven ve hürmet gösterecek seviyeye kadar eğitilir; çocuk yetişkin hâle getirilmez, bir çocuk olarak bırakılır. Doğa onu yarattığında, ona güçlü bir beden ve kendine payına düşenle yetinme hissi vermiş, onu her açıdan saygı ve güvenle desteklemiş ve yetmiş yaşına kadar bir çocuk gibi yaşamasını sağlamış. O kadar saf ve doğaldı ki hiçbir takdim onu tanıtamazdı, aynı komşunuza bir dağsıçanını tanıtamayacağınız gibi. Komşunuzun da aynı sizin gibi onu çözmesi gerekirdi. Hiç rol yapmazdı. . İnsanlar, yaptığı iş için ona ücret öderdi, böylelikle karnını doyurabilir ve giyinebilirdi; fakat onlarla hiç fikir alışverişinde bulunmazdı. O kadar sade ve o kadar doğal bir şekilde mütevazıydı ki - mütevazı

7. Thoreau burada, "Gorrappit" sözcüğünü kullanmıştır, "God damn it"in bozulmuş bir versiyonu olarak düşünebilir.

olmaya hiç heveslenmeyen birine böyle denilebilirse tabii - bu tevazu onun belirgin bir özelliği değildi, zaten kendisi de bunu idrak edemiyordu. Daha akılı insanlar, onun için yarı tanrılardı. Böyle birinin yaklaşmakta olduğunu söylerseniz sanki bu kadar büyük birinin kendisinden hiçbir şey beklemeyeceğini, tüm sorumluluğu kendi üzerine alacağını ve kendisinin bir köşede unutulacağını düşünürmüş gibi davranırdı. Hiç övgü duymamıştı. Özellikle yazara ve vaize hürmet ederdi. Yaptıkları şeyler mucizeviydi. Ona bir hayli yazdığımı söylediğimde, uzun bir süre yalnızca el yazısından bahsettiğimi sandı. Kendisinin el yazısı da gayet güzeldi. Bazen anayolda birikmiş olan karda doğduğu kasabanın adının güzel bir el yazısıyla ve Fransızca vurgu işaretlerinin düzgün kullanımıyla yazılmış olduğunu görürdüm, böylece onun buradan geçtiğini anlardım. Bir keresinde hiç düşüncelerini yazmak isteyip istemediğini sormuştum. Okuma yazma bilmeyenler için mektup yazıp okuduğunu fakat düşüncelerini yazmayı hiç denemediğini söyledi; hayır yazamazdı, nereden başlayacağını bilemezdi, bu onu öldürürdü, sonra bir de uyulması gereken imla kuralları vardı! Seçkin ve akıllı bir reformcunun ona dünyanın değişmesini isteyip istemediğini sorduğunu duymuştum; bu sorunun daha önce hiç sorulmamış olduğunu sanarak, Kanadalı aksanı ve şaşırmış bir kıkırdamayla "Hayır, böyle gayet iyi." diye cevap verdi. Onunla konuşmak bir filozofa birçok fikir verebilir. Yabancı birine, genel olarak hiçbir şey bilmiyormuş gibi görünürdü. Fakat onda bazen daha önce hiç görmemiş olduğum bir adam görürdüm. Bu adamın Shakspeare kadar bilge mi olduğunu yoksa bir çocuk

kadar basit ve cahil mi olduğunu, ondan ince ve şiirsel bir bilinç mi yoksa aptallık mı beklemem gerektiğini bilemezdim. Bir kasabalı onu küçük ve dar kepini giymiş, kasabada aylak aylak dolaşıp kendi kendine ıslık çalarken gördüğünde kılık değiştirip gizlenmiş bir prense benzettiğini söylemişti.

Yalnızca bir alınanak ve aritmetik kitabı vardı, aritmetik konusunda uzmandı. Almanak ise onun için bir tür ansiklopediydi. İnsan bilgisinin bir özeti olduğunu düşünüyordu, aslında bir dereceye kadar öyleydi. Günümüzün çeşitli reformlarıyla ilgili ağzını aramayı severdim, bu reformlara basit ve pratik bir ışık altında bakmaktan hiç geri kalmadı. Daha önce hiç böyle şeyler duymamıştı. Fabrikalar olmadan yaşayabilir miydi diye sordum. Ev yapımı Vermont giysisi giydiğini, bu giysinin gayet iyi olduğunu söyledi. Çay ve kahveden vazgeçebilir miydi? Bu ülke sudan başka bir içeceğe para ayırabilir miydi? Baldıran yapraklarını suya batırıp içmiş ve sıcak havada sudan daha iyi olduğunu düşünmüştü. Parasız yapabilir misin diye sorduğumda, bu kurumun en felsefi tanımlarıyla ve *pecunia*[8] sözcüğünün türetilişiyle örtüşen bir şekilde paranın sağladığı kolaylıklardan söz etti. Eğer bir öküz sahibi olsaydı ve dükkândan iğne iplik almak isteseydi her seferinde alacağı şeylere karşılık hayvanın bir kısmını ipotek etmenin önce oldukça zahmetli olacağını, daha sonra ise imkansız hale geleceğini düşünüyordu. Birçok kurumu filozoflardan daha iyi savunabilirdi çünkü teoriler geçerli hiçbir neden ortaya koyamazken, bu kurumları kendini ilgilendirdiği

8. *Pecunia* sözcüğü Latince para anlamına gelir ve sığır anlamına gelen *pecus* sözcüğünden türemiştir.

kadarıyla tanımlayarak geçerliliklerinin gerçek nedenini gösterebiliyordu. Başka bir seferinde, Platon'un insan tanımını (tüysüz bir iki ayaklı) ve birinin yolunmuş bir horoza Platon'un insanı adını verdiğini duyunca, horozun dizlerinin yanlış yöne bükülmesinin önemli bir farklılık olduğunu düşündü. Zaman zaman yüksek sesle "Konuşmayı ne kadar çok seviyorum! Tanrım, bütün gün konuşabilirim!" derdi. Birkaç ay görüşmedikten sonra karşılaştığımızda bu yaz yeni bir fikri olup olmadığını sordum. "Yüce Tanrım!" dedi, "Benim gibi çalışması gereken bir adam, sahip olduğu fikirleri unutmuyorsa iyidir. Beraber toprak çapaladığın adam yarışmak isterse, Tanrım o zaman aklın orda olmalı, otları düşünmelisin." Böyle zamanlarda bazen bana ilk olarak hiç ilerleme kaydedip kaydetmediğimi sorar. Bir kış günü, her zaman hâlinden memnun olup olmadığını sordum, dışarıdaki rahibin yerine geçecek, içinden gelen bir şey önermek, yaşam için daha yüksek bir amaç göstermek istiyordum. "Memnun olmak." dedi; "Kimi insanlar bir şeyden, kimileri de başka bir şeyden memnun olur. Belki bir insan, yeterince malı varsa, tüm gün sırtını ateşe, göbeğini masaya dayayarak oturmaktan memnun olur, Tanrım!" Ama hiçbir zaman, hiçbir şekilde şeyleri ruhani bir biçimde görmesini sağlayamadım; idrak edebiliyor gözüktüğü en yüksek şey bir hayvanın da takdir edebileceğini düşüneceğiniz, basit bir faydacılıktı, bu hemen hemen insanların çoğu için geçerlidir. Yaşam biçimiyle ilgili iyi yönde bir değişim önersem, hiç pişmanlık göstermeden artık çok geç olduğunu söylüyordu. Yine de dürüstlük ve benzeri değerlere tamamen inanıyordu.

Küçük de olsa, olumlu bir özgünlüğü vardı, ara

sıra kendi adına düşündüğünü ve kendi fikrini ifade ettiğini gözlemlerdim. Bu o kadar nadir yaşanan bir olaydı ki görebilmek için herhangi bir günde on mil yürümeyi kabul edebilirdim, toplumun birçok kurumunun yeniden icadına denk gelen bir şeydi. Tereddüte düşüp kendini açıkça ifade edememesine rağmen her zaman ileri sürebileceği bir düşüncesi olurdu. Ancak, düşünme tarzı ilkel ve hayvani yaşamına o kadar kapılmış bir hâldeydi ki sıradan okumuş bir insandan daha fazlasını vaat etse de, sözünü etmeye değecek bir olgunluğa çok nadir ulaşıyordu. Yaşamın en alt seviyelerinde deha sahibi insanlar olabileceğini gösteriyordu. Bu insanlar ne kadar mütevazı ve cahil olsalar da her zaman için kendilerine ait fikirleri vardı ve her şeyi biliyormuş gibi davranmıyorlardı. Walden Gölü'nün ne kadar derin olduğu düşünülüyorsa o kadar derinlerdi, fakat aynı zamanda karanlık ve çamurluydular.

Birçok gezgin beni ve evimi görmek için yolunu uzatır, uğramalarına bahane olarak da bir bardak su isterdi. Onlara gölden su içtiğimi söyler, gölü işaret eder ve maşrapamı ödünç vermeyi teklif ederdim. Uzaklarda yaşamama rağmen, galiba herkesin hareket etmeye başladığı 1 Nisan günü civarında yapılan yıllık ziyaretlerden muaf durumda değildim; şanstan nasibimi almış olsam bile ziyaretçilerim arasında tuhaf bazı insanlar da olurdu. Düşkünler evinden ve başka yerlerden yarım akıllı insanlar beni görmeye gelirdi, sahip oldukları tüm aklı kullanmalarını ve bana itirafta bulunmalarını sağlamaya çabalardım. Böyle anlarda sohbetimizin konusu akıl olurdu, böylelikle durum dengelenirdi. Aslında, bazılarının sözüm ona fakirler-

le ilgilenen kişilerden ve kasabanın meclis üyelerinden daha akıllı olduklarını fark ettim; durumu tersine çevirmenin zamanının geldiğini düşündüm. Akla gelince, yarım akılla tam akıl arasında pek de fazla bir fark olmadığını öğrendim. Özellikle bir gün, diğerleriyle birlikte ayakta dikilerek ya da bir kovaya oturarak sürüyü ve kendilerini ayrılıp gitmekten alıkoyan çitler gibi kullanıldığını gördüğüm, kendi hâlinde ve saf bir yoksul beni ziyaret etmiş ve benim yaşadığım gibi yaşamak istediğini söylemişti. Son derece basit ve içten bir şekilde, tevazu denilen şeyden daha üstün, belki de aksine daha aşağı bir tavırla "zekaca yetersiz" olduğu söylemişti. Tam olarak bu sözcükleri kullandı. Tanrı onu böyle yaratmıştı, fakat Tanrı'nın onu diğer insanlar kadar koruyup kolladığına inanıyordu. "Hep böyleydim." dedi, "Çocukluğumdan beri pek aklım yoktu, diğer çocuklar gibi değildim; zeka açısından zayıfım. Sanırım Tanrı'nın isteği böyleymiş." Ve işte, sözlerinin gerçek olduğunu kanıtlamak için karşımdaydı. Benim için metafizik bir bilmeceydi. Bu kadar gelecek vaat eden biriyle çok nadir karşılaşmışımdır; söyledikleri çok basit, çok samimi ve çok gerçekti. Ve hakikaten, kendini aşağıladığı ölçüde yüceliyordu. Başlarda bilmiyordum, fakat bu akıllıca bir politikanın sonucuydu. Sohbetimiz bu zavallı kıt akıllının sergiği gerçeklik ve içtenlik temeliyle bilgelerin sohbetinin çok ötesine geçebilirdi.

Genelde kasabanın yoksulları arasında sayılmayan ama sayılmaları gereken, her halükarda dünyanın yoksulları arasında bulunan, konukseverliğinize hitap

etmeyen, sanki hastanede yatan hastalarmış gibi[9] sizden yardım bekleyen, ısrarla yardım isteyen ve kendilerine yardım edemediklerine kanaat getirmiş bazı konuklarım oldu. Bir ziyaretçinin ölecek kadar aç olmamasını şart koşarım, isterse dünyanın en iştahlı insanı olabilir. Yardıma muhtaç insanlar konuk değildir. Bunlar, işimin başına dönsem de, onlara gittikçe daha da uzaktan cevap vermeye başlasam da ziyaretlerinin sona erdiğini anlamazlar. Beni göç mevsiminde her akıl seviyesinden insan gelip ziyaret etti. Kimi zekasıyla ne yapacağını bilemeyecek kadar akıllıydı. Köle çiftliklerinde gibi davranan, kaçak köleler gelirdi. Masaldaki tilki gibi zaman zaman etrafı dinlerlerdi. Kendilerini arayan tazıların havlamalarını duymuş gibi yalvararak bana bakar ve sanki şöyle derlerdi:

"Ah Christian, beni geri mi göndereceksin?"

Gerçek bir kaçak kölenin kutup yıldızına doğru ilerlemesine yardım ettim. Tek bir fikri olan insanlar tek bir civcivi olan tavuklar gibidir, o tek civciv ise ördek yavrusuna benzer. Binlerce fikre sahip olan dağınık saçlı insanlar ise yüz civcivin sorumluluğunu almış tavuklara benzer; tüm civcivler bir böceğin peşinde koşar, sabah çiğinde bir grubu kaybolur ve sonuç olarak ya uyuz kapar ya da kızartılıp yenir. Bunlar bacaklar yerine fikirlerin insanıdır, sizi sürüngüren bir tür entelektüel kırkayak gibidirler. Biri, Ak Dağlar'daki gibi, ziyaretçilerin isimlerini yazacağı bir defter bulundurmamı önerdi, ne yazık ki hayır! Buna gerek

9. Thoreau, "hospital" ve "hospitality" sözcüklerini kullanarak "hospitalality" diye yeni bir sözcük türetmiş.

duymayacak kadar iyi bir hafızam var.

Ziyaretçilerimin bazı tuhaf özelliklerini fark etmeden yapamadım. Kızlar ve oğlanlar ve genç kadınlar genelde ormanda olmaktan memnunluk duyarlardı. Göle ve çiçeklere bakar, güzel zaman geçirirlerdi. İş adamları, hatta çiftçiler yalnızca yalnızlığı, çalışmayı ve şundan bundan ne kadar uzakta oturduğumu düşünürlerdi; ara sıra ormanda gezinti yapmayı sevdiklerini söyleseler de, aslında sevmedikleri gayet ortadaydı. Tüm zamanını hayatlarını kazanmaya veya idame ettirmeye ayırmış, huzursuz ve bağlanmış insanlar, Tanrı'dan sanki bu konuda tek otorite kendileriymiş gibi bahseden ve farklı fikirlere tahammül edemeyen rahipler; doktorlar, avukatlar, rahatsız ev sahipleri, ben dışarıdayken dolabımı ve yatağımı karıştıranlar, - hanımefendi, çarşaflarının onunkiler kadar temiz olmadığını nasıl öğrenmiş? - artık gençliği kalmamış ve en güvenli yolun sık kullanılan yol olduğuna kadar vermiş genç adamlar... Bu insanların hepsi genellikle benim durumumda yeterince iyi bir şeyler yapmanın mümkün olmadığını söylerlerdi. Evet! Zorluk da buydu işte. Her yaştan ve her cinsiyetten yaşlılar, hastalar ve ürkekler çoğunlukla hastalığı, ani kazaları ve ölümü düşünür; hayat onlara tehlike doluymuş gibi görünür, - tehlikeyi hiç düşünmezseniz, nasıl bir tehlike olabilir ki;? - ve sağduyulu bir insanın dikkatlice en güvenli yeri, Dr. B.'nin haber alır almaz gelebileceği yakınlıkta bir yeri seçeceğini düşünürler. Kasabaonlara göre, kelimenin tam anlamıyla bir topluluktu, bir ortak savunma ittifakıydı, yanlarında ilaç çantası olmadan yabanmersini toplamaya bile gitmeyeceklerini düşünürdünüz. Yani eğer bir insan canlıysa her zaman

için ölme tehlikesiyle karşı karşıyadır, gerçi kişi başından beri ölü gibiyse bu tehlike de aynı ölçüde azalacaktır. Oturan bir insanın aldığı risk, koşan bir insanın aldığı riskle aynıdır.

Son olarak, kendinden menkul reformcular vardı, en sıkıcıları bunlardı. Daima şu şarkıyı söylediğimi sanıyorlardı, -

"Bu benim yaptığım ev,
Bu da benim yaptığım evde yaşayan adam."

Fakat üçüncü dizenin şöyle olduğunu bilmiyorlardı, -

"Benim yaptığım evde yaşayan
Adamı endişelendirenler de bunlar."

Civciv yetiştirmediğim için tavuk hırsızlarından korkmuyordum, daha çok insan hırsızlarından korkuyordum.

Daha neşe verici ziyaretçilerim de olurdu. Böğürtlen toplamaya gelen çocuklar, temiz gömlekleriyle Pazar yürüyüşüne çıkan demiryolcular, balıkçılar ve avcılar, şairler ve filozoflar, kısaca ormana yalnızca özgürlük aşkına gelmiş ve kasabayı gerçekten arkalarında bırakmış olan bütün dürüst seyyahlar... Onları "Hoş geldiniz, İngilizler! Hoş geldiniz, İngilizler!" diye selamlamaya hazırdım, çünkü bu soyla iletişim kurmuştum.

7. FASULYE TARLASI

Bu arada, ekildikleri sıralar birbirine eklenince uzunluğu yedi mili bulan fasulyelerim çapalanmak için sabırsızlanıyorlardı; sonuncuları ekerken ilk ektiklerim epeyce büyümüştü, toplanmaları pek de kolay olmayacaktı. Bu düzenli ve haysiyetli işin, bu küçük Herkül görevinin amacı neydi, bilmiyordum. Fasulyelerimi, ekili sıralarımı sevmeye başlamıştım, fakat ihtiyacımdan fazlaydılar. Beni toprağa bağlıyorlardı ve böylece Antaeus gibi güçlenmiştim. Fakat neden fasulye yetiştirmeliydim? Bunu yalnızca Tanrı bilir. Bütün yaz boyunca bu tuhaf işi yaptım, yalnızca kurtpençesi, böğürtlen, kantaron ve benzerlerinin yetiştiği bu toprak parçasında tatlı yabani meyveler ve hoş çiçeklerden önce fasulye yetiştirmeye çalıştım. Fasulyelerden ne öğrenecektim ya da fasulyeler benden ne öğrenecekti? Onları özenle yetiştirdim, çapaladım, sabah akşam onlara dikkat ettim, bütün gün yaptığım iş buydu. Bakması gayet hoş olan geniş yaprakları vardı. Yardımcılarım, bu kuru toprağı ıslatan çiğ ve yağmur damlaları ve çoğu zaman zayıf ve verimsiz olan toprağın kendisinde olan bereketti. Düşmanlarım ise

kurtlar, soğuk günler ve en çok da dağsıçanlarıydı. Dağsıçanları bir çeyrek akrelik toprağı kemirip temizlemişti. Peki, ben kantaronları ve geri kalanları söküp sıçanların kadim bahçelerini hangi hakla bozmuştum? Ancak kısa bir süre içinde geri kalan fasulyeler onlara çok sert gelmeye başlayacak ve sıçanlar yeni düşmanlar bulmak için ilerleyecekti.

Çok iyi hatırlıyorum, dört yaşındayken beni tam olarak bu ormanlardan ve bu tarladan geçirerek bu kasabaya, göle getirmişlerdi. Bu hafızama kazınmış en eski sahnelerden biridir. Ve şimdi, bu gece flütüm aynı gölün üzerinde yankılanıyor. Benden daha yaşlı çam ağaçları burada duruyor, bazıları yıkılmış olsa bile akşam yemeğimi onların parçalarıyla pişirdim. Ve her yerde doğup büyüyen yeni fidanlar var, yeni gözler için başka manzaralar hazırlıyorlar. Aynı eski kökten neredeyse aynı kantaronlar bitiyor. Nihayetinde çocukluk hayallerimin olağanüstü manzarasının süslenmesinde benim bile katkım oldu.. Buradaki varlığım sonuçlarından ve etkilerinden biri; bu fasulye yapraklarında, mısır yapraklarında ve patates öbeklerinde görülüyor.

Yaylanın iki buçuk akrelik kısmını ektim. Toprak temizleneli yalnızca on beş yıl geçtiği için ve topraktan sadece ben iki ya da üç tane kütük çıkardığım için hiç gübre kullanmadım. Fakat yaz boyunca çapa yaparken çıkardığım ok uçları soyu tükenmiş bir ulusun eskiden burada yaşadığını gösteriyordu. Beyaz adamlar gelip toprağı temizlemeden önce burada mısır ve fasulye yetiştirmişler ve toprağı bu ürünlerin yetişmesi için biraz çoraklaştırmışlar.

Bir dağsıçanı veya sincap koşarak yoldan geçme-

den ve güneş bodur meşelerin üstüne çıkmadan önce, bitkiler hâlâ çiğle ıslakken, çiftçiler beni uyarmış olsa da, - mümkünse tüm işinizi çiğ bitkilerin üstündeyken yapmanızı tavsiye ederim, - fasulye tarlamdaki mağrur yabani otları temizlemeye ve üstlerine toprak atmaya başlardım. Sabahın erken saatlerinde çıplak ayakla çalışır, çiğle ıslanıp ufalanmış kumda bir heykel sanatçısı gibi uğraşırdım, fakat sonra güneş ayaklarıma vururdu. Fasulyelerimi çapalamam için güneş beni aydınlatırdı, sarı çakıllı yaylanın üstünde, uzun yeşil sıraların arasında yavaşça ileri ve geri gezinirdi. 45 metrelik tarlanın bir ucu gölgesinde dinlenebildiğim bir bodur meşe korusuna, diğer ucu ise bir sonraki turumu attığımda yeşil meyveleri koyulaşmış olan bir yabanmersini tarlasına uzanırdı. Yabani otları koparmak, fasulye köklerine taze toprak atmak, ektiğim bu otları korumak, sarı toprağın yaz düşüncelerini pelin otu ve akdarı yerine fasulye yaprakları ve çiçekleriyle ifade etmesini sağlamak, toprağın çimen yerine fasulye demesini sağlamak; işte günlük işlerim bunlardı. Atlar veya sığırlardan, parayla tutulmuş adam veya çocuklardan ya da gelişmiş tarım araçlarından yardım almadığım için çok daha yavaş çalışıyordum ve fasulyelerimle normalden daha fazla yakınlaşmıştım. Ancak, elle yapılan iş, angaryanın sınırlarına yaklaşmış bile olsa, asla aylaklıktan daha kötü değildir. Daimi ve ölümsüz bir ahlakı vardır ve âlim için klasik bir sonuç verir. Lincoln ve Wayland'den batıya, kim bilir nereye giden yolcular için tam bir *agricola laboriosus*[10]'tum. Onlar dirsekleri dizlerinde, dizginleri gevşekçe sarkı-

10. Latince, çalışkan çiftçi.

tıp at arabalarına rahatça kurulmuş geçerken, ben geride bırakılmış, çalışkan bir yerli gibiydim. Fakat kısa süre sonra çiftliğim gözlerinden ve düşüncelerinden uzakta kalırdı. Yolun iki tarafında da büyük bir mesafe boyunca tek açık ve ekili tarla benimkiydi, bu yüzden tadını çıkarıyorlardı ve bazen tarladaki adam yolcuların dedikodu ve yorumlarının duyması gerektiğinden daha fazlasını duyuyordu: "Fasulye için çok geç! Bezelye için çok geç!" Çünkü diğerleri çapalamaya başladığında ben ekmeye devam ediyordum, papazlık çiftçisi kendim için ektiğimi düşünmemişti bile. "Yemlik mısır oğlum, yemlik mısır." "Orada mı yaşıyor," diye sormuştu gri ceketli, siyah şapkalı adam ve sert görünüşlü çiftçi hoş beygirini dizginleyip durdurmuş, sabanın geçtiği yerlerde hiç gübre görmediği için bana ne yaptığımı sormuş, biraz gübre, atık, kül veya sıva koymamı tavsiye etmişti. Ancak, burada sabanın geçmiş olduğu iki buçuk akrelik toprak, el arabası yerine bir çapa ve onu kullanacak iki el vardı sadece; diğer arabaları ve atları sevmemiştim, gübre de çok uzaktaydı. Geçen yolcular yüksek sesle, tarlamı görmüş oldukları diğer tarlalarla karşılaştırıyordu, böylece tarım dünyasında hangi noktada olduğumu öğreniyordum. Tarlam, Bay Coleman'ın raporunda yer almayan tek tarlaydı. Bu arada, doğanın insan tarafından işlenmemiş, yabani tarlalarla yetiştirdiği ürünlerin değerini kim belirler? İngiliz samanı dikkatli bir şekilde tartılır, nemin, silikatın ve potasyumun ağırlığı hesaplanır, fakat ormanda, çayırlarda ve bataklıklardaki kuytularda ve su birikintilerinde insanların toplamadığı çeşitli zengin ürünler yetişir. Benim tarlam yabani tarlalarla işlenmiş tarlalar arasında birleştirici bir bağ

gibiydi. Nasıl bazı devletler uygar, bazıları yarı uygar ve diğerleri de ilkel ya da barbardır, işte benim tarlam da, kötü anlamıyla değil tabii, yarı-işlenmiş bir tarlaydı. Yetiştirdiğim fasulyeler mutlu bir şekilde yabani ve ilkel hâllerine dönüyor ve çapam da onlara *Rans des Vaches*'ı çalıyordu.

Kimilerinin kırmızı ardıçkuşu demeyi sevdiği kahverengi ardıçkuşu, yakınlardaki bir huş ağacının en üst dalında, arkadaşlığınızdan memnun bir şekilde bütün sabah öter, sizi bulamazsa başka bir çiftçinin tarlasına gider. Siz tohumları ekerken bağırır "Bırak, bırak, üstünü ört, üstünü ört, yukarı çek, yukarı çek, yukarı çek." Ancak ektiğiniz mısır değildir, ardıçkuşu gibi düşmanlara karşı güvendedir. Bu saçma tekerlemesinin, bir veya yirmi telle sergilediği bu amatör Paganini performansının tohum ekmenizle ne alakası olduğunu merak edebilirsiniz, fakat yine de bunu yıkanmış küllere ya da sıvaya tercih edersiniz. Bu, ucuz türden olsa da, tamamen inandığım bir serpme gübreydi.

Çapamla ekin sıralarında taze toprak çıkarırken tarih öncesi çağlarda bu gökyüzünün altında yaşamış olan, tarihin yazmamış olduğu ulusların küllerini rahatsız ediyordum; savaş ve avcılık için kullandıkları küçük aletler, günümüzde ortaya çıkıyordu. Diğer doğal taşlarla karışmışlardı, bazıları yerli ateşlerinin, bazılarıysa güneşin yanık izini taşıyordu, ayrıca toprağı benden önce ekip biçmiş olanların yaptığı çanak çömlek ve cam parçaları da vardı. Çapam taşlara çarpıp çınladığında çıkan müzik ormanda ve gökte yankılanır, hızlı ve değeri ölçülemez bir ürün veren çalışmama eşik ederdi. Artık ne çapaladığım fasulyeydi, ne de fa-

sulye çapalayan bendim ve acımayla olduğu kadar gururla oratoryolara katılmak için şehre gitmiş olan tanıdıklarımı hatırlardım. Güneşli öğleüstlerinde,çünkü bazen tüm günümü çalışarak geçirirdim, keçisağan kuşu tepede daireler çizerdi. Göze, ya da gökyüzünün gözüne kaçmış bir toza benzerdi; zaman zaman ani bir hamle yapar, sanki gökyüzü parçalanıp yırtılmış, paçavraya dönmüş de geriye dikişsiz bir kısmı kalmış gibi sesli bir şekilde yere süzülürdü. Küçük tüyler havayı doldurur, sanki yere, çıplak kuma ya da çok az kişinin onları bulacağı tepebaşlarındaki kayalara yumurtalarını bırakırlardı. Gölün küçük dalgaları gibi zarif ve narindiler, rüzgârın gökyüzüne uçurduğu yapraklara benziyorlardı, doğada işte böyle bir yakınlık vardı. Şahin üstünde uçup incelediği dalganın gökyüzündeki kardeşidir, havayla şişmiş o kusursuz kanatları, denizin tüysüz, sudan yapılmış kanatlarına tekabül eder. Bazen gökyüzünün yükseklerinde daireler çizen bir çift şahini izlerdim, sanki kendi düşüncelerimin somutlaşmış hâlleriymiş gibi sırayla yükselip alçalır, birbirlerine yaklaşıp uzaklaşırlardı. Ya da vahşi güvercinlerin bir ormandan başka bir ormana geçişi dikkatimi çekerdi, hafifçe titreyen ve havaya savrulan sesler çıkarır, bir ulak acelesiyle uçarlardı. Veya çapam çürümüş bir ağaç gövdesinin altından miskin, uğursuz görünüşlü ve egzotik bir benekli semender çıkarırdı, Mısır ve Nil'den kalmış bir ize benzerdi fakat yine de günümüze aitti. Fasulyelerin arasında, çapama dayanıp dinlenmek için durduğumda duyduğum sesler ve gördüğüm görüntüler bunlardı, kırın sunduğu bitmez tükenmez eğlencenin bir kısmı...

Bayram günlerinde kasabanın topları ateşlenirdi,

sesleri ormanda mantar tabanca gibi yankılanırdı, bu savaş müziğinin bazı başıboş sesleri ara sıra bu kadar uzağa gelirdi. Kasabanın diğer ucundaki fasulye tarlamdayken bana bu sesler kurt mantarının patlamasını andırırdı. Haberim olmadan askeri bir tatbikat yapıldığında ise tüm gün, uzaklarda bir yerde bir kaşıntı ya da hastalık varmış gibi, sanki kısa bir süre sonra orada kızıl ya da pamukçuk gibi bir hastalık patlak verecekmiş gibi belli belirsiz bir his içinde olurdum, ta ki sonunda hoş ve aceleci bir rüzgâr tarlalardan Wayland yoluna kadar çıkıp bana "eğitim görenler"in haberini getirene kadar. Uzaklardaki vızıltı yüzünden, birinin arıları kovandan çıkmış da komşular Virgil'in nasihatine uyarak en çok ses çıkaran ev aletleriyle gürültü yapıp arıları yeniden kovanlarına sokmaya çalışıyormuş gibi gelirdi. Sonunda ses azaldığında, vızıltı sona erdiğinde ve hoş esintiler hikaye anlatmayı bıraktığında son erkek arının da Middlesex kovanına girdiğini ve komşuların artık yapılacak balı düşünmeye başladığını anlardım.

Massachusetts'in ve anavatanımızın özgürlüklerinin böylesine güvenli korunduğunu bilmek beni gururlandırırdı; çapalamaya geri döndüğümde içim tarif edilemez bir güvenle dolar, geleceğe duyduğum inanç sayesinde keyifli bir şekilde çalışmaya devam ederdim.

Birkaç müzisyen topluluğu olduğund tüm kasaba geniş bir körükmüş de tüm binalar büyük bir gürültü çıkararak bir genişleyip bir sönüyormuş gibi sesler çıkardı. Fakat bazen ormana gerçekten soylu ve ilham verici sesler gelirdi ve trompetler şan ve şöhret şarkıları çalardı; işte o zaman bir Meksikalıyı memnuniyetle şişleyebileceğimi hissederdim - neden hep önemsiz

şeyleri savunalım? - ve kahramanlığımı göstermek için etrafta bir dağsıçanı veya kokarca arardım. Bu savaş sesleri Filistin kadar uzaktaymış gibi gelirdi ve kasabanın üzerindeki karaağaçların tepeleri hafif ve titrekçe sallanırken bana ufukta görünen haçlıları hatırlatırdı. Açık alanımdan baktığımda gökyüzünün sonsuza kadar her gün orada olacak olan harika görüntüsünü görsem ve hiçbir farklılık hissedemesem de, bu harika günlerden biriydi.

Fasulyeleri yetiştirmek, ekmek, çapalamak, toplamak, harmanlamak, ayıklamak ve satmak; en zoru da satmaktı. Tadına baktığım için yemeyi de ekleyebilirim, olağanüstü bir deneyimdi. Fasulyeleri öğrenmeye kararlıydım. Büyürlerken sabah beşten öğlene kadar çapalardım ve genelde günün geri kalanını diğer işlerimle ilgilenerek geçirirdim. İnsanın çeşitli yabani otlarla kurduğu yakın ve ilginç tanışıklığı düşünün; - biraz tekrarlama gerektirecektir, çünkü çalışırken az tekrarlama diğer bir şey söz konusu değildir. - narin düzenlerini insafsızca bozar, onları çapasıyla acımasızca ayırır, bir türü tamamen ortadan kaldırıp inatla başka bir tür yetiştirir. Bu pelin otu, bu domuz otu, şu kuzukulağı, öteki piper otu; eline al, kes, köklerini güneşe çevir, gölgede hiçbir lifi kalmasın aksi takdirde köklerini aşağıya çevirip iki günde pırasa gibi yeşillenir. Uzun bir savaş, turnalarla değil fakat yabani otlarla; güneşi, yağmuru ve çiği yanma almış olan Truvalılarla... Fasulyeler her gün bir çapayla silahlanmış hâlde onları kurtarmaya, düşmanlarının saflarını azaltmaya ve siperleri ölü otlarla doldurmaya geldiğimi görürlerdi. Sağlam yapılı, sorgucu rüzgârdan salınan, kalabalık yoldaşlarının bir ayak tepesine kadar

yükselen birçok Hektor, silahıınla can verip tozlara yuvarlanmıştır.

Böylelikle, bazı çağdaşlarımın Boston veya Roma'da güzel sanatlara, bazılarının Hindistan'da tefekküre ve bazılarının da Londra veya New York'ta ticarete ayırmış olduğu bu yaz günlerinde ben, New England'ın diğer çiftçileri gibi, tarımla uğraşıyordum. Fasulye yemek istediğim için değil; lapa için de olsa, seçim için de olsa fasulyeler söz konusu olduğunda doğam gereği bir Pisagorcuyum[11], fasulyeleri pirinçle değiş tokuş ederdim, fakat belki bir gün bir kıssa anlatıcısının işine yarar diye tarlada çalıştım, çünkü bazıları yalnızca mecazlar ve ifadeler için tarlalarda çalışır. Her şey hesaba katıldığında, gereğinden uzun devam ederse bir israf hâlini alabilecek olan ender bir eğlenceydi. Fasulyelere hiç gübre vermemiş olsam ve hepsini bir seferde çapalamamış olsam da, hepsini gayet güzel çapaladım ve sonunda ücretimi aldım. Evelyn'in de söylediği gibi "Aslında bu daimi hareket, tekrar tekrar kazma kürekle toprağı kaldırma hiçbir gübreyle karşılaştırılmaz." Başka bir yerde şöyle devam eder Evelyn: "Toprağın içinde, özellikle de tazeyse, belli bir manyetizma vardır böylece ona haya veren tuzu, gücü veya erdemi (adına ne derseniz deyin) kendine çeker, toprağın bizi beslemesi için yaptığımız tüm işler ve hareketlerin mantığı budur; gübrelerin ve kullandığımız diğer pis maddelerin tümü, bu gelişme sırasında papaz yardımcısı kadar etkilidir." Ayrıca, bu, "pazar gününün tadını çıkaran bitkin ve harap tarlalardan"

11. Pisagor öğrencilerine fasulye yemeyi yasaklamıştı çünkü fasulyelerin, insanın yaratılmış olduğu aynı çürümüş maddeden yaratıldığını düşünüyordu.

biri olduğu için, Sir Kenelm Digby'nin de düşündüğü gibi, havadaki "yaşam verici ruhları" kendine çekmiştir. Hasatta on iki kile fasulye topladım.

Ancak, Bay Coleman'ın raporunda en çok çiftçi beyefendilerin pahalı deneyimlerinden bahsettiğinden şikayet edildiği için daha net konuşmak istiyorum, giderlerim şunlardı:

Çapa için.....0.54 dolar
Saban sürme, tırmık yapma.....7.50 dolar
Çok Fazla
Tohumluk fasulye.....3.12 ½.dolar
Tohumluk patates.....1.33 dolar
Tohumluk bezelye.....0.40 dolar
Turp tohumu.....0.06 dolar
Kargaları uzak tutmak için beyaz tahta.....0.02 dolar
Saban sürmek için at ve çocuk, üç
saatliğine.....1.00 dolar
Ürünleri taşımak için at ve araba.....0.75 dolar
Toplam.....14.72 ½.dolar

Gelirim ise şöyleydi (patrem familias vendacem, non emacem esse oportet[12]):

Satılan dokuz kile ve on iki
kuart fasulye.....16.94 dolar
Beş kile "büyük patates".....2.50 dolar
Dokuz kile "küçük patates".....2.25 dolar
Ot.....1.00 dolar
Anız.....0.75 dolar
Toplam.....23.44 dolar

12. "Aile reisi, satan kişi olmalıdır, satın alan değil." Marcus Porcius Cato, İhtiyar Cato; De Agri Cultura.

Daha önce de bahsettiğim gibi 8.71 ½.dolarlık maddi bir kârım vardı.

Fasulye yetiştirme deneyimimin sonucu şuydu: Küçük beyaz çalı fasulyesini, 1 Haziran günü civarında, üç ayağa on sekiz inçlik sıralar hâlinde dik. Taze, yuvarlak ve karışmamış tohumlar seçmeye dikkat et, ilk olarak kurtlardan sakın ve gerekirse yeni tohumlar dik. Sonra dağsıçanlarına dikkat et, eğer tarlan açık bir yerdeyse sıçanlar taze ve yumuşak yaprakları tamamen kemirirler ve taze filizler baş verdiğinde onları da fark ederler, sincap gibi dik oturarak tohumları ve tomurcuklarıyla birlikte koparırlar. Fakat her şeyden öte, dondan kurtulup güzel ve satılabilir ürün elde etmek istiyorsan, hasadı mümkün olduğunca erken topla, böylelikle zarardan büyük oranda kurtulmuş olursun.

Başka bir tecrübe daha kazandım. Kendime dedim ki önümüzdeki yaz bu kadar çalışıp fasulye ve mısır ekmeyeceğim; samimiyet, hakikat, basitlik, inanç, masumiyet gibi tohumlar, tabii bu tohumlar kaybolmamışsa, ekeceğim ve bu toprakta daha az çalışmayla ve gübreyle yetişip yetişmeyeceklerine, beni besleyip beslemeyeceklerine bakacağım. Çünkü eminim ki toprak daha bu tohumlar için çoraklaşmamış. Maalesef! Kendime bunları dedim ama bir yaz daha, bir yaz daha ve bir yaz daha geçip gitti ve okuyucu sana söylemeliyim ki ektiğim tohumlar, gerçekten bu erdemlerin tohumuysa tabii, ya kurtlar tarafından yenilmiş ya da ölmüş olacak ki filizlenmedi. İnsanlar genelde babaları ne kadar cesursa o kadar cesur, ne kadar ürkekse o kadar ürkek olur. Bu nesil mısır ve fasulyeyi tam olarak yerlilerin yüzyıllar önce yaptığı ve ilk

yerleşimcilere öğrettiği gibi ekmeye çok kararlı, sanki bu kadermiş gibi. Geçen gün yaşlı bir adam gördüm, çapasıyla en az yetmişinci defa delikler açıyordu, içine girip yatacak değildi üstelik! Fakat New Englandlı neden yeni maceralara atılmıyor; neden tahıla, patatese, ota ve meyve bahçelerine bu kadar önem veriyor da, başka ürünler yetiştirmiyor? Neden tohumluk fasulyeler için bu kadar kaygılanıyoruz da insanlığın yeni nesli için hiç kaygılanmıyoruz? Bir insanla karşılaştığımızda bahsettiğim özelliklerden bazılarının bu insanda kök salmış ve büyümüş olduğundan emin olursak memnun olup sevinmeliyiz, bu özellikleri diğer tüm ürünlerin üstünde tutsak da çoğu zaman havaya yayılıp süzülürler. İşte böyle incelikli ve tarifsiz bir özelliğin mesela hakikat ya da adaletin küçük bir parçası veya yeni bir çeşidi geliyor yoldan. Sefirlerimize böyle tohumların örneklerini memlekete gönderme talimatı verilmeli ve Kongre de bu tohumların tüm ülkeye dağıtılmasını sağlamalı. Asla samimi bir tören için ısrar etmemeliyiz. Değer ve dostluk cevheri bulunuyorsa asla arkadaşlarımızı aldatmamalı, uzaklaştırmamalı ve onlara kötü davranıp hakaret etmemeliyiz. Aceleyle görüşüp tanışmamalıyız. Çoğu kişiyle hiç tanışmam bile, çünkü buna zamanları yok gibidir, fasulyeleriyle meşguldürler. Durmadan böyle ağır işler yapan, işine ara verince çapasına ya da küreğine dayanan, topraktan kısmen çıkmış bir mantar gibi değil de daha dik, toprağa konmuş yürüyen kırlangıçlar gibi görünen bir adamla konuşmayız.

"Ve konuştukça, ara sıra kanatları
Açılırdı sanki uçmak ister gibi, sonra yeniden kapanırdı."

Öyle ki bir melekle sohbet ettiğimizden şüpheleniriz. Ekmek bizi her zaman beslemeyebilir, fakat bize hep iyi gelir. Eklemlerimizin sertliğini bile alır, sıkıntı verenin ne olduğunu bilmesek bile bizi rahatlatıp neşelendirir. İnsandaki ya da doğadaki cömertliği tanımamızı, katkısız ve yiğitçe keyfi paylaşmamızı sağlar.

Antik şiir ve mitoloji tarımın en azından bir zamanlar kutsal bir sanat olduğunu gösterir,fakat biz hürmetsiz bir aceleyle ve pervasızlıkla tarım yapıyoruz, tek amacımız geniş çiftliklere sahip olup çok fazla ürün elde etmek. Sığır fuarlarımız ve sözüm ona şükran günlerimiz dışında çiftçinin yaptığı işin kutsallığını hissedip ifade edebileceği, tarımın kutsal kökenlerini hatırlayabileceği bir festivalimiz, törenimiz ya da merasimimiz yok. Çiftçiyi çeken ödül ve ziyafettir. Ceres'e ya da dünyevi Jüpiter'e değil, cehennemi Plüton'a kurban verir. Açgözlülük,bencillikle ve hiçbirimizin kurtulamamış olduğu toprağı sadece bir mülk ya da mülk edinme aracı olarak görmek gibi rezil bir alışkanlıkla manzara çirkinleşir, tarım bizimle birlikte yozlaşır ve çiftçi hayatların en aşağılık olanını yaşar. Doğayı yalnızca bir hırsızın gözüyle tanır. Cato tarımdan elde edilen kârın, özellikle dini ve adil (*maximeque pius quaestus*) olduğunu söyler. Varro'ya göre, eski Romalılar toprağa hem Anne hem de Ceres derlermiş ve toprağı ekip biçenin dini ve yararlı bir yaşam sürdüğüne, Kral Satürn'ün soyundan geldiğine inanırlarmış.

Güneşin, ekilmiş tarlalarımıza, çayırlara ve ormanlara ayrım gözetmeden baktığını unutmaya alışmışız. Hepsi güneşin ışınlarını soğurur ve yansıtır. Ekilmiş tarlalar güneşin günlük rotasında gördüğü

muhteşem resmin yalnızca küçük bir parçasını oluşturur. Onun gözünde dünya eşit şekilde ekilip işlenmiş bir bahçedir. Bu yüzden, ışığı ve ısısından buna uygun bir güven ve cömertlikle yararlanmalıyız. Bu fasulye tohumlarına değer verip sonbaharda hasat yaparsam ne olur? Bu kadar zamandır bakmış olduğum bu geniş tarla bana önemli bir çiftçiymiş gibi bakmıyor, bunun yerine yüzünü daha yaşamsal olan, ona su verip yeşerten etkilere dönüyor. Bu fasulyeler benim hasat etmemiş olduğum sonuçlar ortaya koydu. Kısmen de olsa dağsıçanları için yetişmiyorlar mı? Ne buğday başağı (Latince *spica*, eski hâli *speca*, umut anlamına gelen *spe* kökünden geliyor) çiftçinin tek umudu olmalı ne de başağın tek taşıdığı; çekirdeği ya da tahılı (Latince *ranum*, taşımak anlamına gelen *erendo*'dan geliyor) olmalı. O zaman hasadımız nasıl kötü olabilir ki? Tohumların, kuşların erzağı olan yabani otların bolluğuna da sevinmem gerekmez mi? Kıyaslarsak, tarlaların çiftçinin ambarını doldurup doldurmaması neredeyse hiç önemli değildir. Gerçek çiftçi, tıpkı ormanda bu yıl kestane yetişir mi kaygısı duymayan sincaplar gibi, kaygılanmayı bırakacak, günlük işlerini tamamlayacak, tarlasının ürünleri üzerindeki haklarından feragat edecek ve zihninde yalnızca ilk ürünlerini değil son ürünlerini de feda edecektir.

8. KASABA

Öğle vaktinden önce çapa yaptıktan, belki biraz da okuyup yazdıktan sonra gölde tekrar banyo yapardım, sınır olarak belirlediğim küçük bir koya kadar yüzer, elle çalışmanın getirdiği tozu toprağı yıkayıp üstümden atar ya da okuyup yazmanın neden olduğu kırışıklıkları düzeltirdim; öğleden sonra tamamen bana kalırdı. Sürekli devam eden, ya ağızdan ağıza ya da gazeteden gazeteye yayılan, seyreltilmiş dozlarda alındığında yaprakların hışırtısı ve kurbağaların ötüşü kadar canlandırıcı olan dedikoduları dinlemek için her gün veya gün aşırı kasabada gezinirdim. Nasıl kuşları ve sincapları görmek için ormanda yürüyorsam, insanları ve çocukları görmek için de kasabada öyle yürüyordum; çamların arasında esen rüzgârın yerine arabaların tıkırtılarını duyuyordum. Evimden bir yöne doğru yürüdüğünde, ıslak çayırlarda bir misk faresi kolonisi yaşardı; ufuktaki karaağaçların ve çınarların korunağı altındaysa meşgul insanların kasabası vardı. Çayır köpekleri kadar ilginç gelirlerdi bana, her biri yuvasının ağzında oturur ya da komşusunun yanına dedikodu yapmaya giderdi. Huylarını gözlemlemek

için sık sık kasabaya giderdim. Kasaba bana büyük bir haber odası gibi görünürdü; bir yanda State Caddesi'ndeki Redding&Company'de bir zamanlar olduğu gibi, kasabayı desteklemek için fındık ve kuru üzüm ya da tuz, un ve diğer yiyeceklerden koymuşlardı. Kimilerinin önce bahsetmiş olduğum erzağa, yani habere karşı öylesine büyük bir iştahı ve o kadar sağlam sindirim organları vardı ki sonsuza kadar hiç kıpırdamadan yollarda oturabilir, haberlerin yavaş yavaş kaynayıp onlara meltemler gibi fısıldamasını ya da bilinci etkilemeden sadece uyuşukluk ve hissizlik veren (aksi takdirde haberleri duymak acı verici olabilirdi) eteri solur gibi haberleri içlerine çekmeyi beklerlerdi. Kasabada gezinirken bu değerli insanları görmediğim bir gün bile olmadı. Ya bir basamağa oturur, öne eğilir ve zaman zaman şehvetli bir ifadeyle yolun bir o yanını bir bu yanını gözlerlerdi ya da elleri ceplerinde, heykele benzer bir şekilde, sanki ahırı onlar ayakta tutuyormuş gibi ahıra yaslanarak dururlardı. Genelde dışarıda oldukları için rüzgârın getirdiği her şeyi duyarlardı. Bunlar en kaba değirmenlerdi, tüm dedikodular içerideki daha ince ve nazik oluklara boşaltılmadan önce burada kabaca öğütülüp parçalanırdı. Kasabanın en hayati organlarının bakkal, bar, postane ve banka olduğunu gözlemledim ve sistemin zorunlu parçalarından biri olarak uygun yerlerde bir çan, büyük bir top ve bir yangın tulumbası vardı. Evler birbirine bakacak şekilde sıralar hâlinde dizilmişti; her yolcu bu evlerin arasından geçmek zorunda kalır, böylelikle kasabadaki her adam, kadın ve çocuğun bakışlarını üstünde hissederdi. Tabii ki sıranın başına yakın bir yerde, en iyi görebilecekleri ve görülebile-

cekleri, yolcuyu ilk önce inceleyebilecekleri yerlerde bulunanlar evleri için en yüksek fiyatları öderlerdi ve sırada geniş boşlukların başladığı, yolcunun duvarlar üstünden aşıp ya da patikalara sapıp kaçabileceği yerlerde, kasabanın kenar mahallelerinde oturan birkaç kasabalı ise çok az yer veya pencere vergisi öderdi. Yolcuyu ayartmak için her yere işaretler asılmıştı; meyhane ve erzak kileri gibi bazıları iştahına, manifaturacı veya kuyumcu gibi bazıları zevkine ve berber, ayakkabıcı ya da terzi gibi diğerleri ise saçına, ayaklarına ya da elbiselerine hitap ediyordu. Ayrıca çok daha korkunç olanı tüm evleri ziyaret etme davetiydi; insanlar böyle günleri bekliyordu. Çoğu zaman ya cesurca ve fazla düşünmeden amacıma doğru ilerleyerek (bu, böyle durumlar için tavsiye edilen bir yöntemdir) ya da "lirini çalıp yüksek sesle tanrılara övgüler söyleyerek sirenlerin seslerini boğan ve tehlikeden uzak duran" Orfe gibi yüce şeyleri düşünüp zihnimi meşgul ederek bu tehlikelerden mükemmel bir şekilde kaçabiliyordum. Bazen aniden sıvışırdım, nezakete pek önem vermediğim ve çitte bir boşluk bulduğumda asla tereddüt etmediğim için kimse nerede olduğumu bilemezdi. Hatta güzelce ağırlandığım bazı evlere baskın yapmaya bile alışmıştım; elekten geçtikten sonra artakalmış olan önemli haberleri, savaş ve barış olasılıklarını ve dünyanın bir süre daha dayanıp dayanmayacağını öğrendikten sonra ara sokaklardan geçip ormana kaçardım.

Geç saatlere kadar kasabada kaldığım günlerde, özellikle de hava karanlık ve fırtınalıysa, kasabadaki parlak bir odadan veya okuma odasından omzumda bir çuval çavdarla ya da mısır unuyla ormandaki gizli

limanıma doğru yelken açmak, dışarıdaki her şeyi sıkıca bağladıktan sonra mutlu tayfalarım olan düşüncelerimle güvertenin altına çekilip dümende yalnızca bedenimi bırakmak, hatta deniz sakinken dümeni bir yere bağlamak oldukça hoştu. "Denizde seyrederken", kamaradaki ateşin başında aklıma birçok neşeli düşünce gelirdi. Hiçbir hava koşulunda kıyıya vurmadım ya da bir tehlikeyle karşılaşmadım, fakat birkaç ciddi fırtınayla karşılaştım. Orman, sıradan gecelerde bile çoğu kişinin sandığından daha karanlıktır. Yolumu bulabilmek için sık sık patikanın üstündeki ağaçların arasından açıklık alana bakmam, araba yolunun olmadığı yerlerde ise daha önce bırakmış olduğum belli belirsiz izleri ayağımla hissetmem ya da ellerimle dokunduğum belli ağaçların yerine göre yönümü bulmam gerekiyordu. Örneğin gecenin karanlığında hepsi birbirine benzeyen ağaçlarla dolu ormanda, birbirinden en fazla on sekiz inç uzaklıkta yer alan iki çam ağacının arasından geçerdim. Bazen böyle karanlık ve boğuk gecelerde eve dönerken ayaklarım gözlerimin görmediği patikayı hissederdi, bütün yol boyunca hayal kurup dalgın dalgın yürürdüm; kapı mandalını kaldırmak için elimi uzatırken kendime geldiğimde yürüyüşüm boyunca attığım tek bir adımı bile hatırlayamazdım. Tıpkı elimin ağzıma giderken yardıma ihtiyacı olmadığı gibi, vücudumun da zihnim uzaklarda olsa da eve giden yolu bulabildiğini düşünürdüm. Birkaç kez, bir ziyaretçi tesadüfen akşama kadar kaldığında ve gece çok karanlık olduğunda onu evin arkasındaki araba yoluna kadar götürmek zorunda kalır, takip edeceği yönü işaret ederdim, bu yolda yönünü gözlerinden ziyade ayaklarıyla bulabilirdi. Çok karan-

lık bir gece, gölde balık tutmuş olan iki genç adama yönlerini böyle tarif etmiştim. Ormanın bir mil kadar dışında yaşıyorlardı ve yolu gayet iyi tanıyorlardı. Bir ya da iki gün sonra, bu gençlerden biri gecenin büyük bir kısmında evlerine yakın bir yerlerde gezinip durduklarını ve sabah olana kadar eve varamadıklarını söylemişti. Bu arada gece şiddetli yağmurlar yağmış ve tüm yapraklar ıslanmış olduğu için sırılsıklam olmuşlardı. Meşhur tabirle karanlığın bıçakla kesilecek kadar yoğun olduğu gecelerde, birçok kişinin kasaba sokaklarında bile kaybolduğunu duydum. Kenar mahallelerde yaşayan kimileri alışveriş yapmak için arabalarıyla kasabaya gelir ve gece olana kadar kalmak zorunda kalırlardı; birini ziyarete gitmiş olan beyefendiler ve hanımefendiler ise kaldırımı yalnızca ayaklarıyla hissederken başka bir yöne saptıklarını fark etmeyerek yollarından yarım mil çıkmış olurlardı. Herhangi bir gün ormanda kaybolmak şaşırtıcı ve unutulmaz olduğu kadar değerli de bir deneyimdir. Genellikle bir kar fırtınası sırasında, gündüz bile olsa, biri iyi bilinen bir yoldan çıkagelir, yine de hangi yolun kasabaya gittiğini bulamazdı. Bu yoldan binlerce kez geçmiş olduğunu bilse bile, Sibirya'daki bir yol kadar yabancı gelen bu yolun hiçbir kısmını tanıyamazdı. Tabii ki gece insanın kafası daha da karışırdı. En sıradan yürüyüşlerimizde bile, daimi fakat bilinçsiz olarak, tıpkı gemisini iyi bildiği deniz fenerleri ve burunlara göre yönlendiren bir dümenci gibi buluruz yönümüzü. Her zamanki rotamızın dışına çıksak bile zihnimizde hâlâ yolumuzu bulmamıza yardım edecek yakın bir burun vardır ve tamamen kaybolana ya da etrafımızda dönene kadar, çünkü bu dünyada insanın

kaybolması için gözleri kapalıyken bir kez etrafında dönmesi yeterlidir, doğanın enginliğini ve yabancılığını takdir etmeyiz. Her insan pusulanın yönlerini, uykudan veya dalgınlıktan olması fark etmez, her uyandığında yeniden öğrenmelidir. Kaybolana kadar, diğer bir ifadeyle dünyayı kaybedene kadar, kendimizi bulmaya başlayamaz, bulunduğumuz yeri ve ilişkilerimizin uzandığı sonsuzluğu fark edemeyiz.

Burada geçirdiğim ilk yazın sonlarına doğru, bir öğlen vakti ayakkabı tamircisinden bir ayakkabı almak için kasabaya gittiğimde tutuklanıp hapse atıldım, çünkü başka bir yerde değindiğim gibi senatosunun kapısında adamları, kadınları ve çocukları sığır gibi alıp satan devlete ne vergi ödüyor ne de otoritesini tanıyordum. Ormana başka amaçlarla gitmiştim. Ancak bir insan nereye giderse gitsin, diğer insanlar onu takip edip kirli kurumlarının pençesine almaya çalışacaklar, becerebilirlerse umutsuz ve tuhaf toplumlarının bir parçası hâline gelmeye mecbur edeceklerdir. Doğru, etkili olsa da olmasa da topluma zorla direnmiş, "cinnet" geçirip topluma saldırmış olabilirim; fakat çaresiz durumda olan toplumun "cinnet" geçirip bana saldırmış olmasını tercih ederdim. Neyse, ertesi gün salıverildim, onarılmış olan ayakkabımı aldım ve Fair-Haven Tepesi'nde yabanmersininden oluşan akşam yemeğimi yiyebilecek bir saatte ormana döndüm. Devleti temsil edenler dışında hiç kimse tarafından taciz edilmemişimdir. Kâğıtlarımı koyduğum masadaki dışında ne bir kilidim ne de sürgüm vardı, kapı ya da pencere mandallarını takabileceğim bir çivi bile yoktu evimde. Gece ya da gündüz, günlerce evde olmasam bile, bir sonraki güz Maine ormanında iki hafta kaldı-

ğımda bile kapımı asla kilitlemedim. Yine de, evim bir dizi asker tarafından korunuyor olsaydı bu kadar saygı görmezdi. Yorgun bir gezgin evimde dinlenebilir, ateşin karşısında ısınabilirdi, edebiyata ilgi duyan biri masamdaki birkaç kitabı okuyup güzel zaman geçirebilirdi, meraklı biri dolabımı açıp yemeğimden kalanları ve akşam yemeği olarak ne yiyeceğimi görebilirdi. Her sınıftan insan göle gelse de bu kişiler tarafından ciddi olarak hiç rahatsız edilmedim. Küçük bir kitap, muhtemelen uygunsuz bir şekilde yaldızlanmış bir Homer cildi, dışında hiçbir şey kaybetmedim. Şimdiye kadar bir askerin bu kitabı bulmuş olduğuna inanıyorum. Herkes benim o zamanlar yaşadığım kadar basit yaşasaydı, eminim ki hırsızlık ve soygunculuk ortadan kalkardı. Bunlar, bazı insanların gereğinden fazla mala, bazılarının ise yetersiz mala sahip olduğu topluluklarda yaşanır. Pope'un Homerleri[13] yakında düzgün bir şekilde dağıtılacaktı.

"Nec bella fuerunt,
Faginus astabat dum scyphus ante dapes."
"Savaşlar da insanları rahatsız etmedi,
Çünkü kayın ağacından yapılmış çanaklardı tek istedikleri.

"Halkı idare eden sizler, ceza vermeye ne ihtiyacınız var? Erdemi sevin, insanlar da erdemli olacaktır. Üstün bir insanın erdemleri rüzgâr gibidir, sıradan birinin erdemleri ise çimen gibi; çimen, üzerinden rüzgâr geçince eğilir."

13. Thoreau'nun kaybetmiş olduğu, Alexander Pope tarafından çevrilmiş olan Homer kitabı.

9. GÖLLER

Bazen, insanların dostluğundan ve dedikodulardan bıkkınlık geldiğinde ve kasabadaki tüm arkadaşlarımı yorduğumda normalde kaldığım yerden daha batıya, kasabanın daha az ziyaret edilen kısımlarına, "taze ormanlara ve yeni çayırlara" doğru gezinirdim ya da güneş batarken Fair Haven Tepesi'nde yabanmersininden oluşan akşam yemeğimi yer ve birkaç günlük meyve toplardım. Meyveleri satın alan ya da satmak için yetiştiren kişiler meyvelerin gerçek tadını asla bilemezler. Bu tadı elde etmenin tek yolu vardır, fakat bu yolu çok az insan kullanır. Yabanmersininin tadını öğrenmek istiyorsanız bir sığırtmaca ya da kekliğe sorun. Hiç yabanmersini toplamamış birinin bu meyvenin tadına vardığını sanmak genel bir hatadır. Boston'a asla bir yabanmersini ulaşmaz; şehrin üç tepesinde yetiştirilmeye başlandığından beri yabanmersini orada bilinmez. Meyvenin en nefis ve önemli kısmı Pazar arabasında dökülen çiçekleriyle beraber kaybolur, yalnızca hayvan yemi hâline gelir. Ebedi Adalet hüküm sürdükçe, tek bir masum yabanmersini bile kırdaki tepelerden oraya, şehre taşınmayacaktır.

Zaman zaman, günlük çapa yapma işim sona erdiğinde, sabahtan beri gölde balık tutmakta olan sabırsız bir balıkçıya katılırdım. Balıkçı bir ördek ya da yüzen bir yaprak kadar sessiz ve hareketsiz dururdu ve felsefenin çeşitli türlerini tatbik ettikten sonra, ben geldiğimde, genelde antik Coenobites[14] tarikatına mensup olduğuna karar vermiş olurdu. Yaşlıca bir adam daha vardı, olağanüstü bir balıkçıydı ve ormancılık ve oymacılığın her türünde yetenekliydi. Evimi balıkçıların rahatı için dikilmiş bir bina olarak görür ve severdi; ben de aynı şekilde, oltalarını düzenlemek için kapımın önüne oturmasını severdim. Arada sırada gölün üstünde beraberce otururduk; kayığın bir ucunda o, bir ucunda ben, fakat son yıllarda biraz sağırlaşmış olduğu için pek konuşmazdık. Zaman zaman felsefemle yeterince uyumlu olan bir ilahi mırıldanırdı. Böylelikle ilişkimiz tamamıyla bozulmamış bir uyumdu, konuşsaydık bu kadar hoş hatırlanan bir ilişkimiz olmazdı. Çoğu zaman olduğu gibi, iletişim kuracak biri olmadığında kayığımın kenarına kürekle vurup çevremdeki ormanı dolduran yankılar yaratırdım, ses daireler hâlinde genişlerdi. Ağaçlı her vadiden ve her tepe yamacından bir kükreme duyana kadar, hayvan terbiyecisinin vahşi hayvanları uyandırması gibi ben de ormanı uyandırırdım.

Sıcak akşamlarda kayığımda oturup flüt çalardım, flütün cazibesine kapılıp gelmiş gibi görünen bir tatlı su levreği gelir, etrafımda dönerek yüzerdi. Ay, ormanın kalıntılarıyla dolu olan çıkıntılı zeminin üstünde gezinirdi. Daha önceden, karanlık yaz gecelerinde bu

14. Komünâl hayat yaşamayı savunan bir dini tarikat.

göle macera olsun diye gelirdim; yanımda bir arkadaşım olurdu, suyun kenarına yakın bir yerde balıkları çektiğini düşündüğümüz bir ateş yakardık. Misinaya taktığımız bir avuç solucanla yayın balığı avlardık ve gece geç saatte işimiz bittiğinde yanan çıtaları havai fişek gibi havaya atardık. Bu çıtalar göle düşüp gürültülü bir tıslamayla sönerdi ve biz aniden zifiri karanlığa gömülürdük. Daha sonra ıslık çalarak insanların yanına geri dönerdik. Fakat artık evim göl kıyısındaydı.

Bazen kasabalılardan birinin evinde, aile yatmaya çekilene kadar kaldıktan sonra ormana dönerdim. Biraz da sonraki günün yemeğini düşünerek, gece yarısı saatlerini ay ışığı altında teknemde balık tutarak geçirirdim. Baykuşlar ve tilkilerin serenatları arasında zaman zaman yakınlardaki bilinmeyen bir kuşun gıcırtılı sesini duyardım. Bu deneyimler benim için unutulmaz ve değerliydi, kıyıdan yüz - yüz elli metre uzakta, kırk ayak derinliğindeki suya demir atardım. Bazen küçük levrekler ya da gümüş balıkları etrafını sarar, ay ışığında kuyruklarıyla suyun yüzeyinde küçük çukurlar oluşturur, uzun sarı bir hat meydana getirip suyun kırk ayak kadar altında yaşayan gizemli gece balıklarıyla iletişim kurarlardı. Zaman zaman hafif gece rüzgârının altında sürüklenirken altmış ayak uzunluğunda bir misinayı da beraberimde sürüklerdim. Ara sıra misina boyunca karar vermekte zorlanan, amacı konusunda emin olmayan bir hayatın sona ermek üzere olduğunu gösteren hafif bir titreşim hissederdim. Sonunda misinayı yavaş yavaş çekerdim, kahverengi bir yayın balığı cıyaklayarak ve kıvranarak su yüzüne çıkardı. Özellikle düşüncelerinizin başka boyutlardaki, uzak ve evrenin gelişimiyle ilgili konularda gezin-

diği karanlık gecelerde bu hafif titremeyi hissetmek çok garip olurdu. Hayalleriniz sekteye uğrar, doğayla yeniden bağlantı kurardınız. Sanki bir dahaki sefer oltamı aşağıya attığım gibi yukarıya, havaya da atabilirmişim gibi gelirdi. Su havaya nazaran çok da yoğun değilmiş gibi görünürdü. Böylece, bir oltayla iki balık tutmuş olurdum.

Walden'ın manzarası mütevazıdır; oldukça güzel olsa da ihtişamlı olmanın yanına yaklaşamaz. Gölü çok fazla ziyaret etmeyen ya da kıyısında yaşamayan birinin pek ilgisini çekmez, fakat bu gölün derinliği ve saflığı o kadar dikkat çekicidir ki özel bir tasviri hak eder. Göl berrak ve koyu yeşildir, yarım mil uzunluğundadır, çevresi 1.75 mildir, altmış bir buçuk akrelik bir yeri içine almaktadır. Meşe ve çam ağaçlarının ortasında bulunur; bulutlar ve buharlar dışında görünür hiç bir kaynaktan su almayan ve dışarıya su vermeyen oldukça eski bir kaynaktır. Çevresindeki tepeler suyun hemen yanından kırk ila seksen ayak kadar yükselir; gerçi güney doğuda ve doğuda sırayla çeyrek mil ve üçte bir mil kadar içeride, yüz ve yüz elli ayak kadar yükseklere ulaşırlar. Tamamen ağaçla kaplıdırlar. Concord'un bütün suları en az iki renklidir; uzaktan bakıldığında bir renk, yakından, düzgünce bakıldığında başka bir renk alırlar. Uzaktan görünen renkleri daha çok ışığa göre değişir, gökyüzünü izler. Yazın, hava açıkken, özellikle de dalga varsa kısa mesafeden mavi görünürler; uzaktan ise hepsi aynı görünür. Fırtınalı havalarda ise bazen koyu arduvaz mavisi görünürler. Ancak denizin atmosferde algılanan bir değişim olmasa bile bir gün mavi, bir gün yeşil göründüğü söylenir. Manzara karla kaplıyken ırma-

ğımızı da görmüştüm, hem su hem de buz neredeyse çimen kadar yeşildi. Kimileri mavinin "katı ya da sıvı fark etmez, saf suyun rengi" olduğunu düşünür. Ancak bir tekne üzerinde doğrudan bakıldığında suyun oldukça farklı renkleri olduğu görülür. Walden Gölü, aynı noktadan bakıldığında bile bazen mavi, bazense yeşildir. Yeryüzü ve gökyüzü arasında yer aldığından ikisinin renginden de payını alır. Bir tepenin üstünden bakıldığında gökyüzünün rengini yansıtır, fakat yakından kumu görebileceğiniz bir şekilde kıyıdan bakıldığında sarımtırak bir renk alır, daha sonra ise yavaş yavaş gölün ortasındaki koyu yeşil renge varan açık yeşil bir hâl alır. Bazı ışıkların altında, bir tepenin üstünden bakılsa bile, kıyının yakın yerlerinde canlı yeşil bir rengi vardır. Kimileri bunun otların yansıması olduğunu düşünür, fakat göl demiryolunun kenarında, kumun yanında ve yaprakların daha açılmamış olduğu ilkbaharda da aynı derecede yeşildir. Bu yeşil renk, baskın mavinin kumun sarısıyla karışması sonucu ortaya çıkmış olabilir. İşte gölün irisinin rengi böyledir. Gölün bu kısmı aynı zamanda, bahar güneşinin dipten yansıyan ve toprakla iletilen sıcaklığıyla ısınan buzun ilk önce eriyip gölün hâlâ donmuş ortasına akan dar bir kanal oluşturduğu yerdir. Diğer sularımız gibi, hava açıkken, göl çok dalgalı olduğunda, dalgaların yüzeyi gökyüzünü doğru bir açıdan yansıttığı için veya dalgalara daha fazla ışık karışmış olduğu için, biraz uzak bir mesafeden bakıldığında gökyüzünden daha koyu maviymiş gibi görünür. Böyle bir anda gölün üstündeydim ve yansımayı bölünmüş bir bakışla görüyordum; işte o zaman benzersiz ve tarifsiz bir açık mavi gördüm. Hareli ya da yanardöner ipeklere

ya da kılıçlara benziyordu, gökyüzünün kendisinden daha gök mavisiydi, ara sıra, dalgaların diğer tarafındaki, en son ortaya çıkan fakat karşılaştırıldığında bulanık kalan orijinal koyu yeşil renkle değişiyordu. Hatırladığım kadarıyla günbatımından önce batıda, kış göğünün bulutların arasından görülen parçalarına benzeyen camsı ve yeşilimtırak bir renkti. Ancak, bu suyun bir bardağı ışığa tutulduğunda bir parça hava kadar renksiz görünür. Geniş bir cam tabağın yeşil bir rengi olduğu gayet iyi bilinir, camcılara göre bu camın "yoğunluğundan" kaynaklanır; fakat aynı camın küçük bir parçası renksiz olacaktır. Yeşil bir renk yansıtmak için Walden Gölü'nün ne kadarı gerekir, hiç denemedim. Irmağımızın suyu ise doğrudan ona bakıldığında siyah veya çok koyu kahverengidir ve çoğu göl gibi içinde yıkanan kişinin vücudunda sarımtırak bir renk bırakır. Ancak, Walden'ın suyu öyle bir kristal saflığındadır ki içinde yıkanan kişinin vücudu mermer beyazlığına bürünür. Aslında bu beyazlık daha gayritabiî görünür; yıkanan kişinin organlarının çok büyük ve şekilsiz görünüşü korkunç bir etki yaratır, Michelangelo'nun çalışmalarını andırır.

Su o kadar şeffaftır ki yirmi beş ya da otuz ayak derinliğe kadar suyun dibi kolaylıkla görülebilir. Gölün üzerinde kürek çekerken ise yüzeyin birçok ayak altında, boyları belki de yalnızca bir inç olan tatlı su levrekleri ve gümüş balıklarından oluşan sürüleri görebilir; levrekleri üzerlerindeki çapraz çizgilerden ayırt edebilirsiniz. Bu balıkların rızıklarını orada bulmuş olan sofular olduğunu düşünebilirsiniz. Yıllar önce bir kış vakti, turna balığı yakalamak için buzda delikler açarken kıyıya çıktım ve baltamı yeniden

buza vurdum, fakat sanki şeytan yönlendirmiş gibi balta elimden kaydı ve yirmi otuz metre kadar ilerideki deliklerden birine düştü. Su yirmi beş ayak derinliğindeydi. Merak ettiğim için buza uzandım ve deliğe baktım. Baltayı, hafifçe yana kaymış, tepe üstü dururken gördüm, dik duran sapı gölün akıntısıyla öne arkaya sallanıyordu. Dokunmasaydım, sapı çürüyene kadar orada dik durup sallanmaya devam edebilirdi. Bir buz keskisiyle hemen üzerinde bir delik daha açtım, etrafta bulabildiğim en uzun dalı kestim, bir ilmek yapıp ucuna geçirdim, dikkatli bir şekilde aşağıya sarkıttım, sapın ucundaki topuza geçirdim, ilmeği dal boyunca çekerek baltayı sudan çıkardım.

Kıyı, bir iki küçük kumsalın dışında, kaldırım taşına benzeyen düzgün ve beyaz taşlardan bir kemer oluşturur. Çoğu yerde o kadar diktir ki tek bir adım sizi boyunuzu geçen derinliklere taşır ve bu kadar berrak olmasaydı karşı kıyıda sudan çıkana kadar başınız görünmezdi. Kimileri gölün dipsiz olduğunu düşünür. Hiçbir yeri bulanık değildir; gölü öylesine gözlemleyen biri gölde ne yabani otların ne de dikkate değer bitkilerin olduğunu söyleyecektir. Yalnızca yakın bir zaman önce su altında kalmış ufak çayırlar vardır ki bunlar aslında gölün bir parçası değildir. Daha yakından bir incelemeyle bile ne bir saz ne de sarı veya beyaz zambaklar görülür; yalnızca kalp şeklinde birkaç küçük yaprak, su sümbülü ve belki bir ya da iki tane su-hedefi... Fakat suda yıkanan biri bunların hiçbirini göremez, bu bitkiler içinde yetiştikleri göl kadar temiz ve parlaktır. Taşlar gölün içine doğru, beş on metre kadar yayılmaktadır, sonrasında ise suyun dibi tamamen kumdur, yalnızca gölün en derin kısımlarında art

arda gelen birçok sonbahardan sonra dipte birikmiş olan yapraklar çürüdüğü için suyun dibi biraz tortuludur; kış ortasında bile göle atılan çapalar parlak yeşil renkte otlar çıkarır.

Buna benzer bir gölümüz daha vardır; iki buçuk mil kadar batıda bulunan Nine Acre Corner'daki Beyaz Göl. Bulunduğum yerin on iki mil civarında yer alan göllerin çoğunu bilsem de bu kadar saf ve iyi karakterli üçüncü bir göl yoktur. Belki de art arda gelen birçok ulus bu gölden su içmiş, göle hayran kalmış ve gölde kulaç atmıştır; bu ulusların hepsi ortadan kaybolmuş olsa da gölün suyu hâlâ eskisi gibi yeşil ve berraktır. Bu göl suyu kesilen bir kaynak değildir. Belki de Walden Gölü, Adem ve Havva'nın cennet bahçesinden kovulduğu o bahar sabahından önce bile dünyadaydı ve o zaman bile cennetten düşüşü duymamış ve bu saf gölle yetinmekte olan sayısız ördek ve kazla dolu bir şekilde, sisin ve güney rüzgârının eşlik ettiği hafif bir bahar yağmuruyla çözülüyordu. Ta o zamandan yükselmeye ve alçalmaya başlamıştı; sularını berraklaştırmış, bugünkü renklerine boyamıştı. Dünyadaki tek Walden Gölü, göksel çiğlerin tek damıtıcısı olma hakkını elde etmişti. Kim bilir unutulmuş kaç ulusun edebiyatında Kastalia Çeşmesi olarak bilinmişti? Ya da Altın Çağ'da üzerinde hangi periler yaşamıştı? Bu göl, Concord'un tacını süsleyen ilk değerli su taşıdır.

Belki de bu pınara ilk gelenler arkalarında ayak izlerini bırakmıştır. Gölün çevresinde dolanırken sık bir ağaçlığın kesilmiş olduğu yerlerde bile, dik tepe yamacında yer alan, bir yükselip bir alçalan, suyun kenarına bir yaklaşan bir uzaklaşan, muhtemelen bu-

rada yaşamış olan insan soyu kadar eski, yerli avcıların ayaklarıyla aşınmış, hâlâ bu toprakların şimdiki sakinleri tarafından farkında olmadan zaman zaman aşındırılmaya devam eden dar bir patika keşfedip şaşırmıştım. Bu patika özellikle kışın, hafif bir kar yağışının ardından gölün ortasında duran biri tarafından rahatlıkla görülebilir. Yabani otlar ve dal parçalarıyla gizlenmemiş, açıkça görülebilen, inişli çıkışlı bu beyaz çizgi bir çeyrek mil uzaktan gayet rahatça fark edilebilir, fakat yazın yakından bakıldığında bile zar zor görülebilir. Kar sanki açık, beyaz bir kabartmaymış gibi patikayı yeniden basar. Bir gün burada inşa edilecek olan villaların süslü zeminlerinde bile bu patikanın izi kalacaktır.

Göl yükselir ve alçalır; fakat bunun düzenli olup olmadığını, hangi dönemlerde gerçekleştiğini kimse bilmez, gerçi hep olduğu gibi birçok kişi bunu biliyormuş gibi yapar. Göl genelde kışın daha yüksek ve yazın daha alçaktır, fakat bunun genel ıslaklık ve kurulukla ilgisi yoktur. Gölün kıyısında yaşadığım zamankinden bir ya da iki ayak alçak ve beş ayak yüksek olduğu zamanları hatırlıyorum. Gölün içine uzanan, bir yanında suyun çok derin olduğu bir kum şeridi vardır. 1824 yılı civarında, bu kum şeridinin ana kıyıdan otuz metre kadar uzağında bir tencere çorba pişirmiştim, yirmi beş yıldır bunu bir daha yapmak mümkün olmadı. Öte yandan birkaç yıl önce bildikleri tek kıyıdan yetmiş beş metre içeride bulunan ıssız bir koyda (Burası uzun zaman önce bir çayır hâlini almış.) kayıkla balık tuttuğumu söylediğimde arkadaşlarım beni kuşkuyla dinlerlerdi. Ancak göl iki yıldır düzenli olarak yükseliyor; şu anda, 1852 yazında ora-

da yaşadığım zamankinden beş ayak daha yukarıda, yani otuz yıl önceki yüksekliğinde; bahsettiğim çayırda hâlâ balık tutuluyor. Bu, dışarıda, altı ya da yedi ayaklık bir seviye farkı anlamına geliyor; fakat yine de etraftaki tepelerden dökülen suyun miktarı oldukça azdır, bu su akışı derin kaynakları etkileyen nedenlere bağlanmalıdır. Bu yaz göl yine alçalmaya başladı. Dönemsel olsa da olmasa da, bu yükselip alçalmanın tamamlanmasının yıllar alması oldukça dikkat çekicidir. Bir yükselmeye ve kısmen iki alçalmaya tanık oldum, gölün önümüzdeki on iki ya da on beş yıl boyunca da bildiğim kadar alçak olacağını tahmin ediyorum. Su giriş ve çıkışlarının düzensizliği de hesaba katılırsa, bir mil doğuda yer alan Flints' Gölü ve daha küçük olan diğer göller de Walden'a uyum sağlamış ve en yüksek su seviyelerine Walden'la beraber ulaşmışlardır. Aynısı, gözlemlediğim kadarıyla, Beyaz Göl için de geçerlidir.

Walden'ın uzun aralıklarla yükselip alçalması en azından şu işe yarar: Bu yükseklikte bir yıl ya da daha fazla zaman kalan su, etrafında yürümek güçleşse de, önceki yükselmeden beri kıyısında bitmiş olan çalı ve ağaçları, çıralı çamları, huş ağaçlarını, kızılağaçları, toz ağaçlarını ve diğerlerini öldürür ve geri çekildiğinde düz bir kıyı bırakır. Günlük gelgitler yapan diğer göl ve suların aksine, Walden'ın kıyısı su en alçak seviyedeyken en temiz hâlini yaşar. Gölün evimin yanındaki kıyısında on beş ayak yüksekliğindeki ağaçlar bir manivelayla sökülmüş gibi yere devrilmiş, böylelikle gasplarına bir son verilmiş. Gölün bu seviyeye kadar en son ne zaman yükseldiği ağaçların boyutlarına bakılarak anlaşılabiliyor. Göl bu yükselip alçalmayla kıyı

üzerindeki hakkını ilan etmektedir, böylece kıyı kesilip biçilir ve ağaçlar mülkiyet hakkıyla kıyıya sahip olamazlar. Bu kıyılar gölün dudaklarıdır, üzerlerinde hiç sakal bitmez. Göl zaman zaman dudaklarındaki çatlakları yalar. Su yükseldiğinde kızılağaçlar, söğütler ve akçaağaçlar, kendilerini korumak için suyun içinde yer alan gövdelerinin her tarafından çıkan birkaç ayak uzunluğundaki lifli kızılköklerini yayarlar. Bu kökler yerden üç ya da dört ayak kadar yükselir. Ayrıca, genelde meyve vermeyen kıyıdaki yüksek yabanmersini çalılarının bu dönemlerde gayet bol meyve verdiğini fark etmişimdir.

Kimileri, kıyının bu kadar düzenli bir şekilde düzleşmiş olmasına şaşırır. Hemşerilerim geleneksel hikâyeyi duymuştur tabii ki, kasabanın en yaşlıları bu hikâyeyi gençliklerinde duymuş olduklarını söyler. Hikâyeye göre; çok eskiden yerliler buradaki bir tepe üzerinde toplantı yapıyormuş. Göl şu anda ne kadar derinse, bu tepe de o zamanlar o kadar yüksekmiş. Anlatıldığına göre, yerliler kutsal şeylere saygısızlık yaparlarmış; gerçi bu hiçbir zaman yerlilerin günahlarından biri olmamıştır ya neyse. Bir gün yine toplantı yaparlarken tepe sallanmış ve aniden çökerek suya batmış ve yalnızca Walden adında yaşlı bir yerli kadın kaçabilmiş, gölün adı da bu yaşlı kadından geliyormuş. Tepe sallandığında bu taşların yamaçta yuvarlandığı ve gölün kıyısını oluşturduğu söylenir. Her halükarda eskiden burada bir göl olmadığı, şimdiyse olduğu gayet açıktır. Bu yerli masalı, daha önce bahsettiğim eski yerleşimcinin anlattıklarıyla hiçbir şekilde çelişmiyor. Bu yerleşimci elinde su arama çubuğuyla buraya ilk geldiğinde çimenlerden yükselen

ince bir buhar gördüğünü, elindeki fındık ağacından yapılmış çubuğun sabit bir şekilde aşağıyı gösterdiğini ve burada bir kuyu kazmaya karar verdiğini çok iyi hatırlıyor. Taşlara gelince, çoğu kişi taşların oluşumunun tepelere çarpan dalgalara bağlanamayacağını düşünüyor; fakat etraftaki tepelerin de aynı türden taşlarla dolu olduğunu, bu yüzden demiryolunun göle en yakın geçtiği noktada rayların iki yanında o taşları bir yığın hâlinde dizmek zorunda kaldıklarını gözlemledim. Ayrıca, kıyının en dik yerlerinde daha fazla taş bulunmakta; bu yüzden, maalesef, bu benim için bir gizem olmaktan çıktı. Kıyıyı düzelten kişiyi buldum. Gölün adı İngiltere'deki bir yöreden, örneğin Saffron Walden'dan, gelmiyorsa orijinal isminin Walled-in* Gölü olduğunu düşünebiliriz.

Göl benim kazılmış, hazır kuyumdu. Yılın dört ayı boyunca suyu, saf olduğu kadar hep soğuktu da; o zamanlar kasabadaki sular kadar iyi, hatta kasabanın en iyi suyu olduğunu düşünüyordum. Kışın havayla temas eden tüm su, havadan korunan kaynakların ve kuyuların suyundan daha soğuktu. 6 Mart 1846 günü, öğleden sonra saat beşten ertesi günün öğle saatine kadar oturduğum odada kalmış olan göl suyu, termometre kısmen çatıya vuran güneş yüzünden zaman zaman 65-75 Fahrenhaytı gösterse de, genelde 42 Fahrenhayttı, yani kasabanın en soğuk kuyularından yeni çekilmiş olan sudan bir derece daha soğuktu. Kaynayan Pınar'ın sıcaklığı aynı gün 45 Fahrenhayttı, bu pınarın suyu sıcaklığını ölçmüş olduğum suların en sıcağı olsa da, yazın, sığ ve durgun sular karışmamış olduğu müddetçe, en soğuk olan pınarlardan biriydi. Dahası, Walden Gölü derinliğinden dolayı, yazın gü-

neş alan diğer sular kadar çok ısınmaz. En sıcak havalarda genelde kilerime bir kova dolusu su koyardım, bu su gece soğur ve gün boyunca da soğuk kalırdı. Yakınlardaki bir kaynaktan da ara sıra su alırdım. Bu sular, bir hafta sonra bile ilk günkü kadar taze kalırdı ve asla pompa tadı almazdım. Yazın bir göl kenarında bir hafta boyunca kamp yapacak olan kişi, gölge bir yerde açtığı birkaç ayaklık bir çukura bir kova su gömdüğü sürece, buza hiç ihtiyaç duymayacaktır.

Walden'da yedi pound gelen bir turna balığı yakalanmıştır; büyük bir hızla makarayı kapıp götürmüş olan bir başkasından hiç bahsetmiyorum bile. Balıkçı balığı görmemiş olduğu için makarayı sekiz pound'a göre ayarlamış. Onun dışında tatlı su levreği, yayın balığı, gümüş balığı, kızılkanat (Leuciscus pulchellus), birkaç çipura ve yılan balığı da avlanır. Hatta yılan balıklarından bir tanesi dört pound geliyormuş; bu kadar net konuşabiliyorum çünkü genelde bir balığın ünü ağırlığından gelir ve burada başka yılan balığı yakalandığını duymadım. Ayrıca beş inç uzunluğunda, yanları gümüşi, sırtı yeşilimtırak, biraz gümüş balığına benzeyen küçük bir balığı da hayal meyal hatırlıyorum. Bu balıktan anlattıklarımı masala bağlayabilmek için bahsediyorum. Her neyse, göl balık açısından pek verimli değildir. Başlıca iftiharı, çok miktarda çıkmasa da, turna balığıdır. Bir seferinde, en az üç farklı türden turna balığının buz üstünde yattığını görmüştüm; biri ırmakta yakalananlara benzeyen, uzun ve yassı, çelik renkliydi; biri burada en çok yakalanan türdendi, parlak altın bir rengi ve yeşilimtırak yansımaları vardı, dikkat çekici bir derinliğe sahipti; diğeri ise altın renkliydi, öncekine benzer bir şekli vardı, yanlarında

küçük koyu kahverengi ya da siyah, ara ara birkaç soluk kan kırmızı renkte noktalarla bezeliydi ve bir alabalığa benziyordu. Reticulatus** ismi bunlar için pek uygun değildi, isimleri daha ziyade uttatus* olmalıydı. Bunların hepsi oldukça sıkı balıklardı, büyüklüklerine oranla daha ağırdılar. Gölün suyu daha saf olduğu için, göldeki gümüş balıkları, yayın balıkları ve tatlı su levrekleri, hatta bu gölde yaşayan tüm balıklar, ırmaktakilerden daha temiz, güzel ve sıkı etliydi ve ırmak balıklarından rahatlıkla ayırt edilebiliyorlardı. Muhtemelen, bu göldeki balıkların bir kısmını yeni cins balıklar olarak sınıflandıracak birçok balık bilimci vardır. Ayrıca temiz cinsten az kaslı kurbağalar ve kaplumbağalar da vardı; misk sıçanları ve vizonlar izlerini bırakır, gezgin bir çamur kaplumbağası ara sıra bu izleri takip ederdi. Bazen, sabahları kayığımı suya indirdiğimde, geceleyin altına kendini gizlemiş olan büyük bir çamur kaplumbağasını rahatsız ederdim. Ördekler ve kazlar bahar ve güz mevsiminde gölü ziyaret eder, ak karınlı kırlangıçlar (Hirundo bicolor) gölün üstünde seker, yalıçapkınları gölün etrafında öter, benekli çulluklar (Totanus macularius) bütün yaz boyunca gölün taşlı kıyılarında dolaşırlardı. Bazen suyun üstündeki bir akçamın üstünde oturan bir balık kartalını rahatsız ederdim, fakat Fair Haven'da olduğu gibi göle bir martı kanadı hiç değmiş midir bilmiyorum. Gölü çoğunlukla yılda en fazla bir dalgıçkuşu ziyaret ederdi. Bu zamana kadar göle uğramış olan en kayda değer hayvanlar bunlardır.

Sakin bir havada bir kayığın üzerindeyken, kumlu doğu kıyısına yakın, suyun sekiz ila on ayak derinlikte olduğu yerde ve gölün diğer bazı kısımlarında etrafla-

rı kumla kaplı, çapı altı ayak, yüksekliği bir ayak olan, bir tavuk yumurtasından daha küçük taşlardan oluşan dairesel öbekler görebilirsiniz. İlk olarak, yerlilerin bu taşları bir amaç için buzun üstüne koymuş olabileceğini, daha sonra buz eridiğinde ise bu taşların dibe batmış olabileceğini düşünürsünüz; fakat taşlar bunun için çok düzenli ve yeni görünür. Bu taşlar ırmaklardaki taşlara benzer, ama burada hiç vantuz balığı ya da bufa balığı bulunmadığı için hangi balıkların eseri olduklarını bilmiyorum. Bunlar belki de chivin balığının yuvalarıdır. Bu taşlar gölün tabanına hoş bir gizem katar.

Kıyı, tekdüze olmayacak kadar düzensizdir. Gözümde derin körfezlerle dolu batı kıyısı, daha dik olan kuzey kıyısı, art arda sıralanan burunların birbiri üzerine binip aralarındaki keşfedilmemiş koyları gizlediği güzelce işlenmiş güney kıyısı canlanıyor. Orman hiçbir zaman, suyun hemen yanından yükselen tepelerin arasındaki küçük bir gölün ortasından görüldüğü kadar iyi bir konuma ve olağanüstü güzel bir manzaraya sahip olmamıştır; çünkü üzerinde yansıdığı su yalnızca bu görüntü için harika bir ön plan sağlamakla kalmaz, kavisli kıyısıyla en doğal ve hoş çerçeveyi de çizer. Ormanın etrafındaki bu kenarda ne bir çiğlik ne de bir eksiklik vardır, bir yanında baltanın temizlediği kısım öte yanında ise ormana bitişik ekili bir tarla vardır. Ağaçların büyümesi için su tarafında yeterli alan vardır; her ağaç en canlı dalını o yöne uzatır. Doğa orada, doğal bir kenar dokumuştur; göz yavaş yavaş kıyıdaki bodur meşelerden en yüksek ağaçlara kadar yükselir. İnsan elinin izine çok az rastlanır. Su bin yıl önceki gibi yıkar kıyıları. Bir göl manzaranın en güzel

ve etkileyici parçasıdır, dünyanın gözüdür. Bu gözün içine bakan kişi, kendi doğasının derinliğini ölçer. Kıyıdaki ağaçlar bu gözü çevreleyen ince kirpiklerdir, gölün çevresindeki ormanlık tepeler ve kayalıklar ise üstündeki kaşlardır.

Sakin bir Eylül öğleni, gölün doğu ucundaki pürüzsüz kumlu sahilde dururken hafif bir pusun karşı kıyıyı bulanıklaştırmasıyla "gölün camsı yüzeyi" ifadesinin nereden geldiğini anladım. Başınızı çevirdiğinizde yüzey, hoş bir örümcek ağının vadi boyunca uzanmış ipliğine benziyordu ve atmosferin bir katmanını diğerinden ayırarak uzaktaki çam ormanlarına karşı parıldıyordu. Yüzeyin altından, hiç ıslanmadan karşı tepelere kadar yürüyebileceğinizi, yüzeyin üstünde seken kırlangıçların yüzeye tüneyebileceğini düşünüyordunuz. Gerçekten de kırlangıçların bazen sanki yanlışlıkla hattın altına daldığı, daha sonra uyandığı görülürdü. Gölün üzerinden batıya baktığınızda, gözlerinizi hem yansıyan güneşten hem de gerçek güneşten korumak için iki elinizi de kullanmanız gerekirdi; çünkü ikisi de aynı derecede parlaktı. İki güneşin arasından gölün yüzeyini dikkatlice incelediğinizde, yüzeyin kelimenin tam anlamıyla cam gibi pürüzsüz olduğunu görürdünüz; yalnızca bütün gölün üstüne eşit aralıklarla yayılmış, güneşte yaptıkları hareketlerle hayal edilebilecek en hoş kıvılcımları çıkartarak kayan böcekler, belki tüylerini düzelten bir ördek ya da söylediğim gibi suya dokunacak kadar alçaktan seken kırlangıçlar bu pürüzsüzlüğü bozardı. Uzakta, havada üç ya da dört ayak yüksekte bir yay çizen bir balık olurdu, ortaya çıktığı yerde ve geri suya döndüğü yerde bir parıltı görülürdü; bazen gümüşi yayın tamamı

gözler önüne serilirdi. Ya da belki, orada burada, bir devedikeni suyun üstünde yüzer, balıkların ok gibi atılmasıyla yeniden suya gömülürdü. Göl soğutulmuş ama katılaşmamış cam eriyiğine benzerdi, üstündeki tanecikler camdaki kusurlar gibi saf ve güzel görünürdü. Ara sıra, suyun geri kalanından görünmez bir ağla ayrılmış, daha pürüzsüz ve koyu bir su fark ederdiniz, sanki su perileri bu su parçasının üzerinde dinleniyor gibi gelirdi. Bir tepeden gölün herhangi bir kısmında sıçrayan bir balığı görebilirsiniz, çünkü hiçbir turna ya da gümüş balığı bütün gölün dengesini açıkça bozmadan, pürüzsüz yüzeydeki bir böceği yakalayamaz. Bu basit olayın böyle incelikli bir şekilde ilan edilmesi harika bir şeydir, bu balık cinayeti açığa çıkacaktır ve uzaktaki tüneğimden çapı otuz metreye varan halkalar hâlindeki dalgalanmaları görebilirim. Hatta bir çeyrek mil uzaktan, bir su böceğinin (Gyrinus) pürüzsüz yüzeyin üstünde durmak bilmeyen ilerlemesini bile fark edebilirsiniz; su hafifçe kırışır, iki ayrı çizgiyle birleşen belirgin bir dalgalanma meydana gelir. Fakat suyun üzerinde sessizce süzülen kayan böcekler suda algılanabilir bir dalgalanma yaratmaz. Yüzey epeyce hareketlendiğinde ise üzerinde ne bir kayan böcek ne de bir su böceği görülür; fakat sakin günlerde bu böcekler sığınaklarını terk eder ve gölün tamamını kaplayana kadar kısa hareketlerle suyun üzerinde maceracı bir şekilde süzülürler. Güneşin sıcaklığını tamamen hissettirdiği güzel sonbahar günlerinden birinde, böyle yüksek bir yerdeki kütüğe oturup gölü yukardan izlemek, göğün ve ağaçların yansımalarının ortasında aksi takdirde görünmez olacak olan göl yüzeyinde biteviye bir şekilde meydana gelen dalgalan-

maları izlemek gayet huzur veren bir uğraştır. Tıpkı su dolu bir vazo sarsıldığında titreyen dairelerin kenarlara ulaşmaya çalışmasından sonra suyun tekrar düzelmesi gibi, bu harika genişliğin üstünde meydana gelen kırışıklıklar da hemen yatışıp düzleşir. Böyle halkalar yaratmadan ne bir balık sıçrayabilir ne de bir böcek suyun üzerine düşebilir; pınarın sürekli su fışkırtması, hayatın hafif nabız atışları, göğsün kalkıp inmesi kadar güzeldir. Mutluluğun titreyişleri ve acının titreyişleri birbirinden ayırt edilemez. Gölün harikaları ne kadar huzur vericidir! İnsanın eserleri yine, bahardaki gibi ışıldıyor. Evet, bu ikindi vakti her bir yaprak, dal, taş ve örümcek ağı bahar sabahında çiğle ıslanmış gibi parıltılar saçıyor. Bir küreğin ya da böceğin her hareketi ışık gibi parlıyor ve bir küreğin suya düşüşü o kadar tatlı yankı yapıyor ki!

Eylül ya da Ekim ayında, böyle bir günde Walden ormanın mükemmel bir aynası olur. Gölün etrafındaki taşlar, gözüme ender bulunan taşlar kadar değerli görünür. Belki de yeryüzünde bir göl kadar hoş, saf ve aynı zamanda geniş bir şey daha yoktur. Gökyüzü suyu. Çite ihtiyacı yoktur. Uluslar onu kirletmeden gelip geçer. Hiçbir taşın çatlatamayacağı bir aynadır, sırrı hiçbir zaman aşınmaz, yaldızları doğa tarafından sürekli onarılır, her daim taze olan yüzeyini ne bir fırtına ne de toz bulandırabilir, bu aynaya sunulan tüm kirli şeyler dibe batar, güneşin buğulu fırçasıyla – ışıktan yapılmış toz beziyle - süpürülüp temizlenir, üzerinde alınmış hiçbir nefes kalmaz, kendi nefesini bulut gibi gökte süzülmesi ve kendi göğsünde yansıması için yükseklere gönderir.

Bir su kütlesi, havada mevcut olan ruhu ortaya çı-

karır. Sürekli olarak yukarıdan yeni yaşam ve hareket alır. Doğası yer ve gök arasındaki bir geçişe benzer. Toprakta yalnızca çimenler ve ağaçlar dalgalanır, öte yandan rüzgârla dalgalanan suyun kendisidir. Meltemin nerede suya değdiğini ışığın bıraktığı ince izden anlayabilirim. Gölün yüzeyine böyle bakabilmemiz çok ilginç. Belki de sonunda havanın yüzeyine de bu şekilde bakabilecek ve saklı ruhların nerede dolaştığını tespit edebileceğiz.

Kayan böcekler ve su böcekleri Ekim ayının ikinci yarısında, sert donlar yaşanmaya başladığında ortadan kaybolur, Kasım ayında genelde sakin geçen bir günde gölün yüzeyini dalgalandıracak hiçbir şey görülmez. Birkaç gün süren yağmur fırtınasının sona erdiği sakin bir Kasım öğleninde, gökyüzü hâlâ kapalıyken ve hava sis doluyken, gölün dikkat çekecek kadar pürüzsüz olduğunu gözlemledim. Su o kadar durgundu ki yüzeyi ayırt etmek oldukça zordu. Göl, artık Ekim ayının parlak renklerini değil de etraftaki tepelerin Kasım ayma özgü kasvetli renklerini yansıtıyordu. Suyun üstünde mümkün olduğunca aheste hareket ediyor olsam da, kayığımın yarattığı dalgalanmalar görebildiğimce uzağa yayılıyor ve yansımalara dalgalı bir görünüm veriyordu. Yüzeye bakarken, sanki dondan kurtulmuş olan birkaç kayan böcek toplanmış ya da pürüzsüz olan göl dipten çıkan bir kaynağın yerini açık etmiş gibi, orada burada soluk bir parıltı görüyordum. Bu yerlerden birine doğru yavaşça kürek çektiğimde, kendimi küçük tatlı su levreklerinden oluşan bir sürünün arasında bulup şaşırdım. Beş inç uzunluğunda, zengin bir bronz rengine sahip bu balıklar yeşil suyun içinde oynaşıyor, yüzeye çıkıp dalı-

yor ve artlarında kabarcıklar bırakıyordu. Bulutlar bu kadar şeffaf ve dipsiz görünen suda yansırken sanki bir balondaymış da bulutların arasında, havada uçuyormuş gibi görünüyordum. Yüzen balıklar sanki tam altımda, sağdan ve soldan geçen kuş sürüleriymiş gibi geliyordu, yüzgeçleri açılmış yelkenlere benziyordu. Gölde böyle birçok sürü vardı; kış üstlerindeki geniş gökyüzünü buzla kaplamadan önce buldukları kısa dönemi değerlendiriyor, yüzeye sanki hafif bir meltem değmiş ya da birkaç yağmur damlası düşmüş gibi bir görüntü veriyorlardı. Dikkatsizce yaklaşıp onları korkuttuğumda, sanki biri suya yapraklı bir dalla vurmuş gibi kuyruklarıyla su sıçratır ve ani bir dalgalanma yaratırlardı ve hemen derinlere kaçıp sığınırlardı. Sonunda rüzgâr çıktığında, sis yoğunlaşıp dalgalar arttığında levrekler daha yükseklere sıçrardı, balığın yarısı suyun üstüne çıkardı ve gölün yüzeyini üç inç büyüklüğünde yüzlerce siyah nokta kaplardı. Bir yıl, 5 Aralık kadar geç bir tarihte, gölün yüzeyinde bazı çukurlar gördüm, hava sisle kaplıydı, aniden sert bir yağmur başlayacak diye düşündüm. Aceleyle küreklere geçtim ve eve doğru kürek çekmeye başladım. Daha yanağıma bir yağmur damlası bile değmemiş olmasına rağmen, yağmur çoktan hızlanmaya başlamış gibi görünmüş ve sırılsıklam ıslanacağımı düşünmüştüm. Ancak, çukurlar birden bire ortadan kayboldu. Çukurların sebebi levreklermiş. Küreklerimden çıkan sesle ürken balıkların yavaşça kaybolduğunu gördüm ve böylece kuru bir öğleden sonra geçirdim.

Bu gölü altmış yıl kadar önce, etrafındaki ormanlarla kararmış bir hâldeyken, sık sık ziyaret etmiş olan yaşlı bir adam, o günlerde gölün ördeklerle ve diğer su

kuşlarıyla dolu ve canlı olduğunu, çevresinde birçok kartalın uçtuğunu anlatır. Buraya balık tutmaya gelir ve kıyıda bulmuş olduğu eski bir kanoyu kullanırmış. Topraktan kazılıp çıkarılmış ve birbirine eklenmiş olan iki akçam kütüğünden imal edilmiş ve her iki ucu da kare olacak şekilde kesilmiş bir kanoymuş. Oldukça dengesizmiş, fakat su alıp batmadan önce birçok yıl dayanmış. Bu kanonun kimin olduğunu bilmiyordu, göle aitmiş. Ceviz ağacı kabuğundan şeritleri birbirine bağlayarak çapası için ip yaparmış. Devrimden önce gölün kıyısında yaşamış olan yaşlı bir çömlekçi, bir seferinde gölün dibinde demir bir sandık olduğunu, o sandığı görmüş olduğunu söylemiş. Bu sandık bazen kıyıya kadar yüzerek gelirmiş, fakat sandığa yaklaştığında suyun derinliklerine geri döner ve gözden kaybolurmuş. Aynı malzemeden fakat daha zarif bir şekilde yapılmış bir yerli kanosunun yerini almış olan, belki de göl kıyısında bir ağaçken suya düşüp orada bir nesil boyunca yüzmüş olan bu eski kanonun hikâyesini dinlediğime memnun olmuştum, göl için en uygun vasıta bu kanoydu. Gölün derinliklerine ilk baktığımda, ya çok eskiden yıkılmış ya da odunun daha ucuz olduğu önceki kesim döneminde buz üzerinde bırakılmış olan birçok büyük kütük görmüştüm, fakat bunların çoğu kaybolup gitti.

Walden gölü üzerinde ilk kez kürek çektiğimde, göl sıkı ve yüksek çamlarla ve meşelerle çevrelenmişti, kimi koylarında üzüm asmaları suyun kenarındaki ağaçların üstünden sarkmış ve altından bir kayığın geçebileceği çardaklar oluşturmuştu. Gölün kıyılarını oluşturan tepeler o kadar dik, üstlerindeki ağaçlar o kadar yüksekti ki batı ucundan baktığınızda göl bir

orman gösterisinin sergilendiği bir amfi tiyatroya benzerdi. Gençlik yıllarımda, gölün üstünde rüzgârın gönlüne göre süzülerek, bir yaz günü öğleden önce kayığımı gölün ortasında demirleyerek içine sırtüstü uzanıp uyanıkken rüya görerek saatler geçirmişimdir. Kayığın kuma dokunmasıyla uyanır, kaderimin beni hangi kıyıya getirdiğini görmek için doğrulurdum. Aylaklığın en çekici ve üretken iş olduğu günlerdi. Birçok günün öğle öncesi saatlerini bu şekilde çalmış, günün en değerli kısmını bu şekilde geçirmişimdir; çünkü para açısından olmasa da güneşli saatler ve yaz günleri açısından zengindim ve bu zenginliğimi savurganlıkla harcardım. Bu saatleri bir atölyede ya da öğretmen masasında harcamadığıma da hiç pişman değildim. Ancak bu kıyılardan ayrıldığımdan beri oduncular orayı bir harabeye çevirdiler, birkaç yıldan beri ormanın koridorlarında gezinmek ve ağaçların arasından suya bakmak mümkün değil. Bundan böyle ilham perim suskun kalırsa mazur görülmeli. Yuva belledikleri korular kesilirken kuşların ötmesini nasıl bekleyebilirsiniz?

Gölün dibinde yatan ağaç gövdeleri, eski tahta kano ve gölü çevreleyen karanlık ormanlar artık yok ve gölün nerede olduğunu dahi bilmeyen kasabalılar yıkanmak veya su içmek için göle gitmek yerine, gölün en az Ganj nehri kadar kutsal sayılması gereken suyunu kasabaya bir boruyla getirmeyi ve bu suyla bulaşıklarını yıkamayı, Walden'a bir vanayı çevirerek ya da bir tıpayı çekerek kavuşmayı düşünüyorlar! Kulak tırmalayan kişnemesi kasabanın her yerinden duyulan o şeytani Demir At, Kaynayan Pınar'ı toynaklarıyla kirletti, Walden'ın kıyısındaki tüm ormanları yiyip

bitirdi; paralı Yunan askerlerinin icat ettiği, karnında bin adam saklayan o Truva atı! Bu şişkin baş belasını Derin Yarık'ta karşılayacak ve kaburgalarının arasına bir intikam mızrağı saplayacak olan ülkenin şampiyonu, Moore Salonu'nun Moore'u nerede?

Bununla birlikte, tanıdığım karakterler arasında, muhtemelen saflığını en iyi taşıyan ve en iyi koruyan Walden'dır. Birçok insan ona benzetilmiştir, fakat çok azı bu onuru hak eder. İlk olarak oduncular ağaçları kesip kıyıyı soymuş, daha sonra İrlandalılar kıyıda ahırlarını inşa etmiş, demiryolu gelip gölün sınırlarına dayanmış ve üstüne buzcular bir kez daha gölü talan etmiş olsa da gölün kendisi değişmeden, genç gözlerimin görmüş olduğu göl olarak kalmıştı; değişen sadece ben olmuştum. Tüm dalgalanmalardan sonra bile tek bir kırışıklık kalmamış. Daimi olarak gençtir, eskiden olduğu gibi kıyısında dikilip bir kırlangıcın bir böcek kapmak için üstünden dalış yaptığını görebilirim. Sanki yirmi yıl kadar önce neredeyse her gün tanık olmamışım gibi, bu gece dikkatimi çekti: İşte Walden, yıllar önce keşfetmiş olduğum aynı ormanlık alan; geçen kış bir ormanın kesilmiş olduğu yerde her zamanki canlılığıyla yeni bir orman bitiyor, o zamanki aynı düşünce yeniden göle doluyor, hem kendisi hem de yaratıcısı için aynı sıvı mutluluk ve neşe... Evet, benim için de olabilir. Şüphesiz içinde hiçbir hilekârlık olmayan, cesur bir adamın eseri! Bu suyu kendi eliyle toplamış, düşüncesinde derinleştirip arıtmış ve vasiyetinde Concord'a miras bırakmış. Yüzünde, aynı yansımalar tarafından ziyaret edilmiş olduğunu görüyorum; neredeyse diyeceğim ki Walden, sen misin?

Bu benim rüyam değil,
Bir çizgiyi süsleyen;
Tanrı'ya ve Cennete daha yakın olamam
Walden'da yaşadığımdan.
Taşlı kıyısıyım onun
Ve üstünden geçen esinti
Avucumun içinde
Suyu ve kumu
Ve en derin sığınağı
Düşüncelerimde.

Vagonlar göle bakmak için hiç duraklamaz; yine de makinistlerin, ateşçilerin, frencilerin ve dönemlik bileti olup da gölü sık sık gören yolcuların bu manzara için daha uygun olduğunu düşünüyorum. Makinist, ya da makinistin doğası, gece olunca bu sükûnet ve saflık manzarasını gün içinde en azından bir kere görmüş olduğunu unutmaz. Bir kez görülmüş olsa bile State Sokağı'nın ve motorun isini temizlemeye yardım eder. Buna "Tanrı'nın Damlası" adını verebiliriz.

Walden'ın görünürde bir su girişi ya da çıkışı olmadığını söylemiştim, fakat bir yandan daha yüksekte kalan Flints' Gölü'ne küçük göllerden oluşan bir zincirle dolaylı olarak, öte yandan alçakta yer alan Concord Irmağı'na benzer göllerden oluşan bir zincirle daha doğrudan ve görünür bir biçimde bağlanır. Başka bir jeolojik dönemde ırmak bu göllerin yerine akmış olabilir ve Allah korusun, biraz kazı yapılsa yine burada akmaya başlayabilir. Ormanda böyle münzevi gibi, uzaklara çekilmiş ve sade bir şekilde bu kadar uzun süre yaşadıktan sonra olağanüstü bir saflık kazanmıştır. Flints' Gölü'nün kirli sularıyla karışacak

ya da tatlılığını okyanus dalgaları arasında harcayacak olsaydı kim pişman olmazdı ki?

En büyük gölümüz ve iç denizimiz olan Flints' ya da Kumlu Göl Lincoln'de, Walden'un bir mil kadar doğusunda bulunur. Çok daha büyüktür, yüz doksan yedi akrelik bir yer kapladığı söylenir ve balık açısından daha verimlidir; fakat Walden'a kıyasla daha sığ ve kirlidir. Oradaki ormanda yaptığım yürüyüşler hoşça vakit geçirmemi sağlamıştır. Yalnızca rüzgârı özgürce yanağınızda hissetmek, dalgaları izlemek ve denizcilerin yaşamını hatırlamak için bile oraya kadar gitmeye değerdi. Sonbaharda, rüzgârlı günlerde oraya kestane toplamaya giderdim. Kestaneler suya düşer ve ayağımın dibine sürüklenirdi. Bir gün, gölün sazlarla kaplı kıyısında sürünürken ve gölden sıçrayan taze sular yüzüme çarparken, bir kayığın çürüyen enkazına rastladım, kenarları çoktan gitmişti ve sazların arasında yalnızca düz tabanının izinden biraz fazlası kalmıştı. Fakat modeli, sanki çürüyen bir taban gibi damarlarıyla beraber ortadaydı. Deniz kıyısında hayal edilebilecek bir enkaz kadar etkileyici ve ulviydi. Bu zamana kadar küflenmiş bitki gibi görünmeye başlamıştı, sazlar ve zambaklarla dolu olan göl kıyısından ayırt edilemeyecek hâle gelmişti. Gölün kuzey ucundaki kumlu zeminde suyun basıncıyla ayaklara sert ve sıkı gelmeye başlamış olan dalga izlerini ve dalga izlerine denk gelen, dalgalı bir tek sıra oluşturacak şekilde art arda büyümüş olan sazları görmek çok hoşuma giderdi. Sanki bu sazları dalgalar ekmişti. Ayrıca burada büyük miktarda tuhaf toplar da bulmuştum. İnce çim ya da pipo otu gibi bir otun köklerinden oluşmuş, yarım inçten dört inçe kadar değişen çap-

larda ve kusursuz bir küre şekline sahip bu toplar sığ suyun içinde, kumlu zeminin üzerinde bir ileri bir geriye yüzüyor ve bazen kıyıya vuruyordu. Ya tamamen ottan oluşuyorlardı ya da ortalarında bir miktar kum bulunuyordu. İlk başta, çakıl taşları gibi, dalgaların hareketiyle ortaya çıktıklarını düşünürdünüz; fakat yarım inç büyüklüğündeki en küçükleri bile aynı kaba malzemeden oluşuyordu ve yılın yalnızca tek bir mevsiminde meydana geliyorlardı. Ayrıca, dalgaların yeni bir şey oluşturmaktansa zaten şekil almış bir malzemeyi aşındırdıklarını düşünüyorum. Bu toplar kuruyken şekillerini uzun bir süre muhafaza ediyordu.

Flints' Gölü! İsimlendirme yeteneğimiz işte bu kadar fakir. Kirli ve aptal çiftçi bitişiğine çiftliğini kurmuş, kıyılarını acımasızca talan etmiş olduğu bu göle hangi hakla adını veriyor? Üstünde kendi arsız suratını görebildiği bir doların ya da parlak bir sentin yansıyan yüzünü daha çok seven, göle yerleşmiş olan yabani ördeklerin bile haneye tecavüz ettiğini düşünen, bir şeyleri acımasızca kavrama alışkanlığı yüzünden parmakları eğri büğrü ve sert pençelere dönüşmüş olan cimri biri tarafından adlandırılmıştır, yani benim için isimsiz bir göldür. Oraya gölü hiç görmemiş, gölde hiç yıkanmamış, gölü hiç sevmemiş, hiç korumamış, gölden hiç iyi bir şekilde bahsetmemiş ve Tanrı'ya gölü yarattığı için hiç şükretmemiş birini görmeye ya da dinlemeye gitmiyorum. Bunun yerine bırakın; içinde yüzen balıklardan, onu ziyaret eden su kuşlarından ya da dört ayaklılardan, kıyılarında biten yabani çiçeklerden, tarihinin ipliği gölün tarihiyle beraber dokunmuş olan vahşi bir adamdan ya da çocuktan alsın ismini, benzer zihniyetteki bir komşusundan

ya da devletten aldığı tapu dışında gölün üzerinde hiçbir hakkı bulunmayan birinden değil. Bu kişi gölün yalnızca parasal değerini düşünür; varlığıyla belki de tüm kıyıyı lanetlemiştir, gölün çevresindeki toprakları çoraklaştırmıştır, içindeki suyu da tüketmeye bayılacaktır. Gölün İngiliz samanıyla ya da yabanmersini çayırlarıyla dolu olmadığına üzülür. Onun gözünde gölün hiçbir değeri yoktur, gölün tabanındaki çamur için gölü kurutmayı ve satmayı düşünecek tıynette biridir. Değirmenini döndürmeyen bu göle bakmak onun için bir şey ifade etmez. Emeğine, her şeyin bir fiyatının olduğu çiftliğine, eğer karşılığında bir şey alacak olsa satmak için manzarayı hatta tanrısını pazara götürecek olan, pazarı tanrısı hâline getirmiş bu adama hiç saygı duymuyorum. Çiftliğinde hiçbir şey bedavaya yetişmez; tarlalarında mahsul, çayırlarında çiçek, ağaçlarında meyve yerine dolar biter. Meyvelerinin dolar hâline gelene kadar olgunlaşmadığını düşünen bu adam meyvelerinin güzelliğini sevmez. Gerçek zenginliğin tadını çıkaran yoksulluğu verin bana. Bence çiftçiler yoksul oldukları, yoksul çiftçiler oldukları oranda saygıdeğer ve ilgi çekicidir. Örnek bir çiftlik! Ev bir gübre yığının ortasındaki mantar gibi duruyor; insanlar, atlar, sığırlar ve domuzlar birbirine bitişik temiz ve kirli odalarla kalıyor! Hayvanlar ve insanlar bir arada! Büyük bir yağ lekesi, gübre ve süt kokusu! Güzelce ekilip biçilmiş, insanların kalpleri ve beyinleriyle gübrelenmiş! Kilise bahçesinde patates yetiştirirmiş gibi. İşte size örnek bir çiftlik.

Hayır, hayır, eğer doğanın en güzel niteliklerine insan isimleri verilecekse sadece en değerli ve soylu insanların isimleri verilmeli. En azından göllerimiz

"kıyılarında hâlâ o cesur girişimin yankılandığı" İkarus Denizi'nin ismi gibi gerçek isimler almalı.

Daha küçük boyutlarda olan Kaz Gölü, Flints' Gölüne giden yolun üstündedir; Concord Irmağı'nın bir uzantısı olan ve yetmiş akrelik bir alan kapladığı söylenen Fair Haven, bir mil kadar güneybatıda kalmaktadır; kırk akrelik Beyaz Göl ise Fair Haven'ın bir buçuk mil kadar ötesindedir. İşte benim göller ülkem. Bu göller, Concord Irmağı'yla beraber, üzerinde hakkım olan suları oluşturur; her yıl, gece gündüz onlara sağladığım fayda kadarını onlar da bana sağlar.

Oduncuların, demiryolunun ve benim Walden'ı kirletmemizden beri, göllerimizin en güzel olmasa bile en çekicisi, ormanın mücevheri olan Beyaz Göl olmuştur. Ya sularının dikkat çekici saflığından ya da kumlarının renginden gelen ismi sıradanlığı yüzünden biraz zayıf kalır. Bu ve diğer açılardan Walden'ın küçük bir ikizidir. O kadar birbirlerine benzerler ki yerin altında bir bağlantıları olması gerektiğini düşünürsünüz. Aynı taşlı kıyılara ve aynı renkte sulara sahiptirler. Walden'da olduğu gibi; sıcak, nemli ve bunaltıcı havalarda ormanın içinden çok da derin olmayan koylarından birine baktığınızda, dipten gelen yansımanın gölü hafifçe renklendirdiğini görürsünüz; sular sisli, mavimtırak-yeşil ya da gök yeşil bir renk alır. Yıllar önce kumlu kâğıt yapmak için oraya gidip arabalar dolusu kum toplardım, daha sonra da gölü ziyaret etmeye devam ettim. Oraya sık giden biri, göle Yeşil Göl denmesini öneriyor. Birazdan anlatacağım olaydan dolayı belki de Sarı-Çam Gölü adını alabilir. On beş yıl kadar önce, kıyıdan metrelerce açıkta, derin suların içinden yükselen bir çıralı çamın tepesi görül-

müş. Ayrı bir tür olmasa da buralarda sarıçam denilen bir türmüş. Kimileri gölün alçaldığını, ilkel çağlardan kalan bir ormanın ortaya çıktığını düşünmüş. Massachusetts Tarih Topluluğu Koleksiyonları'nda yer alan ve Concord vatandaşlarından biri tarafından 1792 yılında yazılmış olan Concord Kasabası'nın Topografik Tasviri'nde, yazarın Walden ve Beyaz Göl'den bahsettikten sonra şöyle devam ettiğini gördüm: "Su alçaldığında, Beyaz Göl'ün ortasında bir ağacın ortaya çıktığı görülebilir. Ağaç sanki şu anda bulunduğu yerde yetişmiş gibi görünür, kökleri su yüzeyinin elli ayak altındadır. Ağacın tepesi kırılmıştır, kırıldığı noktada ağacın çapı on dört inçtir." 1849 yılının baharında, Sudbury'de göle en yakın oturan adamla konuşmuştum, bana on - on beş yıl önce bu ağacı çıkaranın kendisi olduğunu söyledi. Hatırladığı kadarıyla ağaç kıyıdan altmış ila yetmiş beş metre kadar uzakta, suyun otuz ya da kırk ayak derinlikte olduğu bir yerde duruyormuş. Kış mevsimiymiş, öğleden önce buz çıkarmaya gitmiş, o öğleden sonra komşularının da yardımıyla ihtiyar sarıçamı oradan sökmeye karar vermiş. Buzu kıyıya doğru bir kanal oluşacak şekilde kesmiş ve ağacı bir öküz yardımıyla buzun üstünde, buz boyunca dışarı doğru çekmiş; fakat bu işi daha tamamlayamadan, ağacın tepetaklak olduğunu, dallarının aşağı baktığını ve küçük ucunun kumlu zemine sağlamca tutunduğunu görüp hayrete düşmüş. Büyük ucunun çapı bir ayak kadarmış, iyi bir kereste kütüğü elde edeceğini düşünmüş, o kadar çürükmüş ki en fazla yakacak olurmuş. Bir kısmını odunluğuna koymuş. Dışında balta ve ağaçkakan izleri varmış. Bu ağacın önceden kıyıda bulunan bir ölü ağaç olduğunu,

göle sürüklendiğini ve tepesi battıktan sonra, dışı hâlâ kuru ve hafifken tepe üstü battığını düşünmüş. Seksen yaşındaki babası kendini bildi bileli bu ağaç oradaymış. Birkaç büyük kütüğün hâlâ dipte yatıyor olduğu görülebilir, bunlar yüzeyin dalgalanmasıyla hareket eden büyük deniz yılanlarına benzerler.

Bu göl nadiren bir kayıkla kirlenir, çünkü bir balıkçıyı cezbedecek pek bir şeyi yoktur. Bu saf suda çamura ihtiyaç duyan beyaz zambak ya da eğir kökü yerine, seyrek bir biçimde süsen (Iris versicolor) yetişir. Kıyının her yerinde taşlı zeminden çıkar, Haziran ayında sinekkuşu tarafından ziyaret edilir. Mavimsi yaprakları ve çiçekleri, özellikle de bunların yansımaları, gök yeşil suların rengiyle harika bir uyum içindedir.

Beyaz Göl ve Walden yeryüzünde bulunan harika kristaller, Işık Gölleri gibidir. Yeterince küçük olup kalıcı olarak dondurulabilselerdi, muhtemelen köleler tarafından taşınacak değerli taşlar gibi imparatorların taçlarını süsleyeceklerdi; fakat sıvı hâlde bulunup taşınmayacak kadar büyük olmalarına ve sonsuza kadar bizimle ve çocuklarımızla kalacak olmalarına rağmen hâlâ onları göz ardı ediyor ve Koh-i-Nur elmasının peşinden koşuyoruz. Bu göller piyasada değerli olamayacak kadar saftırlar, çamur içermezler. Hayatlarımızdan çok daha güzel, karakterlerimizden çok daha şeffaftırlar! Onlardan kötülüğe dair hiçbir şey öğrenmedik.

Çiftçinin kapısının önündeki, içinde ördeklerinin yüzdüğü havuzlardan çok daha hoşturlar! Bu göllerde temiz yabani ördekler yüzer. Doğada yaşayan insanlar doğayı takdir etmezler. Tüyleri ve notalarıyla kuşlar,

çiçeklerle uyum içindedir; fakat doğanın ihtişamlı güzelliğiyle hangi delikanlı ya da genç kız işbirliği yapar? Doğa, onların yaşadığı kasabalardan çok uzakta, kendi başına serpilip büyür. Cennetten bahseden sizler, dünyayı utandırıyorsunuz!

10. BAKER ÇİFTLİĞİ

Bazen, tapınaklar gibi dikilen ya da denizdeki tam donanımlı filolara benzeyen, kıvrımlı dallarıyla ışığın altında hafifçe dalgalanan çam korularında gezinirdim. O kadar yumuşak, yeşil ve gölgeliydiler ki Druidler meşelerini bırakıp bu çamlara tapınmaya gelebilirlerdi. Ya da Flints' Gölü'nün ötesindeki sedir ormanında yürürdüm. Ağarmış yabanmersinleriyle kaplı, kule gibi yükselen ağaçlar Valhalla'nın kapılarında dikilmeye layık görünürlerdi. Sürünen ardıç ağacı yeri meyve dolu çelenklerle örterdi. Ya da bataklıklara giderdim; ağaç yosunları köknarlardan sarkar, bataklık tanrılarının yuvarlak masaları olan şapkalı mantarlar zemini kaplar, daha hoş mantarlar, kelebekler, kabuklar ve bitki salyangozları kütükleri süslerdi. Bataklık çiçeklerinin ve kızılcıkların yetiştiği yerlerde kızılağaç iblis gözü gibi parıldar, yaban yasemini en sert ağaçları bile delip çatlatır, yabani çobanpüskülü güzelliğiyle ona bakan gözlere evini yurdunu unuttururdu. İsimsiz ve yasak diğer birçok yabani meyve insanı şaşırtıp ayartırdı, tüm bunlar ölümlülerin damak zevki için çok güzeldi. Bir bilgine başvurmak yerine, bu civarda

nadir görülen uzak bir çayırın orta yerinde, bir ormanın ya da bataklığın derinliklerinde ya da bir tepede dikilen belli ağaçları sık sık ziyaret ettim. Mesela çapı iki ayak olan güzel örneklerini gördüğümüz kara huş ağacı, kara huşun en az onun kadar güzel kokan ve altın renginden gevşek bir gövdesi olan kuzeni sarı huş ağacı, çok düzgün bir gövdesi olan, yosunlarla güzelce boyanmış, birkaç örnek dışında her ayrıntısı kusursuz kayın ağacı... Kasabada ayakta kalmış olan büyük kayınlardan oluşan küçük bir koru biliyorum; kimileri bu ağaçları bir zamanlar yakınlardaki kayın ağacı meyveleriyle yemlenen güvercinlerin ektiğini düşünür. Bu ağacı yardığınızda ortaya çıkan gümüş parıltı görülmeye değerdir. Ihlamur ağacı, gürgen, sadece bir tane yetişkin örneği olan Celtis occidentalis ya da diğer adıyla yalancı karaağaç, uzun bir çam ağacı, shingle ağacı ya da ormanın ortasında bir Budist tapınağı gibi duran, normalden daha kusursuz çam ağacı ve bahsetmediğim daha birçoğu... İşte yaz ve kış ziyaret ettiğim tapmaklar bunlardı. Bir keresinde, atmosferin en alt katmanını dolduran, etraftaki çimenleri ve yaprakları boyayan bir gökkuşağı kemerinin hemen dibinde durma fırsatını yakalamıştım, renkli bir kristalin içinden bakıyormuşum gibi gözlerim kamaşmıştı. Gökkuşağı ışığından oluşan bir göldü, kısa bir süre içinde bir yunus gibi yaşamıştım. Biraz daha uzun sürseydi işlerimi ve hayatımı da kendi rengine boyayabilirdi. Demiryolu şosesinde yürürken gölgemin etrafındaki ışık halesine hayret eder, kendimi seçilmişlerden biri olarak düşünmeye bayılırdım. Beni ziyaret edenlerden biri önündeki birkaç İrlandalının gölgesinde hiç hale olmadığını, böylesine seçkin olan-

ların sadece buranın yerlileri olduğunu söylemişti. Benvenuto Cellini anılarında, St. Angelo kalesindeki tutukluluğu sırasında gördüğü korkunç bir rüyadan ya da hayalden sonra, İtalya'da ya da Fransa'da olması fark etmeksizin, gece gündüz başının gölgesi üzerinde parlak bir ışığın belirdiğini, bu ışığın çimler çiğle nemlenmişken daha da belirginleştiğini yazar. Bu muhtemelen biraz önce bahsettiğim, özellikle sabahları gözlemlenmesine rağmen günün diğer anlarında hatta ay ışığı altında bile gözlenen olayın aynısıydı. Bu olay her zaman tekrarlansa da genelde fark edilmiyordu, Cellini'ninkine benzer telaşlı bir hayal gücü söz konusu olduğunda, kolayca bir batıl inanç hâline gelebilirdi. Ayrıca, Cellini bu haleyi çok az kişiye gösterdiğini söyler. Ama zaten bu haleyi görecek kadar önemli olduklarının bilincinde olan kişiler gerçekten de seçkin değiller midir?

Bir öğlen, balık tutmak için ormanın içinden Fair Haven'a doğru yola çıktım, azalan sebzelerime balık eklemek istiyordum. Yolum, Baker Çiftliği'nin hemen bitişiğindeki Hoş Çayır'dan geçiyordu. Burası, aşağıdaki dizelerle başlayan şiiri mırıldanan bir şairin sığınağıydı:

"Girişinde hoş bir tarla var,
Yosun tutmuş meyve ağaçları yetişir
Kızıl bir dere kenarında
Süzülen misk faresi yaşar burada
Ve hareketli bir alabalık
Telaşla yüzer etrafta.

Walden'a gitmeden önce burada yaşamayı düşünmüştüm. Elmaları aşırmış, derenin içinde sıçramış ve misk faresiyle alabalığı korkutmuştum. Sonsuza kadar sürecek gibi görünen, birçok olaya gebe olabilecek, doğal hayatımızın büyük bir kısmını oluşturan öğleden sonralardan biriydi, gerçi başladığımda yarısı harcanmıştı bile. Bu arada bir sağanak yağış başladı, bir çam ağacının altında yarım saat boyunca beklemek, ağaç dallarını başımın üstüne çekip şapka yerine mendilimi takmak zorunda kaldım. Sonunda belime kadar su içindeyken turna otunun üstüne atlayınca kendimi bir bulutun gölgesi altında buldum; öyle bir gök gürültüsü başladı ki durup dinlemekten başka yapacak bir şeyim kalmadı. Böyle çatallı şimşeklerle savunmasız zavallı bir balıkçıyı bozguna uğrattıkları için tanrılar gurur duyabilir diye düşündüm. Aceleyle, en yakın kulübeye sığındım; yoldan yarım mil uzaktaydı, göle çok daha yakındı ve uzun süredir boş kalmıştı:

"İşte burada şair inşa etmişti
Hünerli yıllarında
Seyirlik ufak bir kulübe
Yok oluşa doğru seyreden."

İlham perisinin masalları böyleydi. Ancak içeri girince öğrendim ki burada İrlandalı John Field, karısı ve birkaç çocuğu yaşıyormuş. İşinde babasına yardım eden ve yağmurdan kaçmak için tuvaletten babasının yanına koşan geniş yüzlü oğlan; babasının dizinde, sanki bir soylunun sarayındaymış gibi oturan ve ıslak ve açlık içinde, evinden çocuklara özgü ayrıcalığıyla meraklı bir şekilde dışarıdaki yabancıya bakan, asil

bir soyun sonuncusu ve dünyanın umudu ve merkezi olmadığını, yalnızca John Field'in zavallı sefil çocuğu olduğunu bilmeyen, yüzü büyücü bir kadın kadar kırışık, sivri kafalı bebek... Dışarıda sağanak ve gök gürültüsü devam ederken çatının en az su sızdıran kısmının altında beraberce oturduk. Bu aileyi Amerika'ya getiren gemi daha inşa edilmeden önce orada birçok kez oturmuştum. John Field dürüst, çalışkan fakat miskin bir adamdı; karısı ise yağlı ve yuvarlak yüzü ve çıplak göğsüyle yüksek ocağın girintilerinde art arda birçok yemek pişirecek kadar cesur bir kadındı. Hâlâ bir gün durumunu düzeltmeyi düşünüyordu; elinden paspas eksik olmuyordu, fakat paspasın hiçbir yerde görünen bir etkisi yoktu. Yağmurdan kaçıp buraya sığınmış olan tavuklar, ailenin üyeleri gibi odada geziniyordu, bence iyice kızartılamayacak kadar insanlaşmışlardı.

Orada durup gözümün içine bakıyor ya da ayakkabılarımı gagalıyorlardı. Bu arada, ev sahibim bana kendi hikâyesini anlatmıştı: Komşu bir çiftçinin "bataklığında" ne kadar çok çalıştığını, akre başına on dolar ve bir yıllığına gübreli toprağı kullanma hakkına karşılık otlağı kürekle ve çapayla çapaladığını, babasının ne kadar kötü bir anlaşma yaptığının farkında olmadan neşeyle onun yanında çalışan oğlunun hikayesini. Ona deneyimlerimi, en yakın komşularından biri olduğunu, benim de burada balık tutmaya geldiğimi, bir aylağa benzediğimi, hayatımı onun gibi kazandığımı; derli toplu, ışıklı ve temiz bir evde yaşadığımı, evimi onunki gibi bir harabenin yıllık kirasından daha az bir maliyetle inşa ettiğimi; eğer isterse nasıl bir ya da iki ayda kendi sarayını inşa edebileceğini; ne çay, ne kahve, ne tereyağı, ne süt, ne taze et tükettiğimi; böylece

onları elde etmek için çalışmak zorunda olmadığımı; çok çalışmadığım için çok yemeye ihtiyaç duymadığımı, yiyecek harcamalarımın çok cüzi olduğunu; eğer çay, kahve, tereyağı, süt ve et tüketirse bunları karşılayabilmek için çok çalışması gerekeceğini; çok çalıştığı için yorulan vücudunu onarması, bu yüzden de çok yemesi gerekeceğini anlatarak yardımcı olmaya çalıştım. Anlattıklarım uzun olduğu kadar genişti, aslında uzun olduğundan daha da genişti, çünkü memnun değildi ve yaptığı kötü anlaşmayla hayatını boşa harcamıştı. Yine de Amerika'ya gelmesinin bir kazanç olduğunu düşünüyordu, burada her gün çay, kahve ve et bulabiliyordu. Fakat tek gerçek Amerika, bütün bunlar olmadan yaşayabileceğin bir hayat tarzını seçmekte özgür olduğun ve devletin seni bu tür şeylerin kullanımının doğrudan ya da dolaylı sonucu olan kölelik, savaş ve diğer gereksiz harcamaları devam ettirmeye zorlamaya çalışmadığı ülkedir. Onunla kasıtlı olarak bir filozofmuş ya da filozof olmak istiyormuş gibi konuştum. Eğer insanlığın kendini kurtarmaya başlamasının sonucu bu olacaksa, dünyanın tüm otlaklarının el değmemiş bir şekilde kalmasından memnun olurum. Bir insanın kendi kültürü için neyin en iyi olduğunu bulması için tarih okumasına gerek yoktur. Fakat maalesef! Bir İrlandalının kültürü, ahlaki bir çapayla girişilmesi gereken bir iştir. Ona bataklıkta bu kadar çalıştığı için kalın botlara ve giysilere ihtiyacı olduğunu, ama bunların kısa bir süre içinde kirlenip eskidiğini; öte yandan bir beyefendi gibi giyindiğimi düşünüyor olsa da (ki öyle giyinmiyordum) hafif ayakkabılar ve ince giysiler giydiğimi, bunların onunkilerin yarısından bile az bir maliyette

olduğunu ve istersem bir - iki saat içinde çalışmadan, yalnızca eğlenmek için bile bana iki gün yetecek balık tutabileceğimi veya bana bir hafta yetecek kadar para kazanabileceğimi söyledim. John ve ailesi basit yaşarsa yazın eğlence için hep birlikte yabanmersini toplamaya gidebilirlerdi. John, bunu duyunca bir inilti çıkardı ve karısı elleri belinde bana baktı. İkisi de böyle bir hayata başlamak için yeterince paraları olup olmadığını ya da bu hayatı devam ettirmek için yeterince matematik bilip bilmediklerini düşünüyor gibi görünüyorlardı. Gözleri kapalı bir şekilde yol alıyor ve limana nasıl varacaklarını tam olarak bilmiyorlardı; bu yüzden kendilerince cesur yaşamaya devam ettiklerini düşünüyorum. Hayatla yüzleşip dişlerini ve tırnaklarını geçiriyorlar, hayatın büyük sütunlarını bir kamayla yarıp içine girme becerisinden yoksun bir şekilde ayrıntılarla uğraşıyorlar; bir devedikeniyle başa çıkar gibi hayatla da kabaca başa çıkmayı düşünüyorlar. Fakat ezici bir dezavantajın, matematiksiz yaşamanın - yazık sana John Field! - etkisi altında mücadele ediyor ve başarısız oluyorlar.

"Hiç balık tutar mısın?" diye sordum. "Tabii, ara sıra suyun orada uzandığım zaman bir sürü balık tutuyorum; güzel tatlı su levrekleri yakalıyorum". "Yem olarak ne kullanıyorsun?" "Solucanla gümüş balığı tutuyorum, sonra gümüş balıklarını yem olarak kullanıp levrek yakalıyorum." Karısı pırıl pırıl ve umut dolu bir yüzle "Artık gitsen iyi olur John." dedi, fakat John itiraz etti.

Sağanak sona ermişti ve doğu ormanlarının üstünde beliren gökkuşağı güzel bir akşam vaat ediyordu, böylece oradan ayrıldım. Dışarı çıkarken bir tas

istedim, kuyunun dibine bir göz atmayı ve etraftaki incelemelerimi tamamlamak istiyordum, fakat eyvah! Kuyu çok sığdı, bataklık gibiydi, üstüne üstlük ip kopmuştu ve kova alınamayacak bir yerdeydi. Bu arada, suyu kaynatmak için doğru bir kap seçilmişti; su damıtılmış görünüyordu, kaynaması susamış biri için çok uzun sürdü, bu yüzden suyun soğumasını, berraklaşmasını beklemedim. Su pek temiz değildi diye düşündüm, böylece gözlerimi kapatıp su içindeki tanecikleri düşünmeye çalışmadan yapabileceğim kadar içten bir yudumla ev sahiplerimin samimi konukseverliğine içtim. Görgü kurallarının söz konusu olduğu böyle durumlarda titizlik yapmam.

Yağmurdan sonra İrlandalının çatısının altından ayrılırken adımlarımı göle doğru çevirdim, turna balığı yakalamak için acele ediyordum; tenha çayırlardan, gölcüklerden, bataklıklardan, ıssız ve yabani yerlerden geçerken buralar, bir an için, okula ve üniversiteye gitmiş biri olan bana anlamsız göründü. Fakat omzumda gökkuşağıyla kızarmakta olan batıya doğru tepe aşağı koşarken ve temizlenmiş hava kulağıma çınlayan sesler taşırken, iyi ruhumun nereden geldiğini bilmediğim sesinin şunları söylediğini duydum: "Dört bir yana git, her geçen gün daha da uzağa git ve balık tut; endişe etmeden derelerin ve ocakların yanında dinlen. Gençlik günlerinde yaratıcını hatırla. Şafak sökmeden yatağından kalk ve macera ara. Öğlen seni başka göllerde bulsun ve gece bastırdığında neredeysen orası evin olsun. Bunlardan daha geniş tarlalar, burada oynanandan daha değerli oyunlar yok. Doğana uygun bir şekilde yabanileş, asla İngiliz samanı olmayacak olan şu sazlar ve çalılar gibi ol. Bırak gök

gürlesin, çiftçinin mahsulünü mahvedecek olsa ne yazar? Sana getirdiği haber bu değil. Onlar arabalara ve barınaklara kaçarken sen bulutların altına sığın. Hayatını kazanmak işin değil, eğlencen olsun. Toprağın tadını çıkar, fakat onu sahiplenme. İnsanlar, cesaret ve inanç eksikliği yüzünden bu durumdalar, alıyorlar ve satıyorlar ve hayatlarını köle gibi geçiriyorlar.

Ey Baker Çiftliği!

"Doğanın en zengin cevheri
Bir parça masum günışığıdır."
Kimse eğlenmeye koşmaz
Rayla çevrelenmiş çayırlarına.
Hiç kimseyle tartışmayacaksın,
Kafa karıştırmayan sorularla,
İlk bakışta da şimdiki kadar uysal
Kırmızı sade gabardinini giymiş bir hâlde."
"Gelin siz sevenler,
Ve siz nefret edenler,
Kutsal Güvercinin çocukları
Ve ülkenin Guy Fawkes'u
Ve sallandır komploları
Güçlü ağaç kirişlerinden!"

İnsanlar geceleri yakınlardaki tarlalardan ya da sokaklardan uysal uysal evlerine dönerler, evlerinin yankıları buralardan duyulur. Yaşamları tekrar tekrar kendi nefesini soluduğu için zayıf düşer; gölgeleri, gece gündüz günlük, adımlarından daha ötelere uzanır. Eve her gün uzaklardan, maceralardan, tehlikelerden ve keşiflerden; yeni tecrübeler ve yeni bir karakterle dönmeliyiz.

Göle varmadan önce taze bir dürtü zihni değişmiş John Field'ı dışarı çıkarmış, John bu günbatımından önce "bataklığı" boşlamıştı. Fakat ben bir dizi balık yakalamışken zavallı adam yalnızca birkaç balığın rahatını kaçırabilmişti; bunun kendi şansı olduğunu söyledi ama kayığın içinde yerlerimizi değiştirdiğimizde şans da yer değiştirdi. Zavallı John Field! Bunu okumadığını düşünüyorum, tabii kendini geliştirmeyecekse. Bu ilkel ve yeni ülkede eski kırsal yaşam biçiminin bir çeşidini izleyebileceğini, gümüş balıklarını yem olarak kullanıp levrek yakalayabileceğini düşünüyor. Kabul ediyorum, bazen iyi bir yem bu. Ufku sınırlı, yoksul bir adam, miras edinmiş olduğu İrlandalı yoksulluğu ya da zavallı yaşamıyla yoksul olmak için doğmuş biri; Adem'in büyükannesi ve bataklıklı yollarla, çamurda yürüyen, bataklıklarda koşan perdeli ayaklarına kanatlı topuklar takana kadar ne kendisi ne de torunları bu dünyada yükselebilir.

11. YÜKSEK YASALAR

Elimde bir dizi balık, oltamı sürükleyerek ormanın içinden eve doğru gidiyordum; hava karanlıktı, yolumun üzerinden hızlıca geçen bir dağsıçanı gördüm. Vahşi bir haz titremesi hissettim, sıçanı yakalayıp canlı canlı yeme isteği duydum; bu istek karnım aç olduğu için değil, sıçanın temsil ettiği yabaniliğe aç olduğum için beni sarmıştı. Ancak göl kenarında yaşarken, bir ya da iki kere yarı-aç bir tazı gibi tuhaf bir terk edilmişlik duygusuyla yakalayıp yiyebileceğim bir av aradığım olmuştu, o anlarda hiçbir lokma bana vahşi gelmezdi. En yabani sahneler açıklanamaz bir şekilde tanıdık geliyordu. İçimde, çoğu insanda olduğu gibi daha yüksek ya da denildiği gibi ruhsal bir hayat yaşama içgüdüsüyle daha ilkel ve yabani bir yaşam sürme içgüdüsü vardı, bu güdüler hâlâ içimde ve ben ikisine de saygı duyuyorum. Vahşi olanı, en az iyi olan kadar seviyorum. Balık tutmada bulduğum vahşilik ve macera, balıkçılığı hâlâ gözümde değerli kılıyor. Bazen olağan hayatıma bir ara verip günümü hayvanların yaşadığı gibi yaşamak hoşuma gider. Belki de doğayla olan yakın ilişkimi, gençliğimde bu şekilde yaşamış

ve avlanmış olmama borçluyumdur. Bu uğraşlar bizi erkenden, aksi takdirde o yaşta çok az tanışık olacağımız bir manzarayla tanıştırır. Yaşamlarını tarlalarda ve ormanlarda geçiren, ayrıcalıklı bir biçimde doğanın bir parçası olan balıkçılar, avcılar, oduncular ve diğerleri uğraşlarına ara verdikleri zamanlarda, ona beklentiyle yaklaşan filozoflara, hatta şairlere göre doğayı çok daha iyi gözlemleyebilecek bir konumdadırlar. Doğa, kendini onlara göstermekten çekinmez. Yolcu, çayırlarda bir avcı, Missouri ve Columbia'nın akarsularında bir tuzakçı ve St. Marry Şelaleleri'nde ise bir balıkçıdır. Yalnızca bir gezgin olan kişi işleri ikinci elden, yarım yamalak öğrenir ve yetersiz bir otoritedir. Bilimle en çok insanların pratikle ya da içgüdüleriyle zaten bildiği şeyleri sunduğunda ilgileniyoruz, çünkü bu tek başına gerçek insanlık ya da insan tecrübesinin gerçek tanımıdır.

Amerika'da, İngiltere'deki kadar resmi tatil olmadığı ve buradaki erkeklerle çocuklar İngilizler kadar çok oyun oynamadığı için Kuzey Amerikalının çok az eğlencesi olduğunu iddia edenler yanılıyor, çünkü burada diğer eğlenceler, avlanma, balık tutma ve benzeri gibi daha yalnız gerçekleştirilen ve daha ilkel olan eğlencelerin yerini almamıştır. Gençlik zamanlarımda, neredeyse her New Englandlı erkek çocuğu on ve on dört yaşları arasında bir av tüfeği omuzlardı. Bu çocuğun avlanma ve balık tutma sahaları, bir İngiliz soylusununki kadar sınırlı olmazdı, yabani birinin avlanma sahasından bile daha geniş olurdu. Sıradan oyunlara daha fazla zaman ayırmamış olmasına şaşmamak gerek. Ancak şu an bile bir değişim meydana geliyor; bunun nedeni insaniyetin artışı değil, avın

gitgide azalmasıdır; çünkü av belki de hayvanların en iyi dostu, Merhametli Toplum da dâhil olmak üzere, avcının kendisidir.

Dahası, gölün kıyısında yaşarken, ara sıra yiyeceklerimi balıkla çeşitlendirmek isterdim. Aslında ilk balıkçıların da duymuş olduğu ihtiyaçtan dolayı avlandım. Balık tutmaya karşı olarak düşünebildiğim insaniyet tanımı bana yapay geliyordu ve bu durum duygularımdan ziyade felsefemi ilgilendiriyordu. Yalnızca balıkçılıktan bahsediyorum, çünkü uzun zamandır kuş avlama konusunda farklı düşünüyordum, ormana gelmeden önce silahımı satmıştım. Diğerlerinden daha az merhametli değildim, yalnızca balık tutmak kendimi kötü hissettirmiyordu. Ne balıklara ne de solucanlara acıyordum, böyle alışmışım. Kuş avlamaya gelince; silah taşıdığım yıllarda bahanem kuşbilimle ilgilenmemdi, yalnızca yeni ya da ender görülen kuşları arıyordum. Ancak, itiraf etmeliyim ki artık kuşbilimini çalışmanın daha hoş yolları olduğunu düşünüyorum. Kuşbilim kuşların alışkanlıklarını daha dikkatli izlemeyi gerektiriyor, bu yüzden, sadece bu nedenle olsa dahi, silahımı bırakmaya istekliydim. Yine de, merhametten kaynaklanan itiraza rağmen, aynı değere sahip sporların avlanmanın yerini alabileceğinden şüpheliyim. Arkadaşlarım endişeyle çocuklarımızın avlanmasına izin verelim mi vermeyelim mi diye sorduğunda, - avlanmanın eğitimimin en önemli kısımlarından biri olduğunu hatırlayarak, evet, izin verin; bırakın avcı olsunlar, ilk başta yalnızca spor olarak avlansalar da, mümkünse sonunda yetenekli avcılar hâline gelsinler. Böylelikle ne burada ne de bitkilerle dolu başka bir yabanlıkta kendilerine

yetecek kadar av bulamazlar ve insan avlayan avcılar ve insan tutan balıkçılar* hâline gelirler. Bu noktada Chaucer'ın rahibesiyle aynı fikirdeyim:

> "Avcıların kutsal adamlar olmadığını söyleyen
> Yazıyı umursamadı."

İnsanın ve insan soyunun tarihinde, avcıların, Algonquin Kızılderililerinin dediği gibi, "en iyi adamlar" olarak kabul gördüğü bir dönem vardır. Hayatında hiç silah ateşlememiş bir erkek çocuğuna acımaktan başka bir şey gelmez elimizden; o daha merhametli değildir ve eğitimi maalesef ihmal edilmiştir. Bu uğraşa yönelmiş gençlerle ilgili olarak, büyüdükten sonra bu uğraşı bırakacaklarına güveniyorum, cevabım budur. Çocukluğun düşüncesiz çağını geride bırakmış olan hiçbir insan, kendisi gibi bir cana sahip bir varlığı sebepsizce öldürmeyecektir. Hayatının sonuna gelmiş bir tavşan, tıpkı bir çocuk gibi ağlar. Anneler, sizi uyarıyorum, sempatim her zaman alışmış olduğunuz insan severliğe varmayabilir.

İşte genç bir adamın ormanla ve kendisinin en özgün kısmıyla tanışması genelde bu şekilde olur. Oraya ilk olarak bir avcı ve bir balıkçı olarak gider; eğer içinde daha iyi bir yaşamın tohumları saklıysa kendine özgü amacının, mesela şair ya da doğa bilimci olma isteğinin, farkına varır, silahı ve oltasını ardında bırakır. Bu açıdan, insanların büyük çoğunluğu hâlâ gençtir ve her zaman genç kalacaktır. Bazı ülkelerde avlanan bir rahip görmek alışılmadık bir durum değildir. Böyle biri iyi bir çoban köpeği olabilir, fakat iyi bir çoban olmaktan çok uzaktır. Hemşerilerimin;

kasabanın erkekleri ve çocuklarının bir yarım gün boyunca Walden Gölü civarında ağaç kesme, buz kesme ve benzeri işler dışında bildiğim kadarıyla yaptıkları tek işin balık tutmak olması beni çok şaşırtmıştı. Uzun bir ipe sıralanacak kadar balık tutamadıkları zaman, orada oldukları saatler boyunca gölü izleme fırsatına sahip olmuş olmalarına rağmen, genellikle şanslı olmadıklarını ya da zamanlarını boşa harcadıklarını düşünürlerdi. Balık tutmanın tortusu dibe çökene ve amaçlarını arındırana kadar bin kez daha göle gidebilirlerdi; fakat böyle aydınlatıcı bir süreç devam edecektir. Vali ve meclis üyeleri çocukken balık tutmaya gittikleri için gölü hayal meyal hatırlıyorlar; fakat artık balığa gitmek için çok yaşlı ve vakurlar, bu yüzden gölü artık tanımıyorlar ve sonsuza kadar da tanıyamayacaklar. Yine de onlar bile sonunda cennete gideceklerini düşünüyorlar. Meclis, gölü yalnızca orada kullanılan olta kancalarının sayısını düzenlediğinde dikkate alıyor; fakat gölün kendisini yakalamak için kullanılan kancaların kancası hakkında hiçbir şey bilmiyor, yalnızca bir yemle uğraşıyor. Yani, uygar topluluklarda bile embriyo insan gelişimin avcılık evresinden geçmektedir.

Son yıllarda, özsaygımı az da olsa yitirmeden balık tutamadığımı tekrar tekrar fark ettim. Balık tutmayı defalarca denedim, hünerliyim ve çoğu arkadaşım gibi zaman zaman canlanan içgüdüsel bir yeteneğim var. Fakat ne zaman balık tutsam, tutmasaydım daha iyi olurmuş gibi hissediyorum. Hata yapmadığımı düşünüyorum. Bu belirsiz bir his ama, sabahın ilk ışıkları da böyle belirsizdir. Şüphesiz içimde daha alt düzeydeki varlıklara ait olan bir içgüdü bulunuyor; fakat

her geçen yıl daha insani ya da bilge biri olmasam da daha az balıkçı biri oluyorum; şu anda balıkçılıktan tamamen uzağım. Ancak, eğer yabani doğaya geri dönecek olsam, yeniden balık tutmanın ve avlanmanın cazibesine kapılabileceğimi düşünüyorum. Ayrıca, bu beslenme biçiminde ve bütün etlerde esasen temiz olmayan bir şeyler var. Ev işinin nerede başladığını, çok maliyetli olan her gün düzgün ve saygıdeğer giyinme, evi hoş tutma ve tüm kötü koku ve görüntülerden arındırma çabasının neden kaynaklandığını anlamaya başladım. Hem kasap, hem bulaşıkçı, hem aşçı, hem de yemeğin servis edildiği beyefendi olduğum için pek alışılmamış bütünlükte bir deneyime sahip olduğumu söyleyebilirim. Benim açımdan hayvani gıdalara itiraz edilebilecek nokta temiz olmamalarıdır; ayrıca balığını yakaladığımda, temizlediğimde, pişirdiğimde ve yediğimde esasen beslenmemiş olduğumu fark ederdim. Önemsiz ve gereksizdi ve değerinden çok daha fazlasına mal oluyordu. Biraz ekmek ya da birkaç patates, daha az zahmet ve pislikle, aynı işi görebilirdi. Çağdaşlarımın çoğu gibi yıllarca çok nadir hayvani gıda, çay ya da kahve tükettim; kötü etkileri yüzünden değil, daha ziyade hayal gücüme kabul edilir gelmediği için. Hayvansal gıdadan iğrenme tecrübeden kaynaklanan bir şey değil, yalnızca bir içgüdüdür. Basit yaşamak ve güçlükle geçinmek birçok açıdan daha güzel görünüyordu; hiçbir zaman böyle yaşamamış olsam da, hayal gücümü memnun edecek kadar ileri gittim. Yüksek yetilerini veya şiirsel yeteneklerini gerçekten en iyi şekilde muhafaza etmiş olan her insanın, özellikle hayvansal gıdadan ve diğer gıdaların fazlasından da uzak durmuş olduğuna inanıyorum. Kirby

ve Spence'te, böcekbilimcilerin ortaya koymuş olduğu önemli bir gerçek okudum: Yetişkin hâle gelmiş bazı böcekler, beslenme organlarıyla donanmış olsalar da, bu organları kullanmazlar ve genel bir kural olarak, bu durumda olan neredeyse tüm böcekler larva hâlinde olduklarından daha az yerler. Obur tırtıl kelebeğe, pisboğaz kurtçuk sineğe, dönüştüğünde yalnızca bir veya iki damla balla ya da başka bir tatlı sıvıyla yetinir. Kelebeğin, kanatları altında bulunan karnı larvayı temsil eder. Bu lezzetli parça, hâlâ böcek kalmış olan kısmını cezbeder. Çok yemek yiyen insan larva evresinde bulunur ve bu durumda bulunan uluslar da vardır; geniş karınları sayesinde tanınan, tahayyülden ve hayal gücünden yoksun uluslar...

Hayal gücünü rahatsız etmeyecek kadar basit ve temiz bir yemek temin etmek ve pişirmek oldukça zordur; fakat bedenimizi beslerken hayal gücümüzü de beslemeliyiz diye düşünüyorum, aynı masaya oturmalılar. Belki de bu yapılabilir. Ölçülü bir şekilde yenilen meyveler bizi iştahımızdan utandırmamalı, değerli uğraşlarımızı sekteye uğratmamalıdır. Fakat tabağına fazladan bir çeşni koyduğunda zehirlenirsin. Zengin yemekler yiyerek yaşamak harcanan zamana ve emeğe değmez. Çoğu insan, hayvansal ya da bitkisel olsun, böyle bir yemeği kendi elleriyle hazırlarken yakalanacak olsa utanır, fakat başkaları her gün bu yemekleri onlar için hazırlıyor. Bu başka türlü olmadıkça ve beyefendiler ve hanımefendiler gerçek erkekler, gerçek kadınlar hâline gelmedikçe uygarlaşmış olmayacağız. Bu, nasıl bir değişiklik yapılması gerektiğini işaret ediyor. Hayal gücünün neden ete ve yağa razı olmadığını sormak beyhude olacaktır. Bunlara razı olmadığı için

memnunum. İnsanın etçil bir hayvan olması bir rezalet değil de nedir? Doğru, insan büyük ölçüde diğer hayvanları avlayarak yaşayabilir ve yaşar da, fakat bu, tavşan avlamaya ya da kuzu kesmeye giden herkesin bilebileceği gibi, acınası bir yoldur. İnsanlara daha masum ve sağlıklı beslenmeyi öğreten kişi, insanlığa faydası dokunan biri olarak görülecektir. Kendi pratiğim nasıl olursa olsun, hayvan yemekten vazgeçmenin insanlığın kaderi olduğuna eminim. Nasıl ilkel kabileler daha uygar insanlarla iletişime geçtiğinde birbirlerini yemeyi bıraktılarsa, insanlık da aşamalı gelişiminin bir noktasında hayvan yemeyi bırakacaktır.

Kişi ruhunun kesinlikle doğru olan, belirsiz fakat daimi önerilerini dinlerse bu önerilerin onu hangi aşırılıklara, hatta hangi deliliğin kıyısına götürdüğünü görmez; fakat daha kararlı ve inançlı bir hâle geldikçe gideceği yol o yönde uzanır. Sağlıklı bir insanın yönelttiği en zayıf temelli itiraz bile sonunda insanlığın savları ve geleneklerine üstün gelecektir. Hiç kimse kendisini yoldan çıkarana kadar ruhunu takip etmemiştir. Sonuç bedensel zayıflık olsa da, belki de kimse bunun pişmanlık verici olduğunu söyleyemez, çünkü bu sonuç yüksek ilkelerle uyumlu bir hayattır. Eğer günü ve geceyi neşeyle karşılayabiliyorsan, hayat çiçek ve güzel kokulu otlar kadar hoş bir koku yayıyorsa, daha esnek, daha yıldızlı ve daha ölümsüzse; işte başarı budur. Bütün doğa seni kutlar ve her an kendini kutsamak için nedenin vardır. En büyük kazançlar ve değerler, takdir edilmekten en uzak olanlardır. Kolaylıkla varlıklarından kuşkulanırız. Bir süre sonra onları unuturuz. Onlar en yüksek gerçeklerdir. Belki de en müthiş ve en gerçek şeyler asla insandan insana

aktarılmaz. Günlük yaşantımın hakiki ürünü sabahın ya da akşamın renkleri kadar soyut ve tarifsizdir. Yakalamış olduğum az bir yıldız tozu, çabucak kapmış olduğum bir gökkuşağı parçasıdır.

Fakat kendi adıma asla titiz davranan biri değildim; gerektiğinde kızarmış bir fareyi ağız tadıyla yiyebilirdim. Uzun süredir su içtiğime memnunum, aynı nedenle afyonkeş birinin cennetindense doğal gökyüzünü tercih ederim. Her zaman ayık kalmak isterim, sarhoşluğun sonsuz sayıda derecesi vardır. Bilge bir adam için tek içeceğin su olduğuna inanırım; şarap o kadar da asil bir içecek değildir. Sabahın getirdiği umutları bir fincan sıcak kahveyle yıktığınızı düşünün ya da akşamınkileri bir bardak çayla! Ah, bunların cazibesine kapıldığımda ne kadar da alçalıyorum! Müzik bile sarhoş edici olabilir. Antik Yunan'ı ve Roma'yı yıkan görünüşte önemsiz bu nedenler oldu, İngiltere ve Amerika'yı yok edecek olanlar da bunlar. Tüm sarhoşlukların içinden soluduğu havayla sarhoş olmayı kim istemez? Uzun süren kaba işlere yapılacak en ciddi itirazın beni kaba şeyler yiyip içmeye zorlaması olduğunu düşünüyorum.

Fakat doğruyu söylemek gerekirse, şu anda bu konuda daha az özel olduğumu düşünüyorum. Sofraya dini daha az taşıyorum, sofrada dua etmiyorum; eskisinden daha bilge olduğum için değil, itiraf etmem gerekiyor ki yıllar geçtikçe, ne kadar pişmanlık duysam da, daha kaba ve umursamaz olduğum için. Belki de insan bu sorularla sadece gençliğinde oyalanmalıdır, tıpkı çoğu insanın şiirle gençlik yıllarında uğraşılmalı diye düşündüğü gibi. Uygulamam "hiçbir yerde" görülmez, fakat düşüncelerim işte buradadır.

Ama yine de, "Her yerde mevcut olan yüce varlığa gerçekten inanan kişi, var olan her şeyi yiyebilir." derken Veda'nın bahsettiği ayrıcalıklı kişilerden biri olmaktan çok uzak olduğumu düşünüyorum. Bu kişiler, yiyeceğinin ne olduğunu, yiyeceğini kimin hazırladığını sorgulamakla yükümlü değildir; bunu göz önüne almak durumunda olsalar bile, bir Hindu yorumcunun belirttiği gibi, Veda felsefesi bu ayrıcalığı "sıkıntı zamanı" ile sınırlar.

Kim zaman zaman yiyeceğinden iştahla hiç ilgisi olmayan, tarifsiz bir tatmin duymamıştır ki? Zihinsel algılamamı genelde kaba olan tat duyuma borçlu olduğumu, damağımla ilham aldığımı, bir tepe yamacında yemiş olduğum bazı meyvelerle ruhumu beslediğimi düşününce dehşete kapılıyorum. Thseng-tseu "Ruh kendisinin efendisi olmayınca kişi bakar ama görmez, dinler ama duymaz, yer ama yemeğin tadını bilmez." der. Yemeğinin gerçek tadını ayırt edebilen kişi obur değildir, bu tadı ayırt edemeyen ise obur-dur. Bir Püriten'in esmer ekmek kabuğunda duyduğu iştah, bir belediye meclisi üyesinin kaplumbağasına duyduğu iştah kadar kabadır. İnsanı kirleten ağzına giren yemek değil, o yemeğe duyulan iştahtır. Yenilen yaşamımızı devam ettirecek ya da ruhsal yaşamımıza ilham verecek bir hayvansal yiyecek değil de, bize musallat olan kurtları besleyecek bir yemek olduğu sürece bu ne niteliğe ne de niceliğe duyulan bir iştahtır, yalnızca bedensel tatlara teslim olmaktır. Avcı çamur kaplumbağalarına, misk farelerine ve diğer yabani hayvanlara düşkünken; hoş hanımefendi, buzağı ayağından yapılan jöleye ya da deniz sardalyelerine düşkündür, ikisi de aynı şeydir. Avcı değirmen havuzuna

giderken, hanımefendi saklama kabına gider. Şaşılacak olan, yeme ve içmeden ibaret bu pis ve çirkin hayatı nasıl sürdürebildikleri, nasıl sürdürebildiğimizdir.

Tüm yaşamımız şaşırtıcı derecede ahlakidir. Erdem ve kötülük arasında bir anlık bile ateşkes olmaz. İyilik asla boşa gitmeyen tek yatırımdır. Dünyanın çevresinde titreyen arpın müziğinde bizi heyecanlandıran, iyiliğin üzerinde ısrarla durmasıdır. Arp, Evrenin Sigorta Şirketinin[15] gezici sesi gibidir; kurallarını öğütler, ödediğimiz tüm ücret küçük bir iyiliktir. Gençler sonunda duyarsızlaşsa da evrenin yasaları duyarsız değildir, hep en duyarlılarının yanındadır. Bunun kanıtını duymak için tüm batı rüzgârlarına kulak ver, çünkü kanıt oradadır ve bunu duymayanlar bahtsız kişilerdir. Hoş, ahlak kuralları bizi sersemletmeden ne bir tele dokunabilir ne de bir engeli hareket ettirebiliriz. Usandırıcı birçok gürültü, uzaktan bir müzik gibi, hayatımızın ahlaksızlığını dile getiren kibirli ve tatlı hicivler gibi gelir.

İçimizde, yüksek doğamızın uyukladığı ölçüde uyanan bir hayvan olduğunun bilincindeyiz. Alçak ve zevk düşkünüdür. Belki de, yaşamda ve sağlıkta bile bedenimizi işgal eden kurtçuklar gibi vücudumuzdan tamamen atılamayacak bir hayvandır. Bir ihtimal ondan uzaklaşabiliriz, fakat asla doğasını değiştiremeyiz. Korkarım kendine özgü bir sağlık da verir; iyi hissedebiliriz, fakat saf olamayız. Geçen gün bir domuzun alt çenesini aldım; beyaz ve sağlam dişleri, ruhsal olanın dışında hayvansal bir sağlığı ve kuvveti de olduğunu gösteriyordu. Bu hayvan ölçülülük ve saflık dışındaki

15. Thoreau, Universal Insurance Company isimli sigorta şirketinin ismiyle bir söz oyunu yapıyor.

yöntemlerle başarılı olmuştu. Mencius'a göre, "İnsanları vahşi hayvanlardan ayıran, çok ufak bir şeydir; sıradan insanlar sürüsü bunu çok çabuk kaybeder, üstün insanlar ise dikkatle muhafaza eder." Saflığı elde etmiş olsaydık, nasıl bir hayat yaşıyor olurduk, kim bilir? Bana saflığı öğretebilecek kadar bilge bir adamın var olduğunu bilseydim, hemen onu aramaya başlardım. Veda, arzularımız üzerinde ve bedenin dışsal duyuları üzerinde kontrol sahibi olmanın ve iyi eylemler yapmanın, zihnin Tanrı'ya yaklaşması için zaruri olduğunu bildirmektedir. Yine de, ruh kısa bir süre için bedenin her organına ve işlevine hâkim olup onları kontrol edebilir ve en kaba tenselilik biçiminde ortaya çıkan şeyi saflık ve bağlılığa dönüştürebilir. Gevşek olduğumuzda bizi dağıtan ve kirleten üretken enerji, kendimize hâkim olduğumuzda bizi canlandırır ve bize ilham verir. Erdemlilik, insanın çiçek açmasıdır; deha, yiğitlik, kutsallık denilen şeyler ise onu izleyen çeşitli meyvelerdir. Saflık kanalı açık olduğunda insan hemen Tanrı'ya doğru akar. Sırayla saflığımız bize ilham verir, saflıktan uzaklaşmamız ise keyfimizi kaçırır. İçindeki hayvanın günbegün öldüğünden ve ilahi olanın içine yerleştiğinden emin olan kişi kutsanmıştır. İçindeki alçak ve vahşi doğa nedeniyle utanmayan biri var mıdır ki? Korkarım bizler ancak faun* ve satirlere** benzeyen tanrılar ya da yarı-tanrılarız, ilahi olanın hayvanlarla birleşmesi sonucu ortaya çıkmış iştah yaratıklarıyız ve bir noktada utancımızın kaynağı hayatımızın ta kendisidir.

"Ne mutludur hayvanlarına gereken yeri veren
Ve zihnini ormanlardan temizleyen!
"Atını, keçisini, kurdunu ve her hayvanı kullanabilir
Ve geri kalanların hiçbirinin eşeği değildir!
Aksi takdirde insan domuz sürüsü değil sadece,
Ama olur o şeytanlardan biri de,
Sürüyü pervasız bir öfkeye yönelten
Ve daha da kötüleştiren."

Birçok farklı şekiller alsa da, bütün bedensellikler birdir; bütün saflık da birdir. Bir insanın şehvetle yemesi, içmesi, uyuması ya da biriyle birlikte olması hep aynıdır. Bunların tümü tek bir iştahtan kaynaklanır; bir insanın bedensel zevklere ne kadar düşkün olduğunu anlayabilmek için onu bu eylemlerden yalnızca birini yaparken görmemiz yeter. Saflıktan uzak biri ne saf bir şekilde ayağa kalkabilir ne de oturabilir. Sürüngen, yuvasının bir deliğinde saldırıya uğradığında başka bir delikten çıkar. Eğer erdemli olacaksan ölçülü davranmalısın. Erdem nedir? Bir insan, erdemli olup olmadığını nasıl bilecek? Bilemez. Bu erdemi duyduk, fakat ne olduğunu bilmiyoruz. Duymuş olduğumuz söylentiye uygun bir şekilde konuşuyoruz. Çalışmak bilgelik ve saflık getirir, tembellik ise cehalet ve tensellik. Öğrencinin tenselliği, zihnin miskin bir alışkanlığıdır. Temiz olmayan bir insan evrensel olarak tembel, ocağın yanında oturan, gün doğumunu yatarak karşılayan, yorulmadan dinlenen biridir. Eğer kirlenmekten ve bütün günahlardan kaçınmak istiyorsan, işin ahır temizlemek olsa bile ciddiyetle çalış. Doğanın üstesinden gelmek zordur, fakat gereklidir.

Kâfirden daha saf değilsen, nefsini daha fazla reddetmiyorsan, daha dindar değilsen, Hıristiyan olmanın ne faydası var? Pagan olarak addedilen birçok dini sistem biliyorum; emirleri okuyucuyu utançla doldurur ve sadece tören gerçekleştirmek bile olsa, yeni uğraşlar için teşvik eder.

Bu şeylerden bahsetmeye tereddüt ediyorum, konudan dolayı değil, sözlerimin ne kadar müstehcen olduğuna aldırmıyorum, saflıktan uzak olduğumu açığa vurmadan bu konulardan bahsedemiyor olmamdan dolayı. Utanmadan tenselliğin bir biçimiyle ilgili konuşabiliriz, fakat söz başka bir biçimine geldiğinde sessiz kalırız. O kadar yozlaşmışız ki basitçe insan doğasının gerekli işlevlerini bile konuşamıyoruz. Eski çağlarda bazı ülkelerde her işlevden saygıyla bahsedilir ve her biri kanunla düzenlenirdi. Hindu kanun koyucu için hiçbir şey önemsiz değildi, modern insana ne kadar rahatsız edici gelse de... Nasıl yenileceğini, içileceğini, birlikte yaşanacağını, dışkı ve idrar boşaltılacağını ve bunlara benzer şeyleri öğretir; aşağılık olduğu düşünülen şeyleri yüceltir ve bunları önemsiz olarak addedip kendine yalandan bir özür uydurmazdı.

Her insan vücudunu, yani inandığı tanrıya adanmış mabedi tamamen kendine has bir tarzla inşa eder, yalnızca mermere çekiç vurmakla bundan kurtulamaz. Hepimiz heykeltıraş ve ressamlarız ve kullandığımız malzeme de kendi etimiz, kanımız ve kemiklerimiz. Asillik, insanın niteliklerini, onu hayvanlaştıran adilikleri ve tenselliği inceltmekte başlar.

John Farmer bir Eylül akşamı, gün boyu çalıştıktan sonra kapısının önünde oturuyor ve hâlâ işini

düşünüyordu. Banyo yapmış ve içindeki entelektüel insanı eğlendirmeye oturmuştu. Oldukça soğuk bir akşamdı, birkaç komşusu dondan endişe ediyordu. Birinin flüt çaldığını duyduğunda daha pek düşünememişti bile ve flütün sesi ruh hâline çok uyuyordu. Hâlâ işini düşünüyordu; fakat bu düşüncenin kafasında dönüp duruyor olmasına, elinde olmadan bu konuda plânlar kurup tasarlıyor olmasına rağmen çok da önemsemiyordu. Derisinden dökülüp duran kepeklerden daha önemli değildi. Fakat flütün çaldığı notalar çalıştığı boyuttan daha farklı bir boyuttan kulağına geliyordu ve şimdiye kadar uyuklamış olan bazı yeteneklerini işletmeyi aşılıyordu. Notalar içinde yaşadığı sokağı, kasabayı ve ülkeyi yavaşça gözlerinden sildi. Bir ses ona şöyle dedi: Olağanüstü bir varoluş mümkünken neden burada kalıp bu adi ve zor hayatı yaşıyorsun? Aynı yıldızlar başka tarlaların üzerinde de parlıyor. Ancak bu durumdan kurtulup oralara nasıl göç edecekti? Düşünebildiği tek şey daha kanaatkâr bir yaşamdı, zihninin vücuduna nüfuz ederek onu kurtarması ve kendine giderek artan bir saygıyla bakmaktı.

12. VAHŞİ KOMŞULAR

Bazen balık tutarken kasabanın öbür ucundan evime kadar gelmiş olan biri bana eşlik ederdi. Akşam yemeğini yakalamak, en az yemek kadar sosyal bir etkinlik hâline gelirdi.

Münzevi: Dünyanın şu an ne yapıyor olduğunu merak ediyorum. Üç saattir, şu eğrelti otunun üstünden gelen ağustosböceği sesi dışında hiçbir şey duymadım. Güvercinler hâlâ tünedikleri yerde uyuyor, tek bir kanat sesi bile çıkmıyor. Biraz önce ormanın ötesinden gelen ses bir çiftçinin öğle borusu muydu? Eller haşlanmış tuzlu ete, elma şarabına ve mısır ekmeğine dalmak üzere. İnsanlar neden bu kadar kaygılanıyor? Yemek yemeyen kişinin çalışmaya ihtiyacı yoktur. Ne kadar ürün topladıklarını merak ediyorum. İnsan, Karabaş'ın havlaması yüzünden hiçbir şey düşünemediği bir yerde neden yaşamak ister ki? Ve tabii ev temizliği! Bu güzel günde şeytan alasıca kapı tokmaklarını parlatmak ve küvetleri ovmak! Evin olmasa daha iyi. Mesela bir ağaç oyuğu, yalnızca sabah ziyaretleri ve yemek davetleri için! Sadece bir ağaçkakanın tıkırtıları. Ooo, içeri doluşurlar; güneş

onlar için çok sıcaktır, bana göre hayatın çok fazla içine doğmuşlar. Suyumu kaynaktan alıyorum, rafta da bir somun esmer ekmeğim var. Dinle! Yaprakların hışırtısını duyuyorum. Avlanma içgüdüsüne teslim olmuş, kasabanın yetersiz beslenmiş köpeklerinden biri mi? Yoksa ormanda dolaştığı söylenen, yağmur sonrası izlerini görmüş olduğum kayıp domuz mu? Süratle geliyor, sumaklarım ve güllerim titriyor. Ha, Bay Şair, siz mi geldiniz? Bugün dünyayı nasıl buldunuz?

Şair: Şu bulutlara bak, nasıl da asılı duruyorlar! Bugün gördüğüm en güzel şey. Eski tablolarda buna benzer bir şey yok, yabancı topraklarda da, tabii, İspanya açıklarında değilsek eğer. Bu gerçek bir Akdeniz göğü diye düşündüm; hayatımı devam ettirmek için ve bugün bir şey yememiş olduğum için balık tutmaya gideyim dedim. Şairler için gerçek meşgale budur. Öğrendiğim tek iş balık tutmak oldu. Hadi, gidelim.

Münzevi: Karşı koyamıyorum. Esmer ekmeğim yakında bitecek. Biraz sonra memnuniyetle sana eşlik edeceğim, fakat şu anda ciddi bir tefekkürü bitirmek üzereyim. Sonuna yaklaştığımı zannediyorum. Bu yüzden bir süreliğine beni rahat bırak. Fakat geç kalmamamız için bu sırada yemleri kazıp çıkarmaya başlayabilirsin.

Toprağın gübrelenmemiş olduğu bu kısımlarda olta solucanına pek rastlanmaz, solucanın soyu neredeyse tükenmiştir. Çok aç değilsen, toprağı kazıp solucan çıkartmak neredeyse balık tutmak kadar eğlenceli bir uğraştır; bugün sadece bununla yetinmen gerekebilir. Küreği kantaronların salındığı, yerfıstıklarının bittiği yere vurmanı öneririm. Eğer otları temizler gibi, çimenlerin köklerine dikkatle bakarsan kal-

dırdığın her üç çimen için bir solucan bulabileceğini garanti ederim. Daha uzağa gitmeyi tercih etmen de akıllıca olacaktır, iyi yemlerin buradan uzaklaştıkça arttığını gördüm.

Tek başına münzevi: Bir bakayım, nerede kalmıştım? Sanırım bu düşünce çerçevesine yakın bir yerdeydim, dünya hemen hemen bu açıda bulunuyordu. Cennete mi, yoksa balık tutmaya mı gideyim? Bu tefekkürü şimdi sona erdirirsem bu kadar tatlı başka bir fırsat bulabilecek miyim? Şeylerin özüne karışmaya hayatımda hiç bu kadar yaklaşmamıştım. Korkarım bu düşüncelere bir daha kavuşamayacağım. İşe yaracak olsaydı, onlara ıslık çalardım. Düşüncelerimiz bize bir teklifle geldiğinde, bunu bir düşüneyim demek akıllıca mıdır? Düşüncelerim geride hiçbir iz bırakmadı, patikayı yeniden bulamayacağım. Düşündüğüm şey neydi? Çok puslu bir gündü. Konfüçyüs'ün şu üç cümlesini dile getireceğim; o anı geri getirebilirler. Bu keder miydi, yoksa tomurcuklanan bir sevinç miydi, bilmiyorum. Not: Böyle bir fırsat sadece bir kez gelir.

Şair: Peki şimdi, Münzevi, çok mu erken hâlâ? Bütün hâlde on üç tane yem topladım, ayrıca birkaç tane de parçalanmış ya da küçük yem var; daha küçük balıklar için işe yarar, çengelin tamamını da kaplamıyor. Şu kasaba solucanları çok büyük; bir gümüş balığı çengeli yutmadan karnını doyurabilir.

Münzevi: Peki o zaman, hadi gidelim. Concord'a mı gitsek? Su çok yüksek değilse, iyi balık tutabiliriz orada.

Neden dünya sadece gördüğümüz nesnelerden oluşuyor? Neden sanki bu gediği sadece fare doldurabilirmiş gibi, yalnızca bu hayvan türleri insanın

komşusu? Pilpay & Co. Şirketi'nin hayvanları en iyi şekilde kullanamadığından şüpheleniyorum, çünkü hayvanların hepsi yük hayvanı, bir anlamda, düşüncelerimizin bir kısmını taşımak için yaratılmışlar.

Evime dadanan fareler kırlara gelmiş olduğu söylenen sıradan fareler değildi; kasabada görülmeyen, buranın yerlisi, yabani farelerdi. Bir tanesini seçkin bir doğa bilimciye yolladım, çok ilgisini çekti. Evimi inşa ederken bunlardan biri evin altında yuva yapmıştı; zeminin ikinci katını atıp talaşları süpürmeden önce, her öğle yemeği vaktinde çıkar ve ayağımın dibindeki kırıntıları toplardı. Muhtemelen daha önce hiç insan görmemişti; kısa bir süre içinde bana alıştı ve ayakkabılarımın üzerinde koşmaya, giysilerime tırmanmaya başladı. Kısa ve ani hareketlerle odanın duvarlarına rahatça tırmanabiliyordu; hareketleri bir sincabı andırıyordu. Sonunda bir gün, elimi masaya dayadığım sırada kollarıma ve giysilerime tırmandı, akşam yemeğimi koyduğum kâğıdın etrafında koşuşturdu, bir saklanıp bir görünerek oyun oynadı. En sonunda gelip elime oturdu ve parmaklarının arasında tuttuğum peyniri tırtıkladı, daha sonra ise bir sinek gibi yüzünü ve pençelerini temizleyip uzaklaştı.

Kısa bir süre sonra kulübüme bir sinekkapan yerleşti ve evimin karşısında büyüyen çam ağacına bir nar bülbülü sığındı. Haziran ayında, genelde çok utangaç bir kuş olan keklik (Tetrao umbellus) yavrularını evin arkasındaki ormandan evin önüne getirirken penceremin önünden geçti. Aynı bir tavuk gibi gıdaklıyor ve yavrularını çağırıyordu, tüm hareketleri kekliğin ormanın tavuğu olduğunu gösteriyordu. Yaklaştığınızda annelerinden bir işaret alan yavrular, sanki bir

kasırgayla süpürülüp atılmış gibi aniden dağılıyordu. Kurumuş yapraklara ve dal parçalarına o kadar çok benziyorlardı ki oradan geçen birçok yolcu yavruları fark etmeyip bulundukları yerin ortasına basıyor ve havalanan yaşlı kuşun kanat seslerini, telaşlı bağırış çığırışlarını duyuyor ya da ne olduğunu anlayamadan kuşun dikkatlerini çekmek için çırptığı kanatlarını görüyorlardı. Anne bazen önünüzde öyle bir kılıkla yuvarlanıp dönerdi ki birkaç dakika ne tür bir hayvanla karşı karşıya olduğunuzu anlayamazdınız. Yavrular sakin ve sessiz bir şekilde çömelir, başlarını bir yaprağın altına saklar, yalnızca annelerinin uzaktan verdiği talimatları dikkate alırlardı; yaklaştığınızda kaçışıp kendilerini ele vermezlerdi. Üstlerine basabilir ya da bir dakika boyunca onlara bakabilirdiniz ve yine de onları fark etmezdiniz. Bir keresinde onları avucuma almıştım, o zaman bile tek yaptıkları annelerine ve içgüdülerine itaat edip korkmadan ya da titremeden çömelmek olmuştu. Bu içgüdü o kadar kuvvetliydi ki onları yaprakların üzerine bıraktığımda bir tanesi yana düşmüştü, on dakika sonra bile tam olarak aynı yerde yatıyordu. Kekliğin yavruları diğer kuş yavruları gibi toy değillerdir, tavuklardan bile daha iyi gelişmiş ve büyümüş yavrulardır. Sakince açık duran gözlerinin dikkat çekici bir şekilde yetişkin ama aynı zamanda masum olan ifadesi unutulmazdır. Zekâ gözlerine yansır. Yalnızca çocukluğun saflığını değil, aynı zamanda deneyimle berraklaşan bilgeliği de gösterirler. Bu göz kuşun kendisiyle doğmamıştır, yansıttığı gökyüzüyle yaşıttır. Orman başkalarına bu kadar değerli bir taş vermez. Gezgin genelde böyle berrak bir kuyunun içine bakamaz. Cahil ya da per-

vasız bir avcı genelde böyle bir anda anneyi vurur ve bu masum yavruların fırsat kollayan bir hayvana ya da kuşa yem olmasına veya yavaş yavaş o çok benzedikleri çürüyen yapraklara karışmalarına neden olur. Bir tavuğun kuluçkasından çıktıklarında telaşla dağılır ve kaybolurlar, çünkü onları toplayacak olan annelerinin çağrısını bir daha hiç duyamazlar. İşte benim tavuklarım ve civcivlerim bunlardı.

Bu kadar çok hayvanın ormanda yabani ve özgür bir şekilde ama gizlice yaşaması, kasabalara yakın olmalarına rağmen yalnızca avcılar tarafından fark edilmeleri oldukça ilginçtir. Su samuru ne kadar da münzevi yaşar! Büyüyüp dört ayak uzunluğuna ulaşır, hiçbir insan tarafından görülmeden neredeyse küçük bir çocuk kadar olur. Evimi inşa ettiğim yerin arkasındaki ormanda eskiden bir rakun görmüştüm, sızlanmasını geceleri duymaya devam ettim. Öğlenleri tarlamı ektikten, öğle yemeğimi yedikten ve tarlamdan yarım mil uzaktaki Brister Tepesi'nin altında doğan bir dereyle bir bataklığa kaynak olan pınarın yanında biraz kitap okuduktan sonra, genelde gölge altında bir iki saat dinlenirdim. Bu pınara bataklığın yanındaki genç çıralı çamlarla dolu büyük ormana doğru alçalan çimli alanlardan gidilirdi. Bir akçamın altında oldukça ıssız ve gölgeli bir yer ve oturulacak temiz ve sık bir çimenlik vardı. Kaynağı kazmış ve temiz gri suyla dolu bir kuyu yapmıştım, suyu bulandırmadan bir kova daldırıp su çıkartabiliyordum. Yaz ortasında göl sıcakken, neredeyse her gün bu amaçla oraya gidiyordum. Orada da solucan bulmak için çamuru deşen, yavrularını gezdiren bir çulluk vardı; yavruları kıyıda askeri düzende yürürken bir ayak kadar üstlerinde

uçuyordu. Fakat sonunda beni fark ettiğinde yavrularını bırakıp etrafımda daireler çizmeye başladı; dört veya beş ayak yakınıma geldi, kanatları ve bacakları kırıkmış gibi davranıyor böylece dikkatimi yavrularından uzağa çekmeye çalışıyordu. Yavruları ise annelerinin bataklıktan gelen belirsiz ve ince ötüşünü duyup yürüyüşlerine devam etmişlerdi. Belki de anne kuşu göremediğim bir anda yavruların ötüşünü duymuş olabilirim. Ayrıca üveyikler de pınarın üstünde oturur ya da başımın üstündeki yumuşak ak çamların dalları arasında uçuşurlardı; kırmızı sincap en yakındaki dala doğru koşarken tanıdık ve meraklı görünürdü. Ormanda kıpırdamadan yeterince uzun otururs anız ormanın sakinleri kendilerini sırayla gösterecektir.

Daha az barışçıl olaylara da tanık oldum. Bir gün odun yığınıma, daha doğrusu kütük yığınıma gittiğimde iki büyük karıncanın, biri kırmızı diğeriyse daha büyük, neredeyse yarım inç boyunda olan siyah karıncanın şiddetli bir kavgaya tutuşmuş olduğunu gördüm. Bir kez birbirlerine yapışınca bir daha bırakmıyorlardı, durmaksızın dövüşüyor, güreşiyor ve yongaların arasına düşüyorlardı. Daha yakından baktığımda yongaların böyle savaşçılarla kaplanmış olduğunu görerek şaşırdım. Bu bir duellum* değil, bir bellum**'du; karıncaların iki ırkı arasında yapılan bir savaştı. Kırmızı karıncalar siyahlarla kapışıyor ve genelde iki kırmızı karınca bir siyaha saldırıyordu. Bu Myrmidon*** lejyonları odunluğumdaki tüm tepeleri ve vadileri kaplamıştı, ölü veya ölmekte olan karıncalar, hem kırmızılar hem siyahlar, yere dağılmıştı. Bu hayatımda tanık olduğum tek savaştı, savaşın şiddeti devam ederken adım atmış olduğum tek savaş alanıy-

dı, iki taraf için de yıkıcı bir savaştı; bir yanda cumhuriyetçi kırmızılar, diğer yanda emperyalist siyahlar vardı. İki taraf da ölümcül bir şekilde, fakat duyabileceğim hiçbir ses çıkarmadan savaşıyordu; insanlar asla bu kadar azimli savaşmamışlardır. Yongaların arasındaki güneşli ve küçük bir vadide birbirine kitlenmiş iki karıncayı izliyordum; öğle vaktinde güneş batana kadar ya da ölene kadar savaşmaya hazırdılar. Daha küçük olan kırmızı savaşçı bir mengene gibi diğerine yapışmıştı; ne kadar yuvarlanırsa yuvarlansın bir an için bile rakibinin antenlerini kökünden ısırmayı bırakmadı, neredeyse diğerini öldürmek üzereydi; daha güçlü olan siyah karınca ise kırmızıyı yerden yere vuruyordu, daha yakından baktığımda ise rakibinin birkaç organını koparmış olduğunu gördüm. Buldoglardan bile daha büyük bir azimle savaşıyorlardı. İki karınca da geri çekilme eğilimi bile göstermiyordu. Belli ki savaş çığlıkları "zafer ya da ölüm"dü. Bu arada, vadinin yamacında tek bir kırmızı karınca ortaya çıktı. Heyecanlı olduğu besbelliydi; ya düşmanını alt etmişti ya da daha savaşa katılmamıştı; muhtemelen daha savaşmamıştı çünkü organlarının hepsi yerindeydi, annesi ya kalkanıyla ya da kalkanının üstünde geri dönmesini tembih etmişti. **** Ya da belki de gelen Akhilleus'tu, hiddetini beslemiş ve şimdi de Patroclus'un öcünü almaya ya da onu kurtarmaya gelmişti. Eşit olmayan bu savaşı uzaktan görmüştü, siyah karıncalar, kırmızıların neredeyse iki katı büyüklükteydi, hızla yakınlaşıp dövüşçülerin yarım inç kadar yanında gardını aldı. Gördüğü fırsatı değerlendirerek siyah savaşçının üstüne atladı ve sağ ön bacağını dibinden ısırmaya başladı; böylece rakibi organlarından

birini seçmek zorunda kaldı. Şimdi üç savaşçı hayat için birleşmişti; sanki tüm diğer kilitleri ve çimentoları utandıracak yeni bir çekim gücü icat edilmişti. Yükseklerdeki bir yonganın üstüne konumlanmış, yavaş savaşçıları heyecanlandıracak, ölenleri ise neşelendirecek marşlar çalan kendi müzik gruplarını görsem şaşırmayacaktım. Ben bile sanki savaşanlar insanmış gibi heyecanlanmıştım. Düşündükçe ne kadar az fark olduğunu anlıyorsunuz. Ve Concord tarihinde, hatta ve hatta Amerika tarihinde, ne katılan savaşçı sayısı ne de gösterilen vatanseverlik ve kahramanlık açısından bu savaşla bir an için bile karşılaştırılabilecek bir savaş kaydedilmemiştir. Dökülen kan ve asker sayısı açısından, Austerlitz'e ya da Dresden'e benziyordu, Concord Savaşı! Vatanseverlerden iki kişi öldü ve Luther Blanchard yaralandı! Buradaki her karınca bir Buttrick'ti, "Ateş edin! Tanrı aşkına ateş edin!" ve binlercesi de Davis ve Hosmer'in kaderini paylaştı. Burada tek bir paralı asker bile yoktu. Çaydan alınan üç penilik vergiden kurtulmak için değil, tıpkı atalarımız gibi bir ilke uğruna savaştıklarına hiç şüphem yok. Bu savaşın sonuçları savaşanlar için, en azından Bunker Tepesi savaşının sonuçları kadar önemli ve unutulmaz olacak.

Özellikle anlattığım bu üç savaşçının üzerinde savaştığı tahta parçasını alıp eve götürdüm, olayı görmek için pencerenin yanındaki bir su bardağının altına yerleştirdim. İlk bahsettiğim kırmızı karıncaya bir büyüteç tuttuğumda gördüm ki hâlâ gayretle düşmanının ön bacağını ısırıyordu; anteninin kalan kısmını da koparmıştı, fakat kendi göğsü de parçalanmış, iç organlarını siyah savaşçının çenesine ve insafı-

na bırakmıştı. Siyah savaşçının zırhı parçalanmayacak kadar kalındı, kırmızı karıncanın siyah gözleri ancak savaşın ortaya çıkarabileceği bir vahşetle parlıyordu. Bardağın altındaki mücadeleleri yarım saatten daha uzun sürdü. Yeniden baktığımda siyah savaşçının düşmanlarının kafalarını vücutlarından ayırmış olduğunu, hala canlı olan kafalarının iki yanından eyerdeki korkunç ganimetler gibi sarktığını gördüm. Ona önceki kadar sıkı bir şekilde yapışmışlardı. Antenlerini kaybetmiş, yalnızca bir bacağı kalmış bir hâlde ve fark etmediğim daha birçok yarasıyla onlardan kurtulmak için zayıf bir şekilde mücadele ediyordu. Sonunda, yarım saat sonra başardı. Bardağı kaldırdım, sakat hâliyle pencereden dışarı çıktı. Savaştan sağ kurtulabildi mi, geri kalan günlerini gaziler evinde geçirebildi mi bilmiyorum, fakat bundan böyle pek işe yaramayacağını düşünüyordum. Ne hangi tarafın kazandığını ne de savaş nedeninin ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim; fakat günün geri kalanında sanki kapımın önünde insanlar arasında yaşanan bir savaşın kıyımına ve vahşetine tanık olmuşum gibi heyecanlı ve hırpalanmış hissettim.

Kirby ve Spence'e göre karınca savaşları uzun zamandır bilinir ve tarihleri kaydedilirmiş,fakat bu savaşlara tanıklık eden tek modern yazar Huber'miş. Anlattıklarına göre, "Aeneas Sylvius, büyük bir karınca türüyle küçüğü arasında bir armut ağacının üstünde oldukça şiddetli geçen bir savaşı ayrıntılı olarak tasvir ettikten sonra 'bu savaşın Papa 4. Eugenius'un ve ünlü bir avukat olan Nicholas Pistoriensis'in huzurunda gerçekleştiğini ve Pistoriensis'in savaşı aslına uygun bir şekilde aktardığını eklemektedir.' Büyük ve küçük

karıncalar arasında yaşanan benzer bir mücadele de Olaus Magnus tarafından kaydedilmiştir. Bu savaşın galibi olan küçük karıncaların kendi askerlerinin cesetlerini gömdüğü, fakat büyük rakiplerinin ölülerini kuşlara yem olmak üzere bıraktıkları anlatılır. Bu olay tiran İkinci Christiern'in İsveç'ten sınır dışı edilişinden önce gerçekleşmiştir." Benim tanık olduğum savaş ise Polk'un başkanlığı sırasında, Webster'in Kaçak Köle Yasası'nın kabulünden beş yıl sonra yaşanmıştır.

Bir erzak kilerinde çamur kaplumbağası kovalamaya uygun birçok kasaba köpeği sahibinin haberi olmadan ormanda dolaşır, beceriksizce eski tilki kovuklarını ve dağ sıçanı deliklerini koklar; belki çevik bir şekilde ormanda gezen zayıf bir sokak köpeğinin peşine takılır ve orman sakinlerinde doğal bir korku uyandırır; belki de şimdi kılavuzunun arkasında kalmıştır, etrafı incelemek için ağaca çıkmış küçük bir sincaba havlıyor, koşarak çalıları eziyor, sürüden ayrılmış bir çöl faresinin izini sürüyor olduğunu düşünüyordur. Bir keresinde, gölün taşlı kıyısında yürüyen bir kedi görmüş ve çok şaşırmıştım, genelde evlerinden bu kadar uzaklaşmazlar. Şaşkınlık karşılıklıydı tabii. Tüm gün halının üstünde uzanan evcil bir kedi olmasına rağmen ormanda evinde gibiydi. Kurnaz ve sinsi hareketleri olağan sakinlere göre ormanın yerlisi olmayı daha çok hak ediyordu. Bir kez, yemiş toplarken yavrularıyla birlikte bir kediye rastladım; gayet vahşilerdi, yavrular da aynı anneleri gibi sırtlarını dikleştirip bana öfkeyle tısladılar. Ormanda yaşamaya başlamamdan birkaç yıl önce, Lincoln'de, göle yakın çiftliklerden biri olan Bay Gilian Baker'ın çiftliğinde "kanatlı kedi" denilen bir hayvan olduğunu duymuş-

tum. 1842 yılının Haziran ayında onu görmeye gittiğimde alışkanlığı üzere ormana avlanmaya çıkmıştı. (Erkek mi dişi mi olduğunu bilmiyorum, bu yüzden genelde olduğu gibi onu dişi kabul ediyorum). Sahibesi kedinin bu civara bir yıldan biraz daha önce, Nisan ayında geldiğini ve sonunda onu evlerine aldıklarını söyledi. Koyu kahverengimsi-gri renkte, boğazında beyaz bir leke olan bir kediymiş, beyaz ayakları ve bir tilkininkine benzeyen büyük tüylü bir kuyruğu varmış. Kışın kürkü kalınlaşır, on - on iki inç uzunluğunda, iki buçuk inç kalınlığında şeritler hâline gelip yanlarından sarkarmış; çenesinin üst tarafındaki tüyler gevşek görünür, alt tarafındakiler ise keçeye benzermiş. Bahar gelince bu uzantılar dökülürmüş. Bana "kanatlarından" bir çift verdiler, hâlâ saklıyorum. Hiç de zara benzeyen bir görünüşleri yok. Kimilerine göre kanatlı kedi uçan-sincap ya da başka bir vahşi hayvandır ki bu imkansız değil, çünkü doğa bilimcilere göre sansar ve ev kedisinin birleşmesinden doğurgan melezler türemiştir. Eğer kedi besleyecek olsaydım kanatlı kedi tam da bana uygun bir kedi olurdu, bir şairin kedisi neden atı gibi kanatlı olmasın ki?

Sonbaharda, her zaman olduğu gibi dalgıç kuşları (Colymbus glacialis) tüy döküp yıkanmak için göle gelir, daha ben uyanmadan ormanı hoyrat kahkahalarıyla doldururlardı. Dalgıç kuşunun geldiği söylentisini duyan Mill-damlı avcılar hazırlanır, ikişerli üçerli gruplar hâlinde tüfekleriyle, konik toplarıyla ve dürbünleriyle, yayan ya da arabalı olarak ormana gelirlerdi. Sonbahar yaprakları gibi hışırdayarak ormandan geçerler, bir dalgıç kuşunu görmek için en az on adam gelirdi. Bazıları gölün bu kıyısına, diğerleri ise karşı

kıyısına yerleşirdi; ne de olsa zavallı kuş aynı anda her yerde olamazdı, buradan suya daldığında karşı kıyıdan çıkardı. Fakat artık nazik Ekim rüzgârı esmeye, yaprakları hışırdatmaya ve suyun yüzeyini dalgalandırmaya başlamıştı; bu yüzden düşmanları dürbünleriyle gölü tarayıp tüfek sesleriyle ormanı çınlatsalar da, hiçbir dalgıç kuşu ortalıkta görülmüyor veya duyulmuyordu. Dalgalar su kuşlarının tarafını tutup yükselerek öfkeyle kıyıya vurmaya başlamıştı, avcılarımız kasabaya ve dükkânlara geri çekilmek, yarım kalan işlerine dönmek zorunda kalmıştı. Ama genelde başarılı olurlardı. Sabah erkenden bir kova su almaya gittiğimde, genelde körfezin on beş - yirmi metre açığında yüzen bu görkemli kuşu görürdüm. Nasıl manevra yapacağını görmek için tekneyle onu geçmeye çalıştığımda suya dalıp tamamen gözden kaybolurdu, bazen günün geri kalanında onu hiç göremezdim. Fakat suyun yüzeyinde benim dengim değildi. Yağmur yağarken genelde uçup giderdi.

Ekim ayında çok sakin geçen bir öğle vakti, kuzey kıyısı boyunca kürek çekiyordum; özellikle böyle günlerde gölleri ziyaret etmeyi sevdikleri için uzun bir süre bir dalgıç kuşu görme umuduyla gölü izlemiştim. Aniden on beş - yirmi metre önümde, kıyıdan gölün ortasına doğru yüzen bir tanesi hoyrat kahkahasını patlattı ve kendini açık etti. Kürek çekerek takip ettim; suya daldı, fakat yeniden yüzeye çıktığında ona daha yakındım. Yeniden suya daldı, fakat gideceği yönü yanlış hesapladığım için yeniden yüzeye çıktığında iki yüz elli metre uzağındaydım, aramızdaki mesafe benim yüzümden artmıştı. Tekrar uzun ve gürültülü bir kahkaha attı, bu kez gülmek için daha fazla

sebebi vardı. O kadar kurnaz manevralar yaptı ki ona bir daha otuz metre kadar bile yaklaşamadım. Her yüzeye çıktığında kafasını bir o tarafa bir bu tarafa çevirerek soğukkanlılıkla suyu ve karayı inceliyor, görünüşe göre suyun en geniş olduğu ve kayıktan en uzak olabileceği noktaya çıkabilmek için rotasını kararlaştırıyordu. Karar verme ve kararını uygulama hızı oldukça şaşırtıcıydı. Beni bir kez gölün en geniş kısmına götürdü ve oradan ayrılmadı. O bir şeyler düşünürken ben de ne düşündüğünü tahmin etmeye çalışıyordum. Gölün pürüzsüz yüzeyinin üstünde, bir insan ve bir dalgıç kuşu arasında oynanan güzel bir oyundu. Rakibinizin taşı bir anda tahtanın altında kaybolur, yapmanız gereken çıkacağı yere en yakın noktaya taşınızı yerleştirmektir. Bazen beklenmedik bir şekilde altından geçip kayığın diğer tarafında yüzeye çıkıyordu. Nefesini o kadar uzun süre tutabiliyordu ve öyle yorulmak bilmezdi ki uzun bir süre yüzdükten sonra bile hemen suya dalabiliyordu; o zaman derin gölün pürüzsüz yüzeyinin altında nerede olduğunu kimse tahmin edemezdi, bir balık kadar hızlı yüzebiliyordu, gölün en derin yerinde dibi ziyaret edebilecek kadar zamanı ve yeteneği vardı. New York göllerinde, alabalık tutmak için kullanılan oltalarla yüzeyin seksen ayak altında dalgıç kuşu yakalandığı söylenir. Walden bu göllerden daha derindir. Başka bir boyuttan gelip sürülerinin arasından hızla yüzen bu biçimsiz ziyaretçiyi gören balıklar ne kadar şaşırmış olmalı! Rotasından suyun üstünde olduğu kadar altında da emin görünüyordu ve sualtında çok daha hızlı yüzüyordu. Bir ya da iki kez, yüzeye yaklaştığı, keşif yapmak için kafasını dışarı çıkarıp hemen geri daldığı yerde küçük

bir dalgalanma gördüm. Nerede yüzeye çıkacağını hesaplayana kadar kürek çeken kollarımı dinlendirip yeniden ortaya çıkışını beklemenin daha iyi olacağını düşündüm; çünkü yüzeyin bir tarafını izleyip gözlerimi yorarken aniden arkamdan gelen korkunç kahkahasını duyup ürküyordum. Fakat bu kadar kurnazlık gösterdikten sonra neden yüzeye çıkar çıkmaz bu gürültülü kahkahayla yerini açık ediyordu? Beyaz göğsü zaten nerede olduğunu göstermeyecek miydi? Aslında aptal bir dalgıç kuşuydu diye düşündüm. Genelde su yüzüne çıktığında çıkardığı şapırtıyı duyuyor ve nerede olduğunu fark edebiliyordum. Fakat bir saat geçtikten sonra bile önceki kadar canlı ve istekli görünüyor ve daha da uzaklara yüzüyordu. Su yüzüne çıktığında telaşsız göğsüyle ne kadar sakin bir şekilde yüzdüğünü, sadece suyun altındaki perdeli ayaklarını kullandığını görmek şaşırtıcıydı. Olağan sesi yine de biraz su kuşlarının sesine benzeyen bu şeytani kahkahaydı; fakat ara sıra beni çok başarılı bir şekilde atlattığında ve bana çok uzak bir yerde su yüzüne çıktığında uzun ve korkunç bir uluma sesi çıkarırdı. Bir kuştan çok bir kurdun ulumasına benziyordu; sanki bir kurt burnunu yere dayamış da uluyormuş gibi... İşte çılgınlığı buydu; ses, ormanın dört bir yanında çınlayan, belki de buralarda duyulmuş en vahşi ses. Yeteneklerine güvenir bir şekilde, çabalarımı küçümseyerek güldüğüne kanaat getirdim. Şu ana kadar hava kapanmış olsa da, göl o kadar pürüzsüzdü ki nerede yüzeye çıktığını duyamasam da görebiliyordum. Beyaz göğsü, havanın durgunluğu, suyun pürüzsüzlüğü, hepsi onun aleyhineydi. Sonunda iki yüz elli metre ötemde su yüzüne çıkıp o uzun ulumalarından birini çıkardı, sanki dalgıç

kuşlarının tanrısını yardımına çağırıyordu. O an aniden doğudan bir rüzgâr esmeye başladı, su yüzeyini dalgalandırdı ve tüm göğü puslu bir yağmurla doldurdu. Sanki dalgıç kuşunun duası yanıtlanmış ve tanrısı bana sinirlenmiş gibi hissettim, dalgıç kuşunun peşini bırakıp çalkantılı yüzeyde kaybolmasını izledim.

Sonbahar günlerinde saatlerce ördekleri izlerdim; kurnazca manevra yapar, döner ve avcılardan uzağa, gölün ortasına kaçarlardı. Louisiana bataklıklarında bu numaralara daha az ihtiyaçları olurdu. Uçmak zorunda kaldıklarında epeyce yüksekten, gölün üstünde daireler çizerlerdi. Diğer gölleri ve ırmağı kolayca görebildikleri o yükseklikten, gökteki küçük siyah noktalar gibi görünürlerdi. Tam artık buradan ayrıldıklarını düşündüğümde çeyrek millik eğri bir uçuşla uzaklardaki boş bir yere konarlardı. Fakat Walden'ın ortasında yüzerek güvenlikten başka ne elde ederler bilmiyorum, tabii gölü benim sevdiğim nedenden dolayı sevmiyorlarsa...

13. EVİN ISITILMASI

Ekim ayında üzüm toplamaya ırmağın kenarındaki çayırlara giderdim ve yiyecek olarak değil de güzellikleri ve kokuları için değer verdiğim salkımları yüklenirdim. Orada toplamasam da hayran kaldığım yabanmersinleri de bulunurdu. Mumlu küçük mücevherlere, çimene asılı kolyelere benzerlerdi; inci renginde veya kırmızıydılar. Çiftçi bunları çirkin bir tırmıkla toplar, çimenleri arapsaçı gibi dolaşmış bir hâlde bırakır, topladıklarını pervasızca kile ve dolar hesabıyla ölçer ve çimenden topladığı bu ganimetleri Boston'a ve New York'a satardı. Yabanmersinleri sıkış tepiş kasalara doldurulur ve doğa aşıklarının damak zevklerini tatmin ederdi. Kasaplar da kopan ve solan bitkileri önemsemeden bizonların dillerini böyle koparırlardı. Diken üzümünün parlak meyveleri de yalnızca gözüme hitap eden yiyeceklerdir; fakat arsa sahiplerinin ve yolcuların gözün kaçmış olan yabani elmaları ateşte pişirmek için toplardım. Kestaneler olgunlaştığında kış için yarım kile kadar toplardım. Lincoln'ün o zamanlar uçsuz bucaksız olan kestane ormanlarını bu mevsimde sırtımda bir çanta, elimde

kozalakları açmak için bir sopayla dolaşmak gayet heyecan vericiydi; bu ormanlar şu anda demiryolunun altında son uykularını uyuyorlar, don yapana kadar beklemezdim, yaprakların hışırtısı ve zaman zaman yarı yenmiş fındıklarını çaldığım kızıl sincaplarla alakargaların sitemleri arasında gezinirdim. Seçtikleri kozalaklar genelde sağlam olurdu. Ara sıra ağaçlara tırmanıp dallarını sallardım. Evimin arkasında da yetişirdi bu ağaçlardan ve neredeyse evimi gölgeleyecek kadar büyük bir tanesi çiçek açtığında kokusu etrafı kaplayan bir bukete benzerdi. Fakat neredeyse tüm meyvelerini sincaplar ve alakargalar kapardı, kargalar sabah erkenden sürüler hâlinde gelir, kozalaklar daha düşmeden fındıkları toplarlardı. Bu ağaçları onlara bırakmıştım, tamamen kestanelerden oluşan uzaklardaki ormanları ziyaret ederdim. Bu fındıklar yettiği kadarıyla ekmek yerine geçerdi. Belki birçok başka ikame ürün de bulunabilirdin. Bir gün balık tutmak için solucan çıkarırken yer fıstığını (Apios tuberosa), yerlilerin patatesini keşfettim. Olağanüstü bir meyveydi; söylemiş olduğum gibi çocukken çıkartıp yediğimden, bunu hayal etmediğimden pek emin değildim. Diğer bitkilerin kökleriyle desteklenen büzüşmüş, kırmızı kadifemsi çiçeklerini sık sık aynı bitki olduğunu bilmeden görürdüm. Tarım bu bitkinin soyunu hemen hemen kuruttu. Donmuş patatese çok benzeyen tatlımsı bir tadı vardı, haşlamasını kızartmasından daha çok beğendim. Bu yumru kök doğanın kendi çocuklarını burada gelecekte büyütüp besleyeceğine dair belli belirsiz bir vaadi gibi görünüyordu. Besili sürülerin ve dalgalanan tahıl tarlalarının gününde, günümüzde, bir zaman bir yerli kabilesinin totemi olan bu müteva-

zı kök unutulmuştu ya da çiçek açan filizleriyle tanınıyordu. Ancak vahşi doğa bir kez daha burada hüküm sürecek olsa, sayısız düşmanla karşılaşan nazik ve lüks İngiliz tahılları muhtemelen yok olurdu. İnsanın özeni ve bakımı olmadan, güneybatıdaki Yerli Tanrısının büyük mısır tarlasından gelmiş olduğu söylenen son mısır tohumu kargalar tarafından yuvasına geri taşınabilirdi. Ancak, şu anda neredeyse yok olmuş olan yer fıstığı donlara ve yabaniliğe aldırmadan canlanır ve çiçek açar, buranın yerlisi olduğunu kanıtlar ve avcı kabilesinin besini olarak eski önemine ve onuruna kavuşurdu. Bir Yerli Ceres'i veya Minerva'sı yer fıstığını icat edip insanlara armağan etmiş olmalı; burada şiirin hükmü başladığında, yaprakları ve meyvelerinin lifleri sanat eserlerimizde temsil edilecektir.

1 Eylül günü itibariyle gölün karşısında, suyun yanındaki çıkıntının üstündeki üç toz ağacının beyaz dallarının altında iki ya da üç tane küçük akçaağacın kızarmış olduğunu görmüştüm. Ah, renkleri ne çok hikaye anlatır! Haftalar geçtikçe yavaş yavaş her ağacın kendine özgü karakteri ortaya çıktı, her biri gölün pürüzsüz aynasındaki yansımasına hayran hayran bakıyordu. Bu resim galerisinin yöneticisi her sabah duvarlardaki eski resimleri kaldırıyor, yerine daha parlak ve uyumlu renkleriyle ayırt edilen yeni resimler asıyordu.

Ekim ayında binlerce yaban arısı kışı geçirmek için yaşadığım yere geldi, penceremin içine ve yukarıdaki duvarlara yerleşip zaman zaman konuklarımın içeri girmesine engel oldular. Her sabah soğuk yüzünden hissizleşen bazılarını dışarı süpürürdüm, fakat onlardan kurtulmak için çok zahmet etmiyordum; evimi

uygun bir sığınak olarak gördükleri için bana iltifat ettiklerini düşünüyordum. Benimle beraber uyusalar da beni ciddi bir şekilde rahatsız etmiyorlardı. Kıştan ve korkunç soğuktan korunmak için bilmediğim gediklere girip kayboluyorlardı.

Kasım ayında, yaban arıları gibi kış için sığınağıma çekilmeden önce, Walden'ın kuzeydoğu kıyısını ziyaret ederdim. Çıralı çamlardan ve taşlı kıyından yansıyan güneş gölün bu kısmını şömine gibi ısıtıyordu; yapay bir ateştense, mümkün olduğunca güneşle ısınmak çok daha hoş ve sağlıklıdır. Buradan ayrılmış bir avcıya benzeyen yaz mevsiminin bırakmış olduğu parlak közlerle ısınıyordum.

Sıra bacamı inşa etmeye geldiğinde duvarcılık öğrendim. Tuğlalarım kullanılmış olduğu için onları bir malayla temizlemek gerekiyordu, böylece tuğla ve malalarla ilgili normalde olduğundan daha fazla şey öğrenmiş oldum. Üstlerindeki harç elli yıllıktı ve bu harcın hâlâ sertleşmekte olduğu söyleniyordu; fakat bu da insanların doğru olsa da olmasa da tekrar etmeyi sevdiği deyişlerden biriydi. Bu deyişler de zamanla sertleşip daha sıkı yapışır; bu deyişleri söyleyen yaşlı ve çokbilmiş birini temizlemek için birçok mala darbesi gerekir. Mezopotamya'daki kasabaların çoğu Babil harabelerinden alınmış olan kaliteli ve kullanılmış tuğlalarla inşa edilmiştir, harçları ise daha eski ve muhtemelen daha serttir. Her neyse, yıpranmadan bu kadar çok sert darbeler vurabilen çeliğin olağandışı sertliğine hayran kalmıştım. Üstlerinde Nebukadnezar yazmasa da, tuğlalarım daha önce bir bacaya ait oldukları için bulabileceğim kadar çok şömine tuğlası bulmaya çalıştım; böylece emekten tasarruf ettim

ve ziyan olan tuğlaların yerine yenilerini koyabildim. Tuğlalar arasındaki boşlukları göl kıyısından bulduğum taşlarlar doldurdum, harcını ise aynı yerden topladığım beyaz kumla yaptım. En çok şöminede oyalandım, çünkü evin en hayati kısmı burasıydı. O kadar plânlı çalıştım ki sabah yerden başlamış olduğum hâlde, yerden birkaç inç yükselmiş olan tuğlaları gece yastık gibi kullandım; fakat boynum bu yüzden tutulmadı, boyun tutukluğum eskiden kalmıştı. Bu sıralarda bir şair arkadaşım iki hafta süreyle bende kalmıştı, biraz yer sıkıntısı çektik. İki bıçağım olmasına rağmen kendi bıçağını getirmişti, bıçakları toprağa saplayıp temizliyorduk. Yemek yapınama yardım ediyordu; eserimin sert açılı bir kare şeklinde yükselmesi beni memnun ediyordu, yavaş ilerliyor olsa da uzun bir süre dayanacak şekilde tasarlanmıştı. Baca bir ölçüde bağımsız bir yapıdır, temeli yerdedir ve evin içinden göğe kadar yükselir, bazen ev yanmış olduğu hâlde ayakta kalır, önemi ve bağımsızlığı açıkça görülür. Bacamı yaz sonuna doğru inşa etmiştim, şimdiyse Kasım ayı gelmişti.

Kuzey rüzgârı gölü soğutmaya başlamıştı, fakat göl çok derin olduğundan tamamen soğuması için rüzgârın haftalar boyu istikrarlı bir şekilde esmesi gerekiyordu. Evime sıva yapmadan önce geceleri ateş yakmaya başladığımda, tahtalar arasındaki sayısız yarık sayesinde baca dumanı gayet iyi bir şekilde dışarı taşıyordu. Yine de yumrularla dolu kahverengi kaba tahtalarla ve üstlerinde ağaç kabuğu kalmış kalaslarla çevri olan, soğuk ve hava alan dairemde neşeli akşamlar geçirdim. Sıvası yapıldıktan sonra evim gözüme o kadar hoş görünmedi, fakat itiraf etmeliyim ki daha

rahat bir hâl aldı. İnsanların yaşadığı her evin akşamları kalasların üzerinde gölgelerin oynaşacağı kadar yüksek tavanlı olması gerekmez mi? Bu, fresklere ve diğer pahalı mobilyalara nazaran göze ve hayal gücüne daha güzel gelir. Evimde oturmaya onu ısınma ve barınma için kullandığımda başladığını söyleyebilirim. Odunu ateşten uzak tutmak için bir iki tane eski ocak ayaklığım vardı. İnşa ettiğim bacanın gerisinde oluşan sisleri görmek hoşuma gidiyordu; ateşi normalde olduğundan daha doğru bir şekilde, daha fazla bir tatminle karıştırıyordum. Evim küçüktü ve içinde neredeyse hiç yankı sesi duyamıyordum, fakat tek bir oda olarak yeterince büyük görünüyordu ve komşulardan uzaktaydı. Bir evin tüm çekici özellikleri bir odaya sığmıştı: mutfak, oda, salın, misafir odası... Bir yetişkinin ya da çocuğun, efendinin ya da uşağın bir evde yaşamaktan aldığı hazzın hepsini ben de alıyordum. Cato, bir aile reisinin (patremfamilias) kır villasında "cellam oleariam, vinariam, dolia multa, uti lubeat caritatem expectare, et rei, et virtuti, et gloriae erit," yani "Fıçılarla dolu bir şarap ve yağ mahzeni olmalı ki zor zamanları beklemek bile hoş olsun, bunlar aile reisinin yararına, onun erdemi ve başarısı için olacaktır." demektedir. Benim mahzenimde ise ufak bir fıçı dolusu patates, iki kuart kadar kurtlu bezelye, rafımda biraz pirinç, bir kavanoz pekmez ve birer avuç da çavdarla mısır unu vardı.

Bazen daha geniş ve insan dolu bir evin hayalini kuruyordum. Altın bir çağda, dayanıklı malzemelerden ve gösterişten uzak, tek bir odadan; yani geniş, kaba sağlam ve ilkel bir salondan oluşan, tavanı ya da sıvası olmayan, insanın başı üstünde gökyüzünü tutan

çıplak kalasları ve kirişleri olan, yağmur ve kardan korunmak için kullanışlı bir ev... Pervaza adımınızı atıp eski bir hanedanın secde hâlindeki Satürn'üne saygılarınızı sunduktan sonra bağlılığınızı kabul etmek için kral ve kraliçe tahtları dikilmektedir. Çatıyı görmek için bir direğin üstündeki meşaleye uzanmanızın gerektiği, mağaraya benzer bir ev. İsteyen şöminenin orada, bir pencere boşluğunda, tahta sıralarda, salonun bu ya da öte ucunda, isteyense örümceklerle beraber kalasların üstünde yaşar. Kapıyı açtığınızda törenin sona erdiği, içine girebildiğiniz bir evdir. Yorgun bir gezgin daha fazla yolculuk yapmadan yıkanabilir, yemek yiyebilir, sohbet edebilir ya da uyuyabilir. Fırtınalı bir geceden sonra ulaştığınıza memnun olacağınız, bir evin tüm gerekli eşyalarına sahip, temizlenmesi gerekmeyen bir sığınaktır. Evin tüm hazinelerini bir bakışta görebilirsiniz, bir insanın kullanabileceği her şey yerine asılıdır. Aynı anda hem mutfak, hem kiler, hem salon hem oda, hem ambar hem de çatı katıdır. Bir fıçı ya da merdiven gibi gerekli, bir dolap gibi kullanışlı şeyler görebilirsiniz, tencerenin kaynadığını duyup yemeğinizi pişiren ateşe ve ekmeğinizi yapan fırına saygılarınızı sunabilirsiniz. Evdeki tüm süsler gerekli mobilyalar ve araç gereçten oluşur. Ne çamaşır leğeni, ne ateş ne de evin hanımı ortadan kaybolur; belki ara sıra aşçının kilere inebilmesi için kapının önünden çekilmeniz istenir, böylece bastığınız yerin altındaki zeminin sağlam mı yoksa kof mu olduğunu anlayabilirisiniz. İçi bir kuşun yuvası kadar açık ve ortadadır, sakinlerinin bir kısmını görmeden ön kapıdan girip arka kapıdan çıkamazsınız. Konuk olmak kendinizi evinizde hissedin denilip bir odaya

tek başına kapatılıp evin sekizde yedisinden itinayla dışlanmak değil, evi özgürce kullanabilmek anlamına gelir. Bugünlerde ev sahibi sizi şöminenin yanına kabul etmez, fakat sizin için duvarcıya bir şömine daha inşa ettirir; konukseverlik, konuğu mümkün olduğunca uzakta tutma sanatıdır. Mutfak o kadar gizli tutulur ki sanki ev sahibi sizi zehirlemeyi plânlamaktadır. Birçok kez birinin mülkü üzerinde bulunmuş olduğumu ve oradan yasal bir şekilde çıkarılabileceği fark ettim, fakat birinin evinde bulunduğumun hiç farkına varmadım. Tarif ettiğim gibi bir evde, basit bir şekilde yaşayan bir kralı ve kraliçeyi, eğer oralardan geçecek olursam, eski kıyafetlerimle ziyaret edebilirim; fakat eğer modern bir sarayda bulunacak olsam, tek öğrenmek isteyeceğim şey oradan nasıl kaçacağım olacaktır.

Hayatlarımız salonlarımızda konuşulan dilin sembollerinden o kadar uzakta yaşanıyor ve bu dilin metaforları ve kinayeleri o kadar zorlama ki, başka bir deyişle salon mutfaktan ve atölyeden o kadar uzak ki sanki salonlarımızın bu dili öfkeye teslim olup yozlaşacak ve tamamen boş konuşmaya dönüşecekmiş gibi görünüyor. Akşam yemeği bile genelde sadece akşam yemeğinin alegorisi gibi. Sanki sadece ilkeller doğa ve hakikate yakın yaşamış ve onlardan bir iki mecaz ödünç alabilmiş gibi. Uzakta, Kuzeybatı topraklarında ya da Man Adası'nda yaşayan bilgin mutfakta neyin uygun olduğunu nasıl söyleyebilir?

Ancak benimle kalıp bir un lapasını paylaşacak kadar cesur olan yalnızca bir ya da iki konuğum oldu; genelde bu badirenin yaklaşmakta olduğunu görenler evimi temellerinden sarsarcasına hızlı bir şekilde kaçıp gittiler. Yine de ev birçok un lapasına dayanabildi.

Dondurucu bir soğuk gelene kadar evime sıva yapmadım. Bu amaçla gölün karşı kıyısından kayıkla daha beyaz ve temiz kum getirdim, eğer gerekseydi bunun için daha uzaklara bile gidebilirdim. Bu arada evim baştan aşağı tahta kiremitle kaplıydı. Kaplama yaparken her çiviyi bir çekiç darbesiyle yerine oturtabildiğim için memnun olmuştum; sıvayı tahtadan duvara düzgün ve hızlı bir şekilde taşıyabilmek istiyordum. Kibirli bir tanıdığın öyküsünü hatırlamıştım. Güzel kıyafetler içinde, çalışan insanlara öğütler vererek aylak aylak kasabada dolanırdı. Bir gün konuşmak yerine bir şeyler yapmaya girişmişti; kollarını sıvamış, bir sıvacı tahtasını eline almış, kazasızca malasını doldurmuş ve kendinden hoşnut bir şekilde başının üstündeki kaplamaya bakmıştı. Oraya doğru cüretkâr bir hamle yapmasıyla malanın içindeki her şey onu tamamen şaşkınlığa uğratarak süslü püslü bağrına dökülmüştü. Soğuğu etkili bir şekilde engelleyen ve güzel bir görünüm veren sıvanın ekonomikliğine ve getirdiği rahatlıklara tekrar hayran olmuş ve sıvacının karşı karşıya kaldığı çeşitli tehlikeleri öğrenmiştim. Daha sıvayı düzeltemeden bütün nemini içip bitiren tuğlaların susuzluğunu ve yeni bir ocağı vaftiz etmek için kaç kova su gerektiğini görmek beni çok şaşırttı. Geçen kış, sırf deney yapmak amacıyla ırmağın getirdiği Unio fluviatilis kabuklarını yakıp az bir miktar kireç yapmıştım. Böylece kullandığım malzemelerin nereden geldiğini biliyordum. Eğer isteseydim bir ya da iki mil uzaktan iyi kireçtaşı çıkarıp yakabilirdim.

Bu arada göl, daha her taraf donmadan günler hatta haftalar önce, en gölgeli ve sığ koylara çekilmişti. Özellikle ilk buz ilgi çekici ve kusursuzdur; sert,

koyu renkli ve şeffaf olup gölün sığ olduğu yerlerde dibi inceleme fırsatı verir. Suyun yüzeyindeki bir kayan böcek gibi, yalnızca bir inç kalınlığındaki buzun üzerine boylu boyunca uzanıp bir camın arkasındaki bir resme benzeyen iki - üç inç uzaklıktaki suyun dibini istediğiniz gibi inceleyebilirsiniz, su o sırada hep sakindir. Kumda bazı hayvanların bıraktığı ikili sıralar hâlinde birçok iz vardı; kalıntılara gelince, beyaz kuvars tanelerinden yapılmış kurtçuk kabukları saçılmıştı. Belki de kumun üzerindeki izleri bu kabuklar yapmıştı; bazı izler bu kabuklar tarafından açılamayacak kadar geniş ve derin olsa da içlerinde kabuklar bulunuyordu. Fakat en ilgi çekici nesne buzun kendisiydi, gerçi buzu incelemek için ilk fırsattan yararlanmak gerekiyordu. Suyun donduğu gecenin sabahında buzu incelerseniz, ilk başta buzun içindeymiş gibi görünen baloncukların çoğunun hemen yüzeyin altında yer aldığını ve sürekli dipten yukarı doğru yükseldiğini görürdünüz, buz oldukça sağlam ve karanlık olsa da içinden suyu görebilirdiniz. Bu baloncukların çapları bir inçin seksende birinden sekizde birine kadar değişiyordu, oldukça berrak ve güzeldiler ve buzun içinden yüzünüzü yansıtıyorlardı. Bir inç karelik yerde otuz kırk tane baloncuk görülebilirdi. Ayrıca buzun içinde dar, dikdörtgen ve dikey baloncuklar da vardı; yarım inç uzunluğunda, tepesi yukarı bakan keskin koniler hâlindeydiler, buz yeni olduğunda ise genelde ipe dizilmiş boncuklar gibi birbirlerinin hemen üstünde duran küresel baloncuklar görülürdü. Fakat buzun içindeki baloncuklar, altındakiler kadar çok ve bariz değillerdi. Bazen buzun dayanıklılığını denemek için taşlar atardım; buzu kıran taşlar beraberlerinde

hava da taşırdı, böylece buzun altında oldukça geniş ve belirgin beyaz baloncuklar oluşurdu. Bir gün, buza taş attıktan kırk sekiz saat sonra, aynı yere geldiğimde buzun birleşme yerinden açıkça fark edebildiğim, bir inç kalınlığında bir buz tabakası oluşmuş olsa da bu geniş baloncukların hâlâ kusursuz bir şekilde durduğunu gördüm. Fakat son iki gün pastırma yazı gibi sıcak geçtiği için buz artık şeffaf değildi, suyun koyu yeşil rengi ve gölün dibi görülmüyordu. Donuk, beyazımsı ya da grimsiydi ve öncesine göre iki daha kalın olsa da daha sağlam değildi. Sıcak havayla baloncuklar genişlemiş, bir araya gelmiş ve düzenlerini kaybetmişlerdi; bir dizi boncuk gibi birbirlerinin üstünde durmuyorlar, bir cüzdandan dökülmüş gümüş paralar gibi birbirlerinin üstüne çıkınışlardı ya da ince çatlakları doldurmuş küçük pullara benziyorlardı. Buzun güzelliği kaybolmuştu ve artık gölün dibini incelemek için çok geçti. Harika baloncuklarımın yeni buzda nasıl bir yerde bulunduğunu merak ederek orta büyüklükte bir baloncuğun bulunduğu bir buz tabakasını kırıp altını üstüne çevirdim. Yeni buz, baloncuğun etrafında ve altında oluşmuştu, böylece baloncuk iki buz tabakasının arasında kalmıştı. Tamamen alttaki buzun içindeydi, fakat yukarıdakine de yakındı; biraz yassı, belki de hafifçe mercimek şeklindeydi, yuvarlak köşeleri vardı, çeyrek inç uzunluğunda, dört inç çapındaydı. Baloncuğun hemen altında, buzun ters dönmüş bir fincan tabağı şeklinde düzgünce erimiş olduğunu görmek beni çok şaşırttı; suyla kabarcık arasında bir inçin sekizde biri kadar ince bir ayrım vardı; çoğu yerde küçük baloncuklar dışa doğru patlamıştı, çapı bir ayak kadar olan büyük baloncukların altında

muhtemelen hiç buz yoktu. Buzun yüzeyinin altında ilk defasında görmüş olduğum sayısız küçük baloncukların da aynı şekilde donmuş olduklarını tahmin ediyordum, her biri altındaki buzu büyüteç gibi eritmişti. Bunlar buzun çatlayıp çıtırdamasına neden olan küçük hava tabancalarına benziyordu.

Tam sıva işini bitirdiğimde, kış da sonunda ciddi ciddi gelmişti, rüzgâr sanki bu ana kadar uğuldamaya izni yokmuş gibi evin etrafında uğuldamaya başlamıştı. Kazlar yer karla kaplandıktan sonra bile her gece yavaşça kanat gürültüleri ve uğultularıyla ormana gelir, bazıları gölün üstüne konarken bazıları ise ormanın üzerinden, alçaktan Fair Haven'a, oradan da Meksika'ya uçarlardı. Gece saat on ya da on birde kasabadan dönerken çoğu kez evimin arkasındaki bir kuytudan geçen bir kaz ya da ördek sürüsünün kuru yapraklar üzerindeki ayak seslerini veya acele eden liderlerinin boğuk sesini ve vaklamasını duyardım. Walden, 1845 yılında ilk kez 22 Aralık gecesi donmuştu; Flints' Gölü ve diğer sığ göller ise on gündür tamamen buz kaplıydı. Walden, 1846 yılında 16 Aralık'ta, 1849 yılında 31 Aralık civarında, 1850 yılında 27 Aralık civarında, 1852 yılında 5 Ocak gününde ve 1853 yılında 31 Aralık'ta donmuştu. Kar 25 Kasım gününden beri yerleri kaplıyordu, bir anda kış manzarasıyla çevrilmiş bulmuştum kendimi. İyice sığınağıma çekildim ve evimde olduğu kadar göğsümde de parlak bir ateşi yanık tutmaya çalıştım. Artık evin dışındaki tek işim ormandaki ölü dalları toplamak, ellerimde ya da omuzlarımda taşımak ya da bazen ölü bir çam ağacını kolumun altında sürükleyerek eve götürmekti. En iyi günlerini geride bırakmış, eski bir orman çiti benim

için büyük bir vurgun olmuştu. Eskiden Terminus'a hizmet eden bu çiti Vulcan'a kurban ettim.[16] Biraz önce yiyeceğini pişirmek için karın içinde yakıt avlamış, hatta diyebiliriz ki çalmış olan bir adamın akşam yemeğinden daha ilginç ne olabilir? Ekmeği ve eti lezzetlidir. Kasabalarımızın ormanlarının çoğunda birçok ateşi besleyebilecek kadar çalı çırpı ve atık tahta vardır, fakat bunlar şu anda kimseyi ısıtmadığı gibi kimilerine göre genç ağaçların gelişimini de engellemektedir. Ayrıca göl tarafından sürüklenen tahtalar da vardı. Yazın kabuklu, çıralı çam kütüklerini bir araya getiren İrlandalıların demiryolu inşa edilirken yapmış olduğu bir sal keşfetmiştim. Bu salı kısmen kıyıya çıkarmıştım. İki yıl boyunca gölün içinde kalıp altı ay boyunca karada kuruduktan sonra gayet sağlam bir hâle gelmişti. Bir kış günü bu parçayı göl boyunca, neredeyse yarım mil kadar çekerek kendimi eğlendirdim. On beş ayak uzunluğundaki kütüğün bir ucu omzumda, diğeri buzun üstünde kaydım. Ya da bir huş ağacı dalıyla birkaç kütüğü birbirine bağladım, ucunda bir kanca olan daha uzun bir huş dalıyla veya akçaağaç dalıyla ardım sıra çektim. Tamamen ıslak ve neredeyse kurşun kadar ağır olmalarında rağmen, yalnızca daha uzun süre yanmadılar, aynı zamanda daha fazla da ısıttılar. Aslında, ıslandıkları için daha iyi yandıklarını düşünüyorum; suyla kaplanmış olan çam sanki bir lambaymış gibi daha uzun yanıyordu.

Gilpin, İngiltere'nin orman sınırlarını anlatırken, "orman sınırını ihlal eden kişilerin tecavüzlerinin ve orman sınırlarında bu şekilde inşa edilmiş evlerin ve

16. Vulcan, Eski Roma'da ateş tanrısıydı, Terminus ise sınırlar tanrısı.

çitlerin eski orman yasasına göre önemli bir suç olarak kabul edildiğini ve *purprestures* adı altında, *ad terrorem ferarum—adnocumentum forestae* ve benzerlerine" av hayvanlarını korkutmaya ve ormana zarar vermeye teşebbüs olarak şiddetle cezalandırıldıklarını yazmaktadır. Fakat ben avcılara ve odunculara nazaran av hayvanlarını korumaya daha istekliydim. Sanki Koruyucu Lord'un ta kendisi gibi ormanın herhangi bir kısmı yandığında, orayı yanlışlıkla ben yakmış olsam bile, arazi sahiplerinin üzüntüsünden daha uzun süre ve daha tesellisiz bir şekilde üzülüyordum; aslında orman arazi sahipleri tarafından kesildiğinde daha çok üzülüyordum. Keşke çiftçilerimiz ağaç kestiklerinde kutsal bir koruyu (lucum conlucare), yani bir tanrıya adanmış bir koruyu budamaya ya da içeri ışık girmesini sağlamaya gelen eski Romalılar gibi davransalar. Romalılar kefaretlerini ödemek için kurban sunar ve dua ederlermiş: Bu korunun adanmış olduğu tanrı veya tanrıça, her kimsen bana, aileme ve çocuklarıma merhamet et.

Bu çağda ve bu yeni ülkede bile, ormana verilen değer altından daha kalıcı ve evrensel olan değer oldukça dikkat çekici. Tüm keşiflerimiz ve icatlarımızdan sonra, hiç kimse bir odun yığınının yanından öylece geçip gidemez. Sakson ve Norman atalarımız için ne kadar değerliyse bizim için de o kadar değerli. Onlar tahtadan kaseler yaptıysa, biz silah kabzaları yapıyoruz. Otuz yıl kadar önce Michaux, New York ve Philadelphia'da yakacak odun fiyatının "neredeyse Paris'teki en iyi tahtanın fiyatına eşit olduğunu hatta bunu aştığını, fakat bu muazzam sermayenin yıllık olarak üç yüz bin kord kadar ağaç gerektirdiğini, bu-

nun da üç yüz mil büyüklüğünde ekilmiş bir alan anlamına geldiğini" söyler. Bu kasabada, tahtanın fiyatı neredeyse düzenli bir şekilde artar, sorulan tek soru ise bu yıl geçen yıla oranla ne kadar yüksek olacağıdır. Ormana gelen tamirci ve tüccarlar, eğer başka işleri yoksa, kesinlikle odun açık artırmasına katılır ve oduncudan arta kalanları toplama ayrıcalığına sahip olmak için bile yüksek fiyatlar öderlerdi. İnsanlar yıllardır yakacak olarak ve sanatlarında kullandıkları malzemeleri elde etmek için ormanlardan yararlanıyor; New Englandlı ve New Hollandlı, Parisli ve Kelt, çiftçi ve Robin Hood, Goody Blake ve Harry Gill, dünyanın birçok yerindeki prensler ve köylüler, bilginler ve yerliler, hepsi ısınmak ve yemek pişirmek için ormandan birkaç parça dal toplamaya ihtiyaç duyar. Ben de onlarsız yapamazdım.

Her insan, kendi odun yığınına bir çeşit sevgiyle bakar. Ben odun yığınımın penceremin önünde olmasını seviyordum, ne kadar çok tahta parçası olursa keyifle yaptığımı işi daha iyi hatırlardım. Kimsenin istemediği eski bir baltam vardı, kış günlerinde evimin güneş alan tarafında fasulye tarlamdan çıkarmış olduğum kütüklerle ve baltamla oynardım. Ben toprağı çapalarken, sürücümün fark etmiş olduğu gibi bu kütükler beni iki kez ısıtmıştı; bir kez onları parçalarken, bir kez de yanarken... Hiçbir yakacak daha fazla ısı veremezdi. Baltaya gelince, kasabadaki demircide biletmem tavsiye edilmişti, fakat kendim biledim ve ormandan getirdiğim bir cevizden sap taktım, böylece işimi görecek hâle geldi. Kör olsa bile en azından doğru düzgün asılabiliyordu.

Birkaç parça kalın çam dalı harika bir haziney-

di. Bu kadar çok yakacağın hâlâ toprağın içinde olduğu hatırlamak ilginçti. Önceki yıllarda eskiden bir çam ağacı ormanın bulunduğu çıplak tepelere sıklıkla odun araştırmaya giderdim ve kalın çam kökleriyle geri dönerdim. Neredeyse yok edilemeyecek kadar sağlamdılar. Otuz - kırk yıllık kütüklerin içi hâlâ sağlam olurdu. Merkezden dört ya da beş inç uzaklıkta kalın kabuğun topraklı bir şekilde halka halka genişlemesinden anlaşılacağı üzere ağacın iç kabuğu bitki küfü hâline gelmiştir. Balta ve kürekle bu madeni keşfedersin, sığır yağı kadar sarı olan ilikli kısmı izlersin ya da bir altın damarına rastlamış gibi toprağın derinliklerine kadar inersin. Fakat genelde ateşimi kar bastırmadan önce kulübümde depolamış olduğum kuru yapraklarla beslerdim. İnce kesilmiş yeşil ceviz ağacı kamp yaparken oduncunun ateşini tutuşturur. Ara sıra ben de bunları kullanırdım. Kasabalılar ufukta ateşlerini yakarken ben de bacamdan tüten dumanla Walden vadisinin çeşitli yabani sakinlerine uyanık olduğumu bildiririm.

Hafif kanatlı Duman, İkarus kuşu,
Yukarı doğru uçarken erir kanatların
Şarkısız tarla kuşu, şafağın habercisi
Küçük köylerin üstünde yuvasıymış gibi daireler çizer
Veya uzaklaşan rüya ve gölgeli şekilleri
Gece yarısı görüntülerinin, kanatlarını toplayan
Yıldızları gizleyen gece ve gündüz de
Işığı karartıp güneşi engelleyen
Hadi uç tütsüm bu ocaktan yukarı
Ve Tanrılardan bu temiz alevi affetmelerini dile.

Yeni kesilmiş sert ve yeşil tahta, yalnızca azıcık kullansam da, diğer tahtalara nazaran işime daha çok yarıyordu. Kışın bazen öğlenleri yürüyüşe çıktığımda ateşi yanar hâlde bırakırdım ve üç dört saat sonra geri döndüğümde ateşi hâlâ canlı ve parlarken bulurdum. Ben olmasam da evim boş kalmazdı. Sanki ardımda neşeli bir hizmetçi bırakmış gibiydim. Orada ateşle birlikte yaşardım ve genelde hizmetçim güvenilir olduğunu kanıtlardı. Ancak bir gün odun parçalarken pencereden bakmak ve evin yanıp yanmadığını görme isteği duydum; bu konuda ilk kez bu kadar endişeleniyordum, camdan baktım ve yatağıma bir kıvılcım sıçramış olduğunu gördüm. İçeri girip söndürdüğümde elim büyüklüğünde bir yeri yakmıştı. Fakat evim güneşli ve korunaklı bir konumdaydı ve çatısı çok alçaktı; bu yüzden kışın ortasında bile alevleri neredeyse her zaman için söndürebilirdim.

Köstebekler kilerimde yuva yapmış, her üç patatesten birini kemiriyorlardı. Sıvadan arta kalmış olan bir parça saç ve kahverengi kâğıttan kendilerine rahat bir yatak bile yapmışlardı, çünkü en vahşi hayvanlar bile en az insanlar kadar rahatı ve sıcaklığı sever; bunları sağlamak için çok dikkatli oldukları için kışı atlatabilirler. Kimi arkadaşlarım sanki ormana kendimi soğuktan öldürmek için gitmişim gibi konuşuyorlardı. Hayvan yalnızca bir yatak yapar ve yatağını sığındığı yerde vücuduyla ısıtır, fakat ateşi keşfetmiş olan insan ferah bir odayı havayla doldurur ve burayı ısıtır. Kalın giysilere bürünmek yerine burayı yatağı yapar; kalın giysiler giymeden etrafta dolanır, kış ortasında bir tür yaz yaşar, pencereler sayesinde ışığı içeri alır ve bir lambayla günü bile uzatır. Böylece içgüdünün bir iki

adım ötesine geçer ve güzel sanatlar için biraz zaman kazanır. Gerçi en sert soğuklara uzun bir süre maruz kaldığımda tüm vücudum uyuşmaya başlardı ve evimin sıcak havasına geri döndüğümde tüm yetilerimi geri kazanırdım ve yaşamımı uzatmış olurdum. Fakat en lüks evlerin bu konuda övünecek pek bir şeyleri yoktur, insan soyunun sonunda nasıl yok olacağını düşünerek kendimizi zahmete sokmamız da gerekmiyor. İnsanlığın pamuk ipliğine bağlı yaşamlarını sona erdirmek için kuzeyden gelecek biraz daha keskin bir soğuk yeterli olacaktır. Soğuk Cumalar ve büyük karlar yaşıyoruz; fakat biraz daha soğuk bir Cuma veya biraz daha büyük bir kar yeryüzündeki insan yaşamına noktayı koyacaktır.

Sonraki kış, bütün ormana sahip olmadığımdan, biraz ekonomik davranmak için küçük bir fırın kullanmaya başladım, fakat bu fırın ateşi açık şömine kadar iyi tutmuyordu. Yemek pişirmek şiirsel bir aktiviteden ziyade kimyasal bir süreç hâlini almıştı. Fırınların kullanıldığı bu günlerde, eskiden yerliler gibi patatesleri küllerde pişirdiğimiz unutulacak. Fırın hem yer kaplıyor ve evi kokutuyordu, hem de ateşi gizliyordu, bir arkadaşımı kaybetmiş gibi hissediyordum. Ateşe baktığınızda her zaman bir yüz görebilirsiniz. İşçi, akşamları ateşe baktığında düşüncelerini gün boyunca toplanmış olan cüruftan ve dünyevilikten arındırır. Fakat ben artık oturup ateşe bakamıyordum, bir şairin çok münasip şu dizeleri yeni bir kuvvetle zihnimde canlanıyordu:

"Asla, parlak ateş beni mahrum bırakma
Sevgili, yaşam veren, yakın sempatinden.
Umutların hiç olmadığı kadar parlak biçimde yükselse de
Talihim geceleyin bu kadar alçalsa da
Ocağımızdan ve salonumuzdan niye sürgün edildin,
Herkesin hoş karşıladığı ve sevdiği sen?
Varlığın çok mu düşseldi
Bu kadar donuk olan hayatımızın ortak ışığı için?
Parlak ışınların gizemli şeyler mi konuştu
Cana yakın ruhlarımızla? Çok cüretkâr sırlar mı verdi?
Pekala, güvendeyiz ve güçlüyüz, çünkü şimdi
Loş gölgelerin oynaşmadığı bir ocağın yanında oturuyoruz,
Ne bir şeyin neşelendirdiği ne de üzdüğü, yalnızca ateş
Ayaklarımızı ve ellerimizi ısıtıyor - daha fazlasını istemiyoruz zaten;
Küçük faydalı sıçrayışıyla
"Şimdi" oturup uyuyabilir,
Puslu geçmişten gelen hayaletlerden korkmaya gerek yok
Eski orman ateşinin benzersiz ışığı konuştu bizimle. "

14. ÖNCEKİ SAKİNLER VE KIŞ ZİYARETÇİLERİ

Birkaç keyifli kar fırtınası atlattım ve ateşimin yanında neşeli kış akşamları geçirdim, bu sırada kar dışarıda çılgınca koşuşmaktaydı ve baykuşun ötüşü bile susmuştu. Haftalarca yürüyüşlerimde kimseyle karşılaşmadım, sadece nadiren odun kesmeye ve odunları kızakla köye taşımaya gelenler vardı. Ama bir keresinde rüzgâr karda bıraktığım izlerin üzerine meşe yapraklarını savurduğunda yaprakların saplandıkları yerde güneş ışınlarını emerek karı eritmesi ve ayaklarım için kuru bir yatak yapmasının yanında, aynı zamanda koyu hatları geceleyin bana rehber olduğu için doğa şartları beni ormandaki en derin karın içinden geçen bir yol yapmaya kışkırtıyordu. İnsan toplumu için bu ormanın eski sakinlerini anımsatmak mecburiyetindeydim. Pek çok kasabalının anısında evimin durduğu yerin yanından geçen yol buranın sakinlerinin kahkahaları ve dedikodularıyla yankılanırmış ve onu çevreleyen orman burada girintili ve benek benek yer kaplarmış ve şimdiye nazaran ormanla daha çok kaplı olmasına rağmen, orada küçük bahçeleri ve meskenle-

ri varmış. Benim hatırladığım kadarıyla bazı yerlerde çam ağaçları tek seferde bir arabanın iki tarafına da sürtünürdü ve Lincoln'e bu yoldan tek başına ve yayan gitmek zorunda kalan çocuklar ve kadınlar bunu korkuyla yapardı, çoğu kez bu mesafenin geniş bir kısmını koşarak geçerlerdi. Daha çok komşu köylere giden ya da oduncular tarafından kullanılan mütevazı bir güzergâh olmasına rağmen bu yol bir zamanlar yolcuları farklılığıyla eğlendirmiş ve anılardan uzun süre çıkmamıştı. Şimdi burada düz açık araziler köyden ormana uzanırken, o zamanlar kütük temelleri üzerinde bir akçaağaç bataklığının içinden geçerdi ki kalıntıları kuşkusuz Stratten'dan, şimdi Yoksullar Evi, Çiftlik'ten Brister Tepesi'ne giden şu anki tozlu ana yolun hâlâ altında yatar.

Fasulye tarlamın doğusunda, yolun karşı tarafında Bay Duncan Ingraham'ın kölesi olan Cato Ingraham yaşardı. Concord Köyü'nden bir beyefendi olan Bay Duncan Ingraham kölesi için bir ev yaptırmış ve onun Walden Ormanı'nda yaşamasına izin vermişti; Cato, Uticensis olanı değil, Concordiensis olanıydı. Bazıları, onun bir Gine zencisi olduğunu söylerdi. Onun ceviz ağaçları arasındaki küçük arsasını anımsayan birkaç kişi vardı. Yaşlandığında ihtiyacı olur diye o ceviz ağaçlarını kesmeyip büyütmüştü; ancak daha genç ve daha beyaz bir vurguncu en nihayetinde onları aldı.

Ancak şu anda o da benimkiyle aynı küçüklükte bir evde yaşamakta. Cato'nun yarı yarıya yok olmuş kiler deliği halen orada durur. Çam saçaklarının arkasında kaldığı için az sayıda kişi tarafından bilinse de, oradan gelip geçenlerden gizlenmiş durumdadır.

Şu anda düz sumak (Rhus glabra) ağaçları ile çevrili bulunmaktadır. İçinde de altın başak ağacının (Solidage stricta) ilk türlerinden birisi bereketli bir şekilde büyümektedir.

Burada, benim arazimin tam köşesinde, kasabaya yakın tarafında Zilpha isimli zenci bir kadın küçük evinde kasaba halkı için ipek dokurdu. Yüksek ve dikkat çekici sesiyle Walden Ormanı'nı tiz şarkılarla inletirdi. En sonunda, 1812 yılındaki savaşta, kendisi evde yokken evi şartlı tahliye edilmiş hükümlüler olan İngiliz askerleri tarafından ateşe verildi ve evin içindeki kedisi, köpeği ve tavukları hep birlikte yandı. Kadın zor ve bir miktar insanlık dışı bir yaşam sürdü. Ormanın eski müdavimlerinden birisi evinin önünden geçerken kadının kaynayan tenceresinin başında "Tamamınız kemiksiniz, kemik!" diye bağırdığını duymuştur. Oradaki meşe ağaçlarının arasında tuğlalar görmüştüm.

Yolun aşağısında, sol taraftaki Brister Tepesi'nde "işe yarar bir zenci" olarak bilinen ve bir zamanlar toprak ağası Cummings'in kölesi olan Brister Freeman yaşardı; Brister'ın diktiği ve baktığı elma ağaçları artık büyümüş ve olgunlaşmıştır, ancak bu ağaçların meyveleri benim damak zevkime göre halen vahşi ve ekşidir. Kısa süre önce kendisinin Lincoln mezarlığındaki mezar taşı yazısını okudum. Mezarı kenarda, Concord'dan geri çekilirken hayatını kaybeden İngiliz bombacılarının isimsiz mezarlarının yanındaydı; ismi "Sippio Brister" şeklinde yazılmıştı -- Scipio Africanus olarak da bilinirdi -- "renkli adam" da denilirdi, sanki ölünce renksizleşmiş gibi. Ayrıca okuduğum bu mezar taşı yazısı bana kendisinin ölüm tarihini özel-

likle vurgularcasına anlattı ki bu yaşamış olduğunun dolaylı bir anlatımı gibiydi. Misafirperver, güzel fallar bakan eşi Fenda ile birlikte yaşardı; Fenda'nınkiler kadar büyük, yuvarlak ve siyah, gecenin çocuklarının tamamından daha siyah gözler ne o güne kadar, ne de o günden sonra Concord'da görülmüştür.

Tepenin daha aşağısında, ormanın kenarındaki eski yolda Stratten ailesinin evinin izleri vardı; bunların meyve bahçeleri, bir zamanlar Brister Tepesi'nin eteklerini kaplardı ancak şimdi, birkaç ağaç kütüğü dışında, bu bahçelerin yerini çıralı çamlar almıştır. Bu eski ağaç kütüklerinin kökleri halen eski köy ağaçlarının vahşi köklerini süsler.

Kasabaya daha da yakın kısımlarda Breed'in yerine rastlarsınız. Yolun diğer tarafında, ormanın kenarında, eski mitolojilerde ayırt edici bir isme sahip olmayan bir iblisin şakaları ile meşhur bir yerdir. Bu iblis bizim New England yaşantınızda önemli ve hayret verici bir yere sahiptir ve bir gün kendine ait bir biyografinin yazılmasını diğer herhangi bir mitolojik karakter kadar hak eder. Bu iblis ilk başta bir arkadaş veya kiralık işçi kılığında gelir ve sonrasında bütün aileyi soyup öldürür -- New England Romu. Ancak tarih, henüz burada yaşanmış trajedilerin hepsini anlatmamıştır. Bırakalım zaman araya girip bu trajedileri hafifletsin ve onlara gök mavisi bir ton versin. En sıradan ve şüpheli söylentiler der ki; bir zamanlar burada yolcuların bir şeyler içmeleri ve atlarını dinlendirmeleri için bir han ve bir kuyu bulunurmuş. İnsanlar burada birbirlerini selamlar, haber alıp verir ve yollarına devam ederlermiş.

Breed'in kulübesi, uzun süredir kullanılmamasına

rağmen, aslında on iki yıl önce yapılmış. Büyüklüğü aşağı yukarı benim kulübem kadardır. Yanılmıyorsam, bir seçim gecesinde haylaz çocuklar tarafından ateşe verilmiştir. O zamanlar köyün sınırında yaşardım ve Davenant'ın Gondibert isimli şiirini okuyup kendimi kaybederdim. O kış üzerime bir uyuşukluk çökmüştü ki bunu bir aile içi bir şikayet olarak mı görmeli, bilmiyorum. Zira tıraş olurken uyuyakalan, uyanık kalıp Sabat'ı kaçırmamak için Pazar günleri kilerde patates yetiştiren bir amcam vardı. Öte yandan bu, Chalmer'in İngiliz şiiri koleksiyonunu atlamadan okuma çabamın bir sonucu da olabilir. Bu benim kendi Nervii'mle başa çıkabilmemi sağladı. Yangın zilleri çalmaya başladığında kafamı şiire yeni gömmüştüm ve o esnada önünde adamlar ve genç çocuklardan oluşan bir grupla acele içinde yürüyen motorlar geçti.

Dereyi sıçrayarak geçebildiğim için ben de en öndeydim. Yangının ormanın güney ucundaki -daha önce de yangın söndürmeye gitmiştik- bir çiftlik, ev, dükkan veya bunların hepsinde çıktığını düşündük. İçlerinden bir tanesi "Bu Baker'ların çiftliği!" diye bağırdı. Başka bir tanesi "Bu Codman'ların yeri!" diye doğruladı. Daha sonra ormanın üzerinden, sanki çatı çökmüşçesine yeni kıvılcımlar yükseldi ve hep birlikte "Haydi Concord! Kurtarmaya!" diye bağırdık. Vagonlar hızla, yükleri birbirine çarparak diğerlerinin arasından geçtiler. Daha gitmesi gereken çok yol olan Sigorta Şirketi'nin temsilcisi de oradaydı. Motorun zili durmadan ve aceleyle, ama gitgide daha yavaş ve emin çalıyordu. En arkadan da, fısıltılardan duyduğum kadarıyla, yangını başlatıp sonrasında da alarmı çalanlar geliyordu. Bu yüzden, gerçek idealistler gibi, duyu-

larımızın bize sunduğu kanıtları reddederek devam ettik. Ta ki çatırtıyı duyup duvarın arkasından gelen ısıyı gerçekten fark edene kadar, heyhat! Oradaydık. Ateşin yakınlığı heyecanımızı soğutmuştu. İlk başta ateşin üzerine kurbağa havuzunu atmayı düşündük; ancak daha sonra bırakalım yansın dedik, yangın zaten çok ilerlemişti ve uğraşmaya değmezdi. O yüzden motorun etrafına toplandık, birbirimizle itişerek, borulardan gelen sesler eşliğinde duygularımızı açıkladık veya daha düşük ses tonlarıyla, Bascom'un dükkanı da dahil olmak üzere, dünyanın şahit olduğu diğer büyük yangınlardan bahsettik. Kendi aramızda düşündük ki "şu küvet" elimizde ve dolu bir kurbağa havuzu yanımızdayken, sezonda orada olsaydık, bu tehlike altındaki son ve evrensel nesneyi başka bir sele dönüştürebilirdik. Başka bir haylazlık yapmadan, en sonunda geri çekildik; uykuya ve Gondibert'e döndük. Ancak, Gondibert'e gelince, önsöz kısmında geçen, zekanın ruhun pudrası olduğu kısmını kabul edebilirdim, "ancak insanların çoğu, Kızılderili'lerin pudraya yabancı olması gibi, zekaya yabancıdır."

Ertesi gece hemen hemen aynı saatte tarlalardan geçen yolda yürümem ve o noktada bir inek inlemesi duymam, karanlığa çekilmem ve hem faziletinin hem de ahlaksızlığının mirası, bu yanınayla tek başına ilgili olan, midesi üzerine uzanmış ve içten içe yanan hareketsiz közlerin altında, kiler duvarının üzerinden bakan, alışkanlığı üzerine kendi kendine homurdanan, ailenin bildiğim tek hayatta kalan üyesini keşfetmem şans eseriydi. Bütün gün çok uzakta, ırmak çayırlarında çalışmaktaydı ve babalarının ve gençliğinin evini ziyaret ettiğine dair ilk anılarını geliştirmişti. Kilere

görüş alanının tüm açılarından sırasıyla gözünü dikerdi, gerçekte bir yığın tuğla ve külden başka hiç bir şey olmayan ama anısında sanki taşlar arasına gizlenmiş bir tür hazine varmışçasına her zaman üzerine uzanırdı. Ev gidince, geride ne kaldığına baktı. Salt varlığımın ifade ettiği sempatiyle yatıştı ve karanlığın el vermesiyle birlikte bana kuyunun gizlendiği, Tanrı'ya şükürler olsun ki hiç yanmayan yeri gösterdi ve babasının çıkarıp monte etmiş olduğu kuyunun çıkrığını bulmak için, kalın ucuna bir yük bağlı olan demir çengeli veya çatal çiviyi,—şu an bağlanabildiği tek şey olan—beni sıradan "sürücü" olmadığına ikna etmek için duvarı uzun bir süre yokladı. Onu hissettim ve bir ailenin tarihine dayandığı için neredeyse günlük yaptığım yürüyüşlerimde hala dikkatimi çeker.

Yine sol tarafta, kuyunun ve duvar boyunca uzanan leylak çalıların görüldüğü şimdiki açık arazide Nutting ve Le Grosse'ler yaşadı. Fakat Lincoln'e geri döndüler.

Bütün bunların ötesinde, ormanın içinde, yolun en yakın göle yaklaştığı yerde, çömlekçi Wyman araziye yerleşmiş ve kasaba halkını topraktan yaptığı çanak çömlekle donatmış ve yerini alması için mirasçılar bırakmış. Dünya malında zengin değillermiş, yaşamları boyunca arazilerini acı çekerek ellerinde tutarlar, şerif yanlarına sıklıkla ve faydasız bir şekilde vergi almak için gelir ve adet yerini bulsun diye kapılarına bir tahta parçası asarmış. Kayıtlarında okuduğum kadarıyla da başka hiçbir şeye ellerini sürmezlermiş. Yaz ortasında bir gün, bahçemde çapalamayla uğraşırken çömleklerini pazara taşıyan bir adam atını benim arazimin karşısında durdurdu ve Wyman'lardan genç

olanı hakkında sorular sordu. Belli bir süre önce kendisinden çömlekçi tekeri almış ve adamın ne durumda olduğunu merak etmiş. Daha önceleri Kutsal Kitap'ta çömlekçinin kili ve tekerine ilişkin bir şeyler okumuştum; ancak kullanmakta olduğumuz çömleklerin ta o zamanki çömlekler olmadığını veya su kabakları gibi bir yerlerde ağaçların üstünde yetişmediğinin farkına o an vardım ve mahallemizde bu toprak sanatının uygulanıyor olmasından mutluluk duydum.

Ormanın, benden önceki en son sahibi Hugh Quoil (İsmini yeterince yayarak telaffuz edebilir miyim, bilmiyorum) isimli bir İrlandalıymış. Wyman'ın evinde yaşarmış, Albay Quoil diye çağrılırmış. Bir dedikoduya göre Waterloo savaşı sırasında askermiş. Yaşasaydı içinde bulunmuş olduğu savaşları ona tekrar yaşatırdım. Buradaki işi hendek kazıcılığı idi. Napolyon St. Helena'ya gitmiş, Quoil, Walden Ormanı'na gelmişti. Onun hakkında bildiğim her şey trajikti. Görgülü bir adammış, hani sanki dünyayı gezip görmüş de sizin anlayabileceğinizden çok daha medeni bir şekilde konuşmaya muktedirmiş gibi... Yaz ortasında koca bir ceket giyer, sarsıntılı bir hezeyan içinde yüzü kıpkırmızı geçermiş. Benim ormana gelişimden kısa bir süre sonra, Brister Tepesi'nin dibinden geçen yolda hayatını kaybetmişti, dolayısıyla kendisini bir komşu olarak anımsayamıyorum. Yoldaşlarının, "uğursuz bir kale" diyerek uğramaktan kaçındığı evi yıkılmadan önce o evi bir ziyaret etme şansım olmuştu. Kullanılmış çamaşırları ortalıkta, yerden yüksekteki tahta yatağının üzerine yayılmış halde, sanki içinde kendisi varmışçasına duruyorlardı, ocağın üzerinde kırık bir pipo, çeşmenin içinde de kırık bir kase vardı.

Bu kap onun ölümünün bir sembolü olamazdı, zira kendisinin itirafına göre Brister Çayı'nı duymuş, ancak hiç görmemişti ve yerlerde topraklanmış karo, maça ve kupa papazları dağınık olarak duruyordu. Ev sahibinin yakalamayı başaramadığı, gece kadar siyah ve sessiz bir tavuk gıdaklamadan Reynard'ı bekliyordu. Yine de yan taraftaki eve tünemeye gitti. Arka tarafta bir bahçenin belli belirsiz hatları seçiliyordu. Bahçe ekilmiş, ancak hasat zamanı gelmesine rağmen, titreme nöbetleri yüzünden, ilk çapalaması dahi yapılamamıştı. Bahçe suketeni ve yavşanla kaplanmıştı. Suketeni bütün meyvesiyle birlikte kıyafetlerime yapıştı. Evin arka tarafında bir kunduzun yeni yüzülmüş derisi geriliydi. Bu deri son Waterloo'sunun hatırasıydı, ne var ki artık kendisini sıcak tutacak bir başlığa veya eldivene ihtiyacı kalmamıştı.

Artık dünyada bu meskenlerin bulunduğu alanı işaret eden tek şey yanık kiler taşlarıyla, çilekler, frambuazlar ve ahududularla dolu bir çukurdur ve çukurun bucağını güneşli çimenlerde yetişen sumaklar, çıralı çamlar veya boğumlu meşeler işgal eder ve belki de tatlı kokulu kara huş ağacı, eşiğin olduğu yerde salınır durur. Bazı zamanlarda kuyu çukuru, şimdi kurak ve kurumuş çimlerin olduğu veya üstü kalınca kaplanmış olan,—bazı günlerin sonuna dek rastlanılmaz— sonuncu neslin buradan ayrıldığı zamanlarda çimlerin altında düz bir taşla, bir zamanlar kaynağın sızdığı yerde görünür olur. Ne hazin bir sahne olmalı o,kuyuların örtülmesi! Gözyaşları kuyusunun açılışıyla tutarlı olan. Bu kiler çukurları, tıpkı ıssız tilki yuvaları gibi eski deliklerdir, öyle ki hepsi bir zamanlar insan hayatının heyecan ve keşmekeşine ve "ka-

derin, özgür iradenin, mutlak ön bilginin" herhangi bir şekilde ve herhangi bir lehçede sırayla tartışıldığına tanıklık etmiştir. Fakat onların kanılarından tüm anladığım sadece şu sonuca varıyor: Daha ünlü felsefe okullarını mümkün olduğunca öğretmekle ilgili "Cato ve Brister'ın göz boyamasıydı."

Alt ve üst eşikler yıkıldıktan bir nesil sonra dahi hala kapının ardında canlı leylaklar yetişiyor; ilham kaynağı oldukları yolcular tarafından koparılmak, çocuklar tarafından evlerinin ön bahçelerine ekilip yetiştirilmek üzere her bahar tatlı kokulu çiçekler veriyorlardı. Şimdi bu çiçekler terk edilmiş çayırların duvar köşelerinde kalmış, yerlerini yeni yetişen ormanlara bırakmışlardı; soyunun son temsilcisi, ailenin hayatta kalan yegane üyesi. Esmer çocuklar sadece iki gözü dışarıda kalacak şekilde evlerinin önündeki gölgeliğe ektikleri ve her gün suladıkları bu cılız çıtanın kendiliğinden kök salacağını, kendilerinden, yaşlı adamın bahçelerinden ve gölgesi altında kök saldığı evden daha uzun ömürlü olacağını ve onların hikayesini ölümlerinden yarım yüzyıl sonra oradan geçen bir yabancıya anlatacağını bilmiyorlardı elbette; sanki ilk baharını yaşıyormuşçasına alımlı tomurcuklanmış ve tatlı kokmaktaydı. Onun nazik, medeni, neşeli leylak renklerini halen hatırlarım.

Peki Concord ayakta kalırken, daha iyi şeyler doğurmaya müsait olan bu köy neden yıkılmıştı? Burada doğal avantajlar yok muydu, gerçekten de su ayrıcalığı yoktu? Evet, derin Walden Gölü ve serin Brister Çayı, bunlardan uzun ve sağlıklı yudumlar içebilme ayrıcalığı, insanların içkilerini seyreltme isteği dışında bu kaynaklara herhangi bir katkıları olmamıştır. Zaten

insanoğlu doğal olarak çok susayan bir ırk olmuştur. Sepet örmek, ahır süpürmek, mısır kurutmak, hasır örmek, çarşaf dokumak ve çömlekçilik iyi iş sahaları değil miydi ki bu yabanilik bir gül gibi tomurcuklanamadı veya sonraki nesiller bu toprağı babalarından miras almadı? Bu verimsiz toprak en azından ovalıların yozlaştığı iddiasına karşı bir kanıt teşkil ediyor. Heyhat! Buranın insan sakinlerinin hatırası, görüntünün güzelliğini ne kadar da az arttırıyor. Yine, belki de doğa yine deneyecektir; ilk yerleşimci olarak ben, en eski ev olarak da geçen bahar yaptığım evim.

Benim işgal ettiğim bu alana daha önce kimsenin bir şey inşa ettiğinden haberim yok. Temeli çok eskiye dayanan, malzemeleri enkazdan, bahçeleri mezardan olan bu şehirden beni kurtarın. Burada toprak sararmış ve lanetlenmiştir ve bundan önce dünyanın kendisini yok etmesi zorunlu hale gelmiştir. Bunun gibi hatıralarla ormanı yeniden insanla doldurdum ve kendimi uykuya yatırdım.

Bu dönemde, nadiren de olsa ziyaretçim oldu. Kar diz boyu olduğunda bir iki hafta hiç bir gezgin evimin etrafında bulunmaya cesaret etmedi. Ben de burada tarla faresi ya da göçük altında uzun süre hayatta kaldıkları söylenen büyükbaş ve kümes hayvanları gibi kuytuda hatta yiyecek olmadan yaşadım; Sutton şehrindeki ilk göçmenin ailesi gibi yaşamış olduğum da söylenebilir. Bu ailenin evi 1717'de tamamen karla kaplanmıştı ve bir Kızılderili onu sadece bir delik sayesinde buldu. Baca çöküntüde ailenin nefes almasını sağlamıştı. Fakat hiç bir cana yakın Kızılderili benim için endişelenmedi ya da bana ihtiyaç duymadı. Çünkü evin efendisi evdeydi. Muazzam kar! Kulağa

ne kadar neşeli geliyor! Çiftçiler takımları ile birlikte ormana ve bataklığa ulaşamadıklarında ve evlerinin önündeki gölge yapan ağaçları kesmek zorunda kaldıklarında ve bataklıklardaki üç metre boyundaki ağaçların kabuklarının kesimi zor olduğunda ilkbahar görünmeye başlamıştır.

Karın en derin olduğu yerlerde, ana yoldan evime gitmek için kullandığım yaklaşık bir kilometre uzunluğundaki yol kıvrımlı, aralıkları geniş noktalı bir çizgiyle temsil edilmiş olmalıydı. Havanın aynı şekilde devam ettiği bir hafta boyunca, gidiş ve gelişlerimde, bir pergel gibi tam tamına aynı sayıda, aynı uzunluktaki adımlarla gidip gelerek kendi izlerimden geçtim, kış böyle bir rutine uymamızı zorunlu kılar, yine de ayaklarım cennetin öz mavisine boyanmıştı. Ancak yürüyüşlerime veya dışarı çıkışlarıma hayati bir etkisi olabilecek herhangi bir hava durumuyla karşılaşmadım, zira bir kayın ağacıyla veya bir sarı kayınla veya çamlar arasındaki eski tanıdık bir ağaçla randevuma gitmek için sıklıkla derin karın üzerinde, sekiz ya da on mil yürüyordum. Kar ve buz ağaçların dallarının sarkmasına ve dolayısıyla tepelerinin sivrileşmesine neden olur, çam ağaçlarını köknarlara dönüştürürdü. Kar bazı yerlerde iki ayak seviyesine ulaşmışken ve avcılar barınaklarına çekilmişken, en yüksek tepelerin zirvelerine karda bata çıka tırmanırdım. Her adımda kafamdan başka bir kar fırtınası düşerdi veya bazen aynı yöne doğru ellerimin ve dizlerimin üzerinde sürünerek giderdim. Bir öğleden sonra, bir çizgili baykuşun bir ak çamın aşağı taraflarındaki kurumuş bir dala tünemesini izleyerek kendimi eğlendirdim. Ağacın gövdesine yakın bir dalda, güpegündüz, bir iki dal

arkasında ben dururken o ağaca tünemiş duruyordu. Hareket ettiğimde ve ayağımla karı ezdiğimde beni duyabiliyor, ancak açık bir şekilde göremiyordu. En çok gürültü yaptığım anlarda ise boynunu döndürüyor, boynundaki tüyleri kabartıyor ve gözlerini kocaman açıyordu; ancak kısa zaman sonra göz kapakları tekrar kapanıyor ve kafasını eğmeye başlıyordu. Bir kediye veya kedinin kanatlı bir kardeşine benzeyen, gözleri yarım açık baykuşu yarım saat izlemek bende de uyku benzeri bir etki yarattı. Göz kapakları arasında çok ince bir çizgi vardı. Benimle bir yarımadayı andıran bir ilişki içindeydi: yani yarı kapalı gözleriyle hayaller diyarından bana bakıyor, görüşünü kesen silik bir nesne veya bir leke olarak beni kafasında canlandırmaya çalışıyordu. Sonrasında, daha yüksek bir ses çıkardığımda veya daha yakınına gittiğimde, huzursuzlaşıyor ve tünediği yerde ağır ağır dönüyordu. Sanki hayalleri kesintiye uğramış da onlara geri dönmek için sabırsızlanıyor gibiydi. Nihayet tünediği yerden fırlayıp, çamların üzerinden kanat çırpıp, kanatlarını tahmin edilemez bir genişlikte açtığında en ufak bir ses bile duymadım. Bu yüzden, çam dallarının arasında görme duyusu yerine zarif bir komşuluk hissini kullanıp, hassas kanat uçlarıyla alacakaranlık yolunu hissederek, sükunet içinde gününün doğumunu bekleyebileceği yeni bir tünek buldu.

Ana yolu çimenliğe bağlamak için yapılan uzun geçidi geçerken, başka hiç bir yerde bu kadar serbest hareket edemeyen bir hayli sert ve dondurucu bir rüzgârla karşılaşırdım ve ayaz beni tek yanağımdan vurduğunda, kafir olarak ben, ona diğer yanağımı da çevirirdim. Brister Tepesi'nden at arabasıyla gitmek

de bundan daha iyi değildi. Kasabaya cana yakın bir Kızılderili gibi dingin gelmem, geniş açık arazi içindekilerin Walden yolu duvarları arasına yığıldığı ve son yolcunun izlerini ortadan kaldırmak için yarım saatin kafi geldiği zamana rastlar. O zamanlar, batıp çıkarak oluşturduğum, yoğun kuzey-batı rüzgârının toz halindeki kar toplarını yola keskin bir açıyla bıraktığı ve ne bir tavşan izinin ve hatta küçük bir çayır faresinin bıraktığı hassas bir izin bile görünmediği yeni yerlere geri döndüğüm zamanlardı. Yine de, kış ortasında bile, çimenin ve kokulu lahananın hala uzun ömürlü yeşillikler ortaya çıkardığı ve bazı arsız kuşların zaman zaman baharın geri dönüşünü beklediği biraz sıcaklık ve canlı bir bataklık bulmakta nadiren başarısız oldum.

Bazen, kara rağmen, akşamüstü yürüyüşten döndüğümde kapımdan başlayacak şekilde bir ormancının ayak izlerine rast gelir ve ocağın üzerinde onun odun yığınını bulurdum. Evim onun pipo kokusu ile dolmuş olurdu. Veya bir Pazar günü öğleden sonra, şans eseri evde olursam ormanın oldukça dışında yaşayıp da iki lafın belini kırmak için evimi arayıp bulmuş, kendi uzmanlık alanı olan "çiftlikteki adamlardan" birisi olan işsiz güçsüz bir çiftçinin adımlarının karı ezişinin sesini duyardım. Böyleleri bir iş tulumunu bilginin cübbesine tercih eder ve bir gübre yığınını çiftliklerinden taşımak adına kilisenin veya devletin ahlaki normlarını boşaltmaya hazırdırlar. Kabaca ve basitçe konuşurduk. Çok soğuk havalarda büyük ateşlerin yanında, ayık kafalarla otururken, diğer yemişlerden de bize fayda çıkmayacağını anlarsak, bizden daha bilge sincaplar tarafından uzun süre önce bıra-

kılmış fındıkları dişlerimizle açmaya çalışırdık ki bu sincapların da bildiği üzere en kalın kabuklu olanlar genellikle boş çıkar.

Ziyaretçilerim arasında, evimi ziyaret etmek için en uzak mesafelerden gelmiş, en derin karlardan ve en kasvetli fırtınalardan geçmiş olan bir şair vardı. Bir çiftçiyi, bir askeri, bir avcıyı, bir muhabiri ve hatta bir filozofu dahi yıldırabilirsiniz, ancak şairleri yıldırmak mümkün değildir; zira onlar safi sevgi ile harekete geçerler. Onun geliş ve gidişlerini kim tahmin edebilirdi ki? Onun işi onu her saatte çağırırdı, doktorların uyuduğu saatlerde bile... O küçük evi taşkın neşemizle çınlatır, daha ayık sohbetlerimizde ise mırıltılarla yankılatır, Walden vadisinde o zamana kadarki uzun sessizliklerin acısını çıkarırdık. Bizim evle karşılaştırılacak olsa, Broadway dahi boş ve sakin gözükürdü. Makul aralıklarla yükselen kahkahalar aramızdaki muhabbette en son söylenmiş olan şeylere göndermede bulunurdu. Önümüzde bir yulaf çorbası, felsefenin gerektirdiği açık-kafalılığı içtenliğin avantajı ile birleştirerek yaşama ilişkin pek çok "yepyeni" teori üretirdik.

Geçen kış gölün orada; kasabanın, karın, yağmurun ve karanlığın içinden, ağaçların arasından benim lambamı görüp yanıma kadar gelen ve benimle uzun kış gecelerini paylaşmış olan bir başka ziyaretçimi de unutmamam gerekir. Son filozoflardan biri —Connecticut ona dünyayı verdi — ilk başta kapı kapı dolaşıp eşyalar satmış; daha sonra, kendi beyanına göre, aklını da satmış. Tanrıyı kışkırtıp insanları küçük düşürerek aynı şeyi satmaya devam ediyordu, elinde meyve olarak beyni, fıstık olarak da beyninin çekir-

değı vardı. Benim düşünceme göre yaşayan insanların en inançlısı olmalıydı. Onun kelimeleri ve davranışları her zaman tanıştığı adamlardan daha iyi bir duruş sergilemeyi gerektirirdi ve yaşlanmaktan dolayı hayal kırıklığına uğramış son adam olacaktır. Şu anda hiç bir girişimi yok. Ama bu nispeten şimdilik gözardı edilebilir, çünkü günü geldiğinde pek çok arzunun tesiri ile umulmadık yasalar yürürlüğe girer ve ailenin büyükleri ve hükümdarlar akıl danışmak için ona gelirler.

"Ne kadar kördür bu dinginliği göremeyen!"

İnsanların gerçek arkadaşı, insan gelişiminin neredeyse tek dostuydu. Ölümsüzlük yerine, Yaşlı Ölümlülük diyebiliriz. Bitmek tükenmek bilmeyen sabrı ve inancıyla insanların vücuduna kazınmış olan imgeyi, yani Tanrı imgesini görünür kılardı; zira insanlar artık üzerinden Tanrı'nın resmi silinmiş, boş binalar haline gelmiştir. Misafirperver zekası ile çocukları, dilencileri, delileri ve alimleri kucaklar ve hepsinin düşüncesine değer verirken aynı zamanda o düşünceleri genişletir ve zarafet kazandırırdı. Bence dünyanın ana yolunda bütün milletlerden filozofların bir şeyler katabileceği bir kervansaray açınalı ve bu kervansarayda şu tabela asılı olmalıydı: "İnsan için eğlence, hayvanı için değil." Samimiyetle doğru yolu arayarak girenler boş vakte ve sakin bir zihne kavuşacaktır."Belki de en aklı yerinde insandı ve bir insanda gördüğüm en az sayıda delilik emaresine sahipti; dün de aynıydı, yarın da. Eski zamanlarda ağır ağır yürür, konuşur ve etkili bir şekilde dünyayı arkamızda bırakırdık, zira dünyasal hiçbir kuruma bağlılığı yoktu, özgür doğmuştu ve mahirdi. Hangi yana dönsek cennet ve dünya bir

araya gelmiş gibi hissederdim, zira adeta manzaranın güzelliğini arttırma maharetine sahipti. Yegane çatısı huzurunu yansıtan, sonsuza uzayan gökyüzü olan mavi cübbeli bir adam. Ölebileceğini tahayyül edemiyordum. Doğa, ondan vazgeçemezdi.

Her ikimizin de iyi kurumuş çakıl taşı gibi bazı düşünceleri olduğundan oturduk ve onları yonttuk, bıçaklarımızı deneyerek ve bal kabağı çamının açık sarımtırak tohumlarına hayranlık besleyerek. Öyle usulca ve saygıyla yürüdük ki veya birbirimizi öyle yumuşakça çektik ki düşünce balıkları ne akıntıdan ne de banktaki oltacıdan korkmasın, ama görkemli bir şekilde geldi geçti, tıpkı bulutların batılı gökyüzü üzerinden süzülmesi ve sedef sürülerinin bazen orada şekillenip çözülmesi gibi. Çalıştığımız yerde mitolojiyi gözden geçirip etrafta masal anlattık ve orada toprağın uygun bir temel sunamadığı kaleleri havada inşa ettik. Muazzam Gözlemci! Muazzam Umut Eden! New England Gece Eğlencesi gibi birisiyle sohbet etmek. Ah! Yaptığımız konuşma; keşiş ve filozof ve bahsettiğim yaşlı göçmen, üçümüz, küçük evimi genişletti ve yıktı; her santimetre kare üzerine düşen atmosfer basıncının kaç bar olduğunu sormaya cüret etmemeliydim, bu, dikiş yerlerini öylesine açtı ki ondan sonra bunun sonucundaki sızıntıyı önlemek için cahilliklerriyle yama yapmak zorunda kaldılar.Ama bende daha önce topladığım üstüpüden yeterli miktarda vardı.

Köydeki evinde birlikte, uzun süre hatırlanacak "durgun sezonlar" geçirdiğimiz, ara sıra beni arayan birisi daha vardı, fakat orada artık hiç dostum yok.

Burada da, her yerdeki gibi, bazen hiç gelmeyecek ziyaretçiyi bekledim. Vishnu Purana, "Ev sahibi

akşam üzeri avlusunda ne kadar sürerse sürsün ineği sağıncaya kadar kalırdı veya eğer keyifliyse bir misafirin yolunu gözlerdi." Ben çok kere bu misafirperverlik görevini yerine getirdim; tüm sürü sağılıncaya kadar bekledim, fakat şehirden bir adamın yaklaştığını görmedim.

15. KIŞ HAYVANLARI

Göller kaskatı donduğunda sadece birçok noktaya yeni ve daha kısa yollar değil, aynı zamanda etraflarındaki tanıdık manzaradan yeni bakış açıları da sağlardı. Daha önce üzerinde sıkça yürümüş ve kaymış olmama rağmen, karla kaplandıktan sonra Flints' Gölü'nden geçtiğimde, göl umulmayacak kadar geniş ve garip gelmişti, Baffin Körfezi'ni düşünmekten kendimi alıkoyamadım. Etrafımda karlı ovaların zirvesinde Lincoln Hills yükseliyordu ki daha önce orada olduklarını hatırlamıyordum ve tahmin edilemeyecek bir uzaklıktaki balıkçılar yırtıcı köpekleriyle buzun üstünde dolaşıp duruyordu, fok avcıları veya Eskimolara benziyorlardı veya sisli havada efsanevi yaratıklar gibi görünüyorlardı ve ben onların dev mi yoksa pigme mi olduklarını bilmiyordum. Bu dersi akşamları Lincoln'e ders anlatmaya giderken aldım, okuma odasıyla kulübem arasında ne bir yol ne de bir ev vardı. Yolumun üstündeki Goose Gölü'nde bir misk sıçanı topluluğu yaşıyordu ve yuvalarını buzun üstüne yapmışlardı, ama gölü geçtikten sonra hiçbiri uzaktan görülemiyordu. Genelde karla kaplı değilken

veya üzerine sürüklenmiş çer çöple diğerlerine benzeyen Walden Gölü, kar başka yerde neredeyse iki ayak derinliğindeyken ve köylüler sokaklarına hapsolmuşken, benim özgürce dolaşabileceğim bahçem gibiydi. Orada, kasabanın caddesinden çok uzakta, çok uzun aralıklarla gelen kızak çanlarının çınlamaları arasında kayardım; sanki sık kullanılan geniş bir geyik yolunda, meşe ağaçlarının ya da çam ağaçlarının karın ya da buzun ağırlıyla eğilmiş olan dalların altındaydım.

Kış geceleri ve çoğu zaman gündüzlerinde, tahmin edilemeyecek bir uzaklıktaki baykuşun uygun bir mızrapla çalınsa buz kesmiş olan yeryüzüne boyun eğdirecek perişan fakat melodik ötüşünü duydum; Walden Ormanı'nın kendi *lingua vernacula*'sı[17], ama bana sonunda epey tanıdık gelmeye başlayan sesi çıkaran kuşu öterken hiç görmedim. Kış akşamları kapımı açtığımda sesini duymadığım pek nadirdir; huu huu huu huurihuu, gür bir şekilde yankılanır, ilk üç hece "how der do"[18] şeklinde ya da bazen sadece huu huu şeklinde çıkardı. Kışın ilk gecesi, göl donmadan önce, saat dokuz gibi bir kazın epey sesli ötmesi yüzünden korkarak kapıya gittiğimde evimin hemen üstünden uçarken ormandaki şiddetli bir fırtınanın sesi gibi gelen kanat seslerini duydum. Fair Haven'a doğru, belli ki ışığımdan tedirgin olarak, kaptanlarının düzenli ötüşü eşliğinde gölü geçtiler, Aniden çok yakınımdaki bir baykuş, orman sakinleri arasında şimdiye kadar duyduğum en haşin ve en muazzam sesle kazlara belli aralıklarla yanıt vererek, Hudson's Bay'den gelen bu

17. Latince'de anadil anlamına gelmektedir.
18. "How do you do?", "İngilizcede "Naber?"anlamına gelmektedir.

işgalciyi sanki ifşa etmeye ve utandırmaya kararlı bir şekilde daha geniş bir menzil ve yüksek bir ses ile onu Concord ufkundan kovaladı. Gecenin bu saatinde kaleyi bana karşı uyararak neyi kastediyorsun? Böyle bir saatte gafil avlandığımı ve seninki kadar iyi ciğerlerim ve gırtlağım olmadığını mı düşünüyorsun? Hoo, hoo! Duyduğum en heyecan verici kavgalardan biriydi. Ve seçici bir kulağınız varsa, bunda bu düzlüklerin daha önce ne gördüğü ne de duyduğu bir armoninin unsurları vardı.

Concord'un bu kısmındaki yatakhane arkadaşım olan göldeki buzun çığlığını da duydum; gaz sancısı ve kabuslar yüzünden yatağında rahatsız ve arkasını dönmek ister gibi veya sanki biri kapıma mürettebat yığmış ve sabah çeyrek mil uzunluğunda, bir inçin üçte biri genişliğinde bir yarık bulacakmışım gibi bir sesle buzun yeri çatlatmasının sesine de uyandım.

Bazen ay ışığının olduğu gecelerde karın üzerine yayılan tilkileri duyardım; bir kekliğin veya başka bir avın arayışında, sanki gelecek kaygısıyla çalışıyor veya kendini ifade etmenin bir yolunu arıyor, ışığa ulaşmak için çırpınıyor ve basbayağı köpekler gibi sokaklarda özgürce koşmak istiyor gibi boğuk boğuk ve yabani köpekler gibi delice havlarlardı. Geçirdiğimiz asırları hesaba katınca, insanlar gibi vahşilerin de bir uygarlığı olamaz mı? Bana çukur kazarak kendini savunan, dönüşmeyi bekleyen ilkel adamlar gibi görünüyorlardı. Bazen bazıları ışık yüzünden penceremin kenarına yanaşıyor, beddua eder gibi havlıyor ve sonra çekiliyorlardı.

Genellikle bir kırmızı sincap (Sciurus Hudsonius), sanki ormandan sırf bu amaçla gelmiş gibi, çatı-

nın üstünde ve evin etrafında aşağı yukarı volta atarak gün doğarken beni uyandırırdı. Kışın bu zamanında yarım kile olgunlaşmamış tatlı mısır başağını kapımın önündeki kar kabuğuna atar ve bunlarla cezbederek yemlediğim çeşitli hayvanları izleyip eğlenirdim. Alacakaranlıkta ve geceleri ise devamlı tavşanlar gelir ve doyurucu bir öğünüm olurdu. Önce bir tanesi bodur meşelerin arasından dikkatle yaklaşır, rüzgâra kapılmış bir yaprak gibi titreyerek karların üzerinde koşardı; bir an için olağanüstü bir hız ve enerji israfıyla, sanki bir bahis için tırıs giden bir at kadar aceleyle bir yöne bir kaç adım atar, sonra başka bir yöne adım atardı; fakat asla bir seferde iki buçuk metreden fazla yol almazdı. Aniden, sanki evrendeki tüm gözler onun üzerindeymiş gibi komik bir ifadeyle ya da nedensiz bir taklayla durur, - çünkü ormanın en kuytu köşelerinde bile, bir sincabın tüm hareketleri dans eden bir kızı izleyen seyirciler kadar kalabalık bir izleyici topluluğunu hatırlatır, ihtiyat ve oyalanmayla tüm mesafeyi yürümeye yetecek kadar bir süreden daha fazlasını harcardı, hiç birini yürürken görmemiştim. Ve birden, daha siz Jack Robinson diyemeden, genç bir çıralı çamın tepesine çıkar, saatini kurup hayali seyircileri azarlar, aynı anda hem kendi kendine hem de bütün evrenle konuşurdu; tüm bunları tespit edemediğim ya da sanıyorum ki kendisinin de farkında olmadığı nedenlerle yapardı. Sonunda mısıra uzanır, uygun bir koçan seçer, aynı belirsiz trigonometrik açıyla odun yığınımın en üstünde yer alan tahta parçasına, penceremin önüne sıçrardı; oradan suratıma bakar ve orada saatlerce otururdu, ara sıra yeni bir koçan alırdı. İlk önce açgözlü bir biçimde koçanı dişleyip yarısı yen-

miş koçanları etrafa atardı; ta ki daha şirin bir hâle gelip yemeğiyle oynamaya, mısır tanesinin yalnızca içini tatmaya, tahta parçasının üzerinde tek pençesiyle dengede tuttuğu koçan dikkatsiz kavrayışından kurtulup yere düşene kadar... Gülünç bir belirsizlik ifadesiyle, sanki canlı olduğundan şüpheleniyormuş gibi mısır koçanına bakardı, onu geri gidip almaya ya da yeni bir koçan tırtıklamaya ya da buradan ayrılmaya karar vermeye çalışıyormuş gibi görünürdü, daha sonraysa rüzgârın söylediklerini dinlerdi.

Böylece küçük küstah arkadaş öğle öncesinde birçok mısır koçanını ziyan eder; sonunda kendisinden bile daha büyük, uzun ve dolgun bir koçanı ele geçirir, güzelce dengeler ve ormana doğru yola koyulurdu. Tıpkı bir bufaloyu yakalamış bir kaplan gibi zik-zaklar çizerek ve sık sık durarak ilerlerdi; sanki yükü kendisi için çok ağırmış gibi zar zor hareket eder, arada sırada düşerdi. Düşüşü dikeyle yatay arası, çapraz bir düşüş olurdu, ne olursa olsun mısır koçanını kurtarmaya kararlı görünürdü; görülmemiş bir uçarılığa ve tuhaflığa sahip bir hayvandı. Ve böylece mısır koçanıyla beraber yaşadığı yere giderdi, belki de iki yüz - iki yüz elli metre kadar uzaktaki bir çam ağacının tepesine taşırdı. Koçanın parçalarını daha sonra ormanda çeşitli yerlerde dağılmış olarak bulurdum.

Sonunda kulak tırmalayan çığlıkları uzaktan duyulan alakargalar bir milin sekizde biri kadar uzaktan temkinli, sinsice ve gizli bir şekilde ağaçtan ağaca uçup her seferinde daha yaklaşarak ve sincapların düşürdüğü mısır tanelerini toplayarak geldi. Sonra çıralı çamın büyük dalına oturarak boğazları için çok büyük olan ve onları boğan mısır tanesini alelacele yutma-

ya girişirler ve büyük çabalardan sonra kusarlardı. Ve onu kırmak için tekrar tekrar gagalayarak bir saat harcarlardı. Alakargalar apaçık hırsızdılar ve onlara pek saygı durmuyordum; ama sincaplar, başlangıçta utangaç olsalar da, sanki kendilerinin olanı alır gibi çalışıyorlardı.

Bu sırada, sincapların düşürdüğü kırıntıları toplayan baştankaralar da sürü halinde geliyordu, en yakın dala uçarken pençelerinde kırıntıları tutuyor, küçük gagalarıyla sanki ağaç kabuğundaki bir böcekle uğraşır gibi, ince boğazlarından geçmesi için kırıntıyı yeterince küçültünceye kadar azimle uğraşıyorlardı. Bu baştankaralardan oluşan küçük bir sürü her gün odun yığınımdan ya da kapının önünden kırıntıları toplamaya gelirdi; çimenlerdeki buz saçaklarının çınlayan sesine benzeyen boğuk ve peltek bir ses çıkarır ya da neşeli bir şekilde day day day diye öterlerdi veya nadiren bahar havasına benzeyen günlerde ormandan yazı hatırlatan fe-be sesleri gelirdi.Bana o kadar alışmışlardı ki sonunda biri taşıdığım kucak dolusu odunun üstüne konmuş ve korkusuzca tahta parçalarını gagalamıştı.Bir defasında bahçeyi çapalarken bir serçe birkaç dakikalığına omzuma konmuştu ve o an kendimi hiç bir apoletin hissettirmediği kadar değerli hissetmiştim. Ayrıca sincaplar sonunda bana epey aşina olmuşlardı ve bazen en kestirme yol buysa ayağımın üstünden geçmekten çekinmiyorlardı.

Toprağın üzeri henüz tam olarak örtülmemişken ve yine kışın sonuna doğru güney yamacındaki karlar eridiğinde, sabah ve akşamları ormandan keklikler yemlenmek için odun yığınımın oraya gelirlerdi. Ormanda ne tarafa yürürseniz yürüyün bir keklik

kanatları pır pır ederek aniden ortaya çıkar, karları kuru yaprakların ve dalların üstünden uçurur, yere düşerken de güneş ışığı altın tozu gibi serpelenirdi; bu cesur kuş kıştan korkmazdı. Çoğunlukla kar yığıntılarıyla örtünürdü ve "Bazen uçarken içinde bir iki gün saklandığı yumuşak karın içine dalar." denirdi. Onları akşamüstleri vahşi elma ağaçlarının tomurcuklarını yemek için ormandan çıktıkları açık arazide korkuturdum. Her akşam düzenli olarak belli ağaçlara, kurnaz bir avcının kendilerine pusu kurduğu yere gelecekler ve ormanın yakınındaki uzak bostanlar da farklı olmayacaktı. Ne pahasına olursa olsun keklikler beslenebildiği için mutluydum. Tomurcuk ve suyla yaşayan bu hayvan doğa'nın kuşudur.

Bazen karanlık kış sabahları veya kısa akşamüstlerinde sesleri ve havlamalarıyla tüm ormanı çınlatan, kovalamacanın içgüdüsel çekiciliğine karşı koyamayan bir tazı sürüsünü duyardım; aralıklı olarak gelen av borusu sesleri insanların da tazıları takip ettiğini duyururdu. Orman tekrar çınlar, fakat yine de bir tilki ne gölün açık seviyesine çıkabilir ne de Acteon'larını izlemek üzere sürüyü takip edebilirdi. Eğer bir tilki donmuş toprağın bağrında kalabilir veya hiçbir tazının ona erişemeyeceği dümdüz bir hatta koşarsa güvende kalabilir; ancak takipçiler geride kaldığında dinlenmek için durup onlar gelene kadar dinlemeye kalkar ve koştuğunda eski uğradığı, avcıların onu beklediği yerlerin etrafında dönüp durur, derler.

Bazen yine de bir duvarın üstünde metrelerce koşacak ve bir yanından uzaklara atlayacak ve suyun kokusunu muhafaza etmediğini bildiği ortaya çıkacak. Bir avcı bir keresinde bana tazılar tarafından kova-

lanarak, buz küçük gölcüklerle kaplıyken Walden'a gelen bir tilki gördüğünü söylemişti; karşıya kadar geçmiş ve yine aynı kenara geri dönmüş. Çok geçmeden tazılar gelmiş, fakat kokuyu kaybetmişler. Bazen kapımın önünden kendi başına avlanan bir sürü geçer ve evimin etrafında daireler çizerek, deliliğin bir türüne yakalandıkları için avlarını kovalamaktan onları hiç bir şey alıkoyamayacakmış gibi, benden bağımsız şekilde ulur ve kesik kesik havlarlardı. Böylece tilkinin en yeni izini bulana kadar daireler çizer, çünkü akıllı bir tazı bunun için diğer her şeyi olduğu gibi bırakacaktır. Bir gün kulübeme Lexington'dan bir adam bir haftadır kendi başına avlanmakta olan ve arkasında büyük bir iz bırakmış olan köpeğini sormaya geldi. Fakat korkarım ona söylediklerimi anlayabilecek kadar akıllı değildi; çünkü ne zaman sorularını yanıtlamaya kalksam "Burada ne yapıyorsun?" diyerek sözümü kesiyordu. Bir köpek kaybetmiş, fakat bir adam bulmuştu.

Ağız kuruluğu olan ihtiyar bir avcı yılda bir kez, suyun en sıcak olduğu zamanda Walden'da yıkanmaya gelirdi. Böyle bir zamanda bana bakıp yıllar önce bir öğleden sonra silahını alıp Walden Ormanında gezintiye çıktığını, Wayland Yolu'nda yürürken yaklaşmakta olan tazılarının bağırışlarını duyduğunu, kısa bir süre sonra bir tilkinin yola atladığını, düşünce kadar hızlı bir şekilde yolun diğer duvarının üstünden sıçrayıp kaçtığını, hızlı mermisinin ona dokunamadığını anlatmıştı.

Biraz sonra tamamen takibe odaklanmış, kendi hesaplarına avlanan ihtiyar bir tazı ve üç yavrusu çıkagelmiş ve tekrar ormanın içinde kaybolmuş. Öğle-

den sonranın geç saatlerinde, Walden'ın güneyindeki sık ormanda dinlenirken hâlâ tilkiyi takip eden tazıların Fair Haven tarafından gelen seslerini duymuş; bulunduğu yere doğru geliyorlarmış, kovalayan sesleri yakınlardaki tüm ormanlarda çınlıyormuş ve hep daha yakından, öne Well-Meadow'dan sonra Baker Çiftliği'nden geliyormuş.

Uzun bir süre orada hareketsizce durmuş ve tazıların bir avcının kulağına çok tatlı gelen seslerini dinlemiş, tilki aniden ortaya çıkmış. Görkemli koridorlarda yavaşça adım atıyormuş. Ayak sesleri yaprakların hışırtılarıyla gizleniyormuş, süratli ve sükunetli bir şekilde yoluna devam ediyor ve izleyicilerini geride bırakıyormuş. Ağaçların ortasındaki bir kayanın üstüne sıçramış, arkasını avcıya dönüp dikilmiş ve dinlemeye başlamış.Bir an için merhamet avcının elini kolunu bağlamış, fakat bu kısa süren bir ruh hâliymiş ve bir düşüncenin diğerini izlediği hızla silahını doğrultmuş ve bam! Tilki ölü bir şekilde kayadan yere düşmüş. Avcı olduğu yerde dikilmeye devam edip tazıları dinlemiş. Hâlâ yaklaşmaya devam ediyorlarmış, yakınlardaki ormanların bütün koridorları tazıların şeytani bağırışlarıyla doluymuş. Sonunda, ihtiyar tazı burnu yerde görüş alanına girmiş, sanki içine cin girmiş gibi havayı ısırmaya çalışıyormuş, doğrudan kayaya doğru koşmuş; fakat ölü tilkiyi görür görmez, sanki şaşkınlıkla vurulmuş gibi iz sürmesine bir son vermiş, sessizce tilkinin etrafında yürümüş, yavruları birer birer çıkagelmiş ve gördükleri gizem karşısından anneleri gibi suskunluğa gömülmüşler. Sonra avcı öne çıkmış, aralarında dikilmiş ve gizem böylece çözülmüş. Avcı tilkinin derisini yüzerken sessizce beklemiş-

ler, bir süre avcıyı izledikten sonra sonunda ormana geri dönmüşler. O akşam Westonlu bir arazi sahibi Concord'a, avcının kulübesine gelip bir haftadır Weston ormanında kendi başlarına avlanan tazılarını sormuş. Concordlu avcı ona bildiklerini anlatıp tilkinin postunu vermeyi önermiş, fakat diğeri bunu reddetmiş ve ayrılmış.O akşam tazılarını bulamamış, fakat sonraki gün tazıların ırmağı geçtiğini, gece bir çiftlik evinde durakladıklarını, orada güzelce beslendikten sonra sabah erkenden oradan ayrıldıklarını öğrenmiş.

Bana bu öyküyü anlatan avcı, eskiden Fair Haven civarlarında ayı avlayıp Concord'da romla ayı derilerini takas eden, orada bir geyik görmüş olduğunu bile söyleyen Sam Nutting adında birini hatırlıyordu. Nutting'in Burgoyne adında ünlü bir zağarı varmış, Nutting köpeğin adını Bugine şeklinde telaffuz ediyormuş, avcı da aynı telaffuzu kullanıyordu. Aynı zamanda kasabanın şefi, sicil memuru ve temsilcisi olan eski bir tüccarın günlüğünde şöyle bir kayıt buldum: 18 Ocak 1742-3, "John Melven Cr. 1 Gri Tilkiyle 0-2-3", artık buralarda gri tilki bulunmuyor. 7 Şubat 1743 gününde ise hesap defterine şunları yazmış: Hezekiah Stratton'a "yarım kedi postuyla 0-1-4 1/2 puan". Tabii ki bu vahşi bir kediydi, çünkü Stratton Fransız Savaşında savaşmış bir çavuştu ve daha az asil bir av için puan alamazdı. Geyik derileri için de puan veriliyordu ve bu deriler her gün satılıyordu. Bu civarda avlanmış olan son geyiğin boynuzlarını hâlâ saklayan biri vardı, bir diğeri ise amcasının katılmış olduğu bu avın detaylarını bana anlatmıştı. Eskiden buradaki avcılar daha fazlaydı ve mutluydular. Zayıf ve usta bir avcı hatırlıyorum; yol kenarındaki bir yaprağı alır ve

o yaprakla, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, tüm avcı borularından daha vahşi ve melodili bir ses çıkarırdı.

Ayın olduğu gecelerde, bazen ormanda gezinen tazılar yoluma çıkardı; sanki korkmuş gibi önümden kaçar, ben geçene kadar çalıların arasında sessizce dururlardı.

Sincaplar ve yabani fareler fındık stoğum için kavga ederlerdi. Evimin etrafında, çapı bir ila dört inç arasında değişen çıralı çamlar vardı, geçen kış fareler tarafından kemirilmişlerdi; bu, onlar için tam bir Norveç kışı gibi geçmişti, kar kalın bir tabaka hâlinde birikmişti ve yiyeceklerine büyük ölçüde çam kabuğu katmak zorunda kalmışlardı. Bu ağaçlar canlıydı ve yaz ortasında çiçek açardı; birçoğu tamamen kemerli bir şekilde de olsa bir ayak kadar büyümüştü, fakat böyle bir kıştan sonra istisnasız hepsi ölmüştü. Tek bir farenin akşam yemeği olarak bütün bir çam ağacına sahip olması gerçekten inanılmazdı; fare ağacı yukarıdan aşağıya değil, etrafında dolanarak kemiriyordu; belki de sık bir şekilde yetişmeye eğilimli olan bu ağaçların böylelikle inceltilmesi gerekiyordu.

Tavşanlar (Lepus Americanus) çok cana yakındı. Bir tanesi tüm kış boyunca evimin altında yuva yapmıştı; aramızda yalnızca zemin vardı, her sabah kımıldamaya başladığımda telaşlı koşuşuyla beni irkiltirdi, acele içinde kafasını zemin tahtalarına vururdu, bum bum bum. Sabah alacakaranlığında kapıma gelir, dışarı attığım patates kabuklarını kemirirlerdi; renkleri zeminin rengine o kadar çok benzerdi ki hareketsiz durduklarında fark edilmeleri çok zordu. Bazen alacakaranlıkta, penceremin altında hareketsizce oturan bir tavşanı bir görür bir kaybederdim. Akşamları ka-

pımı açtığımda, ciyaklayarak ve zıplayarak kaçışırlardı. Yakınıma geldiklerinde onlara sadece acırdım. Bir akşam bir tanesi iki adım ötemde, kapının orada oturmuştu, ilk başta korkuyla titriyordu fakat hareket etmeye isteksizdi; zavallı ufak şey, cılız ve kemikliydi, yırtık kulakları ve keskin bir burnu, kısa bir kuyruğu ve çelimsiz pençeleri vardı. Sanki doğa artık asil kanlı çocuklar yetiştirmiyor, son kozlarını oynuyordu. Büyük gözleri genç ve sağlıksız, neredeyse su toplamış gibi görünüyordu. Bir adım attım ve bakın; elastik bir sıçrayışla aniden kar tabakasının üstünden atladı, vücudunu ve organlarını zarifçe esnetti ve kısa bir süre sonra aramızda koca orman vardı; canlılığını ve doğanın onurunu kanıtlayan yabani ve özgür hayvan. Zayıflığı nedensiz değildi. Demek ki doğası böyleydi. (Lepus, levipes, kimileri bu ismin hızlı ayaktan geldiğini düşünür.)

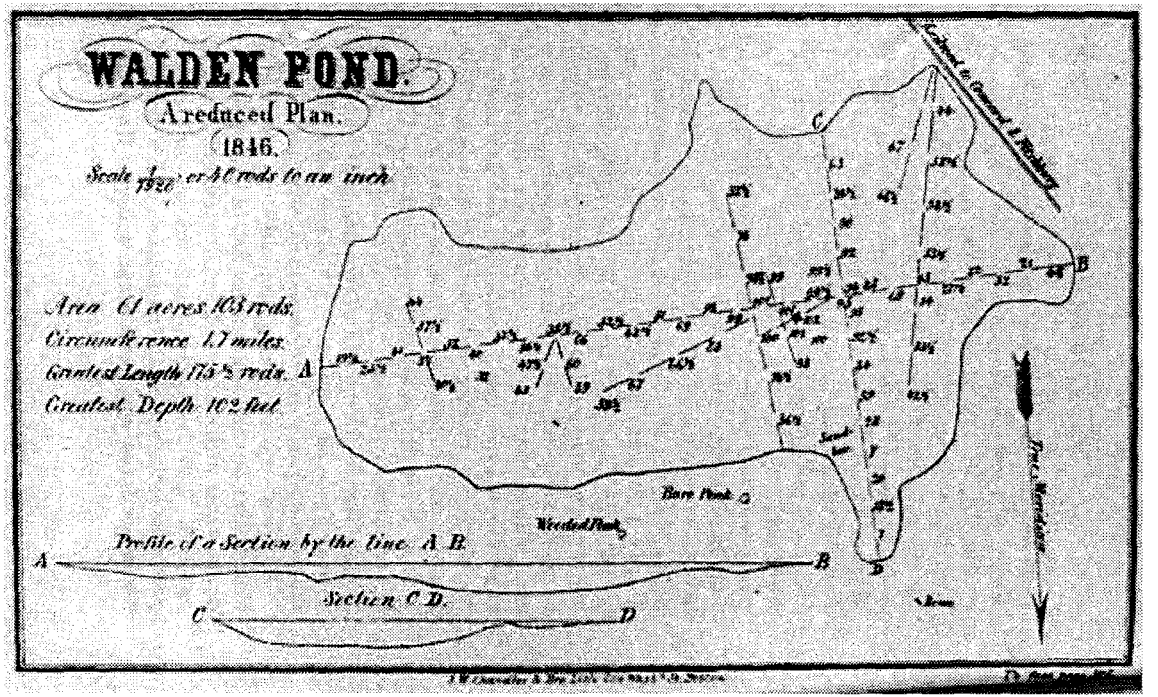
Tavşanlar ve keklikler olmayan bir kır ne işe yarar ki? En basit ve yerli hayvanlar arasındadırlar; antik çağdan günümüze kadar bilinen kadim ve saygıdeğer ailelerdir. Doğayla aynı tona ve öze sahiptirler, kanatlı ya da ayaklı, yapraklara ve yere ve birbirlerine en yakın olan varlıklardır. Bir tavşanın ya da kekliğin koşuşunu gördüğünde vahşi bir hayvan değil, hışırdayan yapraklar kadar doğal bir canlı görmüş olursun. Nasıl bir devrim meydana gelirse gelsin, keklik ve tavşan, tıpkı toprağın gerçek yerlileri gibi, serpilmeye devam edecektir. Ormandaki ağaçlar kesilse bile yetişecek olan filizler ve çalılar onları gizleyecek, böylece sayıları eskisinden daha fazla olacaktır. Bir tavşan bile besleyemeyen bir kır gerçekten yoksul olmalıdır. Ormanlarımız iki türle de dolup taşar, her bataklığın

çevresinde bir kekliğin yahut tavşanın yürüdüğü görülebilir; incecik çitlerle ve sığırtmaçların kurmuş olduğu at kılından kapanlarla çevrilidirler..

16. GÖLDE KIŞ

Durgun bir kış gecesinden sonra, uykumda bile boş yere cevabını bulmaya çalıştığım ne - nasıl - ne zaman - nerede? soruları yüzünden kapıldığım bir izlenimle uyandım. Ama burada yeni doğmakta olan, tüm varlıkların yaşadığı, engin pencerelerime dingin ve hoşnut bir ifadeyle bakan ve dudaklarında hiçbir sorusu olmayan doğa vardı. Cevaplanmış bir soruya, doğaya ve gün ışığına uyandım. Genç çam ağaçlarıyla beneklenen toprağın üzerini ve evimin olduğu tepeye giden yokuşu kaplayan kar, "İleri!" diyor gibiydi. Doğa, biz ölümlülerin soru veya cevaplarına hiçbir şekilde karşılık vermez. O kararını çok önceden vermişti. "Ey Prens, gözlerimiz hayranlıkla seni izliyor ve kainatın en değişik ve olağanüstü görüntüsünü ruhumuza naklediyor. Gece, şüphesiz bu ihtişamlı yaratılışın bir parçası olarak örtünüyordu, ama gün bize bu mükemmel işi göstermek üzere topraktan lokman ruhu ovalarına uzanarak doğuyor."

Sonra sabah işlerime döndüm. Önce, eğer rüya değilse, bir balta ve kova alıp su arayışına geçtim. Soğuk ve karlı bir geceden sonra, su bulabilmek için

WALDEN POND.
A reduced Plan.
1846.
Scale 1/320 or 40 rods to an inch
Area 61 acres 103 rods.
Circumference 1.7 miles.
Greatest Length 175½ rods.
Greatest Depth 102 feet.
Profile of a Section by the line A B
A
B
Section C D.
C
D
Barn Pond
Walden Pond
Concord to Concord & Fitchburg
Fitchburg

bir su arama çubuğu gerekiyordu. Kışları alınan her nefese karşı aşırı hassas olan ve tüm ışık ve gölgeleri yansıtan gölün sıvı ve titrek olan yüzeyi en ağır ekipleri taşıyacak şekilde bir veya bir buçuk fit derinliğine kadar donarak katılaşır veya bir ihtimal kar da eşit kalınlıkta donmuş yüzeyi kaplar ve etrafındaki yerlerle eşit seviyede gözükürdü. Etrafımızı çevreleyen tepelerdeki dağ sıçanları gibi, göz kapaklarını kapatır ve uykusuna üç ay daha devam ederdi. Tepelerin ortasındaki bir otlak misali karla kaplı yüzey üzerinde dururken, yolumu önce karların dibini kazarak, sonra buzun dibini kazarak açtım ve su içmek için eğildiğimde ayaklarımın altında bir de pencere açtım. Adeta buzlu camlı bir pencereden geliyormuş gibi yumuşak bir ışık ve balıklarla dolu, aynı yazın olduğu gibi parlak kumlu bir yüzeyi olan sessiz bir salon gördüm; sakin ve oradaki canlıların huyuna benzeyen, alacakaranlıktaki bir kehribar taşındaki gibi sürekli dalgasız bir berraklık hakimdi. Cennet başımızın üzerinde olduğu kadar ayaklarımızın da altındaydı.

Her şeyin soğuktan çıtırdadığı sabahın erken saatlerinde insanlar oltalarının makaraları ve hafif öğle yemekleriyle turna balığı ve tatlı su levreği avlamak için karlı arazide arkalarında ince çizgiler bırakarak, içgüdüsel olarak diğer yöntemleri deneyen ve kendi kasabalılardan başka erbaplara güvenen, geliş gidişleri olmasa parça parça bir araya gelen kasabaların birbirinden ayrılmasına neden olacak yabani insanlar gelirlerdi. Öğle yemeklerini kalın kabanları içinde, sahildeki kuru meşe yaprakları üzerinde, şehirlilerin yapaylıkta bilge olduğu gibi doğaya ilişkin bilgeliklerini sergileyerek yerlerdi. Hiçbir zaman kitaplara danış-

mazlardı ve kitaplar kadar çok şey bilip konuşurlardı. Uğraştıkları şeylerin henüz bilinmediği söylenirdi. İşte turna balığı avlamak için tatlı su levreğinden yem yapan bir tanesi. Yazın bir göle bakarken hissedilen merakla kovasına bakardınız, sanki yaz mevsimini kilitleyip evde saklar veya nerede yeniden işlendiğini bilirdi. Tanrım, bunları kışın ortasında nereden buldu? Ah, yer donduğu için solucanları çürümüş kütüklerden çıkardı ve böylelikle onları yakaladı. Hayatı bir doğa bilimcinin çalışma konusu olması sebebiyle, onun çalışmalarından daha fazla doğa ile bütünleşik geçerdi. Sonra yosun ve ağaç kabuğunu böcek aramak için nazikçe kaldırırdı, öncesinde ise kütüklerin içini merkezine kadar balta ile açarak yosun ve ağaç kabuğunun iyice açılmasını sağlardı. Hayatını ağaç kabuklarını soyarak kazanırdı. Böyle bir insanın elbette balık tutmaya hakkı vardır; ben de onun içindeki doğayı görmekten büyük keyif alırım. Tatlı su levreği kurtçuğu yutar, turna balığı tatlı su levreğini yutar ve balıkçı da turna balığını yutar, böylelikle varoluş zincirinin tüm halkaları tamamlanmış olur.

Sisli havalarda gölün etrafında dolaştığımda, bazen birtakım haşin balıkçıların sahip olduğu ilkel tutumdan eğlenmişimdir. Belki de kızılağaç, dallarını buzun bir ayak ya da daha fazla üzerinde, aralarında 20-25 metrelik mesafeler bulunan ve kıyıdan eşit uzaklıkta olan ufak deliklerin üzerine koymuş ve oltadaki ipin ucunu bir sopaya bağlayarak sürüklenmesini engellemiş, gevşek ipi de ince bir kızılağaç dalından geçirmiştir. Gölün etrafında bir süre yürüdükten sonra, sisin içinden belirli aralıklarda kızılağaçlar gözükürdü.

Ah, Walden'ın turna balığı! Onları buzun üzerinde uzanmış veya balıkçıların suyu içeri almak için buzda açtıkları kuyularda gördükçe inanılmaz balıklarmışçasına hep onların nadide güzelliğine hayran kalırım, onlar sokaklara çok yabancıdırlar, ormanlara da, Arabistan'ın Concord'daki hayata yabancı olduğu kadar. Onları sokaklarımızda ilan edilircesine solgun morina balığı ve mezgitten ayıran oldukça büyüleyici ve üstün bir güzellik sergilerler. Ağaçlar gibi yeşil, taşlar gibi gri ya da gökyüzü gibi mavi değildir; ama en azından benim gözüme gözüktüğü kadar, böyle bir şey mümkünse, daha ender bulunan renklere sahiptir; tıpkı çiçekler ve değerli taşlar gibi, onlar da Walden sularının hayvan kılığına bürünmüş çekirdeği ya da kristalleri, incileriymiş gibi. Tabii ki her yönden ve tamamen Walden'ı yansıtıyorlardı; kendileri hayvanlar aleminde birer küçük Walden'dı, Waldengiller. Burada yakalanabiliyor olmaları şaşırtıcıydı, bu derinlikte ve bu büyük su kaynağında vızır vızır sürülerin ve kovalamaların ve Walden yolundan tıngırdayarak geçen kızakların çok derinlerinde. Bu türü hiç bir markette görme fırsatım olmadı, bütün gözlerin ilgi odağı olurdu. Birkaç sarsıcı gariplikle, zamanından önce cennete yükselmiş bir ölümlü gibi ıslak hayaletlerinden rahatlıkla vazgeçerlerdi.

Walden Gölü'nün uzun süredir görünmeyen dibini keşfetmek için can atarken, '46 yılının başlarında buz kırılmadan önce, bir yandan da ölçüm kordonu ve bir pusulayla dikkatle araştırdım. Gölün dibiyle veya dibi değil de kendisiyle ilgili anlatılan birçok hikaye varken bunların kesinlikle bir dayanağı yoktu. İnsanların, gölün derinliğini ölçme zahmetine gir-

meden, dipsiz olduğunu düşünmesi gerçekten garip. Bir seferinde bu çevredeki yürüyüşüm esnasında iki tane Dipsiz Göl keşfetmiştim. Çoğu insan Walden'ın neredeyse dünyanın öbür tarafına kadar ulaştığına inanırdı. Buzun üzerinde epey bir süre uzanan, hayali bir araçla, belki de gördükleri kelepirle sulanan gözleriyle aşağı bakan ve göğüslerini üşütme korkusuyla acele kararlara varan bazıları içine bir araba dolusu saman koyabilecekleri büyük delikler görmüşlerdir; tabii bunu yapacak birileri bulunursa... Bu delikler, kuşkusuz, Styx nehrinin kaynağı ve Cehennem'in girişidir. Diğerleri ise "elli altı poundluk bir ağırlıkla" ve bir inç kalınlığında bir araba dolusu iple göle gitmiş, fakat gölün dibini bulamamışlardır; çünkü bu arada ağırlık yolda takılmış ve onlar da olağanüstülüklerinin ölçülemez kapasitesini boş yere ölçmeye çalışarak ipi sarkıtıp durmuşlardır. Faka ben okuyucularıma Walden'ın akıl almaz değil makul bir derinlikte, epey sızdırmaz bir dibi olduğunu garanti edebilirim. Bir ip ve yaklaşık bir buçuk pound ağırlığında bir taş sayesinde rahatlıkla ölçtükten sonra taşı yukarı çekerken, suyun altına girip bana çekmem için yardımcı olduğu ana kadar, epey zorlandığımı söyleyebilirim. Bu muhteşem derinlik tam tamına yüz iki ayaktı ve belki o zamandan beri beş ayak da yükseldiğini hesaba katarsak yüz yedi ayak eder. Bu kadar küçük bir alan için bu fevkalade bir derinlikti ama bir inçi bile hayal gücüyle harcanamazdı. Ya tüm göller sığ olsaydı? Bu insan zihnini harekete geçirmez miydi? Bu göl bir sembol olarak derin ve saf yaratıldığı için müteşekkirim. İnsanlar sonsuza inanırken, bazı göllerin dipsiz olduğu da düşünülecektir.

Sayfa 328'deki harita.

Walden Gölü
Küçültülmüş plan
1846
Ölçek: 1/1920 ya da 1 inçe 200 metre

61 akre 510 metrelik alan
Çevre: 1.7 mil.
En uzun yer: 880 metre
En derin yer: 102 ayak.

A-B hattı üzerindeki bir kesitin profili
C-D bölümü

Ormanlı Zirve
Çıplak Zirve
Ev
Concord ve Fitchburg'a giden demiryolu
Gerçek meridyen

Bir fabrika sahibi ölçtüğüm derinliği duyduğunda, barajlara olan aşinalığı ve olta attığında çarptığı kumun yalan söylemeyeceğini hesaba katarak, bunun gerçek olamayacağını düşündü. Ama en derin göller çoğunlukla kapladıkları alana oranla olması gerektiği kadar derin değilken, kuruduklarında da fevkalade bir vadi bırakmazlar. Onlar tepelerin arasında oluşan çanak gibi değillerdir, alanına oranla olağandışı bir derinliğe sahip olan bu gölün merkezinden dikey bir kesit alınırsa düz bir tabaktan daha derin olmadığı görülür. Çoğu göl boşaldığında bizim normalde gördüğümüzden daha derin olmayan bir yeşillik bırakacak-

tır. Kır manzaraları konusunda genellikle çok gerçekçi ve hayranlık uyandırıcı olan William Gilpin, "altmış ya da yetmiş kulaç derinliğinde, dört mil genişliğinde, tuzlu suyun körfezi" olarak tanımladığı İskoçya'daki Loch Fyne'ın başında durur ve neredeyse elli mil uzunluğunda, dağlarla çevrili gölü gözlemlerdi. "Onu tufandan veya doğanın onu yarattığı sarsılmadan hemen sonra, içinden sular fışkırmadan görebilseydik, ne kadar korkunç bir gedik olarak görünürdü!"

> Uzar heybetli tepeler yükseklere ve derinlere.
> Tabanları aşağı çöker, derin ve geniş,
> Suların ferah yatakları.

Ancak, Loch Fyne'ın en kısa çapını baz alır da bu ölçüleri, gördüğümüz gibi, Walden'a uyarlarsak Walden sadece dikey bir kısımda sığ bir levha gibi, dört kat daha sığ gibi gözükecektir. Loch Fyne boşaldığında, gölün derinliklerinde ve oyuklarında yatan korkunç şeylerin sonuna ulaşmış oluyoruz. Hiç şüphe yok ki üzerinde uzanan tarlaları ile gülümseyen bir vadi, sular çekildiğinde korku verici oyuklara da ev sahipliği yapar. Ne var ki vadinin hiçbir şeyden haberi olmayan sakinleri, bu hususta ikna olmak için bir yerbilimcinin öngörüsüne ve ileri görüşlülüğüne ihtiyaç duyarlar. Genellikle dikkatli bir göz, tepelerin alçak ufuklarında, ilkel bir gölün kalıntılarını fark edebilir. Bu kalıntıların tarihini gizlemek için herhangi bir yükselti farkı gerekmez. Yine de, otoyollarda çalışanların da bildiği üzere, su birikintilerindeki bu oyukları bulmanın en kolay yolu yağmurdan sonra bakmaktır. Hayal gücümüz, kendisine imkan tanıdığımız ölçüde,

doğa'nın ta kendisinden daha derinlere dalabilir ve daha yükseklere çıkabilir. Dolayısıyla okyanusun derinliği, genişliğine kıyasla önemsiz kalacaktır.

Suyun derinliğini buz kanalıyla kontrol ettiğim için, dibin şeklini limanları araştırmakla mümkün olandan daha kesin bir şekilde belirleyebildim çünkü bu şekilde üstü buz tutmuyordu ve genel intizamı karşısında şaşkına döndüm. En derin kısımda, güneş, rüzgâr ve sabanla açığa çıkan, neredeyse bütün arazilerde olduğundan çok daha fazla akrelik alan vardı. Bir seferinde, gelişigüzel seçilmiş bir hat üzerinde derinlik, 1/450 oranından daha fazla değişmiyordu ve genellikle orta kısmın kenarında, her yüz ayak için bunun önündeki herhangi bir yöne giden üç ya da dört inçlik değişimi hesaplayabiliyordum. Bazıları, bunun gibi oldukça kumlu göllerde bile, derinlikten ve tehlikeli çukurlardan bahsetmeye alışkındı, ama suyun bu şartlar altındaki etkisi bütün düzensizlikleri hizaya getirmektir. Dibin intizamı ve kıyıya ve komşu tepelere olan uzaklığı o kadar mükemmeldi ki uzak bir burunda, göl üzerinde epeyce derinlik ölçümü yapmak kendine ihanet etmek olurdu ve yönü karşı kıyıların gözlemlenmesiyle bulunabilirdi. Burun ince bir çizgi ve düz bir sığlık haline gelir, bir vadi ve derin suları tıkayan bir kanal.

Gölün 1/20 ölçekli haritasını çıkarıp toplamda yüzden fazla olan iskandilleri göle sarkıttığımda şu dikkat çekici tesadüfü gözlemledim; en derin yeri işaret eden sayının açıkça haritanın ortasında olduğunu fark edip metreyi haritanın üstüne önce uzunlamasına, sonra enlemesine yerleştirdim, en uzun yerden çizgi tam olarak en derin olan noktayla kesişiyordu.

Bununla birlikte, gölün ortası neredeyse düz, çevresi ise muntazam olmaktan çok uzaktı; en büyük uzunluk ve genişlik koylarda ölçülmüştü; kendi kendime, kim bilir belki de bu sadece göller ya da su birikintileri için değil, okyanuslar için de geçerlidir. Bu kural, vadilerin tam zıttı olan dağların yüksekliği için de geçerli değil midir? Bir tepenin en dar yerinin en yüksek yeri olmadığını biliyoruz.

Beş koydan üçünün ya da derinliği ölçülen koyların hepsinin hemen ağızlarının karşısında bir set olduğu ve içeride kalan suyun daha derin olduğu gözlemlenmiştir. Böylelikle koy yalnızca dikey olarak değil, yatay olarak da suyun bir uzantısıdır ve bir havza ya da bağımsız bir göl oluşturur; iki burnun yönü setin konumunu gösterir. Deniz kıyısındaki her limanın girişinde bir set bulunur. Koyun girişinin uzunluğuna kıyasla geniş olduğu ölçüde, setin ötesindeki su da havzadaki suya kıyasla derindi. Yani koyun uzunluğu, genişliği ve çevredeki kıyının karakteri bilindiğinde, tüm durumlar için bir formül çıkaracak bilgiye sahip olunabilirdi.

Bu tecrübeyle, gölün en derin kısmında, yalnızca göl yüzeyinin ana hatlarını ve kıyılarının karakterlerini gözlemleyerek ne kadar yakın bir tahmin yapabileceğimi görmek için, kırk bir akrelik bir alanı kaplayan Beyaz Göl'ün bir plânını çıkardım. Walden gibi bu gölde de ne bir ada ne de görülebilir bir su girişi ya da çıkışı vardı; en geniş yerin üzerinden geçen çizgi, iki karşı burnun birbirine yaklaştığı ve iki karşı koyun geri çekilmiş olduğu en dar yerin üzerinden geçen çizginin çok yakınından geçiyordu. En dar yerden geçen çizginin biraz uzağına, fakat hâlâ en uzun yerden ge-

çen çizginin üstünde bir yere en derin yeri belirten bir nokta koydum. Gölün en derin yeri bu noktanın yüz ayak kadar civarındaydı ve benim yöneldiğim alanın uzağında kalıyordu. Yalnızca bir ayak kadar daha derindi, yani altmış ayak derinliğindeydi. Tabii ki gölün içinden akan bir akıntı ya da gölde bir ada olsaydı, bu sorun çok daha karmaşık bir hâl alırdı.

Eğer doğanın tüm kanunlarını bilseydik, o noktadaki tüm tikel sonuçları çıkarmak için yalnızca bir gerçeğe ya da bir olgunun tanımına ihtiyacımız olurdu. Şu anda yalnızca bir kanun biliyoruz ve elde ettiğimiz sonuçlar net değil. Bunun nedeni tabii ki doğadaki bir karışıklık ya da düzensizlik değil, hesaplamadaki asıl unsurlara ilişkin cehaletimizdir. Kanun ve uyumluluğa dair tüm fikirlerimiz tespit ettiğimiz örneklerle sınırlı; fakat daha tespit edemediğimiz, görünüşte çelişen fakat aslında birbirini doğrulayan birçok kanunun sonucu olarak ortaya çıkan uyum çok daha olağanüstüdür. Yolcu için dağın hatları her adımda değişir, dağın sonsuz sayıda görünüşü vardır; fakat gerçekte dağ değişmeyen tek bir biçime sahiptir. İşte tikel kanunlar da bizim bakış açılarımızdır. Baştan başa yarılsa ya da delinse de, bu kanunların bütünlüğü anlaşılamaz.

Gölle ilgili yaptığım gözlemler, etik alanında da aynı derecede doğrudur. Bu ortalama kanunudur. İki çapın ölçümüyle ilgili bu kural bizi yalnızca uzaydaki güneşe değil, insanın kalbine de ulaştırır. Bir insanın koylarına ve körfezlerine doğru, günlük davranışları ve hayat dalgalarının toplamının uzunluğu ve genişliği boyunca çizgiler çizin; bu çizgilerin kesiştiği yerde karakterinin yüksekliği ve derinliğini bulursunuz. Belki de derinliğini ve gizlenmiş dibini bulabilmek için

yalnızca kıyılarının eğimini, komşu ülkelerini ya da içinde bulunduğu şartları bilmemiz gerekmektedir. Etrafının zirvelerinin göğsünü gölgelediği ve göğsüne yansıdığı dağlarla, Akhilleus kıyılarıyla çevrili olması insanda da aynı ölçüde bir derinlik olduğunu gösterir.Fakat alçak ve düzgün bir kıyı ise kişinin o açıdan çok sığ olduğunu göstermektedir.Bedenlerimiz açısından, belirgin ve yukarı kalkık kaşlar derin düşüncelere tekabül eder.Aynı zamanda her bir koyumuzun girişinde bir set ya da belli bir eğim vardır; her biri dönemlik olarak kullandığımız birer limandır, orada karaya çıkarız.Bu eğimler genelde gelişigüzel değildir; biçimleri, boyutları ve yönleri, kıyının çıkıntıları, kadim yükselti eksenleri tarafından belirlenir.Bu set fırtınalar, dalgalar ya da akıntılar tarafından yavaş yavaş yükseltildiğinde ya da suların çöküşüyle su yüzeyine yaklaştığında ilk başta bir düşüncenin demir atmış olduğu bir kıyı eğimiyken, okyanusla bağlantısı kesilmiş, bağımsız bir göl hâline gelir. Düşünce burada kendini güvene alır, belki tuzlu sudan tatlı suya, bir ölü denize ya da bataklığa dönüşür. Her bir kişinin bu hayata başlamasıyla bir yerlerde böyle bir setin su yüzüne yükseldiğini düşünemez miyiz? Doğru, o kadar kötü denizcileriz ki düşüncelerimiz çoğu zaman limanı olmayan bir kıyıda bekler ve oradan denize açılır, yalnızca şiirin körfezlerine aşinadır ya da herkese açık limanlara yönelir; bilimin kuru limanlarına girer, orada yeniden bu dünyaya açılmak için onarılırlar, onları bireyselleştirecek hiçbir doğal akıntı yoktur.

Walden'ın giriş ve çıkış yerini sorarsanız, ben öyle bir yerle karşılaşmadım, yağmurdan, kardan ve buharlaşmadan başka, yine de belki, bir termometre

ve pusulayla suyun göle aktığı ve muhtemelen yazın en soğuk, kışın en ılık yeri olacak birtakım yerler bulunabilir. Buz kırıcılar 1846-1847 yıllarında burada çalışırken, bir gün kıyıya gönderilmiş olan buz tabakaları bu tabakaları istif eden kişiler tarafından reddedilmişti; diğerleriyle yan yana konulacak kadar kalın olmadıkları söylenmişti. Buz kırıcılar küçük bir yerin üstündeki buzun, diğer yerlerdeki buzdan iki ya da üç inç kadar daha ince olduğunu keşfetmişti; orada bir su girişi olduğunu düşünmüşlerdi. Ayrıca başka bir yerde bulunan ve bir "filtre deliği" olduğunu düşündükleri yeri göstermişlerdi. Göl bu noktadan komşu bir çayırdaki tepenin altına sızıyordu, burayı göstermek için beni buzun üstüne çıkardılar. On ayak derinliğindeki suyun altında bulunan bir çukurdu, fakat bundan daha kötü bir sızıntı bulunana kadar gölün lehimlenmesine gerek olmadığını düşünüyordum. Biri böyle bir "filtre deliği" bulunduğunda çayırla bağlantısı olup olmadığının deliğe dökülecek renkli tozla ya da talaşla ortaya çıkarılabileceğini söyledi; böylece çayırdaki pınara koyulacak olan bir süzgeç akıntıyla taşınan tanecikleri toplayacaktı.

Araştırma yaparken on altı inç kalınlığındaki buz, hafif bir rüzgârın altında su gibi kıvrılıp bükülürdü. Buz üzerinde bir su terazisinin kullanılamayacağı herkes tarafından bilinir. Kıyıdan bir rod[19] uzaklıkta, buzdaki dereceli bir çubuğa karadan yönlendirilmiş bir su terazisi aracıyla gözlem yapıldığında, buz kıyıya sımsıkı bağlı gibi görünse de, en muazzam dalgalanma 3/4 inçti. Bu, muhtemelen orta kısımda daha

19. 5,029 metreye karşılık gelen bir ölçü birimi.

çok olurdu. Kim bilirdi ki aletlerimizin yer kürenin kabuğundaki dalgalanmaları saptayabilecek kadar hassas olduğunu? Su terazimin iki ayağı kıyıda ve üçüncüsü buz üzerindeyken ve görüş alanları sonuncusunun üzerine yönlendirilmişken, buzun son derece küçük miktarlarda bile olsa yükselip alçalması gölün karşısındaki ağaca bir kaç ayak mesafe fark yaratırdı. Derinlik ölçümü için delikler yapmaya başladığımda derin bir karın altındaki buzun üzerinde üç ya da dört inçlik su bulunmaktaydı ki buz bu yüzden bu kadar derine batmıştı, ama su hızlıca bu deliklerin içine girmeye başladı ve buza sıkıca tutunan ve aslında ona yardım eden su, temel olarak olmasa da, gölün yüzeyini kurutmak için, derin akıntılarla iki gün boyunca bunu yapmaya devam etti; su dolmaya devam ettiği için yükseldi ve buzu yüzdürdü. Bu tıpkı, suyu dışarı çıkarmak için bir geminin tabanında bir delik açmak gibiydi.. Bu delikler donduğunda ve arkasına bir yağmur geldiğinde ve sonunda yeni bir donma her yeri taze, pürüzsüz bir buzla şekillendirdiğinde çok güzel, koyu renkli figürlerle içeriden alacalı olan, adeta bir örümcek ağına benzeyen, buz gülcükleri diye adlandırabileceğiniz, her kenardan bir merkeze hareket eden su damarları tarafından oluşturulan bir şekil ortaya çıkardı. Ve bazen buz sığ bir su tabakasıyla kaplandığında kendi gölgemi çifte görürdüm; biri buzda olan diğerinin başında durur, diğeriyse bir ağaç veya yamacın üzerinde.

Ocak'ta hava halen soğuk, kar halen kalın ve sert iken temkinli bir ev sahibi, yazın içeceği içkileri soğutmak için buz toplamaya gelirdi. Temmuz'un getireceği sıcaklığı ve susuzluğu, kalın bir ceket ve eldivenler eş-

liğinde, ta Ocak'tan ön görebilmek etkileyici ve hatta zavallı bir şekilde bilgeceydi. Özellikle de pek çok şeyi yokken. Belki de sonraki yaşamında yaz içeceklerini soğutacak servetini bu dünyada hiç biriktirmemiştir. Donmuş gölün yüzeyini kesip açar, balıkların evinin çatısını söker ve onların biricik elementini ve havasını birbirine bağlı odunlara benzeyen zincirler ve çubuklarla çeker, buzları buz gibi kış havasından, yaz boyunca bekleyecekleri soğuk kilere taşırdı. Bu buzlar, cadde boyunca sürüklenirken dondurulmuş okyanuslara benzerlerdi. Buz kesiciler neşe ve şakalarla dolu, mutlu bir ırktı. Onların yanına gittiğimde - benim buzun altında kalacağım şekilde!- beni buz kesmeye davet etme yönünde bir istekleri olurdu.

1846-1847 kışında, Hyperborean soyundan yüz adam gölümüze baskın yaptı, beraberlerinde arabalar dolusu kaba saba çiftlik gereçleri, kazıklar, sabanlar, el arabaları, çim bıçakları, kürekler, testereler, tırmıklar getirmişlerdi. Her adamın elinde New-England Farmer ya da Cultivator kitaplarında bahsedilmeyen, iki uçlu demir bastonlar vardı. Kış çavdarını mı yoksa İzlanda'dan yeni gelmiş başka bir tahılı mı toplamaya geldiler, bilmiyordum. Gübre görmediğim için toprağın verimli tabakasını alacaklarını sandım, yeterince nadasa bırakılmış olduğunu düşünerek ben de öyle yapmıştım. Arka plânda kalmayı isteyen bir çiftçi beyefendinin servetini ikiye katlamayı istediğini söyledi, anladığım kadarıyla zaten şimdiden yarım milyon doları vardı. Her bir doların üzerine bir başkasını koymak için, sert kışın ortasında Walden Gölü'nün tek ceketini, yani derisini soymak istiyormuş. Hemen işe başladılar, sabanlayıp tırmıklayarak, yuvarlanıp

çizerek, insanı hayran bırakan bir düzenle, sanki burayı örnek bir çiftlik hâline getirmek amacıyla çalışıyorlardı; fakat ne tür bir tohum ektiklerini görmek için dikkatle baktığımda yanımdaki bir grup adamın bir çengelle taze küfü aldığını gördüm, kumu, daha doğrusu suyu, temizlediler, - çünkü bu, oldukça canlı bir topraktı - hatta oradaki tüm terra firmayı aldılar, kızaklara koydular, o zaman bataklıktan kömür topladıklarını düşündüm. Böylece her gün lokomotifin tuhaf çığlığıyla gelip gittiler; Kuzey Kutbu'ndan gelen kar kuşlarına benziyorlardı. Fakat bazen Kızılderili kadın Walden intikam alırdı; grubun arkasında yürüyen adamlardan biri yerdeki bir çatlaktan ta Tartarus'a kadar düşerdi; bu cesur adamdan geriye dokuzda biri kalırdı, neredeyse hayvansal ısısı sönerdi. Evime memnuniyetle sığınır ve ocağın faydalı olduğunu kabul ederdi. Bazense donmuş toprak sabanın demir parçasını kapar ya da saban bir yarığa takılırdı, kesilip çıkarılması gerekirdi.

Her gün, Cambridge'den abartısız yüz İrlandalı, başlarında Amerikalı denetleyicilerle buz almaya gelirdi. Buzu, anlatmama gerek kalmayacak kadar iyi bilinen yöntemlerle kalıplar hâlinde keserlerdi; bu kalıplar kızakla kıyıya taşınır, hızlıca buzdan bir platform hâline getirilir, demir çengeller ve makaralarla yükseltilir, atların yardımıyla un fıçıları kadar düzenli bir şekilde yan yana, sıra sıra istiflenir, sanki bulutları parçalamayı tasarlayan bir dikili taşın sağlam kaidesi gibi görünürlerdi. Bana iyi bir günde, binlerce ton buz çıkarabileceklerini söylediler ki bu rakam yaklaşık bir akrenin hasılatıydı. Buzda, yeryüzünde olduğu gibi, kızakların aynı izin üzerinden geçmesiyle derin

oluklar ve "kızak delikleri" oluşurdu ve atlar, oya gibi oyulmuş buz parçalarından durmaksızın yulaflarını yerlerdi. Buz parçalarını açık havada otuz beş ayak yükseklikte, altı yedi rod kare'lik bir alana yayılacak şekilde düzenli olarak yığarlardı. Dışarıda kalan buz katmanlarının arasına havanın girmesini önleyecek şekilde ot koyarlardı. Rüzgâr, çok soğuk esmese bile, kendine bir geçit bulduğunda büyük oyuklar oluşturur, sadece orada burada hafif girinti ve çıkıntılar meydana getirir ve sonunda buzu devirirdi. İlk başta uçsuz bucaksız mavi bir hisar veya Valhalla gibi göürünürdü; ancak çatlaklara işlenmemiş çayır samanları doldurmaya başladıklarında kırağılar ve buz sarkıtları ile kaplandığında kutsal, yosun kaplı ve yaşlı bir harabeye benzemeye başlardı, okyanus renkli mermerle kaplı, kışın ta kendisinin evi, takvimde kış abidesi olarak gördüğümüz o yaşlı adamın yazı bizimle geçirecekmiş gibi inşa ettiği kulübeye benzerdi. Bu yığının yüzde yirmi beşinin hedefine ulaşamayacağını ve yüzde ikisinin veya üçünün de vagonlarda heba olacağını hesapladılar. Lakin, bu yığının yine de büyük olan bir kısmı amaçlanandan farklı bir kaderle karşı karşıya kalıp, pazara ulaşamamıştı zira ya buz normalden daha fazla hava tutup beklenenden daha az dayanmıştı ya da ortada başka bir sebep vardı. 1846-1847'nin kışında yapılan bu yığın tahminen on bin ton ağırlığındaydı ve nihayet saman ve keresteyle örtülmüştü. Sonraki Temmuz'da çatısı kaldırılmış olmasına ve bir kısmı taşınmış olmasına rağmen, geri kalan kısmı güneşin altında sonraki yaz ve kış ayları boyunca kaldı ve Eylül 1848'e kadar erimedi. Böylelikle göl, suyunun büyük bölümünü geri kazandı.

Walden'ın suyu gibi, buzu da yakından yeşile çalarken belli bir mesafeden hoş bir mavi gibi görünür ve onu nehrin üstüne oluşan veya bazı göllerdeki zar zor yeşile benzeyen buzdan çeyrek mil uzaktan bile rahatça ayırt edebilirdiniz. Bazen bu harika buz parçalarından biri buz kırıcının kızağından sokağa düşer ve orada bir hafta boyunca harika bir zümrüt gibi durarak geçenlerin ilgi odağı olurdu. Walden'ın yeşil olan bir kısmının donduğu zaman, aynı yerden bakıldığında mavi göründüğünü fark etmiştim. Böylece bu gölün civarındaki oyuklar kışın bazen kendisi gibi yeşile çalan bir suyla dolarken sonraki gün buz mavisi olurdu. Belki suyun ve buzun mavi rengini içindeki ışık ve hava sağlıyordur ve en berrak olanı en mavi olanıdır. Buz, üzerine derin düşüncelere dalmak için ilginç bir konu. Bana Fresh Pond'daki buz evlerinde beş yıldır saklanan buzlar olduğunu söylediler, ilk günkü kadar iyi durumdaymış. Neden bir kova su hemen çürüyüp kokarken donmuş hali sonsuza kadar taze kalır? Bunun duygularla akıl arasındaki farkla aynı olduğu söylenir.

Böylelikle, penceremden on altı gün boyunca işi başından aşkın çiftçiler gibi çalışan yüz adam gördüm. Ekipleri, atları ve çiftçilik için gereken tüm araçlarıyla almanağın ilk sayfasında görülen bir resme benziyorlardı; sık sık dışarı baktığımda tarlakuşu ve orakçının masalını ya da ekicinin hikayesini hatırlıyordum. Ve sonra hepsi gitmişti, neredeyse otuz gün daha aynı pencereden bulutları ve ağaçları yansıtan, yalnız başına buharlarını gökyüzüne gönderen saf deniz yeşili rengindeki Walden'a bakacaktım, orada bir insanın bulunmuş olduğuna dair hiçbir iz olmayacaktı. Belki

de yalnız bir dalgıç kuşunun suya dalarken ve tüylerini düzeltirken attığı kahkahasını duyacak ya da yüzen bir yaprağa benzeyen kayığında balık tutan yalnız bir balıkçı görecektim. Biraz önce yüz adamın çalışmış olduğu dalgalarda balıkçının yansıması görülecekti

Görünüşe bakılırsa Charleston ve New Orleans'ın, Madras ve Bombay ve Calcutta'nın sıcaktan bunalmış ahalisi benim kuyumdan su içiyordu. Sabahları zihnimi Bhagvat Geeta'nın muazzam ve evrenin kökenine yönelik olan felsefesiyle yıkardım. Tanrılar tarafından yazılmasının üzerinden yıllar geçmişti, modern dünyamız ve modern edebiyatımız onla karşılaştırıldığında ehemmiyetsiz ve değersiz kalıyordu. Bu felsefenin yüceliği kavrayışımızın o kadar üstündedir ki eski bir varoluş durumuna hitap ettiğinden şüphelenirdim. Kitabı bırakıp su içmek için kuyuma gittiğimde ne göreyim! Brahma, Vishnu ve Indra'nın rahibi olan, hala Ganj'daki tapınağında Vedaları okuyan ya da bir ağacın tepesinde su testisi ve ekmek kabuğu ile oturan Brahma rahibinin uşağıyla karşılaştım. Efendisi için su çekmeye gelen bu uşakla kovalarımız aynı kuyuda birbirine çarparak tıngırdıyordu. Walden'ın saf suyu, Ganj Nehri'nin kutsal suyu ile karşılaştı. Şanslı rüzgârların da yardımıyla, görkemli Atlantis ve Hesperides adalarının yanından sürüklenerek geçti, Hanno'nun çevresinde dolandı, Fars Körfezi'nin ağzındaki Ternate ve Tidore'a doğru sürüklendi ve İskender'in sadece ismini duyduğu limanlara vardı.

17. İLKBAHAR

Geniş buz kalıplarının buz kesicileri tarafından açılması, rüzgârla dalgalanan su, soğuk havada bile, etrafındaki buzu aşındırdığı için, genellikle bir gölün daha erken çözülmesine yol açar. Ama o sene, yakın zamanda eskisinin yerini alan kalın bir örtüye sahip olduğundan, Walden üzerinde bu tür bir etki yoktu. Bu göl, daha derin olduğundan ve buzu eritecek veya aşındıracak bir akıntıya sahip olmadığından asla bu civardaki diğer göller gibi erkenden çözülmez. Göller için sert bir tecrübe olan '52-53 kışı da dahil olmak üzere, onun kış zamanında açıldığını hiç görmedim. Genellikle Nisan'ın birinde Flints' Gölü ve Fair-Haven'dan bir hafta- on gün sonra açılır, donmanın başladığı sığ kısımlardan ve kuzey tarafından erimeye başlar. Kısa süreli sıcaklık değişikliklerinden en az etkileneni olarak, mevsimin mutlak gelişimini bu civarlardaki herhangi bir su birikintisinden daha iyi gösterir. Walden'ın sıcaklığı neredeyse kesintisiz olarak artarken, Mart ayında birkaç gün süren şiddetli bir soğuk öteki göllerin açılışını çok fazla geciktirebilir. 6 Mart 1847 günü Walden'ın ortasına batırılan bir ter-

mometre, 32 Fahrenhaytı veya donma noktasını, kıyı yakınında ise 33 dereceyi gösterir. Aynı gün, Flints' Gölü'nün ortasında ise 32 buçuk dereceyi; kıyıdan bir düzine rod uzaklıkta, derin suda, buzun bir ayak altında, 36 dereceyi. İkinci göletteki derin su ve sığ su arasındaki bu üç buçuk derecelik sıcaklık farkı ve büyük bir kısmının daha sığ olması neden Walden'dan çok daha erken çözüldüğünü göstermektedir. En sığ kısımdaki buz, bu zamanda ortadakinden birkaç inç daha inceydi. Kış ortasında orta kısım, en sıcak ve buzun en ince olduğu yerdi. Dolayısıyla, aynı zamanda, yaz mevsiminde bir gölün kıyısından geçen herkes kıyıya yakın olan suyun yalnızca üç ya da dört inç derinlikteki, kıyıdan biraz daha uzak olan sudan derin kısımlardan, yüzeydeki suyun ise dip taraflarındaki sudan ne kadar sıcak olduğunu kestirmiş olmalı. İlkbaharda güneş etkisini yalnızca hava ve suyun artan sıcaklığı üzerinden göstermez; aynı zamanda yaydığı ısı bir ayak veya daha fazla kalınlıktaki buzun içinden geçer ve derin suda dipten yansır, böylece suyu ısıtır ve buzun alt tarafını eritir. Aynı zamanda üstten de doğrudan erittiğinden buzu düzensiz bir hale getirir ve bünyesinde kendisini yukarı ve aşağı genişleten hava baloncuklarına yol açar, buz tamamen gözenekli hale gelene ve nihayet bir bahar yağmurunda birdenbire ortadan kaybolana kadar. Buzun da odun gibi kendi damarları vardır ve bir levha bozulmaya veya ayrılmaya başladığında, bir bal peteğinin görünümünü alır, konumu nasıl olursa olsun, hava hücreleri suyun yüzeyi ile doğru açıdadır. Bir kaya veya kütüğün yükseldiği yüzeye yakın yerlerde buz daha incedir ve sıklıkla bu yansıtılmış ısı tarafından çözü-

lür; bu bana Cambridge'de, sığ ve ağaçtan yapılmış bir havuzda suyu dondurma deneyinde anlatılmıştı, soğuk havanın alt kısımda dolaşmasına ve dolayısıyla iki tarafa da erişimi olmasına rağmen, güneşin dipten yansıması ağır basmıştı. Kışın ortasında ılık bir yağmur Walden'daki kar-buzu eritip ortada sert, koyu veya saydam bir buz bıraktığında, bu yansıtılmış ısıyla oluşan, kıyılarda bir rod veya daha fazla genişlikte, çürümüş ama daha kalın beyaz bir buz şeridi olurdu. Aynı zamanda, söylemiş olduğum gibi, buzun içindeki baloncuklar da, alttaki buzu eriten yakıcı mercekler gibi işlerdi.

Yılın olayı bir gölde her gün küçük ölçekte gerçekleşir. Her sabah genel anlamda; sığ su sonunda çok sıcak olmasa da derin suya göre daha hızlı bir şekilde ısınır, her akşam ise sabaha kadar daha hızlı bir şekilde soğur. Gün, yılın ta kendisidir. Gece kış mevsimidir; sabah ve akşam, ilkbahar ve sonbahar; öğlen ise yaz mevsimi. Buzun çatlaması ve gümbürtüsü bir sıcaklık değişikliğini gösterir. 24 Şubat 1850 günü soğuk bir geceden sonraki hoş bir sabah, günü geçirmek üzere Flints' Gölüne gitmişken baltamın başıyla buza vurduğumda bir gonga veya gergin bir davul derisine vurmuşum gibi bir sesin metrelerce etrafıma yayıldığını şaşırarak fark ettim. Göl gündoğumundan bir saat sonra, tepelerin ardından kendisine doğru yönelen Güneş ışınlarının etkisini hissettiğinde gümlemeye başladı; üç dört saat boyunca devam eden ve kademeli bir şekilde artan bir heyecanla, uyanan bir adam gibi gerindi ve esnedi. Öğlen kısa bir bir siesta yaptı ve geceye doğru, güneş etkisini geri çekerken, bir kere daha gümledi. Uygun hava şartlarında bir göl, akşam silahı-

nı müthiş bir düzenlilik ile ateşler. Ama gün ortasında, göl çatlaklarla dolu ve hava da daha az elastik iken titreşimini tamamen kaybederdi ve büyük olasılıkla balıklar ve misk sıçanlarını sersemletecek bir gürültü olmazdı. Balıkçılar "gölün gürleyişi" nin balıkları korkuttuğunu ve ısırmalarını önlediğini söyler. Göl her gece gürlemiyor ve ne zaman gürlemesini beklemek gerektiği konusunda kesin konuşamam; ama yine de, ben havada hiçbir değişiklik hissetmesem de, gürlerdi. Böylesine büyük, soğuk ve kalın derili bir şeyin bu kadar hassas olacağını kim tahmin ederdi? Ancak tıpkı tomurcukların ilkbaharda açılması gibi, gölün de gürleyerek boyun eğmek zorunda olduğu kanunlar vardır. Yeryüzü tamamen canlı ve papille kaplı. En büyük göl bile, atmosferdeki değişikliklere karşı tüpteki cıva damlacığı kadar hassastır.

Yaşamak için ormana gelmenin bir çekici yanı da baharın gelişini görmek için zamanım ve fırsatım olmasıydı. Göldeki buz en sonunda gözeneklenmeye başlıyor ve yürürken topuğumu buza bastırabiliyordum. Sisler, yağmurlar ve daha sıcak güneşler gitgide karı eritir, günler makul bir şekilde uzar ve artık büyük ateşler gerekmediğinden yakacak odunlarıma ekleme yapmadan nasıl kışı atlatacağımı düşünmeme gerek kalmazdı. İlkbaharın ilk işaretleri için gelen kuşların şans notasını ya da stokları şimdilerde tükenmiş olması gereken çizgili sincabın cıvıltısını duymak veya dağ sıçanını kışlağından dikkatlice çıkarken görmek için tetikteydim.13 Mart günü mavi kuşu, bülbülü ve kızıl ardıcı duyduktan sonra bile buz hâlâ hemen hemen bir ayak kalınlığındaydı. Hava ısındıkça ne makul bir biçimde suyla aşınıyordu, ne de nehirlerde

olduğu gibi çözülüp akıntıya karışıyordu; fakat kıyıda yarım rod genişliğinde bir kısmının tamamen erimiş olmasına rağmen orta kısım ancak gözeneklenmiş ve suyla koyulaşmıştı, böylece ayağınızı altı inç kalınlıktayken buzun içinden geçirebiliyordunuz. Ama ertesi günün akşamı, belki de sisin izlediği ılık bir yağmurdan sonra, tamamıyla kaybolacaktı, hepsi sisle birlikte gidecek, yok olacaktı. Bir yıl, orta kısımdan, tamamen yok olmadan yalnızca beş gün önce geçtim.

1845 yılında Walden tamamen ilk defa 1 Nisan günü çözüldü; '46'da, 25 Mart'da; '47'de, 8 Nisan'da; '51'de, 28 Mart'ta; '52'de, 18 Nisan'da; '53'te, 23 Mart'ta; '54'te ise 7 Nisan'da.

Her olay nehirlerin ve göllerin çözülmesine bağlıydı ve havanın yatışması biz aşırı iklimlerde yaşayanlar için özellikle ilginç olurdu. Daha sıcak günler geldiğinde, nehrin kenarında yaşayanlar gece buzun top atışı kadar gürültülü, ürkütücü, sanki buzlu prangalar baştan başa yırtılmış gibi bir haykırma ile çatladığını duyarlar ve birkaç gün içinde buzun hızlıca eriyip gittiğini görürler. Böylece timsah toprağın titremeleriyle çamurdan çıkar. Doğayı yakından gözlemlemiş ihtiyar bir adam vardı, tüm doğa olaylarında uzmanmış gibi görünüyordu; sanki o daha çocukken doğayı bir gemi gibi kızağa çekmişler, o da omurgasının inşasına yardım etmiş gibiydi. Artık yetişkin biri olmuştu; Metuselah'ın yaşına kadar yaşayacak olsa bile doğa hakkında daha fazlasını öğrenemezdi. Doğa olaylarını hayretle karşılaması beni oldukça şaşırtmıştı; çünkü aralarında hiç sır olmadığını sanıyordum. Bana bir ilkbahar günü silahını ve kayığını alıp biraz ördek avlamaya gittiğini anlattı. Otlaklarda hâlâ buz varmış,

fakat nehirde hiç kalmamış ve adam yaşadığı yer olan Sudbury'den herhangi bir engelle karşılaşmadan, beklenmedik bir şekilde, sert bir buz tarlasıyla kaplanmış bulduğu Fair-Haven Gölü'ne inmiş. Sıcak bir günmüş ve büyük bir buz kütlesinin kaldığını görünce şaşırmış. Hiç ördek görmediği için kayığını kuzeye veya göletteki bir adanın arka tarafına gizlemiş, sonra beklemek için, güney taraftaki çalılıkların içine saklanmış. Buz kıyıdan itibaren üç ya da dört rod kadar erimiş ve içinde, tıpkı ördeklerin sevdiği gibi, çamurlu dipli, pürüzsüz ve ılık, çarşaf gibi bir su varmış, bu yüzden çok geçmeden birkaç ördeğin geleceğini düşünmüş. Orada bir saat kadar uzandıktan sonra, alçak ve uzaktan gelen ama garip bir biçimde yüce ve etkileyici, daha önce duyduğu hiçbir şeye benzemeyen, sanki evrensel ve unutulmaz bir şekilde sonlanacakmış gibi giderek kabaran ve yükselen öfke dolu bir akın ve kükreme, sanki oraya yerleşmeye gelen büyük bir kuş sürüsü gibi gelen bir ses duymuş ve silahını kaparak, acele ve heyecan ile fırlamış ama meğerse, tüm buz kütlesinin o orada yatarken harekete geçtiğini, kıyıya sürüklendiğini ve duyduğu sesin kıyıda aşınan kenarının sesi olduğunu anlamış, buz önce nazikçe dökülmüş, ama sonradan istikrarlı bir hâle gelene kadar parçalarını ada boyunca epey kaldırmış ve dağıtmış.

En sonunda güneş ışınları uygun açıyı alır, ılık rüzgârlar sisi dağıtır ve kar yığınlarını eritirdi. Sisi dağıtan güneş kızıl-kahverengi ve beyaz ekoseli, yolcuların adacıktan adacığa giden yolu zar zor seçebilmesine neden olan tütsülü dumanlarla kaplı manzaraya gülümserdi; damarları zor şartlarına dayanmakta oldukları kışın kanıyla dolmuş binlerce dere ve çayın

çınlayan müziğiyle neşelenirdi. Az sayıda olay bana çözülen kumun ve kilin kasabaya giderken geçtiğim demiryolundaki derin bir kesiğin iki tarafından aşağı akarken aldığı şekilleri izlemekten daha fazla zevk verirdi; bu doğru malzemeden oluşmuş, yeni ortaya çıkmış yığınlar demiryolları icat edildiğinden beri fazlasıyla artmış olmasına rağmen, bu kadar büyük bir ölçekte görülmesi çok da yaygın olmayan bir olaydı. Bu malzeme, her incelik derecesinden ve her çeşit zengin renkten, genellikle biraz kille karıştırılmış kumdu. Don ilkbaharda ortaya çıktığında, kışın buzların çözüldüğü bir günde bile, kum bazen karın içinden fışkırarak ve daha kumun görülmediği yerlere taşarak lav gibi bayırlardan aşağı akmaya başlardı. Sayısız küçük akıntı, biraz akıntı, biraz da bitki örtüsü gibi davranan bir tür melez ürün ortaya koyarak birbiriyle çakışır ve birbirine karışırdı. Akarken yaş yaprakların veya asmaların biçimini alır, bir ayak ya da daha fazla derinlikte yumuşak serpinti yığınları yapar ve yere bakıldığında bazı yosunların saçaklı yuvarlak uçlu ve üst üste binmiş gövdelerini andırırdı veya mercanı, leoparların pençelerini veya kuşların ayaklarını, beyin veya ciğer veya bağırsakları ve her türden pisliği hatırlatırdı. Bu şekillerinin ve renginin bronz taklitlerini gördüğümüz, ayı yoncası, hindiba, sarmaşık, asma veya herhangi bir bitki yaprağından daha eski ve tipik bir tür mimari süsleme olan grotesk bir bitki örtüsüdür; kaderinde, bazı şartlar altında, gelecek jeologlar için bir bulmacaya dönüşmek vardır.

Bu yarıklar ışıkta uzanan sarkıtlarıyla, bende bir mağara izlenimi bırakmıştı. Kumun çeşitli tonları tuhaf bir biçimde zengin ve hoş, farklı demir renkle-

rini; kahverengi, gri, sarımsı ve kırmızımsı renkleri kucaklıyordu. Suda yüzen kütle yükseltinin eteğindeki kanala ulaşınca yarı silindirik şeklini kaybeden ve giderek düzleşip kalınlaşan, daha nemli olunca kumu neredeyse düz bir hale getirene kadar birlikte seyreden, yine de farklı ve güzelce gölgelenmiş ama içinde bitki örtüsünün orijinal formlarının izini bulabileceğiniz kollara ayrılıyordu, ta ki sonunda, suyun içinde nehir ağızlarında şekilleri bozulanlara benzeyen yükseltiler oluşturana ve bitki örtüsünün biçimleri dipteki kırışık izlerde kaybolana kadar.

Yirmi ila kırk ayak yükseklikte olan tüm kıyı, bazen bir taraftan ya da iki tarafta birden, çeyrek mil boyunca bu tür bir yeşillik kütlesiyle ya da kumlu bir çatlak ile kaplanırdı, bu bahar gününün ürünüydü. Bu kum örtüsünü dikkat çekici yapan birden ortaya çıkıyor olmasıydı. Bir yanda dingin kıyıyı, güneş önce bir tarafı etkilediği için, öbür tarafta bir saatte ortaya çıkan bu bereketli yeşilliği görünce sanki dünyayı ve beni yaratan Sanatçı'nın laboratuvarında duruyormuşum gibi, hâlâ çalışmakta olduğu, bu kıyıda eğlenip enerji fazlasıyla yeni tasarımlarını yaymakta olduğu yere gelmişim gibi tuhaf bir hisse kapılıyordum. Sanki gezegenin hayati organlarına daha yakınmışım gibi hissediyordum, bu kumlu taşkınlar hayvan vücudunun hayati organlarına benzeyen yapraksı bir kütleydi. Böylelikle, adeta kumların üstünde yaprak görmeyi umardınız. Toprağın kendisini dışa doğru yapraklarda ifade etmesine şaşırmamak lazım, kendi içinde düşünceyle o kadar çok uğraşıyor ki! Atomlar bu kanunu çoktan öğrenmişler, bu kanuna gebeler. Yukarıda asılı duran yaprak, burada kendi prototipini

görüyor. Dünyada olsun, hayvan vücudunda olsun bu içsel olarak nemli kalın bir yaprak parçasıdır; bu kelime özellikle karaciğere, ciğerlere ya da yağ katmanlarına uygundur; ([lebo], labor, lapsus, aşağı akmak ya da kaymak, [lobos], lobus, lobe, globe, dünya; ayrıca lap, kucak, flap, kanat çırpmak ve diğer birçok sözcük,) dıştan kuru ve zayıf bir yaprak, hatta f ve v gibi bastırılmış ve kurumuştur. Lobe'un kökü lb'dir, b'nin yumuşak kütlesinin (tek yuvarlak ya da B, çift yuvarlak) ardından sıvı bir l bastırır. Globe sözcüğündeki lb gırtlaktan gelir ve gırtlak kapasitesini de anlama ekler. Kuşların kanatları ve tüyleri daha da kuru ve ince yapraklardır. Böylece topraktaki hantal tırtıldan havada uçan kelebeğe geçersiniz. Dünya daimi bir şekilde kendini aşar ve dönüştürür, yörüngesinde kanatlanır. Buz bile önce narin kristal yapraklarla başlar; sanki su bitkilerinin yapraklarının sudaki aynaya yansıttığı kalıplara dolmuş gibidir. Ağacın tamamı bir yapraktan başka bir şey değildir, ırmaklar ise özü toprağa karışan daha büyük yapraklar gibidir, kasaba ve şehirler ise dal ile birleşen kısımdaki böcek yumurtalarıdır.

Güneş çekilirken kum akınayı keserdi, ama sabahleyin akıntılar bir kere daha başlayacaktı; dallanacak ve dallanacak ve tekrar on binlerce başka akıntıya dönüşecekti. Kan damarlarının nasıl şekillendiğini muhtemelen burada anlayabilirdiniz. Yakından bakarsanız, yumuşamış kumun önce eriyen kütlelerin ucundan damla gibi geldiğini, yolunu parmak uçları gibi aşağıya doğru yavaşça ve körlemesine bulduğunu, sonunda güneş daha da yükseldiğinde artan ısı ve nemle en akıcı kısmın, en katı kısımların bile teslim olduğu kanuna uymaya çalışarak daha katı olan kum-

dan ayrıldığını ve kendisine kıvrımlı bir kanal ya da damar açtığını görürdünüz. Bu damarın içinde gümüşi bir dere yıldırım gibi parlayarak etli yapraklar ya da dallardan bir diğerine akar ya da kum tarafından yutulurdu. Kumun akarken kendisini bu kadar hızlı ve mükemmel bir şekilde organize etmesi, kanalının keskin kenarlarını biçimlendirmek için kütlesinin sağladığı en iyi malzemeyi kullanması olağanüstüydü. Irmakların kaynakları işte bunlardı. Suyun boşalttığı silisyumlu malzemede belki de kemik sistemi vardı ve daha ince olan toprakta ve organik maddede ise dolgun lifler veya hücre dokuları. İnsan çözülen bir kil kütlesinden başka nedir ki? İnsanın parmak ucu donmuş bir damladır. El ve ayak parmakları çözülen insan vücudunun uzantılarıdır. İnsan vücudunun neye dönüşeceğini ve daha hayat dolu bir cennetin altında neye akacağını kim bilir? El, çıkıntıları ve damarları ile, açılan palmiye yaprakları değil midir? Kulak, biraz hayal gücüyle, başın yanında kulak memesi ya da damlasıyla birlikte bir yosun,umbilicaria olarak görülebilir. Dudak (labium,l abor'dan gelir (?)) mağaraya benzeyen ağzın iki yanını örter. Burun donmuş bir damla veya sarkıttır. Çene ise daha büyük, yüzle birleşen bir damladır. Yanaklar, kaşlardan yüzün vadisine elmacık kemikleri tarafından çıkarılıp yayılmış bir kemer gibidir. Bitki yaprağının her bir yuvarlak kısmı da kalın ve artık sallanan bir damladır, daha büyük veya daha küçük; yuvarlak kısımlar yaprağın parmaklarıdır ve ne kadar fazla yuvarlak parçası olursa, o kadar çok yöne akınaya meyleder ve daha fazla ısı veya diğer yumuşak etkiler onun daha da ileriye akmasına neden olur.

Bu tepe yamacı, doğanın tüm işleyişlerinin birer örneğini veriyormuş gibi görünüyordu. Bu dünyayı yaratan bir yaprağı örnek almıştır. Bizim için bu hiyeroglifi yorumlayacak bir Champollion var mıdır ki biz de sonunda yeni bir sayfa açabilelim? Bu olay beni üzüm bağlarının bereketinden ve gürlüğünden daha çok neşelendirir. Doğru, bu bir şekilde kendi içinde biraz pistir ve ciğerlerin ve bağırsak yığınlarının bir sonu gelmez, sanki yerkürenin içi dışına çıkarılmış gibidir. Ama bu en azından doğanın bağırsakları olduğunu gösterir bize ve işte doğa yeniden insanlığın anasıdır. Bu topraktan çıkan dondur; İlkbahar'dır. Tıpkı mitolojinin şiirden önce gelmesi gibi, bu da yeşil ve çiçekli bahardan önce gelir. Kış dumanlarından ve hazımsızlıklardan daha arındırıcı bir şey bilmiyorum. Beni, Dünya'nın hala kundak bezleri içinde olduğuna ve her tarafa bebek parmaklarını uzattığına ikna ediyor. En çıplak yamaçlardan kıvırcık saçlar çıkıyor. Organik olmayan hiçbir şey yok. Bu yapraksı yığınlar doğanın kendi içinde tam faaliyette olduğunu göstererek, kıyı boyunca bir ocaktaki cüruf gibi uzanıyorlar. Yeryüzü bir kitabın sayfaları gibi katman katman, en çok jeologlar ve antika meraklılarının üzerinde çalışacağı, ölü tarihin bir parçası değildir; bir ağacın yaprakları gibi yaşayan bir şiirdir, çiçek ve meyveleri müjdeler. Fosil değil, yaşayan bir yeryüzü; büyük merkezi hayatıyla karşılaştırıldığında tüm hayvan ve bitkilerin hayatı asalak gibi kalır. Sancıları cansız derilerimizi mezarlarından kaldıracaktır. Madenlerinizi eritebilir ve onları yapabildiğiniz en güzel kalıplara dökebilirsiniz, onlar beni asla erimiş toprağın akarak oluşturduğu bu şekiller kadar heyecanlandırmayacak-

lar. Ve yalnızca bu değil, dünyada var olan tüm kurumlar da çömlekçinin elindeki kil gibi biçimlenebilir bir hâldedir.

Çok geçmeden, yalnızca bu kıyılarda değil, her bir tepede, ovada ve her delikte don, ininden çıkan uyuşuk bir dört ayaklı gibi topraktan çıkar, müzik eşliğinde denizi arar veya bulutlarla başka diyarlara göç eder. Nazik itikadıyla Erime, çekiçli Thor'dan daha güçlüdür. Biri erir, diğeri parçalara ayırır.

Zemin kısmen karsızken ve birkaç sıcak gün yüzeyi biraz kurutmuşken, kışa karşı koymuş soluk bitki örtüsünün anıtsal güzelliği ile yeni yılın henüz yeşeren ilk taze işaretlerini karşılaştırmak pek hoştu. Ölmez otları, altın başaklar, pinweedler ve hoş yabani otlar, sanki güzellikleri o zamana kadar olgunlaşmamış gibi, yaz mevsiminde olduklarından bile daha belirgin ve ilgi çekiciydiler; pamuk otu, uzun zambaklar, burunca otları, kandil çiçekleri, hardhackleri su rezeneleri ve diğer güçlü saplı bitkiler, ilk kuşları eğlendiren bu tükenmez tahıl ambarları ve dul kalmış doğanın giydiği güzel yabani otlardır. Yün otunun kemerli ve demetimsi tepesinden özellikle etkileniyordum; kış hatıralarımıza yazı geri getiriyorlardı ve sanatın taklit etmeyi sevdiği biçimler arasındaydılar. Bitki krallığında insanoğlunun zihninde şekillerle astronominin arasında bulunan ilişkiye benzer bir ilişki vardı. Bu, Yunan veya Mısır'dan daha eski, antik bir tarzdır. Kışın gerçekleşen çoğu olay, anlatılamaz bir hassasiyet ve kırılgan bir inceliğin imasını taşır. Biz bu kralın kaba ve gürültücü bir zorba olarak anlatılmasını duymaya alıştık, ama diğer yandan bir aşığın nezaketi ile Yaz'ın buklelerini de süsler.

Bahar yaklaşırken kırmızı sincaplar evimin altına girdiler, bir seferde iki tanesi, oturup okur veya yazarken doğruca ayağımın altına girerlerdi ve duyduğum en acayip kıkırdamaları ve cıvıltıları çıkartırlardı. Ayağını yere vurduğumda ise yalnızca daha yüksek sesle cıvıldarlardı, saçma oyunlarında tüm korku saygıyı yenmiş gibi görünüyorlardı, insanların gelip onları durdurması için meydan okuyorlardı. Hayır, yapamazsın dercesine cıvıldarlardı. Savlarıma karşı tamamen sağırlardı veya söylediklerimin ne anlama geldiğini kavrayamıyorlardı ve kendilerini tutamayıp hakaretler ediyorlardı.

İlkbaharın ilk bülbülü! Her zamankinden daha genç umutla başlayan yıl! Kısmen çıplak ve nemli alanlarda duyulan mavi kuşun, bülbülün, kızıl ardıcın belirsiz gümüşi şakımaları, sanki kışın son kar taneleri düşerken tıngırdıyor gibi! Böyle bir zamanda tarihlerin, kronolojilerin, geleneklerin ve yazılı vahiylerin ne anlamı vardı? Dereler bahara ilahiler ve şarkılar söylüyorlardı. Ovanın üzerinde alçaktan seyreden bataklık şahini şimdiden uyanan ilk zayıf canlıyı arıyordu. Eriyen karın alçalan sesi bütün vadilerde duyuluyor ve buz göllerde hızla çözülüyordu. Otlar, tepe yamaçlarında bir bahar ateşi gibi alevleniyor, -"et primitus oritur herba imbribus primoribus evocata"- sanki toprak geri dönen güneşi selamlamak için içe doğru içten içe bir sıcaklık gönderiyordu; ateşinin rengi sarı değil, yeşildi; daimi gençliğin simgesi çimen sapı, uzun yeşil bir şerit gibi topraktan yaz mevsimine doğru akıyor, donla engellenmiş ama hemen ardından yeniden yeşermiş, alttan gelen taze hayatla geçen yılın otundan yapılmış mızrağını kaldırıyordu. Topraktan sızan bir

dere gibi istikrarla büyüyordu. Aslında çimenin büyümesi, derenin sızmasıyla hemen hemen aynıdır. Haziran'ın ilerleyen günlerinde, derelerin kuru olduğu zamanda ot sapları kanal görevi görür ve yıldan yıla sürüler bu zamana meydan okuyan yeşil akarsudan içerler. Biçici de kış ihtiyacını temin ederken bu otlardan yararlanır. Ve bizim "insan hayatı"mız köklerine doğru solarken otlar yeşil bıçaklarını sonsuzluğa doğru uzatır.

Walden süratle eriyordu. Kuzey ve batı kısımları boyunca uzanan, iki rod genişliğinde bir kanal vardı, doğu ucunda ise daha da genişliyordu. Büyük bir buz levhası çatlayarak ana gövdeden ayrılmıştı. Bir bülbülün kıyıdaki sazlıklardan şakımasını duyuyordum,"-olit, olit olit, çip, çip çip, çe çar, çe vis, vis, vis".O da buzun çatlamasına yardım ediyordu. Buzun kenarındaki büyük, coşkulu kıvrımlar ne kadar hoştu, kıyıdakilere benziyorlardı, ama daha düzenliydiler! Şiddetli ve geçici soğuklar yüzünden alışılmadık şekilde sertti ve bir saray zemini gibi suyla kaplı ve dalgalıydı. Ama rüzgâr, yaşayan yüzeye ulaşana kadar gölün mat yüzeyi üzerinden boşu boşuna doğuya doğru esiyordu. Güneşte parıldayan bu su şeridini, gölün neşe ve gençlikle dolu çıplak, sanki içindeki balıkların ve kıyısındaki kumların neşesini anlatan yüzünü seyretmek olağanüstüydü; bir kefalin pullarına benzer gümüşi bir pırıltısı vardı, sanki bütün göl canlı bir balık gibiydi. İşte kış ve bahar arasındaki zıtlık böyleydi. Walden ölüydü ve şimdi tekrar canlandı. Ama söylediğim gibi bu bahar biraz daha istikrarlı bir şekilde çözüldü.

Fırtına ve kıştan sakin ve ılık havaya, karanlık ve miskin saatlerden parlak ve esnek olanlara geçiş her

şeyde belli olan, unutulmaz bir dönüm noktasıdır. Görünürde anlık bir olaydır. Gecenin yakın olmasına, kışın bulutlarının hala asılı olmasına ve saçaklardan karla karışık yağmur damlamasına rağmen, birdenbire, bir ışık akını evimi doldurmuştu. Pencereden dışarı baktım ve işte! Dün soğuk gri buzun olduğu yerde sanki bir yaz akşamındaki gibi sakin ve umut dolu göl duruyordu; yukarıda yaz akşamlarına özgü bir gökyüzü göremeseniz de gölün bağrında böyle bir gökyüzü yansıyordu, sanki uzak ufukları gören bir zekası vardı. Uzakta bir nar bülbülünün sesini duydum, binlerce yıldır duyduğum ilk bülbülü sesi gibi geliyordu ve sanırım bir bin yıl daha da bu sesi, eskisi kadar tatlı ve güçlü bu şarkıyı unutamayacağım. Ah akşam nar bülbülü, bir New England yaz gününün bitişinde! Onun üzerine oturduğu dalı bir bulabilseydim! O bülbülü, o dalı... Bu en azından bir "Turdus migratorius" değildi. Evimin yakınındaki, uzun süredir sarkmış olan çıralı çamlar ve bodur meşeler birden çeşitli karakterlerini geri kazanmışlardı; daha parlak, daha yeşil, daha dik ve canlı görünüyorlardı, sanki yağmurla iyice temizlenmiş ve yenilenmiş gibi. Daha fazla yağmur yağmayacağını biliyordum. Ormandaki herhangi bir dala, hatta yakacak odun yığınınıza bakarak kışın geçip geçmediğini anlayabilirdiniz. Hava kararırken ormanın üzerinde alçaktan uçan ve güney göllerinden geç saatte gelen ve sonunda sınırsız şikayet ve karşılıklı avuntuya boyun eğen bitap yolculara benzeyen kazların sesleriyle ürkmüştüm. Kapımda dururken kanatlarındaki aceleyi duyabiliyordum; evime doğru yaklaşırken, birdenbire ışığımı fark ettiler ve sakin bir patırtı ile çark edip göle indiler. İçeri girdim, kapıyı

kapattım ve ormandaki ilk bahar gecemi geçirdim.

Sabah kapıdan, sisin içinden kazları seyrettim, gölün ortasında elli rod uzakta, süzülüyorlardı; öyle geniş ve düzensizdi yüzüyorlardı ki Walden onların eğlenceleri için doldurulmuş yapay bir gölet gibi görünüyordu. Ama kıyıya geldiğimde liderlerinin işaretiyle hep beraber müthiş bir şekilde kanat çırparak ayaklandılar, yirmi dokuz tanesi daireler çizerek başımın üstünde sıralandılar ve sonra Kanada'ya doğru yöneldiler, liderleri aralıklarla düzenli bir şekilde öterek oruçlarını daha çamurlu havuzlarda açmalarını söylüyordu. Aynı anda bir ördek kümesi yükseldi ve daha gürültücü kuzenlerinin yolunda kuzeye doğru yön aldılar.

Bir hafta boyunca birkaç yalnız kazın sisli sabahlarda daireler çizerken çıkardıkları sesleri duydum; hâlâ arkadaşlarını arıyor ve olduklarından daha kalabalıklarmış gibi ormanda dolaşıyorlardı. Nisan'da küçük sürüler halinde süratle uçan güvercinler göründü ve zamanı gelince kırlangıçları evimin önündeki açıklıkta cıvıldarken duydum, kasabada bana yetecek kadar kırlangıç varmış gibi görünmüyordu, onların beyaz adam gelmeden önce ağaç kovuklarında yaşayan eski bir ırk olduğunu hayal ettim. Hemen hemen tüm iklimlerde kaplumbağa ve kurbağalar bu mevsimin öncüleri ve müjdecileri arasındadır. Kutupların bu hafif dalgalanmasını düzeltmek ve doğanın dengesini korumak için kuşlar parıltılı tüyleri ve şarkılarıyla uçar, bitkiler filizlenir ve tomurcuklanır ve rüzgâr eser.

Nasıl her mevsim, zamanı geldiğinde, gözümüze güzel görünürse, baharın gelişi de evrenin, Kaos'tan

yaratılmasına ve Altın Çağ'ın gerçekleşmesine benzer.

"Eurus ad Auroram, Nabathaeaque regna recessit,
Persidaque, et radiis juga subdita matutinis."
"Doğu Rüzgârı, Şafağa ve Nabathaea krallığına çekildi
Ve Pers İmparatorluğunda tepeler sabah ışıklarının altına yerleştirildi."

"İnsan doğmuştu. Ya Şeylerin Sanatçısı,
Daha iyi bir dünyanın kökeni, onu ilahi bir tohumdan yaratmıştı;
Ya da kısa bir süre önce Eter'den ayrılmış olan yeryüzü
Gökyüzüyle soydaş tohumları muhafaza etmişti.

Yalnızca yumuşak bir yağmurla çimen birkaç ton daha yeşil hâle gelir. Aynı şekilde, beklentilerimiz de daha iyi düşüncelerin akışıyla parlar. Eğer hep şimdiki zamanda yaşasaydık ve başımıza gelen her kazadan fayda sağlasaydık kutsanmış olurduk, tıpkı üzerine düşen en ufak çiğ tanesinin etkisini kabullenen çimen gibi ve zamanımızı, "görevimizi yapmak" dediğimiz, geçmiş fırsatların ihmalini telafi etmeye harcamasaydık. Bahar çoktan gelmişken kışta oyalanıyoruz. Güzel bir bahar sabahında tüm insanların günahları bağışlanır. Böylesi bir günde kötülükle yapılan savaşa ara verilir. Böylesi bir güneş yanınayı sürdürürken en alçak günâhkar bile yolundan dönebilir. Geri kazandığımız masumiyetimizle, komşularımızın masumiyetini kavrarız. Komşunu dün bir hırsız, bir ayyaş veya bir

zevk düşkünü olarak bilebilir, ona sadece acımış veya onu hor görmüş ve dünyadan umudunu kesmiş olabilirsin. Ama güneş bu ilk bahar sabahında ışıl ışıl ve sıcak parlıyor, dünyayı yeniden yaratıyor ve huzurlu bir işte onunla karşılaşırsın; onun tükenmiş ve ahlaksız damarlarının sakin bir neşe ile açıldığını ve yeni günü kutsadığını, baharın etkisini çocukluğun masumiyetiyle hissettiğini ve tüm günahlarının unutulduğunu görürsün. Onda yalnızca bir iyi niyet havası değil, aynı zamanda bir bebek içgüdüsü gibi körlemesine ve belki de beceriksizce dışarı çıkmaya çabalayan bir kutsallık rayihası da vardır ve kısa süreliğine güney tepe yamaçları hiçbir kabalığı yansıtmaz. Onun eğri büğrü kabuğundan patlamaya hazırlanan ve bir yıl daha yaşamaya çabalayan, genç bir bitki gibi hassas ve taze birkaç masum filiz görürsün. O Tanrı'nın neşesini yaşamaya başlamıştır. Neden gardiyan kodesin kapılarını açık bırakmaz, neden yargıç davasını reddetmez, neden vaiz cemaatini azletmez? Çünkü Tanrı'nın kendilerine verdiği işarete boyun eğmezler, herkese karşılıksızca sunduğu bağışlamayı kabul etmezler.

"Her gün sabahın sessiz ve cömert nefesinde meydana gelen iyiliğe dönüş ile, erdeme duyulan sevgi ve kötülüğe duyulan nefret açısından insanın ilkel doğasına biraz daha yaklaşılır, ormanın devrilmiş filizleri gibi... Aynı şekilde, bir gün boyunca yapılan kötülük de erdemin tekrar yetişmeye başlamış olan tohumlarının gelişmesini engeller ve onları yok eder."

"Erdemin tohumlarının gelişmesi defalarca böyle engellendikten sonra, gecenin cömert nefesi onları korumaya yetmez. Gecenin nefesi onları korumak için yeterli olmadığında ise insan doğasının hayvan

doğasından pek bir farkı kalmaz. Bu adamın hayvani doğasını gören insanlaraklın doğuştan gelen becerilerine hiçbir zaman sahip olmamış olduğunu düşünür. İnsanın hakiki ve doğal hisleri bunlar mıdır?"

"Altın Çağ ilk yaratılmıştı, intikam alan olmadan
Kanun olmadan sadakat ve dürüstlük kendiliğinden yeşerdi.
Ne ceza ve korku vardı; ne de tehdit edici sözler okunuyordu
Yükseklere asılmış levhalarda, ne de yalvaran kalabalık korkuyordu
Yargıçlarının sözlerinden; intikam alan olmadan her şey güvendeydi.
Dağlarda kesilen çamlar daha düşmeden
Yabancı bir dünyayı görebilmek için dalgalı sulara
Ve ölümlüler kendilerinkinden başka bir kıyı bilmiyordu."

"Ebedi bahar vardı ve durgun meltemler, sıcak
Esintilerle tohumsuz doğmuş çiçekleri yatıştırıyordu."

29 Nisan günü, Nine-Acre Köprüsü'nün yanındaki nehrin kıyısında balık tutarken, misk sıçanlarının pusuda beklediği titrek çimenler ve söğüt köklerinin üzerinde dikiliyordum; küçük çocukların parmaklarında oynattığı çubuk seslerine benzer garip tıkırtılar duydum. Yukarı baktığımda çok narin ve zarif bir şahin gördüm, bir gece şahinine benziyordu; beş - on metre yukarıda bir hare gibi yükselip taklalar atıyor, güneşin altında saten bir kurdele gibi ya da bir midyenin içindeki inci gibi parıldayan kanatlarının alt kıs-

mını göz önüne seriyordu. Bu görüntü bana şahinle avlanmayı ve bu sporun ne denli şiirsel ve asil olduğunu hatırlattı. Bana adı Merlin'miş gibi geldi, fakat umursadığım şey onun adı değildi. Bu, şahit olduğum en ruhani uçuştu. Ne bir kelebek gibi basitçe kanat çırpıyordu, ne de kocaman bir şahin gibi hızla uçuyordu, fakat o tuhaf, sessiz ve sakin kıkırdamasıyla birlikte havada gurur ve güvenle hareket ediyordu. O özgür ve muhteşem inişini tekrar tekrar, bir uçurtma gibi dönerek yineledi ve sonra sanki toprağa daha önce hiç ayak basmamış gibi o azametli taklalarını toparladı. Sanki bu evrende hiçbir yoldaşı yokmuş gibiydi, orada öylece tek başına, birlikte oyun oynadığı eter ve gündüzden başka hiçbir şeye ihtiyacı yokmuş gibi. Aslında yalnız değildi ama altında kalan tüm yeryüzü yapayalnız gibi görünüyordu. Onu kuluçkaya yatıran ebeveyni, kardeşleri ve cennetteki babasıneredeydi? Gökyüzünün sakini, sanki yeryüzüyle tek alakası bir kayalığın çatlağına bırakılmış olan yumurtasıydı. Yoksa bulut manzaralı bir yerde, gökkuşağının süsleri ve günbatımıyla dokunmuş, dünyadan koparılmış yumuşak bir yaz ortası pusuyla kaplanmış yuvası mıydı? Şimdi yuvası sarp bir buluttu.

Ayrıca, altın, gümüş ve parlak bakır renkli bir dizi mücevher gibi görünen birçok nadir balık da yakalardım. Ah! Birçok bahar sabahında bu çayırlara dalardım, vahşi ırmak vadisi ve orman kimilerinin düşündüğü gibi mezarlarında uyukluyorlarsa, ölüleri uyandırabilecek kadar saf ve parlak bir ışıkla yıkanırken tümsekten tümseğe, söğüt kökünden söğüt köküne zıplardım. Orada ölümsüzlük için daha güçlü bir kanıta ihtiyaç olmazdı. Her şey böyle bir ışık içinde

yaşamalı. Ah ölüm, iğnen neredeydi? Ah mezar, o zaman zaferin neredeydi?

Eğer çevresindeki keşfedilmemiş ormanlar ve çayırlar olmasaydı, kasaba yaşamı tıkanırdı. Bakir doğanın uyarıcı etkisine ihtiyacımız var; bazen balabankuşu ve çayır tavuklarının saklandığı bataklıklara saldırmaya ve batakçulluğunun gürlemesini duymaya, sadece yalnız yaşayan yabani kuşların yuva yaptığı ve vizonun karnıyla yere yakın süründüğü yerlerde hışırdayan sazların kokusunu almaya... Keşfetmek ve tüm şeyleri öğrenmek için hevesliyiz, fakat aynı zamanda tüm şeylerin gizemli ve keşfedilemez olmasına ihtiyacımız var; toprağın ve denizin alabildiğince vahşi, keşfedilmemiş ve ölçülemeyeceği için ölçülemez olmasına... Doğaya asla doyamayız. Bitmez tükenmez canlılığı, engin ve muazzam özellikleri, enkazlarıyla deniz kıyısını, canlı ve çürümekte olan ağaçlarıyla, üç hafta süren şimşek ve yağmurlarıyla yabanı görmeli ve yenilenmeliyiz. Kendi sınırlarımızın aşılmasına ve hiç dolaşmadığımız yerlerde özgürce otlayan hayata tanıklık etmeliyiz. Bizi iğrendiren ve ümidimizi kıran, leşle beslenen ve bu yemekle sağlık ve güç kazanan akbabayı gördüğümüzde neşeleniriz. Evime giden yoldaki kovukta ölü bir at vardı, özellikle de havanın ağır olduğu gecelerde bazen beni yolumu değiştirmeye zorlardı, ama doğanın güçlü arzusuna ve bozulamaz dirliğine dair bana verdiği güvence bu rahatsızlığı telafi ediyordu. Doğanın sayısız canlının feda edilişini ve birbirlerine av oluşunu göze alabilecek kadar yaşamla dolu olmasını seviyordum; bu hassas organizmalar posa gibi hayattan silinebiliyordu, balıkçılların silip süpürdüğü iribaşlar, yollarda ezilen kaplumbağa

ve kurbağalar ve bazen gökten et ve kan yağardı. Bu kazaların sorumluluğunu alan kimse yoktu neredeyse. Bilge bir adamda, evrensel bir masumiyet izlenimi doğuyordu. Ne de olsa, ne zehir zehirlidir ne de yaralar ölümcüldür. Şefkat, çok çürük bir zemindir. Eli çabuk davranmalıdır, yakarışları basmakalıp olamaz.

Mayıs ayı başında, gölün etrafındaki çam ağaçlarının arasından henüz çıkan meşeler, cevizler, akçaağaçlar ve diğer ağaçlar, özellikle bulutlu günlerde, sanki güneş pusu yarıp geçiyormuş ve tepelerin sırtlarında orada burada hafifçe parlıyormuş gibi, manzaraya günışığına benzer bir parlaklık katıyordu. Mayısın üçünde ya da dördünde gölde bir dalgıçkuşu gördüm ve ayın ilk haftası boyunca çobanaldatanın, kahverengi ardıçkuşunun ve diğer kuşların seslerini dinledim. Ardıç kuşunu çok önceden duymuştum. Sinek yutan daha önceden bir kez gelip evim ona uygun bir mağaraya benziyor mu diye görmek için kapımdan ve penceremden içeri bakmıştı; etrafa göz gezdirirken sanki havada duruyormuş gibi pençeli kanatlarıyla kendini taşıyordu. Çıralı çamın kükürte benzeyen polenleri kısa süre içinde gölü, taşları ve kıyı boyunca çürümüş ağaçları kaplamıştı, bir fıçı dolusu polen toplayabilirdiniz. Kükürt banyosu denilen şey buydu işte. Calidas'ın Sacontala'sında bile "nilüferin altın tozuyla sarıya boyanmış dereleri" görürdük. Ve üzerinde dolandığımız çimenler giderek büyürken mevsimler de böyle geçip gitti ve yaz geldi.

Böylece ormandaki ilk yılım tamamlandı ve ikinci yıl da buna benziyordu. Sonunda 6 Eylül 1847'de Walden'dan ayrıldım.

18. SONUÇ

Doktorlar hastalara bilgece hava ve manzara değişimi tavsiye ederler. Tanrı'ya şükür bütün dünya bundan ibaret değil. Atkestanesi New England'da yetişmez ve alaycı kuş sesleri de nadiren duyulur. Yaban kazı ise bizden daha kozmopolittir. Kahvaltısını Kanada'da yapar, Ohio'da öğle yemeğini yedikten sonra da gece için nehrin güney kolunda tüylerini düzeltir. Bizon bile belli bir nispette mevsimlere ayak uydurur. Colorado'nun çayırlarında otlanır, ta ki daha yeşil ve tatlı otlar Yellowstone'da onu bekleyene kadar. Yine de bizler çiftliklerimize demir çitler çekip taş duvarlar örünce hayatlarınıza sınır çekildiğini ve kaderimizin tayin edildiğini düşünürüz. Eğer memur olmayı seçmişseniz gerçekten de bu yaz Tierra del Fuego'ya gidemezsiniz ama ebedi ateşin ülkesine gidebilirsiniz. Evren bizim onu algılayışımızdan daha geniştir.

Buna rağmen gemimizin küpeştesinden dışarı doğru daha sık bakmalıyız, meraklı yolcular gibi. Kalafat ipi toplayan aptal denizciler gibi seyahat etmemeliyiz. Dünyanın diğer tarafı muhatabımızın evidir.

Seyahatimiz yalnızca büyük bir çember içindeki gemi yolculuğudur. Ve doktorlar bunu sadece cilt hastalıkları için tavsiye ederler. Kişi zürafa peşinden koşmak için bir an önce Güney Afrika'ya ulaşmak ister, ama şüphesiz asıl aradığı bu değildir. Bir kişi ne kadar uzun bir süre zürafa avlayabilir? Çulluklar ve su çullukları da nadir bir eğlence olabilir ama inanıyorum ki kişinin kendini vurması çok daha soylu bir av olur.

"Bakışlarını içeri yönelt ve bulacaksın
Bin diyar içinde zihninin
Keşfedilmemiş. Gez oraları ve ol
Bir ev-kozmografyası erbabı."

Afrika neyi, Batı neyi temsil eder? Haritada beyaz değil midir iç kesimlerimiz? Ancak keşfedildiğinde tıpkı sahil gibi siyah oldukları ortaya çıkar. Nil'in, Nijer'in veya Mississippi'nin, yahut bu kıtanın etrafındaki bir Kuzey-Batı Geçidi'nin kaynağını mı bulmuş oluruz? Bunlar mıdır insanoğlunu en çok ilgilendiren konular? Franklin kaybolan tek adam mıdır ki karısının onu bulabilmesi için hevesli olması gereksin? Bay Grinnel nerede olduğunu biliyor mu? Kendi derelerinizin, okyanuslarınızın Mungo Park'ı, Lewis ve Clarke ve Frobisher'ı olun; kendi yüksek enlemlerinizi keşfedin, gerekirse yardımcı olması için gemi dolusu konserve etle. Ve boş kutuları işaret olarak göğe kadar istifleyin. Acaba konserve sadece et saklamak için mi icat edildi? Yeni ticaret değil, düşünce yolları açarak içinizdeki yeni kıtaların ve dünyaların Kolomb'u olun. Herkes yanında Çar'ın dünyevi imparatorluğunun önemsiz bir devlet gibi, buzun bırak-

tığı bir tümsek gibi kaldığı bir diyarın efendisidir. Yine de kendine saygısı olmayan bazıları vatansever olup küçük bir şey için çok daha büyüğünü feda ederler. Mezarlarını oluşturan toprağı severler ama hâlâ yapıldıkları çamura hayat veren ruha karşı muhabbet beslemezler. Vatanseverlik, onların kafalarındaki bir kurtçuktur. Bütün o cafcafı ve geçit töreniyle Güney Denizi Keşif Gezi'sinin anlamı neydi; dolaylı olarak ahlaki dünyada her insanın berzahı ya da koyu olduğu ama henüz keşfetmediği kıtalar ve denizlerin varlığının ancak soğuğun, fırtınanın, yamyamların içinden, bir devlet gemisiyle, beş yüz kişilik tayfanın bir kişiye hizmet ettiği binlerce millik yolculuğun kişinin kendi özel denizini kişinin yalnızlığının Atlantik ve Pasifik Okyanusları'nı keşfinden daha kolay olduğunun kabulünden başka?

"Erret, et extremos, alter scrutetur Iberos.
Plus habet hic vitae, plus habet ille viae."

Bırakın onlar gezinsin ve tuhaf Avustralyalıları incelesinler.
Bende Tanrı'dan, onlarda ise yoldan çok var.

Zanzibar'daki kedileri saymak için dünyanın yarısının çevresinden dolaşmaya değmez. Ama daha iyisini yapana kadar bunu yapın ve belki böylece içine girilebilecek bir "Symmes Deliği" bulabilirsiniz. İngiltere ve Fransa, İspanya ve Portekiz, Altın Kıyı ve Köle Kıyısı, hepsi bu özel denizde bir cephe. Ancak bunlardan gelen hiçbir ağaç kabuğu dahi karanın görüş mesafesinden uzaklaşmamıştır, şüphesiz Hindistan'a

doğrudan giden yolun bu olmasına rağmen. Eğer bütün milletlerin dillerini öğrenip, bütün geleneklerine uyarsanız, bütün gezginlerden daha uzağa seyahat ederseniz her iklime uyum sağlayıp Sfenks'in kafasını bir taşa vurmasına sebep olun ve hatta kadim filozofun öğretisine uyun ve kendinizi keşfedin. İşte burada göz ve sinir gereklidir. Yalnızca mağluplar ve firariler savaşa giderler, kaçan korkaklar gönüllü yazılırlar. Şimdi Mississippi yahut Pasifik'te durmayan, ya da eskimiş Çin veya Japonya'ya uğramayan ve bu küreye, yaza ve kışa, gece ve gündüze, günbatımına, ay batımına ve en sonunda dünya batımına doğrudan teğet giden en uzak batı yolundan başlayın.

Söylendiğine göre Mirabeau "kişinin kendisini toplumun en kutsal yasalarına resmen muhalif olarak konumlandırmak için ne derecede bir kararlılık gerektiğini ortaya çıkarmak için" eşkıyalığa başlamış. "Saflarda savaşan bir asker bir haydudun yarısı kadar bile cesarete ihtiyaç duymaz."-"Şeref ve din, iyi düşünülmüş ve sağlam azının karşısında asla duramamıştır." diye belirtmiştir. Bu yiğitçedir, ama çaresizce değilse bile gereksizdir. Daha makul bir insan daha kutsal yasalara uyarak ve yoldan çıkmayıp azınını sınayarak kendisini "toplumun en kutsal yasalarına" yeterli miktarda "resmen muhalif" olarak bulurdu. Bir kişinin topluma karşı böyle bir tutumda bulunmasına gerek yoktur, gerekli olan kendi varlığının yasalarına uyarak bulduğu şahsi tutumda devam etmesidir ve bu asla adil bir hükümete muhaliflik anlamına gelmez, tabii öyle bir hükümetle karşılaşma talihine sahip olursa...

Ormanı tıpkı oraya gidişiminki gibi iyi bir sebeple

terk ettim. Belki de bana öyle geldi; yaşayacağım birkaç hayat daha vardı ve bu bir tanesi için daha fazla zaman kalmamıştı. Kolayca ve farkında olmadan kendimizi bir rotaya kaptırıp onu kendimiz için eskimiş bir patikaya çevirmemiz olağanüstü. Ayaklarım kapımdan küçük göle uzanan bir patika oluşturduğunda daha orada yaşayalı bir hafta olmamıştı, üstelik orada yürümemin üzerinden beş-altı yıl geçmiş olmasına rağmen yol hâlâ oldukça belirgin. Gerçi korkarım başkaları da onu bulmuş ve patikanın açık kalmasını sağlamış olabilir. Toprağın yüzeyi yumuşaktır ve insan ayağıyla ezilebilir ki bu zihnin seyahat ettiği yollar için de geçerlidir. Demek ki dünyanın yolları ne kadar eskimiş ve tozlanmıştır; geleneğin ve riayetin olukları ne kadar derindir! Bir kamara yolculuğu yapmak istemedim. Onun yerine ana direğin önünde, dünyanın güvertesinde gitmek istedim; çünkü ay ışığını en güzel dağların arasında görebilirdim. Şu anda aşağıya inmek istemiyorum.

Öğrendim ki, en azından kendi tecrübemle, eğer biri hayallerine doğru kendinden emin adımlar atarsa ve hayal ettiği hayatı yaşamak için çabalarsa beklenmedik bir zamanda başarıyla karşılaşacaktır. Birtakım şeyleri geride bırakacak, görünmez bir sınırı geçecek; yeni, evrensel ve daha liberal yasalar çevresinde ve içinde oluşmaya başlayacak ya da eski yasalar genişleyecek ve onun yararına liberal bir şekilde yeniden yorumlanacak ve de daha yüksek mertebedeki varlıkların seviyesinde yaşayacaktır. Hayatını basitleştirdiği nispette evrenin yasaları daha az karmaşık gözükecek, yalnızlık yalnızlık olmayacak, fakirlik fakirlik, zayıflık da zayıflık olmayacak. Eğer havada kaleler inşa ettiy-

seniz eserinizin yok olması gerekmez, olmaları gereken yerdeler. Şimdi altlarına temellerini döşeyin.

İngiltere ve Amerika'nın senden anlayabilecekleri şekilde konuşmanı talep etmesi gülünç. Ne insanlar ne de şapkalı mantarlar böyle büyür. Sanki bu önemliymiş ve onlar olmadan anlaşılmaya yeterli değilmiş gibi. Sanki doğa yalnızca tek bir anlam düzenini ayakta tutabilirmiş de kuşlar ve dörtayaklıları, uçan ve korkunç yaratıkları geçindiremezmiş gibi, Bright'ın anlayabileceği *şşşt* ve *dur* en iyi İngilizceymiş gibi. Sanki sadece aptallıkta emniyet varmış gibi. En çok korktuğum şey ifademin yeteri kadar abartılı olmaması, benim günlük tecrübelerimin dar sınırlarından öteye gidememesi ve böylece de ikna olduğum gerçeğe uygun olmaması. *Abartı!* Bu nasıl çevrelenmiş olduğunuza bağlı. Farklı bir enlemde yeni çayırlar bulmak için göç eden bufalo, sağılma zamanında kovayı devirip çitlerin üstünden atlayıp yavrularının peşinden koşan inek kadar abartılı değildir. Sınırları *olmayan* bir yerde konuşmayı arzuluyorum; tıpkı uyanmakta olan birinin uyanmakta olan başkalarına konuşması gibi, zira gerçek bir ifadenin temellerini atmaya yetecek kadar bile abartamayacağımdan eminim. Bir müzik parçası duymuş olan hangi kişi, bundan böyle sonsuza kadar abartılı konuşacağından korkmuş? Geleceğin, yahut mümkün olanın ışığında önce umursamazca ve müphem hayatlar sürmeliyiz, diğer yandan da gölgemiz güneşe doğru buharlaşmış terimizi ortaya çıkarırken anahatlarımız loş ve puslu olmalı. Kelimelerimizin değişken gerçeği arta kalan ifadenin yetersizliğini ortaya çıkarmalıdır.

Onların gerçeği anında *tercüme edilmiştir*, yalnız-

ca lafzi anıtı kalır. İnancımızı ve imanımızı ifade eden kelimeler sabit değildir; ancak tütsünün üstün tabiatlara olduğu gibi belirgin ve rayihalıdır.

Neden en durgun algımızın seviyesine inip bunu aklıselim olarak yüceltelim? En aklıselim olan insanın uyurkenki aklıdır ve bunu horlayarak ifade eder. Bazen bir buçuk akıllılarla yarım akıllıları aynı sınıfa sokarız; çünkü akıllarının yalnızca üçte birini anlarız. Bazıları eğer yeterince erken kalkabilirlerse sabah kızıllığında da kusur bulurlar. "Onlar," diye duyuyorum "Kabir'in mısralarında dört farklı duyu varmış gibi davranırlar; hayal, ruh, zeka ve de Vedaların ezoterik doktrini." Ama dünyanın bu tarafında eğer bir kişinin yazdıkları birden fazla yoruma açıksa bu şikayet sebebidir. İngiltere patates çürüğü hastalığını tedavi etmeye çabalarken kimse çok daha yaygın ve ölümcül olan beyin çürümesini tedavi etmeye çalışmayacak mı?

Anlaşılmaz olduğumu zannetmiyorum ama sayfalarımda Walden buzundaki çatlaklardan daha fazla vahim hata bulunmazsa gurur duymalıyım. Güneyli müşteriler, saflığının delili olan mavi rengine sanki çamurluymuşçasına itiraz ettiler ve onun yerine ot tadına sahip beyaz Cambrdige buzunu tercih ettiler. İnsanların sevdiği saflık dünyayı sarmalayan pus gibidir, ötesindeki gök mavisi boşluk gibi değil.

Bazıları biz Amerikalıların ve genel olarak modernlerin, antik ve hatta Elizabeth dönemi insanlarına kıyasla düşünsel cüceler olduğumuzu söyleyip duruyorlar. Bunun amacı ne peki? Yaşayan bir köpek ölü bir aslandan yeğdir. Bir insan, olabileceği en büyük pigme olmak yerine pigme ırkına mensup olduğu için gidip kendisini asmalı mıdır? Bırakın herkes kendi işi-

ne baksın ve ne olduğuna göre çabalasın.

Neden başarılı olmak için çaresiz bir acele içinde olmalıyız, hem de çaresiz teşebbüslerle? Bir kişi yoldaşlarının yürüyüş hızına uyum sağlayamıyorsa belki de bu farklı bir davulcu duyduğu içindir. Ne kadar ağır veya uzak olsa da, bırakın kendi duyduğu müziğe uysun. Bir elma ağacının mı yoksa çınarın mı hızında olgunlaşacağı önemli değil. Baharını yaza mı dönüştürsün? Olacağımız şey için gereken şartlar daha hazır değilse bunu değiştirebileceğimiz gerçeklik nedir? Beyhude gerçekler yüzünden tuzla buz olmayacağız. Kendi üzerimize mavi camdan bir gök mü yükselteceğiz acıyla, üstelik bittiğinde yine de ötesindeki gerçek uhrevi göğe bakacaksak diğeri hiç yokmuş gibi?

Kouroo şehrinde mükemmeliyet peşinde koşmaya eğilimli bir sanatçı vardı. Bir gün aklına bir asa yapmak geldi. Mükemmel olmayan bir eserde zamanın da bir unsur olduğu düşüncesiyle mükemmel bir esere zamanın karışmayacağını düşündü ve kendine şöyle dedi: "Hayatım boyunca başka bir şey yapmamam gerekecek ki bu her açıdan mükemmel olabilsin."Uygun olmayan bir maddeden yapılmaması gerektiğine karar vererek hemen ormana gitti; ancak arayıp da bulduğu her sopayı reddettikçe yavaş yavaş bütün arkadaşları onu terk etti, çünkü onlar kendi eserleriyle yaşlanıp öldüler, o ise bir an bile yaşlanmadı. Gaye ve azminin tekilliği ve yükselen ruhaniliği farkında olmadan ona daimi bir gençlik vermişti. O zamana ödün vermedikçe zaman da yolundan çekildi ve onu alt edemediği için sadece uzaklardan iç geçirdi. Her anlamda uygun bir kütük bulamadan Kouroo şehri eski bir harabeye dönüşmüştü ve o da elindeki sopanın kabuklarını soy-

mak için yıkık şehrin tümseklerinden birine oturdu. Daha en uygun şekli verememişken Kandahar hanedanı sona ermişti ve asanın ucuyla o halkın sonuncusunun ismini kuma yazıp işine geri döndü. Asayı düzeltip cilaladığındaysa Kalpa artık kutup yıldızı değildi ve değneği alıp tepesini kıymetli taşlarla süslemeden önce Brahma defalarca uyuyup uyanmıştı. Peki ben neden bu şeylerden bahsedip duruyorum? Eserine son fırça darbesini de vururken birdenbire sanatçının önünde Brahma'nın yarattığı en güzel şeylerden biri olarak genişledi. Asa yaparken yeni bir sistem yaratmıştı; eski şehirlerin ve hanedanların yok olduğu ama daha aydınlık ve görkemlilerin yerlerini aldığı bütün ve adil bir dünya. Ve şimdi taze talaş yığını ayaklarının dibindeyken geçen zamanın bir yanılsamadan ibaret olduğunu fark etti ve aslında Brahma'nın beyninden ölümlü birinin beynini alevlendirecek tek bir kıvılcımın çıkması için gerekecek zamandan daha fazlası geçmemişti. Maddesi saftı, sanatı saftı, sonuç olağanüstü dışında başka ne olabilirdi ki?

Maddeye verdiğimiz hiçbir şekil bize gerçek kadar yararlı olmayacaktır. Yalnızca bu iyi dayanır. Çoğunlukla yanlış bir konumdan başka bir yerde değilizdir. Doğamızın getirdiği bir zafiyetten ötürü bir durumu farz ederiz, kendimizi ona adarız ve içinden çıkılması güç bir şekilde iki farklı durumun içinde buluruz kendimizi. Makul vakitlerimiz de yalnızca verileri göz önünde bulundurduğumuz durumdur. Söylemekle yükümlü olduğunuzu değil, söylemek istediğinizi söyleyin. Herhangi bir gerçek, uydurulmuş şeylerden daha iyidir. Tamirci Tom Hyde'a darağacındayken söyleyecek bir şeyi olup olmadığı sorulmuştu.

"Terzilere deyin ki" demişti, "ilk dikişlerini atmadan önce ipliklerine düğüm atmayı unutmasınlar." Yoldaşının duasıysa unutuldu.

Hayatınız ne kadar acımasızca olursa olsun onunla yüz yüze gelin ve yaşayın, ondan uzak durmayın ve ona kötü isimler vermeyin. Sizin kadar kötü değildir. Siz en zenginken o en fakir görünür. Kusur arayanlar cennette bile kusur bulurlar. Ne kadar sefil olursa olsun, hayatınızı sevin. Darülacezede bile hoş, heyecanlı, güzel vakitler geçirebilirsiniz. Günbatımı düşkünler evinin camından da, zengin birinin konutundan da aynı parlaklıkta yansır; kapının önündeki kar baharın başlarında erir. Bence sakin bir zihin orada da bir saraydaymış gibi memnun ve mutlu düşüncelerle yaşayabilir. Şehrin fakirleri bana çoğunlukla en bağımsız hayatları yaşıyorlarmış gibi gelir. Belki de endişe etmeden, alabilecek büyüklüktedirler sadece. Çoğu kişi onların şehir tarafından desteklenmelerine gerek olmadığını düşünür, ancak desteklenmediklerinde dürüst olmayan yollarla kendilerini geçindirmelerinden başka yolları kalmaz ki bu çok daha itibarsızlaştırıcı bir durumdur. Fakirliği adaçayı gibi bir bitkiymişçesine ekip biçin. Kıyafet ya da dostlar fark etmez, yeni şeyler edinmek için uğraşmayın. Eskiyi döndürün, eskiye dönün. Eşya değişmez, biz değişiriz. Kıyafetlerinizi satın, fikirlerinize sarılın. Tanrı, toplumu istemediğinizi görecektir. Eğer bir örümcek gibi tavan arasının bir köşesine tıkılıp kalmış olsaydım dünya kendimle ilgili düşüncelerim nispetinde büyük gelirdi bana. Filozof şöyle dedi: "Üç tümenden oluşan bir ordudan generalini alabilir ve o orduyu dağıtabilirsiniz, fakat en rezil ve adi kişi bile insanın düşün-

celerini ondan alamaz." O kadar hevesli bir şekilde gelişmeye çalışmaya, kendinizi birçok farklı etkiye açmaya ve kullanılmaya çalışmayın; çünkü bu israftır. Tevazu tıpkı karanlık gibi gökteki ışıkları ortaya çıkarır. Fakirliğin ve acımasızlığın gölgeleri etrafımızda toplanır "Ve işte! Yaratılış bizim ufkumuza doğru genişliyor." Karun'un zenginliğine sahip olsak dahi, amaçlarımızın ve araçlarımızın aynı kalması gerektiği bize sıklıkla hatırlatılır. Eğer kendi alanınızda fakirlikle sınırlandırıldıysanız, mesela kitap ya da gazete alamıyorsanız, aslında en önemli ve en hayati tecrübelere zorlanmışsınızdır. En çok şeker ve nişastayı hangi maddenin sağladığıyla ilgilenmek zorundasınızdır. Hayat en çok bıçak sırtındayken tatlıdır. Avarelikten korunmuşsunuzdur. Kimse düşük seviyedeyken yüksek cömertliğini kaybetmez. Lüzumsuz zenginlik yalnızca lüzumsuz şeyler satın alır. Ruh için gerekli şeyi almak için para gerekmez. İçine pirinç alaşımı katılmış kurşun bir duvarın köşesinde yaşıyorum. Genellikle gün ortasında, dinlenirken dışarıdan kulaklarıma karmaşık bir çan sesi gelir. Bu çağdaşlarımın sesidir. Komşularım bana ünlü beyler ve hanımlarla yaşadıkları maceraları, yemekte hangi asilzadelerle tanıştıklarını anlatılar, ama ben Daily Times'ın içeriğiyle ilgilendiğimden daha fazla ilgilenmem böyle şeylerle. İlgilenilen ve konuşulan esas şey kıyafet ve görgüdür; ama nasıl giydirirseniz giydirin, bir kaz yine de kazdır. Bana Kaliforniya'dan, Teksas'dan, İngiltere'den, Karayipler'den, Georgia ya da Masssachusetts'den, Saygıdeğer Bay ----'den, (Hepsi de çabuk ve kısa olgular.) bahsederler, ta ki ben avlularından bir Memlük beyi gibi sıçrayana kadar. Kendi yolumda gitmekten

çok hoşlanırım, dikkat çekici bir geçit törenindeki gibi debdebeli ve ihtişamlı değil ama evrenin mimarıyla yürüyerek. İstediğim bu huzursuz, sinirli, telaşlı ve önemsiz on dokuzuncu yüzyılda yaşamayıp, o geçip giderken düşünceler içinde ayakta durmak ya da beklemek. İnsanlar neyi kutluyorlar? Hepsi düzenlenmiş birtakım komitelerdeler ve birilerinden her saat bir konuşma bekliyorlar. Günün tek başkanı Tanrı'dır ve onun konuşmacısı da Webster'dır. En güçlü ve en haklı şekilde dikkatimi çeken şeyleri tartmayı, onlara uyum sağlamayı ve yönelmeyi, tartının okuna takılıp kalmadan ve daha hafifletıneye çalışmadan, bir vakayı farz etmeden ama olduğu gibi kabul ederek gidebileceğim ve hiçbir gücün bana karşı koyamayacağı tek yolda seyahat etmeyi seviyorum. Sağlam bir temelim olmadan bir sıçrayışa başlamakbeni tatmin etmez.. İnce buzda oynamayalım. Her yerde sert bir dip vardır. Gezginin çocuğa bataklığın sert bir dibi olup olmadığını sorduğunu okuruz. Çocuk olduğunu söylemiştir. Ama sonrasında atı eğerine kadar batınca çocuğa "Bu bataklığın sert bir dibi olduğunu söylediğini sanıyordum?" diye sorunca "Öyle zaten." diye cevap verir çocuk "Ama henüz yarısına kadar bile gelemediniz." Toplumun bataklıklarında da durum böyledir, ama bunu bilenler ancak deneyimli kişilerdir. Yalnızca belirli ve nadir bir tesadüf esnasında düşünülen, söylenen ya da yapılan iyidir. Ben aptalca bir şekilde, sıradan bir çıta ve alçıya çivi çakmam, böylesi bir iş beni geceleri uykusuz bırakır. Bana bir çekiç verin ve izini hissetmeme izin verin. Macuna güvenmeyin. Bir çivi çakın, yerleştirip iyice perçinleyin ki gece kalktığınızda yaptığınız işten tatmin olun, öyle bir iş olsun ki sizi

ilham perisini çağırmaktan utandırmasın. Tanrı ancak ve ancak böyle size yardımcı olur. Siz işe devam ederken çakılan her bir çivi evren makinesinde bir perçin olmalıdır.

Aşktan, paradan, şöhretten ziyade bana gerçeği verin. Zengin, yemek ve şarabın bolca olduğu, yaltakçı bir katılımın olduğu, ama samimiyetin ve gerçeğin olmadığı bir masada oturmuştum ve bu soğuk yerden aç bir şekilde ayrılmıştım. Misafirperverlik buz gibi soğuktu. Onları dondurmak için buza ihtiyaç olmadığını düşündüm. Bana şarabın yılından, mahsulün şöhretinden bahsettiler, ama ben onların satın alamayacağı daha eski, daha yeni ve daha saf bir şarapla daha muhteşem bir mahsulü düşündüm. Tarz, ev, mülk ve "eğlence" bana hiçbir şey ifade etmiyor. Kralı aradım ama beni salonda bekletti ve misafirperverlik fukarası gibi davrandı. Mahallemde boş bir ağaç gövdesinde yaşayan bir adam vardı. Onun davranışları gerçekten krala yakışırdı. Eğer onu arasaydım çok daha iyi etmiş olacaktım.

Ne kadar daha sundurmada oturup herhangi bir işin yersiz hale getireceği, yararsız ve köhne erdemlerimizi icra etmeye devam edeceğiz? Sanki insan güne cefakâr bir şekilde başlayıp, patateslerini çapalayacak birini işe alıp, öğleden sonra da iyilik planıyla bir Hıristiyan alçakgönüllülüğü ve yardımseverliği yapacakmış gibi! Çin'in gururunu ve insanoğlunun tembel kendini beğenmişliğini düşünün. Bu nesil, biraz geriye yaslanarak üretken bir soyun son temsilcileri olduğu için kendini tebrik ediyor. Boston'da, Londra'da, Paris'te, Roma'da bu uzun neslini düşünüp sanat, bilim ve edebiyattaki ilerlemesinden tatminle bahsediyor. Felsefi

Toplulukların Kayıtları ve *Büyük İnsanların* Methiyeleri mevcut! İyi Adem'in kendi erdeminin üzerine kafa yormasıdır bu. "Evet, çok büyük işler yaptık ve asla dinmeyecek ilahiler söyledik." *biz* hatırladığımız sürece. Asur'un bilge toplumları ve büyük insanları, nerede onlar? Ne kadar gençlik dolu ve deneysel filozoflarız bizler! Benim okuyucularım arasında tam bir insan hayatı yaşamış bir kişi bile yok. Bunlar bu ırkın bahar aylarından başka bir şey olmayabilir. Eğer yedi yıllık uyuzumuz olsaydı, Concord'daki on yedi yıllık çekirgeyi göremezdik. Yaşadığımız yerkürenin yalnızca incecik bir zarına aşinayız. Çoğumuz yüzeyin iki metre altını kazmamıştır ya da bir o kadar yukarıya doğru sıçramamıştır. Nerede olduğumuzu bilmiyoruz. Ayrıca zamanımızın yarısında da uyuyoruz. Buna rağmen kendimizi bilge addediyoruz ve yüzeyde kurulu bir düzene sahip oluyoruz. Gerçekten de derin düşünüyoruz ve hevesli ruhlarız! Ormanda, yerdeki çam iğnelerinin arasından sürünen ve kendisini görüş alanımdan saklamaya çabalayan böceğin tepesinde dururken, kendime neden böceğin o mütevazı düşünceleri besleyeceğini ve aslında onun belki de velinimeti olabilecek, ırkına neşeli bilgiler verebilecek olan benden başını sakladığını sorgularken benim, insan böceğin tepesinde duran daha büyük velinimeti ve zekayı hatırlıyorum.

Dünyaya sürekli bir yenilik akışı olmasına rağmen bizler inanılmaz bir durgunluğa tahammül edebiliyoruz. Yalnızca, çoğu aydınlanmış ülkede, hala ne tür vaazların dinlendiğini hatırlatmam gerekiyor. Neşe ve keder gibi, öyle kelimeler var ki aslında bizler sıradan ve vasata inanırken onlar yalnızca genizden bir

tıngırtıyla söylenen ilahilerin yükü halindeler. Bizler yalnızca kıyafetlerimizi değiştirebileceğimizi sanıyoruz. Britanya İmparatorluğu'nun çok büyük ve saygıdeğer, Birleşik Devletler'in de birinci sınıf bir güç olduğu söyleniyor. Eğer zihninde demirlenmiş böyle bir düşünce varsa bile bir dalganın gelip de Britanya İmparatorluğu'nu bir kırıntı gibi yüzdürebileceğine, herkesin gerisinde bırakılabileceğine inanmıyoruz. Bundan sonra ne tür bir on yedi yıllık çekirgenin topraktan çıkacağını kim bilebilir? Benim yaşadığım dünyanın hükümeti, Britanya'nınki gibi şarap eşliğindeki akşam yemeği sonrası sohbetlerinde şekillenmedi.

İçimizdeki hayat, nehirdeki suya benzer. Bu yıl kimsenin daha önce bilmediği kadar yükseğe taşabilir ve olaylı bir yıla sebep olabilir, kavrulmuş yaylaları bütün misk sıçanlarımızı boğan sele boğabilir. Yaşadığımız yer her zaman kurak bir bölge olmamıştır. Uzak iç kesimlerde derelerin eskiden, daha bilim taşkınları kaydetmeye başlamadan önce, yıkadığı nehir kıyılarını görüyorum. New England civarındaki herkes, güçlü ve güzel bir böceğin yıllar önce henüz canlıyken –yıllık katmanların sayılmasından yola çıkarak- içine bırakılmış bir yumurtanın şans eseri kül saklama küpünün sıcaklığıyla çatlaması sonucu elma ağacından yapılma, önce Connecticut'ta, sonra da Massachusetts'te bir çiftçinin mutfağında altmış yıldır duran ahşap bir masanın kuru yaprağından haftalarca kemirerek çıktığı hikayeyi duymuştur. Bunu duyan kim inancının dirildiğini ve ölümsüzlüğün güçlendiğini hissetmez? Asırlardır toplumun ölü ve kuru hayatındaki odun kafalılığın eşmerkezli sayısız katmanının altında gömülmüş olan yumurtanın hangi güzel ve kanatlı yaşamı

barındırdığını kim bilebilir? Bu yumurta ilk başta yeşil ve canlı olan, fakat zaman içinde iyice olgunlaşmış mezarına benzeyen bir şeylere dönüşen ağacın özüne bırakılmıştır ve belki de dışarı çıkmak için etrafındaki ölü ağacı kemirişi, şölen masası etrafında oturan şaşkın insanlar ailesi tarafından yıllardır duyulmaktadır. Kim bilir belki de toplumun en önemsiz ve en çok hediye edilen mobilyasının içinden ortaya çıkacak ve nihayet mükemmel yaz hayatını yaşayacaktır?

John veya Jonathan'ın bunu anlayacağını söylemiyorum, ama yarının doğası odur ki yalnızca zamanın geçişiyle şafağa ulaşılamaz. Gözlerimizi kör eden ışık bizlere karanlıktır. Sadece uyanık olduğumuz o gün, şafak atar. Doğacak daha çok gün var. Güneş sabah yıldızından başka bir şey değildir.

SON

Henry David Thoreau

WALDEN

Sivil itaatsizlik anlayışının öncülerinden sayılan Amerikalı yazar, filozof ve şair Walden Gölü kıyısında, şehirden ve modern hayattan kopuk bir biçimde geçirdiği yıllara ait deneyimlerini okurlarıyla paylaşırken sosyal ve ekonomik hayata dair, bugün için bile marjinal sayılabilecek fikirlerini öne sürmekten geri durmuyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin henüz emekleme çağında olduğu bir dönemde, sanki insanların hırslarının ve ihtiraslarının varabileceği noktayı o günden görmüşçesine, yalnızca doğanın nimetlerinden ve kişinin kendi emeğinden faydalanarak yaşayacağı bir dünya düzeni tasarlayan Thoreau aynı zamanda tasarladığı düzenin ilk uygulayıcısı. İflah olmaz bir münzevi olan Thoreau ile Walden Gölü kıyısında geçireceğiniz saatler düşünce dünyanızda yepyeni kapılar açacak.

"Kedere bir övgü yazmak değil niyetim, sadece seher vaktinde tüneğinde dikilen bir horoz gibi kuvvetle ötmek ve komşularımı uyandırmak."

THG
538833
COG

22 ₺
KDV DAHİL

ISBN: 978-605-4849-78-9

ZEPLİN